

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**2 NUMARALI BUYRULDU DEFTERİNİN (1826- 1839) DEĞERLENDİRİLMESİ VE
TRANSKRİPSİYONU (s. 1-81)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülay KÖSE

MAYIS - 2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**2 NUMARALI BUYRULDU DEFTERİNİN (1826-1839) DEĞERLENDİRİLMESİ VE
TRANSKRİPSİYONU (s. 1-81)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülay KÖSE

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sebahittin USTA

MAYIS - 2019

TRABZON

ONAY

Gülay KÖSE tarafından hazırlanan “2 Numaralı Buyruldu Defterinin (1826-1839) Değerlendirilmesi ve Transkripsiyonu (s. 1-81)” adlı bu Çalışma 07.10.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA	Başkan	☒	☐	
Doç. Dr. Kemal SAYLAN	Üye	☒	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Sebahittin USTA	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Gülay KÖSE
20.05.2019

ÖNSÖZ

“2 Numaralı Buyruldu Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (s. 1-81)” başlıklı bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Sosyal tarih araştırmalarına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanan bu çalışmanın konusu 2 Numaralı Buyruldu Defterindeki hükümleri inceleyerek 1826–1839 arasında Osmanlı Devleti’nde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik boyutu buyrulduklar çerçevesinde ele almaktır. İncelenen defterde sadrazamın taşraya veya merkezdeki idarecilere gönderdiği emirler bulunmaktadır. Hükümlerin içeriğine baktığımız zaman Osmanlı’da bürokratik yazışmalar, ihtisap nizamı, İstanbul’un iaşesi, mürur tezkeresi, yabancı devletlerle ticaret gibi konulardan oluşup, merkez ve taşradaki sorunlara bulunan çözümler yer almaktadır.

Araştırma süresi boyunca, kaynak temininden çalışmanın bitirilme aşamasına kadar olan sürede her konuda bana rehberlik eden ve tavsiyeleriyle yönlendiren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sebahittin USTA’ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca arşiv kaynaklarına ulaşmamda bana yardımcı olan Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA’ya ve bu süre zarfında bana görüş ve önerileriyle destek olan Doç. Dr. Kemal SAYLAN’a ve lisans eğitimimden itibaren deneyimlerinden istifade ettiğim tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca bana her türlü maddi ve manevi destek sağlayan aileme ve destek olan tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Mayıs, 2019

Gülay KÖSE

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİVANI HÜMÂYUN BÜROKRASİSİNDEN BÂBİÂLİYE GEÇİŞ.....	4-15
1.1. Divanı Hümâyun Kalemleri	4
1.1.1. Sadrazam.....	7
1.2. Bâbîâli ve Bâbîâli Kalemleri	9
1.2.1. Mektubi Kalemî	9
1.2.2. Kethüda Kitabeti Kalemî	10
1.2.3. Âmedi Kalemî.....	10
1.3. Buyruldu ve İlmühaber	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. BUYRULDULARIN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ	16-40
2.1. Buyruldukların İçerikleri.....	17
2.1.1. Bürokrasinin İşleyişi ile İlgili Hükümler	17
2.1.2. Hukukun İşleyişi ile İlgili Hükümler	19
2.1.3. İhtisap Ağası Tayini ve Görevleri ile İlgili Hükümler	20
2.1.3.1. İaşe ile İlgili Hükümler.....	26
2.1.3.2. Mürur Tezkeresi ile ilgili Hükümler.....	28
2.2. Gayrimüslimler ile İlgili Hükümler	29
2.3. Yabancı Ülkelerle Ticaret ile İlgili Hükümler	33
2.4. Tımar Dağıtımı ve Vergi Konusundaki Hükümler	36

2.5. Bazı Eyaletlerin Yönetimi ile İlgili Hükümler	37
2.6. Rusyayla Savaşla İlgili Hükümler.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRANSKRİPSİYON.....	41-145
SONUÇ.....	146
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	149
EKLER.....	152
ÖZGEÇMİŞ.....	192

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin önemli arşiv kaynaklarından birisi de buyruldu defterleridir. Osmanlı arşiv tasnifinde sekiz tane Buyruldu ve İlmühaber defteridir vardır. Bunların altısı Buyruldu Defteri iken, ikisi ilmühaber defteridir. Bunun dışında ahkâm defterlerinin içinde de buyruldu defteri vardır. Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyıldan sonra devlet işleri sadrazamın bâbîâli denem konağına taşınmıştır. Divan artık sadrazamın konağında toplanmaya başladığından sadrazamların yetkileri artmış oldu, divan kalemlerinin bir kısmı da bâbîâliye nakledilmiştir. Özellikle Mektubi kalemi taşradan gelen arzlar ve sadrazamın merkeze göndereceği emirleri kaydederdi. Böylece Osmanlı Tarihinin önemli kaynak türlerinden olan buyruldu ve ilmühaber defterleri de oluşmaya başlamıştır. Buyruldu, sadrazamın emirleri olup merkez ve taşraya gönderdiği yazılardır. İncelenen 2 Numaralı Buyruldu Defteri Osmanlı Devleti'nin siyasi, ekonomik, sosyal yapısı hakkında bilgi vermektedir. Bu defterde taşradan halkın gönderdiği arzlara cevaben yazılan buyruldu varken, direk sadrazamın re'sen gönderdiği buyruldu da vardır. Buyruldu dönemin ihtiyacına göre farklı konuları ihtiva etmektedir. Buyrulduların çoğu II. Mahmud dönemine aittir. En çok anlatılan konular ihtisap ağasının görev ve sorumlulukları, bürokrasinin işleyişi ile ilgili, gayrimüslimlerle ilgili, taşradan İstanbul'a olan göçleri konu edinen mürur tezkeresi ve İstanbul'un iâşesinden oluşmaktadır. Bunların yanında, su yolları tamiri, tımar tevcihi, Osmanlı şehir planı, han, dükkan inşası, vb. çeşitli konular bulunmaktadır. Ayrıca buyruldu ihtiyacı durumuna göre farklı makamlara gönderilmişlerdir, defterdar, kadı, Rum ve Ermeni Patriklerine, reisülkütuba.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Divan-ı Hümayun kalemleri ve buyruldu tanımlanmıştır. İkinci bölümde ise hükümlerin içeriği ve değerlendirilmesi yer alır, son bölümde ise defterin transkripsiyonu ve sonuç bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Divan-ı Hümayun, Bâbîâli, Sadrazam, Mektubi Kalemi, Buyruldu

ABSTRACT

One of the important archival resources of the Ottoman Empire is the books of “ordained”. In Ottoman archival classification, there are eight books of Ordained and Certificate. Six of these are books of “Ordained”, and two are books of certificate. Other than these, there are books of ordained within the books of judgements as well. After the XVIII. century, the State Affairs in the Ottoman Empire moved to the mansion of the grand vizier called “Bâbîâli”. As the Divan from then on gathered together at the mansion of the grand vizier, the power of the grand vizier grew. Some of the secretaries of the Divan were transferred to bâbîâli as well. Especially the secretary of Letters used to record the requests arriving from provinces and orders of the sultan addressing to the centre. So, the books of ordained and certificate, which are the important resource types of the Ottoman Empire, started to be formed. Ordained is the orders of the Grand vizier that he used to send to the centre and the provinces. The inspected Book of Ordains with No 2 gives info about the political, economical and social structures of the Ottoman Empire. Besides, there are Ordaineds written as a response to the requests sent by the people in the provinces, there are also ordains sent directly by the grand vizier. The Ordains include different contents according to the needs of the era. Most of the Ordaineds belong to the Era of Mahmud II. The mostly told topics are the duties and the responsibilities of Ottoman constabulary- official for public order, related to the functioning of bureaucracy, non- muslims, permit of tools mentioning about the migrations from the provinces to Istanbul and provisionalism of Istanbul. Besides these, there are also repairs of waterways, granting manors, Ottoman city plan construction of inns and shops, etc. Furthermore, the Ordains, according to the situations of the needs, were sent to different authorities; provincial treasurer, cadî, Greek and Armenian Churchies, head of Clerk.

The thesis is composed of 3 parts. In the 1st part, the secretaries of Divan-ı Hümâyûn and the ordains are defined. The 2nd part includes the contents and evaluation of the provisions. The last part includes the conclusion and the transcription of the book.

Keywords: Divan-ı Hümâyûn, Bâbîâli, Grand Vizier, Mektubi Letter, Buyruldu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	989 Numaralı Kataloğa Göre Buyruldu ve İlmühaber Defterleri	15
2	Genel Değerlendirme Tablosu	16

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
h.	: Hüküm
Haz.	: Hazırlayan
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
OTAM	: Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi
s	: Sayfa
SBF	: Sosyal Bilimler Fakültesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
U. Ü.	: Uludağ Üniversitesi
Vd.	: Ve Diğerleri

GİRİŞ

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda içerde ve dışarda birçok sorunla mücadele halinde idi. Batılı devletlerin çıkarları gereği politik davrandıkları bu dönemde Osmanlı'daki azınlık isyanları da batılı devletler tarafından desteklenmekte idi. Azınlıklar bağımsızlığını kazanırken Osmanlı'nın sınırları daralıyor, toprak kayıplarına bağlı olarak bu durum içerde farklı problemlere yol açıyordu.¹ 1829 Edirne Antlaşması, Balkanlarda Sırp'ların dışında Bulgar, Karadağ, Eflak- Boğdan, Ege Adaları gibi yeni sorunlara sebep olmuştu. Bu durum ise Osmanlı'nın çöküşünün hızlanmasına sebep olmuştu.² Bunun devamında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyanı ve bu isyanın bastırılmaması Osmanlı'nın o dönemki çaresizliğini gözler önüne sererken, aynı zamanda iç sorunları dış sorun haline getirmişti. Bu iç isyan henüz durdurulmadan daha farklı bir problem olan Boğazlar Sorunu ortaya çıkmıştı. Aynı zamanlarda Rusya ile belli zamanlarda mücadele edilmekteydi.³

II. Mahmut Döneminde dikkat çekici bir şekilde Osmanlı sınırlarında merkezi otoritenin ağırlığı hissedilmeye başlandı. Yeniçeri Ocağının kaldırılması Osmanlı'da yeniliklerin önü açılmıştı. Kurulan yeni ordu için tüm vakıf mallarını bir araya toplayan Evkafı Hümayun Nezareti de 1826'da oluşturuldu. II. Mahmut kamuoyunun desteğini almak için 1831'de Takvîm-i Vekâyi adlı bir gazete de çıkararak yaptığı yenilikleri halka duyurmuştu.⁴ II. Mahmut ayrıca ayanların varlığını sonlandırmak için de farklı yöntemler kullandı. Ayanlık seçimi yerine muhtarlık seçimi yaptı, bazı güçlü aileleri birbirine denge unsuru olarak kullandı⁵

II. Mahmud döneminde merkezi teşkilatta önemli diğer bakanlıklar olan Defterhane'nin yerine Maliye Nezareti kurulmuş, Baruthane ve diğer askeri bakanlıklar yerine Harbiye nezaretinin kurulduğu bilinmektedir.⁶ Bu dönemde hukuksal anlamda da adalet ve şeriat birbirinden ayrılmaya başlandı. Bu şekilde bir ayırımın din ve mezhep farkının dikkate alınmaksın eşitlik anlayışının daha da belirginleşmeye başladığı görülmektedir.⁷ II. Mahmut daha önceden uygulanan hoşgörü

¹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, 5, Ankara 2007, s. 98- 137.

² M. Alaaddin Yalçınkaya, "III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri Osmanlı Dış Politikası, **Türkler**, 12, Ankara 2002, s.1065.

³ Karal, a. g. e., s. 100- 137.

⁴ Kemal Beydilli, "Mahmut II", **DİA**, 27, Ankara 2003, s. 354.

⁵ Özcan Mert, "Osmanlı Devleti Tarihinde Âyânlık Dönemi", **Osmanlı**, 6, Ankara 1999, s. 177.

⁶ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, **Bilinmeyen Osmanlı**, İstanbul 1999, s. 241- 241.

⁷ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, (haz. Ahmet Kuyaş), İstanbul 2011, s. 175.

politikasına kendi döneminde daha fazla özen göstermişti. Özellikle kilise tamirleri, Katolik Ermeniler'in yeni bir cemaat olarak kabul edilmesi ve bunlar için yeni kiliseler inşa edilmesi sağlandı. Fakat bu dönemde yapılan diğer ıslahatlar sebebiyle de maliye iyice yıpratmış ve paranın değeri düşmüştür.⁸

Osmanlı'da XVIII. yüzyılda birçok alanda olan değişimler, bürokrasi alanında da kendini göstermiştir. Divan-ı Hümâyunun yerini bâbîâli olarak sadrazamın yetki ve gücü yönetimde iyice artmıştır. Osmanlı'da arşivcilik kuruluştan itibaren önemsenen bir konu idi. Devlet teşkilatının tüm şube ve daireleriyle bâbîâliye ait vesikalar arşivlerde kese, karton ve sandıklarda tasnif edilmiş şekilde bulunurdu. Evrak keseleri sadrazamın buyruldu ile gereken yerlere gönderilirdi. Keselerin de birçok türü vardı ve farklı malzemelerden yapılmakta idiler.⁹ Osmanlı Devleti'nin siyasi, kültürel, ekonomik, yanını araştıranlar için arşiv mazameleri ana kaynak konumundadır. Buyruldu defterlerinden Arşivciliğin önemini de anlamaktayız.

Buyruldu Defterleri Osmanlı Devleti'nin siyasi, sosyal, hukuki ve ekonomik hayatına dâir önemli bilgileri ihtiva eden, sadrazamın emir ve hükümlerinden meydana gelmektedirler. Bu defterlerde merkezde ve taşrada olan sorunlara çözüm bulmak amacıyla sadrazamın gönderdiği emirler bulunmaktadır. Teze konu olan “2 Numaralı Buyruldu Defteri (1826-1839)” Osmanlı'nın XIX. yüzyıldaki durumuna çok perspektifli bir açıdan bakabilmemizi hedeflemektedir. 2 Numaralı Buyruldu Defteri ile ilgili bir tez çalışması bulunmamakla birlikte, bu zamana kadar buyruldu defterleri ve buyruldu konusu ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında, Ali Mesut BİRİNCİ'nin “Galata Şer'iyeye Mahkemesi ve Sicillerindeki Ferman, Berat ve Buyrulduların Değerlendiresi (H. 1100- 1105), 1996, Yüksek Lisans Tezi; Ahmet ÖNAL'ın “18. Yüzyıla Ait Buyruldu Mecmuası (Türk Tarih Kurumu Y. 70 – Değerlendirme, Transkripsiyon)”,2006, Yüksek Lisans Tezi iken; Buyruldu konusu ile ilgili çeşitli makale ve eserler de yazılmıştır. Bunlardan Mübahat S. KÜTÜKOĞLU'nun Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik) adlı kitabı, yine Mübahat S. KÜTÜKOĞLU'nun “Buyruldu” adlı makalesi ve İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI'nın “Buyruldu” ve “Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyruldu Dair” isimli makaleleri vardır. Bunların dışında konu hakkında “Buyruldu Mecmuası” adlı kitap varken diğer bazı kitap ve makalelerin içinde de buyruldu konusuna değinilmiştir.

Buyruldu defterleriyle ilgili daha önce yapılan bir çalışmada sekiz Buyruldu Defteri incelenmiş ve kısa tahliller yapılmıştır. Mehmet Güneş “19. Yüzyıl Tarihinin Ana Kaynakları Buyruldu ve İlmühaber Defterlerinin Tahlili”, adlı makalesinde 2 Numaralı Buyruldu Defteri ile

---

⁸ Beydilli, a. g. m., s. 356.

⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı**, Ankara 1988, s. 76- 78.

kısa bir tahlil yapmıştır.¹⁰ Biz bu çalışmamızda öncelikli olarak 2 Numaralı Buyruldu Defterinin (s.1-81) orijinal sırasına göre transkripsiyonunu yaparak konularının tasnifini yaptık.

Sadaret Mektubu Kalemî Defterleri içinde, Mektubi Kalemleri içinde iki bölüm halinde tasnif edilen Buyruldu ve İlmühaber Defterleri ile Ayniyat Defterleri vardır. 989 numaralı Divan-ı Hümayun Defterleri kataloğunda 1226- 1331/ 1811- 1912 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 6 adet Buyruldu, 2 adet İlmühaber olmak üzere toplam 8 adet defter bulunmaktadır. Ayrıca Ayniyat Defterleri serisi içinde de buyruldu defterleri bulunmaktadır.¹¹ Defterin kapağındaki tarih aralığı 1811-1912 yazıyor olsa da 2 Numaralı Defteri hükümlerinde daha eski tarihlere de rastlanmaktadır. 2 numaralı Buyruldu Defteri divâni kırma ile yazılmıştır. Hükümler Türkçe olup sade ve anlaşılır bir dille yazılsa da Arapça ve Farsça tamlamalara da yer verilmiştir.

Buyruldu çeşitli makamlara gönderilmiştir. Kadı, defterdar, Rum ve Ermeni Patrikleri, hahambaşya, vali ve mutasarrıf gibi. Gönderilen buyruldu genelde başlık şeklinde verilmişken, bazı hükümlerin sonlarında gönderilecek kişiler yazılıp, “hitâben” şeklinde belirtilmiştir. Fakat bazı hükümlerde gönderilen makam belli değildir. 20. sayfaya kadar olan hükümler daha özet şeklinde olup o dönemki yazışma bürokrasisi ve genel hukukla ilgili iken, 20. sayfadan sonraki hükümlerde ise genelde ihtisap düzenine değinilmiştir. 2 Numaralı Buyruldu Defteri’nde kronolojiye dikkat edilmemiştir. Bazı hükümler birden çok tekrar edilmiştir. Hükümlerin bazıları sadrazamın hiçbir makamdan emir almadan yazdığı “beyaz üzerine buyruldu” iken, bazıları ise arz üzerine buyrulduardan oluşmaktadır.

2 Numaralı Defterde 1-81 arası buyruldu incelenmiştir. Bu sayfa aralığında 209 hüküm vardır. Çalışmanın ilk bölümünde Divânı Hümayundan bâbîâliye geçiş süreci anlatılmıştır. Burada Divân-ı Hümayun Kalemleri, Bâbîâli ve Bâbîâli Kalemleri ve Buyruldu konuları açıklanmıştır. Tezin 2. bölümünde 1- 81 sayfalar arası buyruldu hükümler konu başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde ise 2 Numaralı Buyruldu Defteri’nin 1-81 sayfalar arası hükümleri transkripsiyon edilmiştir. 3. Bölümünde hükümlerin orijinal sırasına göre transkripsiyonu yapılmıştır. Defterde transkripsiyon yaparken ve dipnot verirken defterdeki sayfa numarası dikkate alınmıştır. İlk sayfa 4’ten başlar. Dipnot verirken her sayfa numarası verilip kaçınca hüküm olduğu yanına yazılarak defter incelenmiştir. Dipnotta verilen hüküm numaralarının ilki belgenin sayfa sayısıdır, ikinci rakam da sayfanın kaçınca hükmü olduğu belirtilmiştir. Örneğin, 4. 1 yani 4. sayfanın 1. hükmü şeklinde belirtilmiştir. Sonuç bölümünde ise tezin tamamı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

¹⁰ Mehmet Güneş, “19. Yüzyıl Tarihinin Ana Kaynakları Buyruldu ve İlmühaber Defterlerinin Tahlili”, **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Ankara 2014, s.212- 215.

¹¹ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, (Haz. Hacı Osman Yıldırım vd.), İstanbul 2010, s. 196- 197.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİVANI HÜMÂYUN BÜROKRASİSİNDEN BÂBİÂLİYE GEÇİŞ

Osmanlı'da klasik dönemde devlet yönetim merkezi Divan-ı Hümayun iken, bu kurum XVIII. yüzyılda sadrazamın başkanlığındaki teşkilat olan bâbîâli kurulunca, Divan-ı Hümayun bu yüzyılda cülüs bahşişi, elçi kabulü, gibi görevleri üstlenen sembolik bir kuruma dönüşmüştür. Fakat Osmanlı'nın yıkılışına kadar sadrazamın nezaretinde varlığını sürdürmüştür.¹²

1.1. Divanı Hümayun Kalemleri

Divan eski İran'da mali kayıtların tutulduğu defterlere ve bu defterleri tutan resmi dairelere denirdi. Osmanlı'da karar organı olarak çalışan divanlarda en üstte olanı Divan-ı Hümayun'du.¹³ Osmanlı'da Sultan Orhan zamanından beri divan vardır.¹⁴ Osmanlı'da divan teşkilat şeklinde II. Murat döneminde Edirne'de açılmıştır. Divan tam gelişmiş şekline ise Fatih döneminde ulaşmıştır. Fatih, bu teşkilatta kendinden öncekilerin yaptığı divana padişahın başkanlık etmesi geleneğini kaldırıp, artık divanın başkanlığını sadrazama bırakmıştır. Padişah kafes arkasında divan toplantılarını izlerdi. Sadrazamlar divanda padişaha karşı sorumlu oldukları için, hakimiyetlerindeki ikinci divanlarının yetkilerini XVIII. yüzyılda artırmaya çalışmışlardır.¹⁵

Divanda din ve millet ayrımı yapılmayıp herkese açıktı. Zulüm görenler, haksızlığa uğrayanlar, mahalli kadılarca haklarında yanlış hüküm verilmiş olanlar, valilerden ve askeri sınıflardan şikâyeti olanlar, vakıf yöneticilerinin haksız muamelelerine uğrayanlar gibi divan, her kesime ve her soruna açıktı. Divanda idari, örfi işler veziriazam, arazi işleri nişancı, şer'i ve hukuki işler kadiaskerler, mali işler ise defterdarlar tarafından görülürdü.¹⁶

Divan Fatih zamanında her gün toplanmaktayken haftada dört gün arz odasında padişaha vezir, kazaskerler görüşlerini sunarlardı. On altıncı yüzyılın ikinci yarısından sonra divan toplantılarının dört güne indirildiği düşünülüyor. III. Murad zamanında divan dört gün toplansa da arza çıkma iki güne indirilmişti. XVII. yüzyılın yarılarında ise divan toplantısı iki gün, arza çıkma

¹² Mehmet İpşirli, "Bâbîâli", **DİA**, 4, İstanbul 1991, s. 379.

¹³ Ahmet Mumcu, "Divân-ı Hümayun", **DİA**, 9, İstanbul 1994, s. 430.

¹⁴ Yusuf Halaçoğlu, "Klasik Dönemde Osmanlı Devlet Teşkilatı", **Türkler**, 9, Ankara 2002, s.1465.

¹⁵ Mumcu, a. g. m., s. 430- 431.

¹⁶ Halaçoğlu, a. g. m., s. 1465.

da iki güne inmişti. XVIII. yüzyılın başlarında ise divan önce haftada iki gün, sonra ise bir gün toplanmaya başlandı. Sonradan divan görüşmeleri tamamen terk olunup işler sadrazamın divanında paşakapısında görülmeye başlandı.¹⁷ XVIII. yüzyıldan itibaren gelişen veziriazam dairesi Paşa Sarayı, Bab-ı Asafî, Vezir Kapısı ve Bâbîâlî denilen veziriazam divanında yeni vekiller heyeti oluşturuldu. Veziriazamın İkinci Divanı tüm devlet işlerini üstlenip farklı şekilde yürütmeye başlamış ve Divan-ı Hümayun Kalemleri ve hizmetlileri, defterler ve kayıtlar, Bâbîâlî'ye taşınarak bunlar Hademe-i Bâbîâlî adını almışlardı. Divan-ı Hümayun ise paşa kapısı ile saray arasındaki yazışmaları düzenlemekle ibaret kalmıştır. Divan toplantılarının günü ve toplantıya katılacak kişilerin sayısı belli değildi, divan gerekliliğe göre toplanıyordu. Bazı toplantılarda veziriazam kimi istiyorsa onlar divan görüşmelerine katılabiliyordu.¹⁸

Divan-ı Hümayunda önemli divan hocalarından olan reisülküttab ile onun emrinde çalışan beylikçinin nezaretleri altında çeşitli kısımlara ayrılmış divan kalemi vardı. Yazı işlerinde reisülküttabın emri altında beylikçi bulunurdu. Önemli yazıların müsveddesini yapar; nişan veya tahvil ve ruus kalemlerinden gelen berat, ferman ve tahriratları görüp sah işareti çekerdi.¹⁹ Divan kalemleri kuruluşta 1835'e kadar nezâretler öncesinde Sadaret Mektubî, Sadâret Kethüdâsı, Beylik (Divan), Tahvil (kese veya nişan), Ruûs, Âmedî kalemleri ile Teşrifatçılık, Vak'anüvislik, Dîvân-ı Hümayûn Hocaları, Dîvân-ı Hümayûn Tercümanları, Hazine-i Evrak gibi bölümlerden oluşmaktaydı. Ve bu kalemlerin defterlerinin muhafaza edildiği Defterhâne bulunmaktaydı.²⁰

Âmedî Kalemi: Âmedci, reisülküttabın birinci derecedeki emrinde idi yani özel kalem müdürü idi. Sadrazamın padişaha yazdığı tahrir, telhis ile ecnebi devletlere dair ahidname ve müsalehaname suretleri ve yabancı devletlerin başvekillerine sadrazamın gönderdiği mektup müsveddeleri ile mükâleme mazbataları ile protokoller, elçi, konsolos, tercüman ve yabancı ülke tüccarlarına dair gereken tahrirat ve evrak hep buradan yazılır ve burada saklanırdı.²¹ Âmedî kaleminde, devletin gizli işlerine dair meselelerin kayıtları yapıldığı için bu kalemde çalışacak kimselerin iyi ahlaklı ve sır tutabilen kişiler olmasına dikkat edilirdi. Reisülküttabın gizli ve açık bütün yazıları âmedcinin elinden geçerdii. Âmedci, reisülküttabın sadrazama sunulmak üzere müsveddesini yaptığı yazıları beyaz üzerine (temiz olarak) yazar ve ikinci derecedeki meseleler hakkında kendisi de telhisler yazardı.²² Âmedî kaleminin reisine Âmedî ya da Âmedci denirdi. Âmedî efendinin emrinde önceden beş altı kâtib varken sayısı sonradan artmıştır. Yeni verilen tımar ve zeametler sebebiyle reisülküttaba verilmesi gereken rüsumu âmedci toplardı. Tımar ve

¹⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, Ankara 1998, s. 3- 5.

¹⁸ Aydın Yetkin, Divan-ı Hümayun, **The Journal Academic Social Science Studies**, 5, Ankara 2012, s. 385.

¹⁹ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 39.

²⁰ Halaçoğlu, **XIV- XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Ankara 1991, s. 19-20.

²¹ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 55-56.

²² Tefvik Temelkuran, "Divân-ı Hümayûn Mühimme Kalemi", **İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi**, 6, İstanbul 1975, s. 134.

zeamet sahiplerinin ödediği vergiyi senedlerin üzerine âmed yani geldi ve ödedi diye yazmasından dolayı bu daire müdürüne amedci denildiği söylenmektedir.²³

Âmedî Kalemî, Bâbîâlinin XVIII. yüzyılın son yarısında devlet işlerini eline almasından ileri bir daire halini almıştır. 1839'da Tanzimat'ı takip eden meclis-i vükelâ ortaya çıktıktan sonra meclisin zabıt kâtibliği de âmedcilere verilmiştir. 1908 yılına kadar âmedciler sarayla haberleşmeye dair arzları yazmak, sadaret değişikliği sebebiyle bâbîâliye gelen hatt-ı hümâyunları okumak, kararları yazıp mazbata şekline sokmak, saraydan gelen iradeleri kaydetmek ve veziriazamın saraya yazacağı arzları kaleme almak gibi işleri yapmaktaydılar.²⁴

Beylikçi ve Divan Kalemî: Kaleme beylik denmesinin sebebi, kalem heyetinden bir kısmının beylikçiliğe ait işlemlere bakmasındandır. Divan işleri paşa kapısına nakledildikten sonra beylikçiliğin önemi artmıştır.²⁵ Bu kalemin reisi olan Beylikçi Efendi, Divan-ı Hümâyun kalemlerine nezaret eder, yabancı devletlerle yapılan anlaşmaları saklar ve tatbik edilmesini sağlar, her çeşit şikâyetlere dair hüküm verir, toprak ve çeşitli konularda anlaşmazlıkları çözümler, ferman ve beratları yazdırarak arkasına kendi alâmetini koyardı. Beylikçi kaleminde ayrıca büyük divânın kararları tutulur, divânda görüşülen evraklar gerekli yerlere gönderilir, divândan çıkan emir ve hüküm suretlerinin defterlere kaydı yapılırdı. Bu defterlere Mühimme Defterleri, yazanlara da mühimmenüvisan denirdi. .Bu kalem divân sicillerini de tutardı.²⁶

Tahvil Kalemî: Bu kaleme nişan ya da kese kalemî de denirdi. Birinci sınıf şehir hakimlerinden ya da mevali denen vilayet kadılarının vezir, beylerbeyi, sancakbeyi beratları ile zeamet ve tımarların kayıtları burada bulunmaktaydı. Bir kişiye zeamet ya da tımar verildiği zaman önce derkenar olmak üzere defterhaneye gider ve orada derkenar olunup buyrulduktan sonra tahvil kalemine gönderilirdi.²⁷ Beratlar tahvil ve beylik kâtiplerince yazıldıktan sonra berat mümeyyizince düzeltildikten sonra âmedci tarafından kontrol edilerek gönderilirdi. Tahvil kaleminin şefine Tahvil Kesedarı denirdi.²⁸

Ruûs Kalemî: Buna Ruûs-ı Hümâyun Kalemî de denilmektedir. Vezir, beylerbeyi ve tımar sahipleri hariç, devlet hizmetinde bulunan bütün vakıflarla gümrüklerden verilen vazife kayıtları burada olduğundan kişilerin tayin beratlarını ve vazifelerine ait belgeleri hazırlayan daire şeklinde tanımlanmıştır. Dairelerin reis ve kâtipleriyle kapıcıbaşılar, kale ağalıkları, dizdarlar, kethüdâlıklar,

---

²³ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 56.

²⁴ Halaçoğlu, a. g. e., s. 22.

²⁵ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 40.

²⁶ Halaçoğlu, a. g. e., s. 20.

²⁷ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 43.

²⁸ Halaçoğlu, a. g. e., s. 20.

müderriş, vâiz, devirhan, imam, hatip ve mütevellilerle, hazine ve vakıflardan maaş ve ödenek alanların mali işlerine de burası bakar ve bütün muamele buradan sorulurdu.²⁹

Ruûs kalemi oldukça kalabalık idi, XVIII. asrın son yarısında, kâtip, şagird ve şerhli isimleriyle anılan mülâzım kayıtlılarının sayıları yüz elli kadardı. Ruûs kaleminde üç çeşit ruûs vardı: Birincisi, ruûs kaleminden verilen ruûslar; ikincisi, savaş dolayısıyla ordu cephede iken ordudan verilen ruûslar; üçüncüsü ise rikâb-ı hümâyun ruûsları, yani veziriazam cephede iken hükümdarın emri ile İstanbul'da verilen ruûslardır. Bunun haricinde Ruûs defterleri komutan olarak bir yere tayin edilen vezirlere de verilirdi. Serdarlar ruûs buyuruldusu denilen bu defterlere, kendilerine verilen geniş yetki dolayısıyla, hükümdar adına tevcih ettikleri valilik, sancakbeyliği, zeâmet, timar ve bunlar gibi tayin konusu ve hüküm suretlerini kaydederlerdi. Bunlar daha sonra temize çekilerek İstanbul'a gönderilirdi. Defterdarlık, beylerbeyliği, sancakbeyliği ve müderrişlik gibi tayinlerde bazan sebep de belirtilirdi. Bunun yanında veziriazamların kendi dairelerinde topladıkları ikinci divanından yaptıkları tevcihlerin kaydedildiği "İkinci Ruûsu" denilen tevcih defterleri de vardı.³⁰

Vak'anüvislik Kalemi: XVIII. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bir memuriyettir. Daha önceleri bu görevi yapanlara "Şehnâme-nüvist" denilirdi. Vakanüvislik kaleminde devlet tarafından verilen vesikaların kayıtları yapılırdı. Bu kalemin özelliği, olayların kayıtlarını zamanında yapıp sonraki devirlere tarih olarak devretmesidir. Vakanüvis tarihleri, doğrudan doğruya vesikaların kayıtları olması bakımından önem taşımaktadırlar. Ancak devletin birinci ve ikinci derecede önemli konulara ait vesikaların kayıtlarını aynen değil de ağızdan duyarak ya da sonradan tetkik olunarak yazılması bakımından vakanüvis tarihleri ikinci derecedeki kaynaklardır.³¹

1.1.1. Sadrazam

Devlet işlerinde padişahın vekili olan hükümet reisine, vezir bir olduğu zamanlarda yalnız vezir; adedi artınca diğerlerine ise veziriazam denilmiştir. Veziriazam hükümdarın mutlak vekili olduğundan söz ve yazıları padişahın iradesi ve fermanı demektir. Padişahın tuğralı mührünü taşırlardı. Bu ise sadrazamların diğer vezirlerden farkını gösteriyordu. Vezirlerden diğer farkları ise her hafta cuma ve salı günlerinden başka kendi saraylarında ikinci divanlarını toplamalarıydı.³²

İlk on Osmanlı padişahı döneminde başvezirlik ve sadrazamlık yapan idareciler Makbul İbrahim Paşa dışında (Kanuni döneminde) merkez ve taşra teşkilatında, sefer ya da sefer dışı

---

²⁹ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 45.

³⁰ Halaçoğlu, a. g. e., s. 21.

³¹ Temelkuran, a. g. m., s. 136.

³² Uzunçarşılı, a. g. e., s. 111- 114.

tecrübe kazanmış devlet adamlarındandı.³³ İstanbul'un fethine kadar sadrazamlığa tamamen Türkler ve genellikle ilmiye sınıfına mensup kişiler atanmıştır. İstanbul'un fethinden sonra ise bir iki istisna dışında devşirmelerden atanmışlardır. Fatih'ten sonra padişahlar doğrudan sadrazamları atamışlardır. Diğer yetkililer ise veziriazamın arzı ile atanırdı.³⁴ Sadrazamların tayin ve azilleri zaman içinde farklı uygulamalarla ve bazan saray halkı ve askeri zümrelerin nüfuzuna göre değişim göstermiştir. XV. ve XVI. yüzyıllarda sadrazamın azli, ölümü veya değiştirilmesi durumunda makamı Divan-ı Hümâyün'da ikinci veya üçüncü vezire verilirdi. Bundan başka eyalet valilerine, cephedeki serdarlara da sadrazamlık verilirdi. XVII. yüzyılda ise yeniçeri ağalığı, sadaret kethüdalığı, mirahur, kapucular kethüdalığı, çavuşbaşılıktan da sadrazamlığa tayin yapılmıştır.³⁵

Sadrazamların Görevleri; Padişahın vekili olan sadrazam, padişahın yetkilerini kullanırdı. Sadrazamlar, din ve devlete ait tüm işlerin görülmesi, cezaların infazı, halkın huzur içinde yaşaması, devlet hizmetlilerinin atanması, adaletin sağlanması gibi birçok görevleri vardı.³⁶ Sadrazamlar serdar-ı ekrem ünvanına ordunun başında sefere de çıkarlardı.³⁷ Sadrazam gerekirse hususi davaları dinler, memleketin idari yapısını düzenler, zeamet, tımar ve ulufeleri tesbit ederdi. Tüm şer'i ve örfi meselelerin icrası için Osmanlı halkı üzerinde söz ve yazısı padişahın fermanı gibiydi.³⁸

Veziriazamlar ilk zamanlarda Divan-ı Hümâyün'da çözülemeyen meseleleri kendi konaklarında pazartesi, çarşamba, cuma, cumartesi, pazar günleri ikindi ezanından sonra topladıkları ikindi divanında görüşürlerdi. Bu divanda tercüman da bulundurur, Türkçe bilmeyenlerin talepleri bu tercümanlar aracılığıyla dinlenirdi. Görüşülen dava sadrazamın halledebileceği bir konu ise hemen yapılır; padişaha arz edilme gerekiyorsa Divan-ı Hümâyün'a havale edilirdi. Dava eğer şer'i hukukla ilgiliyse kadıaskerlere ve İstanbul kadısına havale edilir. Sadrazamların ayrıca çarşamba ve cuma divanları da vardı.³⁹ Sadrazamın divanlarında Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri davaları dinleyip çözümlerken, çavuşbaşı ise şikayet ve arzları sıraya koyuyordu. Tezkireciler ise büyük divanda olduğu gibi arzları okuyordu. Protokol ve güvenlikten sorumlu olan kişiler de vardı.⁴⁰

---

³³ İpşirli, "Sadrazam" **DİA**, İstanbul 2008, s. 416.

³⁴ Osman Kaşıkçı, "Osmanlı Devletinde Vezir-i Azam (Sadrazam)", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi**, Mehmet Akif Aydın'a Armağan, 21/2, İstanbul 2015, s. 112-113.

³⁵ İpşirli, a. g. m., s. 416 – 417.

³⁶ Yetkin, a. g. m., s. 361.

³⁷ İpşirli, a. g. m., s. 418.

³⁸ Ahmet Akgündüz, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, İstanbul 1990, s. 211.

³⁹ Halaçoğlu, a.g.m., s. 1467- 1468.

⁴⁰ Muzaffer Doğan, Divân-ı Hümâyün'dan Babiâliye Geçiş, **Osmanlı**, 6, Ankara 1999, s. 199-200

1.2. Bâbîâli ve Bâbîâli Kalemleri

XVIII. yüzyıldan sonra sadrazamın başkanlığındaki teşkilata bâbîâli denir. Bâbîâli merkezi idareyi yürütmek için sık sık değişip gelişmiştir. Burada sadrazamın başkanlığında kâhya bey (kethüdayı sadr-ı âli), reisülküttab ve çavuşbaşı adıyla üç yetkili amir ve onlara bağlı çok sayıda büro bulunmaktaydı. Bunların dışında büyük ve küçük tezkireciler, teşrifatçı, kethüda kâtibi, mektubi gibi görevlilerin bâbîâlide büro ve ikametgâhları vardı. 1930'lardan sonra bâbîâli yeni teşkilat ve çalışma dönemine girmiştir.⁴¹ II. Mahmud döneminde devlet teşkilatındaki yeniliklerle sadrazamın emrindeki bazı dairelerin yetkileri yeni kurulan bakanlıklara devredilmiştir.⁴² II. Mahmut döneminde iki meşveret meclisi olarak Dar-ı Şûra ve Meclis-i Vala kurulmuştur. İki meclis aralarında karara vardıkları konular, sadrazamın uygun bulması ve sonra padişahın onayından sonra kesinlik kazanırdı. Tanzimattan sonra bu iki meclis birleştirilmişti. 1847'den sonra yayımlanmaya başlayan devlet salnamelerinin ilk sayılarında devlet teşkilatı hakkında bilgiler bulunmuştur. Salnamelerde devlet yöneticileri seyfiye, ilmiye, kalemiye şeklinde toplanıp, bâbîâli teşkilatına ayrıca değinilmemiştir⁴³

XVIII. yüzyıldan sonra devlet işlerinin Divân-ı Hümâyun'dan paşa kapısına kaydığı ve bâbîâlinin yönetimde ağırlığının hissedilmeye başladığı dönemlerde padişah fermanları yerini zamanla sadrazam buyrukları alıp, buyrukları için Ayniyat Defteri adlı yeni bir defter türü tutulmaya başlanmıştır. Bunun yanında mühimme kayıtlarını tutan Divan kalemleri az sayıdaki kâtib kadrosu ile Sadaret teşkilatı içinde yer alarak Osmanlı'nın son dönemlerine kadar eski görevini sürdürmüştür.⁴⁴

Bâbîâli şakirdlerinin yetiştiği bir kurum reisülküttabın dairesindeki Divan-ı Hümâyun Kalemi, diğer kurum ise Kethüda Bey Dairesi idi. Kâtipler bu bürolarda hâce denenen hocalardan yazı sanatını öğrenirlerdi. Ayrıca şakirdler bâbîâli üslubunu öğrenmeleri için mesai saatleri dışında kalemlerde Arapça ve Farsça dersler almışlardı. Daha sonra bu eğitimler yeterli görülmeyip 1839'da Mektep-i Maarif-i Adliye açılmıştır. Burada şakirdlere Fransızca dersler verilmekte idi.⁴⁵

1.2.1. Mektubi Kalemi

Sadrazama mahsus yazışmaları düzenlerdi. Taşradan sadrazama gönderilen mektupları teslim alıp düzenleyerek ileten kişi mektubi efendi idi. Bu mektupları önem sırasına göre sıralayıp,

⁴¹ İpşirli, "Bâbîâli", s. 379- 381.

⁴² Necati Gültepe, "Osmanlılarda Bürokrasi: Merkezin Yönetimi", **Osmanlı**, 6, Ankara, 1999, s. 248.

⁴³ İpşirli, "Bâbîâli", s. 382.

⁴⁴ Genç, a. g. e., s. 9.

⁴⁵ İpşirli, "Bâbîâli", s. 381-382.

gerekenlerinin özetini çıkarıp sadrazama sunardı. Sadrazamın herhangi bir devlet işinin görülmesi için taşra memurları ve merkezdeki idarecilere gönderdiği buyrulduklar ve diğer emir tarzındaki yazılar bu kalemde yazılır ve birer suretleri kalem defterlerine kaydedilirdi.⁴⁶

1.2.2. Kethüda Kitabeti Kalem

Sadaret makamına gelen evrak üzerine sadrazamın “*pençe*” de denilen işaretini ve buyruldu şifresini yazmak sadrazam kethüdalarının görevi idi. Sadrazam bu şifreyi gördüğünde derkenarın üst kenarına “*sah*” yani doğrudur işaretini ya bizzat kendisi koyar ya da huzurunda koydururdu. Kalem üyeleri dahili işlerle meşgul olurlar, vilayetlere yazılan ve oralardan gelen tahrirat ve evrakları bu dairede kaydederlerdi.⁴⁷

1.2.3. Âmedi Kalem

Burada devletin hem içişleri hem de dışişlerine ait yazılar bulunurken belirli gizlilik ve önem taşıyan yazıların bulunduğu bu kalemde yer alan kâtiblerde diğer kalemlerdeki kâtiplerden daha iyi yetişmiş ve daha tecrübeli idiler.⁴⁸ Başlangıçta tımar ve zeamet beratlarında reisülküttaba ait rüsumu tahsil ettiğini göstermek için “*amed*” yani “*geldi*” kelimesini yazardı. Sadareten padişaha giden takrir ve telhisleri hazırlamak, sadrazamların yabancı devletlere göndereceği mektupları hazırlamak, reisülküttabın yabancı devlet elçileriyle toplantılarında hazır olup zabıtlarını tutmak, yabancı devlet, elçi ve konsolosları ile yazışmaları takip etmek bu kalem üyelerinin görevleri idi.⁴⁹

1.3. Buyruldu ve İlmuhaber

Buyruldu, emretmek, ferman etmek, hükmeylemek anlamlarına gelen buyurmak fiilinden gelir. Buyruldu, Osmanlı Devletinde vezir ve beylerbeyiler tarafından bir işin nasıl yapılması gerektiğini re’sen veya bir muamele üzerine derkenar suretiyle verilen emrin adıdır. Emirlerin sonuna gelen buyruldu tabirinden dolayı veziriazam, vezir ve beylerbeylerinin emirnamelerine de buyruldu denilmiştir.⁵⁰ XVI. yüzyılda yazılan belgelerde buyruldu kelimesi çok açık ve kolay okunabiliyordu. Buyruldukların tür olarak iki kısımda inceleyebiliriz. Bunların ilki şekil olarak, Beyaz üzerine buyruldu ve telhis, takrir ve arz üzerine buyrulduklar oluşturmaktadır. İkinci tür ise yazıldıkları yer bakımından merkez ve taşrada yazılanlar şeklinde sınıflandırılmıştır.⁵¹

⁴⁶ Doğan, a. g. m., s.204.

⁴⁷ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 257.

⁴⁸ Recep Ahıshalı, “Reisülküttâb”, *DİA*, 34, İstanbul 2007, s. 548.

⁴⁹ Doğan, a. g. m., s. 206.

⁵⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, ‘Buyruldu’, *Belleten*, 5, Ankara Temmuz 1941, s. 289.

⁵¹ Mübahat S. Küttükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul 1994, s. 197.

1. Beyaz Üzerine Buyruldu

a. Merkezden Yazılan Buyruldu

Sadrazamın re'sen yani alt makamdan bir yazı olmaksızın doğrudan doğruya verdiği emirlere "beyaz üzerine buyruldu" denir.⁵² Merkez ve taşrada yazılan bu tür buyruldu arasında bir fark yoktur. Genellikle bu tür buyruldu kısa bir elkab ile başlamakta olup, her görevli için kullanılacak elkab belirlenmiştir. Kadıaskerler, izzetlü, faziletli; İstanbul kadısı, faziletli; kaptan paşaya, izzetlü, rif'atli; defterdara, nişancıya, izzetlü yazardı. Tanzimattan sonra ise bu elkablarda değişiklikler olmuştur. Elkabdan sonra nakil kısmı gelir ve burada buyruldu yazımına sebep olan durum anlatır. Daha sonra ise emir kısmı gelir. Eyleyesün deyu buyruldu şeklinde ifade bulunur. En sonunda ise tarih bulunur. Ay ve yıl rakam olarak verildi, XVII. yüzyılda bazen binler basamağının yazılmadığını görürüz. Yılda önce ise seneyi belirten işaret konurdu.⁵³

Sadrazamın pençe bulunan buyruldu da vardır. Hatta eyaletlerdeki vezir, beylerbeyileri, mütesellimlerin hükümet ve eyalet işlerine ait yazılı şeylere imza yerine geçen pençe adlı ve tuğraya benzeyen alametleri vardı.⁵⁴ Pençeli buyruldu sadrazamın merkezde bulunduğu zamanlarda sadece sadrazam tarafından yazılabilir.⁵⁵ Ahmet Vefik Paşa Lehce'de pençeyi sah ve imza gibi fermanlara işaretlemek ve pençelemek kökünün de sah çekmek ve imza etmektir diye belirtmiştir.⁵⁶ Böyle bir işaretin Osmanlılardan evvel kullanılıp kullanılmadığı henüz bilinmemekle beraber Osmanlı'da ilk pençe on beşinci yüzyılın ortalarında görülmektedir. Tuğrayı andırıldığından dolayı pençeyi tuğraya benzetip bu ismi verenler varsa da; pençenin yazılan şahısların derece ve ehemmiyetlerine göre vesikaların sağ kenarının başına veya ortasına ve imza yerine vesikanın sonuna çekilmeleri ve çeşitli resimde olmaları sebebiyle pençeye tuğra demek doğru olmamaktadır.⁵⁷

b. Taşrada Yazılan Buyruldu

Taşrada yazılan buyruldu merkezde yazılanlardan farklıdır. XVI. yüzyılda beylerbeylerinin verdiği emirlerde buyruldu kelimesi bulunmuyordu. İçerik olarak da fermanları anımsatıyorlardı. İçinde tehdit kısmı bulunmaktadır. Belge cinsi olarak da mektup kelimesi birçok belgede bulunduğu gibi buyruldu da bulunurdu. XVII. yüzyıldan sonra buyruldu kelimesi yazılmaya

⁵²Kütükoğlu, 'Buyruldu', **DİA**, 6, İstanbul 1992, s. 479.

⁵³ Kütükoğlu, a. g. e., s. 198-199.

⁵⁴ Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyruldu Dair", **Belleten**, 5 /17- 18, Ankara 1941, s. 111.

⁵⁵ Kütükoğlu, "buyruldu", s. 479.

⁵⁶ M. Tayyib Gökbilgin, **Osmanlı Paleografya Ve Diplomatik İlimi**, İstanbul 1992, s. 94.

⁵⁷ Uzunçarşılı, a. g. m., s. 111- 112.

başlanmıştı. Emir kısmından sonra mutlaka *işbu buyruldu tahrir ve isdar.., ile irsali tisyar olunmuşdur* bulunurdu. Te'kid kısmına *gerekdir ki* ifadesi ile geçilirdi. Taşrada yazılan buyrulduarda başlangıç kelimesinin üstünde makam mührü ya da altında kim yazdıysa onun pençesi bulunurdu. Elkablar ise merkezdekiler gibi sade olmayıp herkes için ayrı elkab kullanılmıştı.⁵⁸

2. Arz, Telhis ve Takrir Üzerine Buyrulduar

a. Merkezde Verilenler

Fatih Kanunnamesine göre padişah tuğrasını taşıyan hükümleri sadrazam, defterdar ve kadiaskerler verebilirdi. İlk zamanlarda Divân'a gelen arz, arzuhaller okunup istek kabul edilirse buyruldu kelimesi yazılırdı. Buyruldu konabilmesi için ilk zamanlarda kalemlerdeki kayıtların görülmesine daha az ihtiyaç duyulduğu, daha sonradan genellikle kayıtların görülmesi istenmiştir. (Mahalli görülmek üzere hüküm buyruldu şeklinde.) Buyruldu konduktan sonra kâtipler müsveddesini çıkarıp ilgili yere gönderilirdi.⁵⁹ Sadrazamın ilk buyrulduarında elkabın ilk kelimesinin üzerine buyrulduunun doğruluğunu belirtmek için “*sah*” işareti konurdu.⁶⁰ Sadaret kethüdası ve reisülküttab dışında ilave yapmak isteyenlerin mutlaka *sah* işareti ve pençe bulunması gerekiyordu. Ferman müsveddelerinin uygun bulunanların üzrine de *sahh* ve buyruldu işaretleri yazılıp müsceddeleri ilgili yerlere gönderilebilirdi⁶¹

Bâbîâli'nin Mektubi Kaleminden yazılan buyrulduarına “*buyrulduyu sami*” veya “*buyrulduyu âli*” denirdi. Arz ve arzuhalin muameleye konması, yani ilgili kalemlerden derkenar yapılması, emir verilmesi de sadrazamın buyruldusu ile olurdu. Bazen bu ilk buyruldu olmadan da işleme başlanırdı. Fakat derkenarların çıkarılmasından sonra ilgili büro şefleri tarafından yapılan kısaltmanın ardından verilen kararın tatbiki için mutlaka sadrazamın buyruldusuna ihtiyaç vardı. Bundan sonra tezkire verilebilir ve gerekli ferman veya berat yazılabilirdi. Buyrulduarın altında tarih bulunmasına rağmen divanda yazılan buyrulduarlarla muameleli evrak üzerindeki ilk buyrulduarda tarih bulunmamaktadır.⁶²

Çeşitli konularla ilgili belgelere konulacak buyrulduar için de klişeler vardı. Padişahın hatt-ı hümâyunu çıkmış bir mesele, menzil fermanı, alay beyi arzı, tımar tevcihi gibi üzerine yazılacak buyrulduar tesbit edilmişti. İşlem görmüş evrak üzerindeki buyrulduarda çoğunlukla telhis, i'lam,

⁵⁸ Kütükoğlu, “buyruldu”, s. 200.

⁵⁹ Kütükoğlu, a. g. e., s. 202-203.

⁶⁰ Kütükoğlu, “buyruldu”, s. 479.

⁶¹ Kütükoğlu, a. g. e., s. 203.

⁶² Kütükoğlu, a. g. e., s. 204.

arz, derkenar gibi hangi tür belge veya kayda dayanılarak buyrulduğu da “*telhis mucibince*” veya “*arz ve derkenarı mucibince*” şeklinde açıklanırdı. Sonra buyruldu kelimesi yazılıp tarih atılırdı. Muameleli evrak üzerindeki buyrulduklar, tek sayfaya sığıyorsa, arz veya arzuhalin sol üst tarafında ve ilgili büro şefinin telhisinin üstünde yer alırdı. Derkenarı fazla olanlarda sadrazamın buyrulduşuna esas olacak telhis arka sayfaya yazıldıysa son buyruldu telhisin üzerinde olacağından arka sayfaya geçerdi. Fakat sadrazamların askeri ve nişan beratlarının üzerine “*mahalline kaydoluna*” şeklinde buyruldu yazmaları yasaktı.⁶³

Buyrulduklar divani yazı ile yazılması ve baş tarafından da sadrazamın ismini içeren sadaret mührünün basılması genel kuraldı.⁶⁴ Padişaha ait belgelerde olduğu gibi buyrulduklarda her görevli için kullanılacak elkab ayrı ayrı belirlenmişti. Kazaskerlere “*izzetlü, faziletlü*”; kaptan paşaya “*izzetlü, rif’atlü*”; İstanbul kadısına “*faziletlü*”; defterdarlar, nişancı, reisülküttab, tersane, darphane, defter emini ve şehreminleri, yeniçeri ağası, bostancıbaşı, kapıcılar kethüdasına ise sadece “*izzetlü*” diye yazılırdı. Tanzimattan sonra ise XIX. yüzyıl ortalarında yeni kurumların başlarındakilere yazılacak buyruldukların elkabları da belirlenmiştir. Bunlar ise serasker ve kaptan paşalara “*devletli, atufetlü efendim hazretleri*”; Mısır valisi, maliye, evkaf, ticaret, darphane nazırları, orduyu hümayun müşiri vb. ye “*devletli efendim hazretleri*”; müşirler, valiler, hariciye ve tersane nazırları ile Mâbeyn başkâtibi vb. ye “*atufetlü efendim hazretleri*” tarzında yazılmaya başlanmıştır.⁶⁵

İlmiye tayinleri dışındaki birçok tayini sadrazamın arz ve buyrulduşuyla yapılırdı. Sadrazam, arz üzerine mucibince tevcih olunmak buyruldu veya işaretleri mucibince tevcih olunmak buyruldu, derkenarını yazarak tayin muamelesini gerçekleştirirdi.⁶⁶ Sadrazamlar padişaha arzlarını reisülküttabın sade dille hazırladığı telhis veya takrir adlı yazılarla sunardı. Padişahın “*verilsin*”, “*zamanı değildir*” gibi hattından sonra uygulamaya geçerdi.⁶⁷ Padişahı bilgilendirmek amaçlı yazılan hattı hümayunların dili sadedir. Sadrazam, durumu telhiste anlattıktan sonra padişahın emrini beklerdi. Padişah onaya konu olan hususları okuduktan sonra “*ma’lumum oldu*” gibi kısa girişlerin yanında telhis ve takrirlerin içeriğini okuduğunu, ne tür belge sunulduğunun tekrarını yapan daha uzun girişlere yer verir, görüşlerini belirtirdi: “*işbu takririn, telhisin, manzur ve me’azi ma’lum-ı hümayunum olmuştur*” diye belirtirdi.⁶⁸ Bazı durumlarda padişah arz veya telhis üzerine hatt-ı hümayununu yazdıktan sonra, bu hatt-ı hümayunda emredilen hususun yerine getirilmesi için aynı kâğıt üzerine sadrazam da buyrulduşunu koyardı. Bu tarz belgelerde buyruldu daima hatt-ı

⁶³ Kütükoğlu, “buyruldu”, s. 479.

⁶⁴ Uzunçarşılı, a. g. m., s. 289.

⁶⁵ Kütükoğlu, “buyruldu”, s. 479.

⁶⁶ Uzunçarşılı, a. g. e., s. 150.

⁶⁷ İpşirli, “Sadrazam”, *DİA*, 35, Ankara 2008, s. 417- 418.

⁶⁸ Bekir Koç, “Hatt-ı Hümayunların Diplomatik Özellikleri ve Padişahı Bilgilendirme Sürecindeki Yeri”, *OTAM*, 11, Ankara 2000, s. 306- 307.

hümayunun alt tarafına, arz veya takririn ise üst tarafında yer varsa üste, yer yoksa altına yazılırdı.⁶⁹ Tezkireler genellikle akşama doğru saraya ulaştırılırdı. Padişaha torba ile takdim edilip, zarf içinde iade edilmekte idi. Zarfın üzerine de içindeki tezkire adedi ve saat kaçta teslim olunduğu işaret edilirdi. Zarfın arkasına ise padişahça “malum” yazılırdı.⁷⁰

b. Taşrada Yazılanlar

Osmanlı’da padişah ve sadrazamlar dışında beylerbeyi, kaptanpaşa ve defterdarın da verdikleri emirlere buyruldu denirdi. Defterdarlar mali işlerle ilgili gereken emri yazarken, pençe çekemezdi. Hazırlanan bu evrakın alt kısmına da imzasını koyardı. Bu imzalar aşağıya doğru bir kavis şeklinde ve uzun tarzda olduğundan buna kuyruklu imza denmiş ve zamanla kuyruklu buyruldu adı verilmiştir.⁷¹ Sadrazamların verdiği emirlere ferman adı verilmişken, bunun dışında hüküm de denmektedir. Hükümlerin çoğuluna da ahkâm adı verilmektedir.⁷²

İlmühaber ise bir kararı bildirmek veya bir konu hakkında bilgi vermek üzere bir daireden diğer daire ya da dairelere yazılan belgedir. Tezkire gibi kalemler arası yazışmalardan olmakla düzenlenişi tezkireden farklıdır. İlmühaberlerde elkab olmadığı gibi çoğunlukla bir irade, buyruldu veya arzuhalden baysle doğrudan konuya girilir. Konusuna göre uzunluğu değişse de bitişleri daimâ “... *işbu ilmühaber verildi*” şeklinde olup, sol altta tarih ve mühür bulunur. Sadrazamın buyruldusu ve padişahın iradesiyle kesinleşen kanun ve nizamların ilgili kalemlere bildirilmesi ilmühaberle oluyordu.⁷³

Osmanlı’da bürokrasinin gelişmesi ve yazışmaların artması nedeniyle işlemlerin hızlandırılması için bazı yöntemler geliştirilmiştir. Sahh çekilmesi işleri hem yavaşlattığından hem de taklit edilmesi de mümkündü. İşlemlerin hızlandırılması için sahh’ın yerine resmi mühür hazırlanmıştır. Taşradakim yazışmalarda da değişiklikler olmuştur.⁷⁴

---

⁶⁹ Kütükoğlu, “buyruldu”, s. 479.

⁷⁰ Ahmet Emin Yaman, “Sadr-ı Âzamlık”, **Türkler**, 13, Ankara 2002, s. 1045.

⁷¹ “Kuyruklu Buyruldu”, **DİA**, 26, Ankara 2002, s. 506.

⁷² Halil Sahillioğlu, “ Ahkâm Defteri”, **DİA**, 1, 1949, s. 551.

⁷³ Kütükoğlu, “İlmühaber”, **DİA**, 6, İstanbul 2000, s. 151.

⁷⁴ Ali Akyıldız, “ Tanzimat Döneminde Belgelerin Şekil ve Muhteva Yönünden Geçirdiği Bazı Değişiklikler”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, ed. Halil İnalcık- Mehmet Seyitdanlioğlu, İstanbul 2008, s. 414-415.

Başbakanlık Osmanlı Arşiv tasnifine göre Buyruldu Defterleri aşağıdaki tabloya göredir.

Tablo 1: 989 Numaralı Kataloğa Göre Buyruldu ve İlmühaber Defterleri

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH	
			Hicri	Miladi
989	1	Buyruldu	1226-1242	1811-1826
	2		1242-1255	1826-1839
	3		1255-1278	1839-1861
	4	İlmühaber	1261-1284	1845-1867
	5	Buyruldu	1278-1298	1861-1880
	6		1298-1313	1880-1895
	7	İlmühaber	1289-1308	1872-1890
	8	Buyruldu	1313-1331	1895-1912

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 197.

Bu tasnif dışında Ayniyat Defterleri içinde 595 numaralı katalogda 1866 yılına ait 22 adet buyruldu defteri bulunmaktadır.⁷⁵

2 Numaralı Buyruldu Defterinin Tanıtımı

Bab-1 Asafî Divan-ı Hümayun Sicilleri Buyruldu Ve İlmühaber Defterleri, 2 Numalı olan defter 166 sayfadan oluşmaktadır. Ebadları 32x20 olup, 1-3, 17-19, 166. Sayfaları boştur. Defterin kapağında “Buyruldu Defteri” ... Evâil-i Muharrem sene 1242 ilâ Evâsıt-ı Muharrem sene 1255 yazılıdır. Başbakanlık Osmanlı Arşiv Kataloğunda Buyruldu defterinin kodu A. (DVNS. BUY. İLM. d. sıra numarası ise 00002’dir. Defter ciltli ve ebruludur. Defterde numara usulü, sayfa sayısı şeklindedir. 2 Numaralı Buyruldu Defteri, ilk sayfa I ve 4 rakamları ile başlamaktadır. Defterin 1-3, 17-19, 166. sayfaları boştur. Defterde bazı hükümler başlıklı iken, başlıksız hükümler de bulunmaktadır. Hükümlerin çoğunda tarih bulunurken bazılarında tarih bulunmamaktadır. Tarihler genelde hükümlerin sol alt köşesinde bulunup, bazı hükümlerde ise hükümlerin son satırlarında tarih bulunmaktadır. Tarihlerin yazım şekli genelde rakamlarla ifade edilmişken, 33. Sayfanın ilk hükmünde (33. 1) tarih sözel olarak verilmiştir.

Defterde ilk 17 sayfasında genel kanun hükümleri bulunmaktadır. 20. Sayfadan itibaren ise daha çok ihtisap ağası ve ihtisap ağasının görev alanına giren meseleler yer almakla birlikte, farklı konulara da değinilmiştir. Defterin dili sade, açık olmakla birlikte; içinde Arapça ve Farsça tamlamalar bulunmaktadır.

⁷⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 197 – 198.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BUYRULDULARIN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

2 Numaralı Buyruldu Defteri'nde (s. 1-81) arası hükümlerin gönderildiği makam veya kişilerin sayısı aşağıda tabloda belirtilmiş olup; bu sayfa aralığında sadrazamın beyaz üzerine gönderdiği buyruldu sayısı, diğer buyruldu sayısı ve aralıktaki toplam hüküm sayısı belirtilmiştir.

Tablo 2: Genel Değerlendirme Tablosu

Buyruldukların Gönderildiği Makam veya Kişiler	Kaç Aded
Kadı ve Hakimlere	30
İhtisap Ağası	29
Defterdar	25
Gümrük Emni	13
Mimar Ağaya	11
Reisülkütuba	10
Ermeni Patriki	8
Darphane-i Amireye	6
Rum Patriki	5
Vakıf mütevellisi, Anadolu ve Rumeli'nin Üçer Kullarına, Bostancıbaşı Ağaya,	4
Voyvodaya, mutasarrıfa, nüvvaba	3
Mübaşir, Tersane-i Amireye, Humbarahane-i Amireye, Mukataat Nazırına, Valiye Kapı Kethüdasına, Kazaskere,	2
Hahambaşıya, Kapıcı Başılara, Çavuşbaşı Ağaya, Cebehaneci Başına, Beylerbeyi, Lağımcı Başıya, Humbarahane Nazırına, Çavuşbaşı Ağaya, Naip, Avusturya Elçisine, Piskopos, Serasker Paşaya, Zahir Nazırına v.b.	1
Buyruldukların Türüne Göre	209
Beyaz Üzerine	34
Diğer	175
Toplam Hüküm Sayısı	209

Kaynak: 2 Numaralı Buyruldu Defteri (s. 1-81).

Buyruldukların gönderildiği makamların çoğu belli olmakla birlikte, bazı hükümlerin kime gönderildiği belli değildir. Hükümlerin bazılarında gönderilen kişi ya da makamın adı hükmünlerde başlık şeklinde bulunurken, bazı hükümlerde gönderilen kişiler hükümlerin son cümlelerinde tarih verildikten sonra belirtilmiştir. 2 Numaralı Defter Buyruldu Defteri olsa da defterin içinde ilmühaberlere de rastlamaktayız.

2.1. Buyruldukların İçerikleri

İncelenen defter 1826-1839 tarihleri arasında Osmanlı devlet ve toplum hayatına dair birçok mesele ile ilgili hükümler yer almaktadır. Defterdeki hükümler çeşitli başlıklar halinde konularına göre incelenmiştir.

2.1.1. Bürokrasinin İşleyişi ile İlgili Hükümler

Defterde sıkça geçen konulardan birisi bürokratik yazışmaların nasıl olması gerektiğidir. Özellikle tuğra, pençe ve sah' işareti olmadan emir verilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Sadrazamların merkezde bulunduğu zamanlarda sadece sadrazam tarafından yazılan buyrulduklara pençeli buyruldu denilmekte idi.⁷⁶ Sadrazamın dışında vezir, beylerbeyileri, mütesellimlerin hükümet ve eyalet işlerine ait yazılı şeylere imza yerine geçen pençe adlı ve tuğraya benzeyen alametleri vardı.⁷⁷ Sadrazamın ilk buyrulduklarında elkabın ilk kelimesinin üzerine buyrulduğunun doğruluğunu belirtmek için "sah" işareti konurdu.⁷⁸ Hükümlerde, mübaşirli emirlerin teberdar⁷⁹ ve hasekilere değil, sakabaşılara verilmesi gerektiği; iki pençe ve sah' olmadan emir verilmemesi gerektiği, yanlışlıkla kaleme gelenlere ise cevap yazılmaması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁰ Kethüda ve diğer üst makamlarda olanların senetten başka buyrulduklara tuğra ve sah' çekmeden emir çıkarmamaları, bir müddetten beri bu usule uyulmadığı belirtilmiştir.⁸¹ Sürgün edilen bazı kişilerin istekleri yanlışlıkla kayd edilse bile kişilerin sürgününden on yıl geçse bile dilekçeleri pençe ve sahh olmadıkça derkenar edilmemesi gerektiği, cevaplarının yazılması için divan kaleminde bu tür kayıtlar bulunmaktadır.⁸² Baş muhasebeye gönderilen bazı emirlerde, nazırlığı şeyhülislamda olan vakıflar ve Sisam Adalarından divana sunulan dilekçelerde şeyhülislamın işareti olmadıkça emir çıkarılmaması gerektiği vurgulanmıştır.⁸³ Kocaeli ve İstanbul'da hukukla ilgili davalarda sah' işareti olmadan emir verilmemesi belirtilmiştir.⁸⁴ Muhzır ve divan kisedarının buyruldu kaleminde

---

⁷⁶ Kütükoğlu, "Buyruldu", s. 479.

⁷⁷ Uzunçarşılı, a. g. m., s. 111.

⁷⁸ Kütükoğlu, "Buyruldu", s. 479.

⁷⁹ Yeniçeriler arasında baltalı asker; solak sınıfı demektir. Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara 2017, s. 1221. Baltacıların II. Murat zamanında Acemi Oğlanlar Ocağına alındıkları düşünülmektedir. İlk olarak seferlerde yol açmak, bataklık kurutmak, yük taşımak gibi geri hizmetlerde bulunmuşlardır. İstanbul'un fethinden sonra daha teşkilatlı hale gelmişler ve eski saray ve Topkapı sarayında yaptıkları işlere göre iki gruptan oluşmakta idiler. Zamanla sayıları azalmış, II. Mustafa zamanında bu ocak kaldırıldı ise de tekrar I. Abdülhamid zamanında kurulmuşlardır. II. Mahmut döneminde yeniden düzenlenip, imparatorluğun sonuna kadar varolmuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkadir Özcan, "Baltacı", **DİA**, 5, İstanbul 1992, s. 34-35.

⁸⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 4. 1.

⁸¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 9. 4.

⁸² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 11. 3.

⁸³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 11. 6. / h. 13. 7.

⁸⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 13. 1.

gereği gibi hareket etmeleri; vezir, mütesellim ve bostancibaşıyla olan sır konuşmalarında emir çıkmadıkça hitap yazılmaması gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁵

Yazışmalarda ayrıca önemsenen bir konu da önemli konuları dilekçelerde belirtmemek ve senesini yazmamak gerektiği belirtilmiştir ve bu tür dilekçelere emir yazılmaması,⁸⁶ bir kere şer' en düşmanlığı bilinen maddeye tekrar emir vermemek, yorumlanan madde için senet ve belge verilip uzaklaştırılan kişinin itirazı olursa, hakimlerin bu durumu ilmi delillere göre araştırması gerektiği, davacı inatlaşsa bile ilmen haksızsa tekrar mübaşir gönderilmemesi bildirilmiştir.⁸⁷

Divan kalemlerine nefer alımı ile ilgili hükümler de dikkat çekmektedir. Divan-ı Hümâyun, ruus ve kise kalemlerine nefer alımı ve özellikle neferlerin sayısının artmış olduğundan ve usule aykırı nefer alınmaması gerektiği ve bazı neferlerin mülazım olarak kaydedilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bazı eyaletlere de ihtiyaç durumuna göre nefer atanması gerektiğini de buyruclarda görmekteyiz. Mısır kalemlerine nefer atanması gerektiğini de hükümlerde görmekteyiz.⁸⁸

Fî'l-asl mektûb odası otuz kırk sene mukaddem on beş yirmi neferden ibâret ise dahi el-hâleti hâzihi vefret-i mesâlih ve kesret-i şevâgil takrîbiyle işe yarar hulefânın mukaddemlerde olan mikdârdan ziyâdeliği vâcibâtdan idüğü ecilden odanın tahammülüne ve umûr-ı mühimmede istihdâma nazaran otuz nefer hulefâ rütbe-i kifâyeden olmağla bundan sonra otuza ihtisârına dikkat olunarak 'inâyet-i saltanat-ı seniyye'den olageldiği vechle birisi münâsib ve rütbeyle nâil olub... otuzdan bir neferi çıkub yerine terbiye görmüş edîb ve ketûm ve müstakîm birisinin me'mûriyeti iktizâsında erbâb-ı ma'ârifden ve kişizâdelerin birinin yine otuz 'adedi tekmîli için me'mûr kılınması

Mektub odası neferlerinin 30- 40 sene önce 15- 20 neferden oluşurken şimdi nefer sayısının arttığından, mühimmede istihdam olunan 30 neferden biri ayrıldığı durumda yerine eğitimli kişilerin alınması, baş halifenin taşra ayanları ya da dostlarından birini buraya almaması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁹ Mühimme yazımında görevli 30 nefer olmalı ve bunların mülazım olarak kaydedilmesi gerektiği belirtilir.⁹⁰ Âmedi, mektub odalarına gönderilen emirlerde odaya 30 neferden başka kişi alınmaması, alınacak kişilerin terbiye görmüş olmaları, ihtiyaç olduğunda isimlerinin deftere eklenmesi, padişahın emri olmadan ve şartlara aykırı hariçten kişi alınmaması gerektiği belirtilmiştir.⁹¹

⁸⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 14. 6.

⁸⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 14. 6.

⁸⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 15. 4.

⁸⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 15. 5.

⁸⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 14. 3

⁹⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 14. 2.

⁹¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 7. 1.

Hükümlerin birçoğunda ise kâtiplerin çalışma saatlerine uymadıkları belirtilmiştir. Kâtiplerin belirlenen saatlerde işleriyle meşgul olmaları gerektiği, işlerine belirlenen saatte gelip gitmeleri konusunda ilgili büro amirlerine bu konuya dikkat etmeleri belirtilmiştir. Hükümlerde çalışma saatlerinin farklı zamanlarda olduğunu görmekteyiz. Defterdar efendiye gönderilen bir emirde bâb-ı defteride görevli kâfirler ve kâtiblerin haftada iki gün tatili bırakıp her gün sabah saat üçten akşam saat on bire kadar işleri başında olmaları gerektiği bildirilmiştir.⁹² Reisülkütuba gönderilen bir buyrudduda ise; bâbîâlîde memurların çalışma saatlerine dikkat etmedikleri, memurların sabah saat on bir buçuktan akşam saat on buçuğa kadar görevleri başında olmaları belirtilmiştir.⁹³ Yine reisülkütuba gönderilen bir emirde katiblerin ve kalemlerde memur olanların işlerine geç geldiği ve erken ayrıldıkları belirtilir. Memurların sabah saat ikide işleri başında olub akşam saat on buçuktan evvel işlerinden ayrılmamaları gerektiği belirtilmiştir.⁹⁴

Hükümlerin bir kısmında da bazı vergilerin alınması konusundaki esaslar belirtilmiştir. Bürokratik işlerle ilgili vergilendirmelerin tesbit edilip, bunların dışına çıkılmaması, halka karşı haksızlığın önlenmek istenmesi ve bazı vergilerin halkın ekonomik ve sosyal durumu dikkate alınarak vergi alımında esnek davranıldığını da görmekteyiz. Buna göre bir hükümde; halkın harç alımı ve vergi konusunda kazaların masrafları dışında dilekçelerden başka harç alınmaması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁵ Reisülkütub efendiye beyaz üzerine gönderilen bir buyrudduda; halkın bağlı olduğu eski kazaların perişanlığı ve halkın teklifleri doğrultusunda eski kazalardan avarız vergisinin alınmaması,⁹⁶ bu vergilerin başka kazalardan alınması gerektiği, yüce emir çıkınca ferman yazılması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁷

2.1.2. Hukukun İşleyişi ile İlgili Hükümler

Hukukun işleyişi diğer konularla bağlantılı olarak hükümlerde sıkça geçmektedir. Bazı kazalarda davaların nerede ve nasıl görüleceği belirtilmiştir. Bunun yanında suçu sabitlenmeden kimsenin yargılanmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu şekilde sosyal adaletin sağlanmaya çalışıldığını görmekteyiz. Yine mahkemelerde şahitlerin davaları yanıtma ihtimali olduğu ve bu konuya önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Midilli ve civarındaki kazalarda birinin davasında, üstünlük ve düşmanlığı olmazsa merkezden emir gönderilmeden duruşmaya girmemesi⁹⁸ gibi benzer bir hükümde de İzmir halkından birinin davası olursa önce mahallinde duruşma olması

⁹² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 61. 1.

⁹³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 76. 1.

⁹⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 81. 2.

⁹⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 13. 3.

⁹⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 14. 1.

⁹⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 12. 6.

⁹⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 5. 4.

gerektiği belirtilmektedir. Mahallinde sıkıntı yaratmazsa merkezden emir gelmeden merkeze çağırılmaması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁹ Davalarda kadınların şahitliği ve kadınların mahkemeye çeşitli sebeplerle gelemedikleri zamanlarda, güvendiği birini vekâlet etmeleri, fakat vekillerin davaları yanıtlanabileceğinin ihtimaline dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu konuda Yahudi ve Hristiyan davalarında da aynı durumun olabileceği de belirtilmiştir.¹⁰⁰

Defterde bulunan bir ilmühaber Kütahya Valisi ve darphane-i amire tarafına gönderilmiştir. Buna göre, Saruhan Sancağı halkından bazı yalancıların Kütahya'ya gidip benim Manisa nahiyesinde oturan bir adamda şu cihetten alacağım vardır ya da beş on sene önce bana şu iftirayı edip suçlandırdı diye dilekçe sundukları, fakat duruşma zamanı yalanının ortaya çıktığı belirtilmiştir. Buna göre yüce emir olmadıkça Saruhan sancağından kimsenin çağırılmaması gerektiği ve Bolu ve Kastamonu gibi diğer sancaklardan tersane-i amire tarafından bilgi alınmadan mübaşirli ferman verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰¹

2.1.3. İhtisap Ağası Tayini ve Görevleri ile İlgili Hükümler

II. Mahmut döneminde 1826'da yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra şehir idaresinde kontrolü sağlayacak yeni bir idari teşkilat gerekiyordu. Bu yüzden 1826'da bir nizamname ile "ihtisap nazırlığı" makamı sadrazamlığa bağlı olarak oluşturulmuştur.¹⁰² İhtisap işleriyle meşgul olan baş görevliye muhtesib, ya da ihtisab ağası, ihtisab emini gibi isimler verilmekteydi. Muhtesipler İslamın hoş karşılamadığı her kötülüğü ortadan kaldırmaya çalışırdı. Yani bu müessese şeriata uygun hareket edilmesini sağlardı.¹⁰³ Muhtesipler ilk olarak kadı ve sancakbeyi ile şehirlerdeki bütün han, hamam, dükkan ve diğer iş yerlerini tesbit edip daha sonra uygun bir ihtisap resmi belirleyip bunu bir deftere kaydederdi. Çarşı düzeninin sağlanması karşılığında alınan bu verginin miktarı ve toplanma zamanı her bölgenin geleneğine göre tesbit ediliyordu.¹⁰⁴ Defterde sıkça geçen konulardan birisi de ihtisap ağasının görev alanına giren meselelerdir. İhtisap ağası tayini, ihtisap ağası konağı inşası, ağaların esnafı teftişi, haklın giyim kuşamının teftişi, İstanbul'da yangınlardan sonra esnaf dükkanlarının nereye nakledileceği ve dükkanların hangi malzemedен yapılacağı, halkın ibadetlerini yerine getirmesi gerektiği ve bunun takibi, İstanbul'a giriş çıkışın yasaklanması, mürur tezkeresi ve yabancılara verilen patent kağıtlarının kontrolü,

⁹⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 6. 1.

¹⁰⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 9. 1.

¹⁰¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 6. 4.

¹⁰² Ziya Kazıcı, "Osmanlılarda İhtisab" **Osmanlı**, 3, Ankara 1999, s. 115.

¹⁰³ İbrahim Erdoğan, "Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisab Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme", **OTAM**, 11, Ankara 2000, s. 133.

¹⁰⁴ Hülya Taş, "İhtisap Mukâta'ası Verilerinin Şehir Ekonomisi Açısından Anlamı: Ankara Örneği", **U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13, Bursa 2007, s. 412.

İstanbul'da bekar odalarının, hanların ve dükkanların kontrolü gibi geniş bir görev ağına sahip ihtisap ağalarının bu görevleri bir çok hükümde yer almaktadır.

İstanbul'da yangınlarda evler birbirine yakın olduğu için yangınların kolayca yayıldığı, yangın sonrası evlerin ve dükkanların genişletilerek sokaklardan yer çalındığı ve sokakların daraldığı bu yüzden kalfa ve duvarcılara bu konuda tenbih edildiğinden bahsedilir.¹⁰⁵ İhtisap mukataasının satışı meselesi belirtilmiştir.¹⁰⁶ İhtisab ağasına aid inşa edilecek konak ve ihtisab maddesinin ilanı hususu belirtilmiştir.¹⁰⁷

İslam hukukunda Gayrimüslimler Müslümanlardan daha yüksek ve büyük binalar yaptırılmazlardı.¹⁰⁸ İhtisap ağasının mimar ağa ile beraber köylü, marangozları yoklayıp, büyük ve kurallara aykırı bina yapılmasını önlemeleri gerektiği de hükümlerde geçmektedir.¹⁰⁹ Bundan sonra yapılacak Müslümanların evlerinin yüksekliği on dört zıra (ölçü birimi), diğer halkın evlerinin ise on iki zıra olması gerektiği, fakat arazi sahiplerinin razı edilerek haneler bitişik olmayıp haneler arasında belli bir ölçüde yukarı doğru taş duvar yapılması gerektiği, hanelerin saçakları üzerinde olan uçtaki kiremidi tutması için harç ile birleştirilmesi gerektiği, ocakların içi boş tuğladan yapılmayıp, ocakların etrafının taştan yapılması gerektiği, yapılar üzerinde kesinlikle ahşap görünmeyip sıvalı olması gerektiği, bunun dışında sekiz parmaktan fazla cumba olmaması gerektiği, hanelerin dört tarafının da duvarla doldurulması gerektiği ve usule uyup kargir bina yapacak olanlara ruhsat verilmesi gerektiğini hükümlerde görmekteyiz.¹¹⁰ Bazı esnaf dükkanlarının uygun bir yere nakledilmesi ve dükkanların belirlenen sayı kadar inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹¹¹ Esnaf dükkanlarının nasıl yapılması gerektiği de anlatılmaktadır. Buna göre dükkanların dört tarafının taş duvar olması, üstleri kemer, önleri sacdan kanat olup kargir olarak inşa edilmesi gerektiği emredilmektedir. Ayrıca çilingir ve doğramacı dükkanlarının belirlenen yerlerde yapılması gerektiği belirtilmektedir.¹¹² Kuyumcu dükkanlarının tuğla ya da Malta taşından yapılması gerektiği, tahtaların önünün tenekeden yapılması gerektiği ve boşlukların arasının kapatılması ve böylece dükkanların daha uzun ömürlü olması sağlanmak istenmiştir.¹¹³ Yangınların kolay yayılmasını önlemek için evlerin ve dükkanların kargir olarak yapılması emredilmiştir.

¹⁰⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 35. 1.

¹⁰⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, s. 31. 3.

¹⁰⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, s. 33. 2.

¹⁰⁸ Yavuz Ercan, "Osmanlı İmparatorluğunda Gayrimüslimlerin Giyim, Mesken ve Davranış Hukuku", **OTAM**, 1, Ankara 1990, s. 123.

¹⁰⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 25. 2.

¹¹⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 34. 7.

¹¹¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 34. 3- 42. 1.

¹¹² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 44. 1- 45. 1.

¹¹³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 34. 2.

Dükkan yapımında;

esnâf dükkânlarının etrâfını ana dîvârı olarak taş dîvâr ile ihâta edüb ve dîvârı dahi kiremîdden yukarı çıkaralar ve bi'l-cümle dükkânların saçakları sacdan yapılub iktidârı olmayanlar ahşâb yaparlar ise de kiremîd altını hâlis harc ve tuğla ile döşedüb ... kasâb ve şekerçi ve helvâcî çöreci ve kadâyıfçı ve bakkâl ve sâir bu makûleden başka dükkânlarda aslâ oda yapılmayub zikr olunan dükkânlarda dahi hâricdden nerdübân ve kapulu oda inşâ olunmayub yalnız kendülerine beytütet için mahsûs olmak üzere muhtasarca binâ oluna ve zinhâr kahve dükkânları inşâ olunmaya.

Simitçi furunlarının yangınların yayılmasını önlemek için ahşapdan yapılmayıp, ana duvarı taştan olup, duvarların kiremitten yukarı çıkarılması gerektiği, kiremitlerin altını harç ve tuğla ile örtmeleri gerektiği; kasap, şekerçi, helvacı, bakkal vb. dükkanlardan başka dükkanlarda oda olmaması, kahve dükkanları yapılmaması üzerine de ayrıca durulmuştur.¹¹⁴ Genel anlamda ahşap dükkan ve han olmaması ve kargir olması gerektiği vurgulanırken¹¹⁵ özelde ise esirci esnafı çarşılarının kargir olması gerektiği belirtilmiştir.¹¹⁶ Çarşıda bazı dükkan kemerlerinin yıkıldığı ve yıkılan dükkan kemerlerinin yeniden inşasının yapılması gerektiği de hükümlerde geçmektedir.¹¹⁷

İhtisap ağasının diğer görevlerinden biri de bazı görevlileri atamak ve teftiş etmektir. Bunlardan; hamamlar ve hamallar yazıcılarının ihtisap ağası tarafından atanması ve iki ayda bir yoklanması gerektiği üzerinde durulmuştur.¹¹⁸ Saraçhane esnafının ihtisapça teftişi, içlerine kötü insan girmesinin önlenmesi, gerektiği belirtilmiştir.¹¹⁹ İhtisap ağasının diğer bir yardımcısı ise kul oğlanları idi. Kul oğlanları, ihtisap nezareti kurulmadan önce muhtesibin en önemli yardımcılardan olan ve yevmiye-i dekakini toplayan görevlilerdendi. Babadan oğula geçen bu meslekte dürüst ve güvenilir olmak önemseniyordu. Bir süre on beş kişilik kadrodan oluşan bu görevliler mali yönden birbirlerine kefil ediliyorlardı. Böylece denetim altına alınıyor ve usulsüz iş yapanlar da hemen görevden alınıyordu.¹²⁰ İhtisap hizmetinde görevli nefer ve kul oğlanları olduğu, ayrıca İstanbul kadısı konağında görevli kavalardan bahsedilir.¹²¹

Esir pazarlarının teftişi de ihtisapça yapılmakta idi. Esir pazarlarında olan esircilerin bazı şahısları odalarında yatırdıkları bunların bile kaç kişi olduğu bilinmemekle, esircilerin sattıkları kölelerin ahlak bozucu ve halka zarar verici faaliyetlerde buldukları biliniyor, ihtisap ağasının bir adamını esir pazarına tayin etmesi gerektiği, esir pazarına yabancı insanların girişi ve buralarda

¹¹⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 34. 4.

¹¹⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 34. 6.

¹¹⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 34. 5.

¹¹⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 42. 2.

¹¹⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 24. 3.- 25. 1.

¹¹⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 27. 1.

¹²⁰ İlhan Yerlikaya, "Tanzimattan Önce Osmanlı Devletinde Belediye Hizmetleri", **Osmanlı**, 6, Ankara 1999, s. 141.

¹²¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 20. 3.

ortaya çıkabilecek kavgaların önlenmesi gerektiği belirtilmiştir.¹²² Esirci esnafının esirleri istedikleri paraya sattıklarının haricinde, satış esnasında dellala ücret verildiği için satış ücretinin üzerine dellaliye adıyla nafaka aldıklarının alışkanlık haline getirdiklerinden, ihtisap ağasının bu konuya dikkat etmesi gerektiği ve satılan her cariye için dellaliyenin beşte birinin ihtisap ağasına verilmesi gerektiği ve nafakanın da yavaş yavaş artması durumuna dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir.¹²³ İhtisap ağasının bedesten çarşısındaki yorgancı, ayakkabıcı esnafları ile sipah çarşısında ve bit pazarı önünde olan esnaf grubunun hallerini kontrol için her yere güvenilir adamlarını gönderip, esnafların zulüm ve haksızlıklarının engellenmesi gerektiği, bedestende gereğinden fazla fiyatla eşya satılmasının engellenmesi gerektiğini buyrulduklarda görmekteyiz.¹²⁴ Ayrıca, muhtesiplerin, yol üzerindeki dükkanlardan gelir vergisi aldığından subaşılığın idare edilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹²⁵

Osmanlı'da ulaşım ve haberleşmeye de önem verilmiş, bunun için menziller yapılmış ve buraya görevliler atanmıştır. Ulaklar aldıkları atlarla tüccarların mallarını taşıyorlardı. Yük hayvanı olmayan beygirler de bu sebepten telef olmakta idiler. Bu yüzden Osmanlı'da menziller bir süre sonra şehir ileri gelenlerine iltizama verilmiştir. Menzilin masraflarını da bölge halkı menzilci olan kişiye verirdi. Fakat menzilciler usulün dışında vergi almasıyla, halkın şikayetine yol açmış ve menziller 1824- 1829 yılları arasında kiraya verilmiştir.¹²⁶ Beygir kiracıbaşlarının beygirlerini bağladıkları yerde iki, üç kişi olmamasına ihtisap ağasının dikkat etmesi gerektiği, Vefa Hanından Midillicüler (Midilli Adasında küçük at yetiştirenler) kısım kısım gidip gelmekte ve sürücülerden başka kimsenin Vefa Hanından taşrada kalmamasına, atları tutma, bağlamalarına dikkat etmeleri, arabaların içlerinde sürücüden başka adam girer ya da gereksiz yerde ihtisap ağası tutarsa kiracıbaşlarının hakkından gelinmesi gerektiği buyrulduklarda belirtilmiştir.¹²⁷

İhtisap ağasının diğer bir görevi ise su yolcularının teftişi idi. XIX. yüzyılda su yolcu sayısının arttığı, bu yüzden ücretlerin yetersiz kalmaya başlamasıyla su yolculuk kurumunda da bozulmalara sebep olmuştur. Su yolcularının halktan para toplamak için su yollarını kendilerinin bozdukları iddia edilmeye başlanmıştır.¹²⁸ Su yolcu esnafının sayısının arttığından, içlerine yabancı karıştırılmaması gerektiği, kaldırımları tamirinin ihtisabca takib edilmesi hususuna dikkat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bazı mahallelerde bekârların kalabileceği hanlar olduğu, bekar hamal ve sakaların bile bu hanlara gidip gelmesinden ve gecelemesinden dolayı hanlarda yangın

¹²² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 27. 2.

¹²³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 31. 2.

¹²⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 32. 2.

¹²⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, s. 32. 1.

¹²⁶ Halaçoğlu, "Menzil", **DİA**, 29, Ankara 2004, s. 160.

¹²⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 26. 4.

¹²⁸ Abdullah Martal, "Suyolcu", **DİA**, 38, İstanbul 2010, s. 1.

çıkabileceği, zamanında su vermelerinde güçlük olacağından her bir mahallede olan sakaların araştırılıp, gereğinden fazla saka olmaması ve mahalle imam ve ahalisinin kefaletleriyle ikametlerine ruhsat verilmesi gerektiği, hatta bunlarda bile silah adıyla bir şey olmamasına muhtesiblerin dikkat etmeleri belirtilmiştir.¹²⁹ Sakaların birbirine kefil edilmeleriyle onların kontrolü sağlanmaya çalışılıyordu.

İhtisap ağasının vurguncularla mücadelesi de buyrulduklarda sıkça geçmektedir. Yabancıların ticaret konusunda;

Dersa'âdet'de kâin birtakım muhtekir tâifesi ve Acem ve Efrenc tüccârını itmâ' ederek getürdükleri dülbend ve basma ve hâssa ve şâl ve sâir bu misillü emti'ayı iştirâ ve ba'de iki üç kat bahâ ile 'ibâdullaha bey' ve furûhta ictirâ eyledikleri

İstanbul'da bir takım vurguncu topluluğu olduğu ve Acem ve Efrenc tüccarına götürdükleri basma, şal, dülbend, hassa gibi malları satın aldıkları, sonra iki üç kat paha ile halka satmaya yeltendikleri ve bu durumun araştırılıp, özellikle kadınların zarardan korunması gerektiği bildirilmiştir. İstanbul'a gelen Acem, Efrenc ve diğer tüccarların mallarının tümü ihtisap ağası tarafından damgalanıp bu sırada asıl sermayeleri anlaşılıp, üzerine şer'i kâr eklenip sattırılması gerektiği ve bundan sonra asakir-i mansure masrafına tahsisen esnaflar tarafından bir miktar damga resminin alınması gerektiği buyrulmuştur. Diğer türler olan çuka, canfes, atlas, kadife, üstüf, hatayi türleri de damgalanıp asıl sermayesi üzerine şer'i zammı eklenip sattırılması bildirilmiştir.¹³⁰

İhtisap ağasının önemli bir görevi de ölçü ve tartı aletlerinin kontrolü idi. İhtisap ağasının malları depolayıp sonra da aşırı fiyattan satan kişilere dikkat etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun için ihtisap ağalarının en çok meşgul olacakları durum kola çıkıp tüm terazi, kantar, arşın, endaze kullanan esnafın ölçü ve tartı aletlerine bakıp, eksik olanları gereğine göre falaka, deynek ve azarlaması gerektiği bildirilmiştir. Hakedenleri gerekirse ihtisap ağası meclisine gönderme, durumuna göre sürgün etme, suç oranına göre bâbîâliye bildirmekle esnafları denetlemeleri belirtilmiştir. Esnafların narhın üzerinde satış yapmamaları, özellikle ekmeği noksan ve bozuk vezn ile satmamaları, kasapların yaz ve kış sattıkları etin narha ve belirlenen vezne göre satmaları gerektiği, her tarafta gereken kişilerle haberleşilip tüm zorunlu ihtiyaç malzemelerinin etraflıca araştırılıp, hangi esnaf fazla para ile mal satarsa kethüdalarının onları kontrolü bildirilmiştir. Aynı hükümde hamamlarda kâfirlere verilen peştamal vb. eşyaların Müslümanlara verilmemesini, Müslüman ve kâfirlerin hamamda bile farkedilip ayırddedilmesi, kâfirlere hamamda na'lin (nal biçiminde olan şey) verilmemesi gerektiği, hamamlarda peştamal ve diğer giysilerin yırtık olmaması gerektiği konusuna ihtisap ağalarının dikkat etmeleri gerektiği belirtilmiştir.¹³¹

¹²⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, s. 32. 3.

¹³⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, s. 58. 2.

¹³¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 21. 2.

İhtisap ağasının görevlerinden biri de halkın ibadetlerini aksatmalarını önlemektir. Osmanlı Devleti'nin İslam devleti olduğundan dolayı ibadetlere önem veriyordu. “*Emr-ibi'l- ma'rûf ve nehy-i 'ani'l-münker*” Dinin iyi gördüğü şeyleri emretme ve kötü gördüğünden sakınma hususu alemin iyiliği ve alemin en kuvvetli sebebi olduğu, ihtisap memuru olanlar öncelikle namaz kılmayanları ve ramazanda oruç tutmayanları imamlarla araştırıp, namaz ve oruç tutmaları için uyarılmaları, imanın şartlarını bilmeyip şer'en yasaklanan şeylere uymayanların ihtisap ağası tarafından gereken uyarıların yapılması bildirilmiştir.¹³² Müslüman ve Gayrimüslimlerin vergi vermemek için farklı kıyafet giydiğini de hükümlerde görmekteyiz. Gayrimüslimlerin Müslümanlara benzeyerek bazı sorumluluklarından veya bazı Müslümanların onlara katılarak dini mükellefiyetlerinden kaçınmaları önlenmeye çalışılmıştır.¹³³

İstanbul'da yerleşim konusunda da bazı kurallar vardı. Galata ve Üsküdar kadıları ile Ermeni ve Rum patriklerine re'sen gönderilen bir buyruğuda; İstanbul'da Müslüman mahallesine kâfirlerin yerleştirilmemesi gerektiği, mahallede yaşayanlara ve buraya yeni gelenlere mahalle halkı, imamlar ve mahalle bekçilerinin kefil edilmesi gerektiği, Rum ve Ermeni halkının bile Müslüman mahallelerine alınmaması gerektiği vurgulanmıştır.¹³⁴ Bu şekilde mahallelerde huzur ve güvenlik de sağlanmaya çalışılmakta idi. Hükümlerde Galata ve Üsküdar bölgesine yabancıların girişi önlenmeye çalışılmıştır. Galata ve Üsküdar kadılarına re'sen gönderilen bir emirde halkın manastır ve kilise halkı olan gayrimüslimlere dükkan, çiftlik, tarla, bahçe ve arazi ve vakıf tayin etmemeleri gerektiği belirtilmiştir.¹³⁵ İslam memleketlerinde ticaret ve diğer işlerde bulunan yabancı halkın buralarda ev, arazi mülk edinen varsa değerleriyle yerli halka satılıp, alakalarını kesmeleri ve verilen fetvalarda yabancıların kiracı olarak kalacakları yerlere gitmeleri belirtilmektedir.¹³⁶

Osmanlı'da XIX. yüzyılda sosyal ahlakı bozabilecek durumlar da artmıştı ve devletin bunlara karşı aldığı önlemleri hükümlerde görmekteyiz. Bunlardan, Meyyit İskelesinden Tophaneye varana kadar Galata civarı ve deniz üzerinde kahve, berber, manav dükkanı üzerlerinde önceden beri şeriata aykırı odalar olduğu ve bu odaların sahiplerinin isim ve eşkâlleri defterde kayıtlı olduğu ve buraların kapatıldığı belirtilmektedir. Meyyit İskelesinde Kayıkhane üzerinde berber kethüdası Hacı Mustafa'nın beş odası olduğu ve bunların kapandığı defterdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.¹³⁷

¹³² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 21. 1.

¹³³ Ahmet Özel, “Gayri Müslim”, **DİA**, Ankara 1996, s. 426.

¹³⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 9. 2.

¹³⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 6.

¹³⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 11. 8.

¹³⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 7.

2.1.3.1. İaşe ile İlgili Hükümler

İaşe diğer adıyla provizyonizm Osmanlı ekonomisinin temel ilkelerinden biridir. İktisadi faaliyetin ilk amacı tüketicinin korunmasıdır. Bu ilkeye göre, üretilen mal ve hizmetlerin gerektiği kadar bol, kaliteli ve ucuz olması hedeflenmiştir. Buna göre üretim ve ticaret üzerinde devletin sıkı bir müdahalesi bulunmaktaydı.¹³⁸ İhtisabın diğer önemli bir görevi de İstanbul'un erzak, yakacak temini idi. İstanbul'un başkent olması sebebiyle buranın yiyecek, içecek, giyecek, yakacak ve diğer ihtiyaçlarının sağlanmasına her zaman önem verilmiştir. XVIII. yüzyılda İstanbul'a taşradan olan göçler sebebiyle şehrin tüketim kapasitesi artmıştır. Nüfus artışıyla birlikte şehirde yiyecek, içecek, giyecek, yakacak sıkıntısı da artmış, halkta açlık sıkıntısı bile olmuştur. Bu durumdan yararlanmak isteyen kişiler taşradan gelen malları ucuz fiyatlarla alıp depolamışlar, daha sonra da bunları fazla ücretlerle satmaya başlamışlar. Bu da sıkıntının iyice artmasına, halkın pahalılıktan şikayetine sebep olmuştur.¹³⁹

Osmanlı'da XVIII. yüzyıldan itibaren İstanbul'da kapan tüccarlarının özellikle kış aylarında iaşeyi sağlamada yetersiz kalmasıyla öncelikle maların alınıp depolanarak daha sonra esnafa dağıtımının yapılması durumu varken, zamanla yeni bir kadro ve hazinesi olan zahire nezareti kurulmuştur. Bu nezaret tüm iaşeden sorumlu hale gelerek öncelikle kapan tüccarının faaliyetlerini düzenlemek ve geliştirmekle çalışmalara başladı. Nezaret, kapan tüccarlarının bol ve ucuz mal bulmasına ve bunları ucuza taşıyabilmeleri için çalışmaları yürütmekteydi. Zahire kaçakçılığının önlenmeye çalışırken, bu nezaret ayrıca fiyatların tesbitinde üretici ile kapan tüccarı arasında aracı olup, fiyat belirlemede etkili idi. Ayrıca üreticinin de aşırı fiyat isteklerini önlüyordu. Gereken durumlarda tüccara ödenek verip, onları destekliyor, fırıncılardan olan alacaklarının tahsiline yardım ediyordu. Zahirenin İstanbul'a taşınması esnasında gemi seferlerini düzenliyor, gerekirse devlet gemilerini bu iş için kullanıyordu.¹⁴⁰

İhtisap ağasının önemli görevlerinden birisi de İstanbul'un iaşesi idi. Osmanlı'da başkent halkının ihtiyaçlarını temin etmek için bazı önlemler alınmış ve ilgili birimlere ihtiyaç durumuna göre memur ataması yapmıştır. Hükümlerde, İstanbul'un en temel iaşesinden birini ekmekti. Rum halkından ekmekçi ve değirmenci olanlara memleketlerine gitmeleri için izin tezkeresi verilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Böylece zahire eksikliğinin önüne geçilmek istenmiştir. İstanbul'da gerekli durumlarda esnaf ve amelelerin memleketlerine gitmelerine izin verilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁴¹ Diğer ihtiyaçlardan olan erzak ve kömür için de bazı önlemler alınmıştır. Kışa yakın İstanbul'a

¹³⁸ Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet Ve Ekonomi**, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılına Armağan, İstanbul 2014, s. 45-46.

¹³⁹ Yücel Özkaya, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı**, Ankara 1985, s. 318.

¹⁴⁰ Tevfik Güran, "İstanbul'un İaşesinde Devletin Rolü (1793- 1839)", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, 44, İstanbul 2011, s. 247- 249.

¹⁴¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 43. 2.

gelecek kömür arabaları, iskelelere gelen kömür ve erzak kayıklarının İhtisap ağası tarafından mahallelere yerleştirilen adamların bilgisiyle ve halkın ihtiyacına göre bunların dağıtılacağı, fakat mahallelere gönderilen kişilere karşı dikkatli olunması gerektiği belirtilmiştir. İaşe dağıtımının adaletli ve düzenli olması için de kantar mukataasının ihtisap ağasının sorumluluğunda olup, halkın ihtiyacına göre dağıtım yapılacağı belirtilmiştir.¹⁴² Hükümlerde ayrıca küfeci manavların fiyat artırımlarının önlenmeye çalışıldığını da görmekteyiz. İstanbul'a gelen yaş yemiş ve sebze satan küfeci diye tanımlanan manavların olduğu, küfe ile gelip istedikleri fiyattan ürünleri sattıkları ve malların sahipleriyle ucuz fiyattan hesaplaşıp, küfe kirası ile masrafları öne atıp ücret aldıklarından bahsedilir. Önceden küfecilerin ve ihtisap ağasının alacakları miktar belli iken, küfecilerin istediği miktarı kendilerinin belirlediğinden bahsedilir.¹⁴³ Hükümlerde bulunan diğer bir konu ise zeytin yağından bazı görevlilerin aldığı vergiyi görmekteyiz. İstanbul'a gelen zeytin yağı tulumlarından bakkalların aldığı tulumlardan önce elli altı yasakçının onar parça aldığı, Eminönü'ne gelen erzak kalıplarından ve tavuk kafeslerinden göbekaşı yamağı ve deynekçinin ikişer parçadan dörder parça almış olduğu, ihtisap vergisi olarak da İstanbul'a gelen erzak ve yağdan da vergi alındığı, fakat bu erzak ve yağların halka ucuza satılması için deynekçinin aldığı ikişer parça ve diğer parasız aldıkları erzaktan vazgeçmeleri gerektiği, yasakçıların bile tulumlardan aldığı onar parça ve bunun gibi şeylerin ikişer parçasının ihtisap ağası tarafından alınması gerektiği belirtilmiştir.¹⁴⁴ Derici esnafının, İstanbul'da sattığı palamudun ancak artan kısmının İstanbul dışına, Rumeli kazalarına ve yabancılara satabileceği belirtilmiştir. İzin tezkeresi olmadan İstanbul dışına palamut satılmaması gerektiği, zaten İstanbul dışına satması halinde tüccarın boş yere nakil masrafı çıkacağı ve tüccarın da zarar edeceği belirtilmiştir.¹⁴⁵ İaşenin daha çok deniz yoluyla kayık ya da gemilerle Akdeniz ve Karadeniz'den geldiğini görmekteyiz

İstanbul'un iaşesinde kerestenin de ayrı bir önemi vardı. İstanbul'da sık sık yangınlar olduğundan, halkın yanan evlerinin ve dükkânlarının yerine yenilerini yapmaları gerekiyordu. Fakat bu yangın ve depremler sonrası kereste fiyatlarının vurguncular tarafından yükseltilmesi halkı iyice zor durumda bırakıyordu.¹⁴⁶ 1822 tarihinde İzn-i Sefine defterlerine göre kerestenin Kastamonu ve Düzce illerinden temin edildiği anlaşılmaktadır.¹⁴⁷ Kereste ayrıca gemi inşasında da kullanılıyordu. Mimari ve gemi yapımında kullanılmasıyla kerestecilik en iyi kazanç sağlayan iş kolları arasında idi.¹⁴⁸ Buyrulduarda halkın zor duruma düşmemesi için alınan önlemleri

¹⁴² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 26. 1.

¹⁴³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 45. 1.

¹⁴⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 30. 2.

¹⁴⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 50. 2.

¹⁴⁶ Özkaya, a. g. e., s. 346.

¹⁴⁷ Necmettin Aygün, XIX. Yüzyıl Başlarında İstanbul Merkezli Osmanlı Deniz Taşımacılığı”, **OTAM**, 23, Ankara 2010, s. 56 - 69.

¹⁴⁸ Mustafa Gürbüz Beydiz, “ Osmanlı Dönemi Gemi Yapımında Ağaç Kullanımı”, **Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, 2, Elazığ 2017, s. 4- 5.

görmekteyiz. Kereste fiyatı ve kereste amele yevmiyesinin artmaması gerektiği belirtilmiştir.¹⁴⁹ Karadeniz sahilinde bulunan iskelelerin iskeleciliklerinin bazı mültezimler ve vakıf yöneticileri tarafından iltizam edildiği, kereste kesenlere biraz para vererek iskelelere indirdikleri keresteyi kendileri satın aldıkları, bunların dışında gemi reisi ve keresteci esnafı da türlü türlü ek ilavelerle halka pahalıya sattıkları belirtilmiştir. Kerestelerin eskiden düzgün şekilde kesilirken artık kerestelerin kalıpları ve çaplarına dikkat edilmeden kesildiği, bunu satın alan halkın zarar ettiğinin açıkça bilindiğinden dolayı Karadeniz’de belirtilen sahillere bir kereste nazırının atanması gerektiği ve hassa bostancı ocağına bağlı Ahtebolu voyvodalarının mültezimleri ve diğer vurguncuların bu sahillerden kovulması belirtilmiştir. İstanbul kadısı, şehremini, hassa mimarı ağa, keresteci ve marangoz esnafının kerestenin fiyat ve çapını, gemicilerin durumu ve diğer maddeler kararlaştırılıp, divan kaleminde ayrıntıları ile yazıldıktan sonra gereken yerlere bu bilgilerin gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Sahildeki mahkemeler siciline kaydedilen bir çap defterinin de bu sahillere atanan Dergâh-ı Âli Kapucubaşlılarından Salih Bey’e verilmesi gerektiği, darphane-i âmire nazırının da Salih Bey’e kerestelerin idaresi için beş yüz kese sermaye vermesi belirtilmektedir.¹⁵⁰ Başka bir hükümde bu konu tekrarlanmaktadır. İstanbul’a getirilip burada satılan kerestelerin uygunsuz olduğu, kereste nazırı atanması gerektiği belirtilmiştir.¹⁵¹

2.1.3.2. Mürur Tezkeresi ile ilgili Hükümler

İç güvenliğin sağlanmasında en önemli yollardan biri de iç seyahatin izne bağlanması idi. Men’i Mürur denilen yöntem XVI. yüzyılda ortaya çıkmış ve sık sık kullanılmıştır. Özellikle büyük kentlere göçü engellemek için yolculuk yapacakların oturdukları yerin ilgililerinden izin alarak başka bir şehre gidebilmeleri hükümeti ve birçok insanı etkiliyordu. Men’i Mürur denilen yöntemle geçişler engellenmeye çalışılıyor, kırsal kesimden büyük kentlere göçler azaltılmaya çalışılıyordu.¹⁵²

İstanbul’a geçişlerde mürur tezkereleri önemli idi ve ihtisap ağasının sorumluluğunda olan mürur tezkerelerinin kontrolü de hükümlerde çokça yer almıştır. “...Âsitâne-i Sa’âdet’e bir takım aslı ve nesli nâ-ma’lûm serseri eşhâs ile dolmuş olduğundan mukaddemce o makûle eşhâs-ı mechûle takım takım vilâyetlerine tard ve def’ olunarak ... derûn-ı Âsitâne ve etrâf ve havâlisinde o misillü işsiz ve güçsüz ve aslı ve nesli belürsüz eşhâs bulunmamak” Buna göre, İstanbul’da işsiz ve güçsüz kimse bulunmayıp memleketlerine gönderilmesi, esnaflar dahi yoklamacı vasıtasıyla ara ara yoklanması, isimleri ve şehirleri kaydedilmeli, silah bulundurmamaları hatta büyük binalar

¹⁴⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 35. 2.

¹⁵⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 43. 1.

¹⁵¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 46. 1.

¹⁵² Musa Çadırçı, **Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi**, der. Tülay Erçoşkun, Ankara 2007, s. 153-154.

yapmamaları buyrulmuştur.¹⁵³ 1821 Rum isyanının bastırılmasında Osmanlı'nın aldığı önlemlerden biri de ulaşımın denetlenmesi idi. İsyanı İstanbul'a gelen casusların örgütlediği öğrenildiğinde yolculuk yapacak Müslim- Gayrimüslim halkın kadınlardan yol tezkeresi alma şartı getirilmişti. Hatta İstanbul'a giriş çıkışları kontrol etmek için belli yerlerde karakol inşa edilmişti.¹⁵⁴ Akdeniz ve Karadeniz'den İstanbul'a gelen kişilerin mürur tezkerelerine bakılması ve isimlerinin kaydedilmesi istenmiştir.¹⁵⁵ Rum Patrikine gönderilen bir emirde İstanbul'da bulunan ekmekçi, değirmenci, kiremitçi, marangoz, hamal vb. esnafın genellikle patriklerinden aldıkları izin kâğıdları ile mürur tezkeresi alıp vilâyetlerine gitmekte ise de, önceden kaldırılan yeniçerilerin cezalandırılıp uzaklaştırılma aşamasında bu tür hamal ve amele takımının da fesada girişimi olduğu anlaşılıp, vilayetlerine gönderilmiş olanlar varken, belirtilen esnafın şimdi İstanbul'da çok lüzumlu oldukları açıkça görünmektedir. Bazı esnaf kethüdalarının haberine göre borçlu olan bazı esnafın borcunu vermeden memleketine gizlice gittikleri belirtilmiştir. Şimdi ise ihtitaç duyulan ekmekçi vb esnafın salıverilmemesi gerektiği, hatta gitme durumu olanların esnaf kethüdalarına istifasını vermeleri ve kethüdalarının ellerine ilmühaber verilmedikçe onlara izin kâğıdının verilmemesi gerektiği Ermeni Patriki ve ihtisap ağasına buyrulmuştur.¹⁵⁶ İstanbul'da gerekli esnafın bulunmasına dikkat edilip aynı zamanda İstanbul'da iaşe sıkıntısının önlenmesi de sağlanmak istenmiştir.

2.2. Gayrimüslimler ile İlgili Hükümler

Gayrimüslimlerle ilgili sıkça hüküm geçmektedir. Özellikle İstanbul'da yaşayan Gayrimüslimler ve onların uğraş alanları ve genel davranışları hakkında hükümlerden bilgi almaktayız.

Rum Patrikine gönderilen bir hükümde; *“metropolidler ancak kendi umûrlarıyla meşgûl olub vazifelerinden hâric işlere karışmamalarını ve karışırlar ise te'dib olunacaklarını dahi iktizâ idenlere ifâde ve tefhîme dikkat eyleyesiz deyü.”*

Metropolidlerin kendi işleri dışında başka işlerle uğraşmamaları gerektiği bildirilmiştir.¹⁵⁷ Rum Patriklerine verilen hükümde İstanbul'daki gayrimüslimlerin metropolitlerin burada uygunsuz hareketlerinden ötürü şehir dışına çıkarılmaları ile ilgili hükümler bulunmaktadır. İstanbul'da Ankaralı Ermeni reayasından olanların on iki gün içinde İstanbulla ilişkilerini kesip memleketlerine gönderilmeleri ve orada ziraat ile meşgul olmaları belirtilmektedir.¹⁵⁸ Zımmilerin yaptıkları en önemli meslekler kuyumculuk ve sarraflıktı. Kuyumculuk ve sarraflıkta Ermeniler ön plana çıksa

¹⁵³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 38. 2.

¹⁵⁴ Aygün, a. g. m., s. 56.

¹⁵⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 48. 1.

¹⁵⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 43. 2.

¹⁵⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 57. 1.

¹⁵⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 63. 3.

da Rum ve Yahudiler de bu mesleklere rağbet etmişlerdir. Bunun yanında gayrimüslimler tüccarlık, gümrükçülük, mültezimcilik yanında mimar, madencilik, meyhanecilik, terzicilik, gibi diğer tüm mesleklerle de uğraşmışlardır.¹⁵⁹ Ankaralı Ermeni reayalarından olan papas, tüccar vb. kişilerin ticaretleriyle meşgul olmayıp düzeni bozdukları için on iki gün içinde gönderilmeleri, bunun gibi eşkıyalık yapan olursa onların da gönderilmesi gerektiği Ermeni Patrikine buyrulmuştur.¹⁶⁰ Yine Ermeni Patrikine gönderilen bir emirde, İstanbul'da sarraf, tüccar ve esnaf olan Ankaralı Ermeni reayalarının İstanbul'da kendi hallerinde olmadıklarından, eş ve çocuklarıyla İstanbul'a bir daha ayak basmamak üzere gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁶¹

Gayrimüslimlerle ilgili bazı buyruhdular ise metropolidlerin azli ile ilgilidir. Tırnovi ve oraya bağlı yerlerin metropolidi olan İblânebros rahibin kendi işleriyle meşgul olmayıp vazifesini aşan işlere müdahale ettiği, bu yüzden Tırnovi kazasının düzeninin bozulduğu, halkın aşayış gerektiren hareketlere giriştiği duyulup, bahsedilen metropolidin azledilip Dimetoka'ya sürgün edilip, yerine milletin seçtiği daha uygun birinin en kısa sürede metropolitliğe atanması gerektiği ve metropolitlerin kendi işleriyle ilgilenmeleri gerektiği, vazifelerinin dışındaki işlere karışmaları halinde cezalandırılacaklarının Rum Patriki tarafından metropolitlere anlatılması buyruhduda bildirilmiştir.¹⁶² Defterde bulunan bir ilmühaberde ise Şeyhülislamın nezaretinde olan İstanbul'da Tophane'de bulunan Kılıç Ali Paşa Camii Şerifi Vakıflarından Akdeniz'de bulunan Sisam Adası'nda yerleşen Karabaş Desbot ve papas ve ruhbanın Rum Patriki tarafından azl ve tayininden başka adada emlak ve araziye çeşitli şekilde müdahale ettiği bilinip, bundan sonra Rum patriki kendi milletinden ruhban azl ve tayininden başka adanın diğer işlerine karışmaması gerektiğini vakıf mütevellisinin arzıyla bildirildiği, şeyhülislamın işaretiyle Divân kalemine kayd olunduğu ve piskopos kalem ve Rum Patrikine de ilmühaberinin önderildiği belirtilmiştir.¹⁶³

Gayrimüslimlerin yeni kilise ve havra yapmalarına XVIII. yüzyılda izin vermiştir. Kilise defterlerindeki fermanlarda cemaatler tamir edilecek ve yeni inşa edilecek kiliseler için patrikhane aracılığı ile Osmanlı Devleti ile irtibata geçmekte idiler.¹⁶⁴ Ermeni patrikine gönderilen bir hükümde, darphane-i amirede alışveriş hizmetinde bulunan Musevi tüccar Artin'in ayinleri sebebiyle kendisine Kumkapı civarında bulunan patrikhane kilisesi içinde Artin diye bilinen yerde kazı yapılmasını istediği, Osmanlı'ya bağlı olarak bilindiği için istediklerinin yerine getirilmesi

---

¹⁵⁹ Yavuz Ercan, **Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları**, Ankara 2001, s. 227.

¹⁶⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 65. 2.

¹⁶¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 67. 1.

¹⁶² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 57. 1.

¹⁶³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 5. 4.

¹⁶⁴ Ali Güler, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin Din- İbadet, Eğitim- Öğretim Hürriyetleri Ve Bu Bakımdan "Kilise Defterleri"nin Kaynak Olarak Önemi (4 Numaralı Kilise Defteri'nden Örnek Ferma nlar), **OTAM**, 11, Ankara 2000, s. 160.

gerektiği, ayinleri sebebiyle adı geçen kiliseye dikkat olunması için Ermeni patrikine ferman gönderilmiştir.¹⁶⁵

Gayrimüslimlerin tezkereleri ve ticareti ile ilgili gümrük eminine re'sen gönderilen bir buyruldu ise; İngiltere, Fransa ve Rusya halkı tüccarları sayısının artmış olduğundan, gidenlerle beş yüz sekiz nefere çıktığı, bunların bazı tüccar, tuhafcı ve esnaf türlerinden evli ve ilişkileri olanlara bir haftaya kadar gitmek üzere süre verilmiş olup, bir taraftan da bekarları gemi ile gönderilmesi, evli olanların bazı reayadan olan eşleri (kadınlar) için nasıl muamele edileceği için bilgi isteneceği, yine reayadan evli olanların çoluk ve çocukları olduğundan, evli olanların kadınları kendi rızaları ile İstanbul'da kalmak isterse izin verileceği, kalmadıkları surette onların da eşleriyle birlikte gitmelerine ruhsat verileceği belirtilir. Rusyalı tüccarların ve Osmanlı halkından olup Rusya tarafına geçen birçok tüccar olduğu, şimdiki zahireleri satın alınmakta olan bazı yabancı gemi sahiplerinin bile çoğu eşkiya taifesinden olup alışkanlıkları üzere altı ayı Akdeniz'de ticaretle meşgul olup, Osmanlı ile savaşan türden olduklarından bunların patentlerine dikkat olunması gerektiği, liman memuru Naibi Efendinin uygunsuzluğu sebebiyle gereğine bakılmadığı, düzen bozulduğu, eğer bu duruma dikkat edilirse çoğu gemi ve zahirenin eşkiya malı olduğu ortaya çıktığında kimsenin bir diyeceği kalmayacağı, cümlesinin zabt edileceği açık olmakla liman işlerine şimdi gümrük emini memur olup, bu duruma gereği gibi özen gösterileceğine, Naibi Efendi'nin limandan ihraç edilip, tersane-i amire emini efendi ile önceki görevlinin sorgulanması gerektiğini beyaz üzerine gönderilen bu hükümde belirtilmiştir.¹⁶⁶

Hükümlerde Osmanlı sınırlarında yaşayan azınlıkların belli bölgelerde yoğun şekilde yaşadıkları ve yabancı devletlerle ilişkide buldukları belirtilip bunun takibi ve alınacak önlemler belirtilmektedir. Hahambaşıya gönderilen bir emirde Yahudilerinin yabancı devlet tüccarlarına rehberlik ve aracılık ettikleri ve bu amaçla aldıkları patent kağıtlarının takip edilmesi gerektiği belirtilmektedir.¹⁶⁷ Galata'da birçok Hristiyan ve yabancı halkın olduğu, Franklarla ilişki kurdukları ve yabancıların Galata, Beyoğlu ve Boğaziçi'nde ikamet etmemeleri, Üsküdar gibi mahallelere gönderilmeleri gerektiği belirtilmiştir.¹⁶⁸

Yerli halkın yabancı halkla ilişkisi sonucu davranışlarının değişmeye başladığı ve bunun önlenmesi gerektiği vurgulanır. Osmanlı yerli halkının bir müddetten beri Franklardan yayılan bozucu tavırlar ve mezhep hususuna değinilmiştir. Osmanlı halkının Frank kilisesine gidip gelmeleri ve Franklarla görüşmelerine engel olunması gerektiği, Galata ve Beyoğlu'nda nazırların bulunduğu yerdeki halkın davranışlarını an be an açık ve gizli şekilde takip etmeleri gerektiği, eğer

¹⁶⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 80. 1.

¹⁶⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 64. 2.

¹⁶⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 66. 1.

¹⁶⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 73. 1.

uygunsuz davrananlar olursa İstanbul'dan tamamen gönderilmesi belirtilmiştir.¹⁶⁹ Yabancıların giyim kuşamı, evlilik koşulları da belirtildi. Galata ve Beyoğlu taraflarında yazılı şekilde belirlenen mahallerde bulunan yerli ve yabancı ve gerek taşradan geliş gidiş yapan Ecnebi halkıyla şahsı bilinmeyen, ayırt edilemeyen halkın Frenkler gibi görünmesi ve Frenklerin de yerli halktan kız almaları gibi usulsüzlüklere nazırların dikkat etmeleri, nazırların gece gündüz idaresinde olan mahallerin halkının han, dükkan ve evlerde bulunan müstemenlerin davranışlarının gizlice araştırması gerektiği belirtilirken; reayadan Efrenç kıyafeti giyenlerin tutuklanması, eğitilmesi, evlendirme usulüne karşı fesadın ortadan kaldırılması, gelip gidenlerin bile durumları gözlenip, uygunsuz olduğu düşünülenleri uzaklaştırması gerektiği bildirilmiştir. Yani yerli halkın yabancı kıyafeti giymesinin önlenmesi ve yabancıların yerli halkla evlenmesinin yasak olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁰

Yabancıların mülk edinme ve cizye ve *tekalif*¹⁷¹ vergisi ile ilgili hükümler de vardır. Yabancıların İstanbul'da ev ve arazi satın almaları eskiden beri yasak olduğu, eğer mülk edinenler varsa değer bahasıyla halktan talip olanlara satılması gerektiği belirtilir. Ayrıca yabancıların yerli halktan kadınlarla evlenseler bile ödemeleri gereken cizye ve tekalif vb. vergileri vermeleri gerektiği, nazırın bu konuya dikkat etmesi gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁷² Ecnebi halkının konsolosları ve konsolos tercümanları tarafından pasabört kağıdı alıp gümrük ve cizye vergisini ödemek istemedikleri ve konsolosların kendi halklarını koruyup usulsüz patent kağıdı verdikleri ve bunun araştırılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁷³

Buyrulduların bir kısmında ticari boyutta toplumsal düzenin bozulmaya başladığı, toplum tarafından uygun görülmeyen haller ortaya çıktığı ve bu duruma çözüm bulmak için de emirler gönderilmiştir.

Frenk tâifesinin paskalya günlerinde ve eyyâm-ı sâirede sefinelerinden top ve hâne ve sâir mahallerinde fişenk ve piştov ve tüfenk atılması mukaddemâ eylemesi bâ-fermân-ı 'âlî men' olunmuş olmağla bu husûslara dahi nâzır-ı mûmâileyh cânibinden takayyüd ve dikkat olunarak ba'de'l-yevm dahi zıkr olunan dükkânlarda o makûle müskirât bey' ve şîrâ olunmaması ve gece kapanmayarak derûnlarına arâzî ve eşhâs makûlesi tecemmü' iden dükkânların sedd ve bend kılınması ve sefine ve sâir hâne ve evlerden bir vakitte top ve fişenk ve piştov ve tüfenk atılmaması...

¹⁶⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 75. 2.

¹⁷⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 74. 3.

¹⁷¹ Tekalif, yükümlülükler anlamına gelmektedir. Hayvan, toprak mahsulleri, arazi, bina ve bunun gibilerinden alınan vergilere denir. Bu vergiler tekalif-i şer'îye denen kaynağı dine dayalı olan vergiler ve bu verginin dışında kalıp, devlet tarafından halka yüklenen vergi olan tekalif-i fevkalade diye ikiye ayrılır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Tabakoğlu, "Tekâlîf", *DİA*, 40, İstanbul 2011, s. 336.

¹⁷² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 75. 1.

¹⁷³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 6. 2.

Galata'da şekerleme işi yapılan dükkanlarda rakı satılmaması ve dükkanların içlerinde gecelerde şahıslar toplanıp uygunsuz hareketlerde buldukları, halk ve Frenk halkı paskalya günleri ve diğer zamanlarda gemilerde, hanelerde top, fişek ve tüfek atmamaları bu duruma nazır tarafından dikkat edilmesi, bundan sonra anılan dükkanlarda içki satılmaması, gece kapanmayıp da içlerinde rezil insanlar toplanırsa bu dükkanların kapanması, gemi, hane ve diğer evlerden top, tüfek atılmaması. Mumhane ve diğer iskelelerde demir atan gemilerin içlerine dışarıdan adam gelip de onların ikamet ettirilip, onlara rakı ve şarap sattırılmaması; Galata, Beyoğlu ve diğer meyhaneler hakkında uygunsuzlukların önlenmesine çalışılması hükümlerde yer almaktadır.¹⁷⁴

İstanbul kadısına gönderilen buyruldu Müslümanlarca rakı ve şarap içilmesi haramken, Müslüman bekarların birbirlerine bu tür içeceklerden verdikleri, İstanbul'da önceden meyhanelerin kapatıldığı fakat daha sonra bunların takibine gereken özen verilmediği için meyhanelerin sayılarının gün be gün artmış olduğu, halkın hatta Müslüman halktan bile bazı kendini bilmezlerin meyhanelere korkusuzca gittikleri için çoğunun yıkıldığı ve diğerlerinin de münasip yerlere nakledilip takip edildiğinden bahsedilmektedir. Buna rağmen yine oraya insanların korkusuzca gittikleri, bunun engellenmesi istenmektedir. Müslüman halkın edebane bir şekilde bakkaldan bir şey alır gibi içkisini ayaktan alıp içeri girmemeleri ve kendi hanelerinde edebiyetle tüketmeleri, eğer bu kurala uymayan olursa gereğinin yapılacağı bildirilmektedir. İstanbul'un dahil ve haricinde bu tür olayların takibi için mahalle imamları, esnaf kethüdarları, karakol memurlarına görev verilmiştir. Aynı zamanda bu emirin bir sureti Üsküdâr kâdîsı efendiye, bir sureti Galata kâdîsına ve Galata nâzırı ağaya, bir sureti humbaracıbaşı ağaya, bir sureti bostâncıbaşı ağaya, bir sûreti Boğaziçi muhâfızı Osmân Pâşâ Hazretlerine ve kale .... nâzırı ağaya gönderilerek bu konuya gereken önemin verilmesi istenmiştir.¹⁷⁵

2.3. Yabancı Ülkelerle Ticaret ile İlgili Hükümler

Yabancı ülkelerle ticaret konusu hükümlerde çokça yer almaktadır. Daha çok İstanbul'da, Karadeniz'de yabancı gemilerinden yük oranına göre ne kadar vergi alınacağı konusuna değinilmiştir. İstanbul gümrüğüne gönderilen bir buyruldu İzmir ve İstanbul'a gelen yabancı tüccar gemilerinin içindeki eşyalardan alınacak verginin eskiden olduğu gibi düzenli bir şekilde alınması, eksik ya da fazla vergi alınmaması ve haksızlığın önlenmesi belirtilmiştir.¹⁷⁶ Avusturya elçisine gönderilen bir emirde ise Avusturyalı tüccarların İstanbul'dan alıp İstanbul'da sattıkları şarap, içki için mühürlü izin kâğıdı göstermeleri gerektiği ve vergi cezalarını altı ay içinde ödemeleri gerektiği; bu sırada alım satım için elçi ve konak hademelerinin kefilini almaları

¹⁷⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 75. 3.

¹⁷⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 77. 1.

¹⁷⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 7. 2.

gerektiği açıklanmıştır.¹⁷⁷ İstanbul'da devletlerarası ticarete yerli ve yabancı tüccarların alışverişlerinde belirlenen gümrük vergisini vermeleri belirtilmiştir.¹⁷⁸

Hükümlerde Boğazlardan Karadeniz ve Akdeniz'e geçişlerin sınırlandırılması ve izne bağlanması gerektiğini görmekteyiz. Karadeniz'de bulunan yabancı tüccar gemileri ve Anadolu yakasında bulunan gemilerden istenen erzak ve kayıklardan başka Karadeniz dışına geçilmesine izin vermemek ve bunun için Kaptan-ı Derya Hafız Ali Paşa'nın buraya atanması gerektiği bildirilmiştir.¹⁷⁹

Gümrük eminine gönderilen diğer bir emirde ise; Karadeniz tarafında Rusya mahsulü olan gemilerin İstanbul'a nakledilmesi ve Rusya ile ticaret hususu bildirilmiştir.¹⁸⁰ Yine Rusya ile ticarete Rusya'nın vereceği gümrük vergisi bildirilmiştir.¹⁸¹ Osmanlı'nın Rusya ile bir ticaret antlaşması imzalamış olduğunu da görmekteyiz. Buna göre Rusyalı tüccarların bazılarının Karadeniz'de Rusya iskelerinden İstanbul'a getirdikleri havyar ve morina balıklarını bazı zımmilere sattıkları belirtilip, Galata'da bulunan balık tuzlayıcı grubunun havyar ve morina balığının alım satımı bize aittir, elimizde izin kâğıdı vardır diyerek Rusya tüccarlarına müdahale edip baskı yaptıklarını İstanbul'da bulunan Rusya Devleti elçisi tarafından resmi bir şekilde bildirilmiş olduğu belirtilmiştir. Galata tüccarlarına gönderilecek dilekçede yabancı tüccarlara baskının engellenmesi gerektiği belirtilmekle; Karadeniz'den İstanbul'a gelen morina ve havyar ve balık bastırmasıyla Haliç'de avlanan balığın tuzlanıp satılmasının İstanbul ve Galaata'da olan balık tuzlayıcı esnafına tahsis edildiği belirtilmiştir. Fakat Rusyalı tüccarların Rusya mahsullerinin bunlardan ayrı tutulduğu ve Rusyalı tüccarların Rusya'dan getirdikleri havyar ve morina balığını istedikleri kişilere satabilecekleri Rusya ile imzalanan ticaret antlaşmasında açıkça görülmekte olduğu belirtilip, balık tuzlayıcıların ve Rus tüccarlarının kurallara aykırı davranışta bulunmaması belirtilmiştir.¹⁸²

Liman memuruna gönderilen buyrudduda İspanya, Danimarka ve Sicilya'nın tüccar gemilerine Karadeniz ticaretinde verilen imtiyaz ve tersane-i amireye verecekleri izinle ilgilidir. Karadeniz'e gidecek bu tüccar gemilerinin taşıyabileceği yük oranı üç kısımdan oluşturulmuştur. İlk kısım on altı bin, ikinci kısım on bir bin ve üçüncü kısım altı bin kile (hububat ölçü birimi) gemi yükü olacak şekilde kabul edilmiştir. Gemilerin gidiş gelişlerinde ilk kısmında altı yüz, ikinci kısmında dört yüz elli ve üçüncü kısmında ise üç yüz guruh ruhsatıyeyi (ticaret için verilen izin

¹⁷⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 8. 3.

¹⁷⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 13. 8.

¹⁷⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 11. 5.

¹⁸⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 51. 2.

¹⁸¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 53. 1.

¹⁸² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 58. 1.

kâğıdı) öncelikle tersane-i amire hazinesine teslim etmeleri gerektiği ülkeler arasında elçi ve maslahatgüzarlarca kabul edilip resmi senetle düzenlenmiştir. İspanya, Danimarka ve Sicilya'nın kralları tarafından da kabul edildiği bildirilmiştir. Kabul edilen senet de divan-ı hümayun kalemine kayd edilip tersane-i amire ve gümrük tarafına ilmühaberleri gönderdiği belirtilmiştir.¹⁸³ Tersane-i amire tarafına gönderilen benzer bir hükümde İspanya, Danimarka ve Sicilya'nın tüccar gemilerine Karadeniz'de ticareti ve gemilerin içlerindeki eşyaların yoklanması, gemilerin içinde insan varsa geri gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁸⁴

İstanbul'da bulunan tüccar gemilerinin Yalıboynu sahiline uğramamaları emredilmiştir.¹⁸⁵ Liman memuruna gönderilen iki hükümde, İsveç ve Norveç tüccar gemilerinin İstanbul'dan Karadeniz'e ve Akdeniz'e girmesi ve bunlardan alınacak verginin tersane-i amire hazinesine aktarılması, yük gemilerinden beşer yüz, yüksüz olanlarından ise ikişer yüz elli beşer guruş vergi alınması belirtilmiştir.¹⁸⁶

Yabancılara ait sınırlarımızda bulunan ve uzun süredir kullanılmayan gemilerin durumu ile ilgili hükümlere de rastlamaktayız. Kapudan paşaya ve iki gün sonra zahire nazırına gönderilen buyruclarda, Fransa ve İngiltere elçilerinin İstanbul'dan gitmiş oldukları, Fransa'nın erzak gemisi olmayıp, Rusya ve İngiltere'nin yüzden fazla yük gemisi olduğu, bu tüccar gemilerinde dört yüz bin kileden fazla buğday bulunduğu, gemilerin bir yıldan fazla erzakla dolu olup saklandığı bildirilmiştir. Gemilerin içindeki erzakların fiyatlarının belirlenip erzak sahibi olan yabancı tüccarlardan senet karşılığı satın alınması gerektiği belirtilmiştir. Erzakların Mısır Çarşısında bulunan ketancılar mağazalarına, gerekirse Zeyrek'de bulunan Kilisâ Câmi'i ya da Gül Câmi'i içine konulub gereğine göre isteyenlere sstulup sonra paraları toplanıp sahiplerine verilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁸⁷ İngiltere, Fransa, Rusya tüccar gemilerinin içleri araştırılıp, işe yarar top, tüfek vb. satın alınması, gemilerin içinde olan, İstanbul'a gelip serserilik yapanların tesbit edilip tekrar gemilerle geri gönderilmesi, tüccarların ise kaydedilmesi anlatılmaktadır.¹⁸⁸ İstanbul'a mal ve eşya getiren gemiler aynı zamanda birçok yolcu taşıyarak merkez ile taşrayı birbirine bağlamakta idiler. Gemilerde eşyanın yanında Müslim- Gayrimüslim, çoluk- çocuk, köle, cariye gibi bir arada olacak şekilde de taşınmıştır.¹⁸⁹

---

¹⁸³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 68. 1.

¹⁸⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 68. 2.

¹⁸⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 52. 3.

¹⁸⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 59. 1- 61. 3

¹⁸⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 63. 1.

¹⁸⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 62. 1.

¹⁸⁹ Aygün, a.g.m., s. 73.

2.4. Tımar Dağıtımı ve Vergi Konusundaki Hükümler

Bu konuda pek çok hüküm bulunmaktadır. Defter-i Hakanide kayıtlı bazı tımarların hala Halil Velid-i Ahmed Çavuş ve Abdullah Çavuş'un üzerlerinde olduğu derkenardan anlaşılıp, bu tımarlar bu yıl mahsul ve vergileri hesaplanarak eski sahiplerine verilmesi ve deftere kaydedilmesi, başka kimsenin buraya karışmaması gerektiği belirtilmiştir. İstanbul sancağında eski mutasarrıf ve eklenen kişilerin kapı kethüdalarıyla bunu dilekçe ile bildirmesi gerektiği anlatılmaktadır.¹⁹⁰ Alaiyye Sancağı Mutasarrıfı kapı kethüdasına gönderilen emirde; zeamet ve tımar sahiplerinin hesaplanan mahsul, vergi ve iltizam bedellerini kapu kethüdalarına teslim ettiği surette yine vezir ve beylerbetine bu tımarların verileceği, fakat tımar sahipleri vergiyi aşağı düşürüp vergi vermek istemezlerse Alaiyye Sancağı mutasarrıfına bu durumun havale edilip, kimsenin müdahil olmaması bildirilmiştir.¹⁹¹ Benzer bir hüküm de ise; Hazine-i Amire ve tersane taraflarında idare olunan tımarların vezirlerde olduğu, vezirler sorumluluklarındaki mukataat, zeamet ve tımarlarını geçmişte belirlenen iltizam bedelini tam olarak mültezime verirlerse, yine buraların vezir ve beylerbeylerine verileceği vurgulanmıştır.¹⁹²

Reisülkütuba gönderilen bir buyruldu ise;

Rûmili eyâletinin iki yüz yirmi sekiz senesi yoklamasında eshâbı nâ mevcûd denilen iki yüz altmış üç kayd tîmâr humbarahâne-i 'âmire masârifine tahsîsen darbhâne-i 'âmire tarafından zabt ve muahharen bâ-irâde-i seniyye humbaracı ve lâğımcı ocaklarına nakl olunarak...

Rumeli'de 228 (1812-1813) senesi yoklamasında sahipsiz tımarlar olduğu, bunların hazine-i amire tarafından idare edilip, humbaracı ve lağımcı ocakları masraflarına tahsis edileceği, yüz yirmi nefer mülâzımına verileceği, diğer kısmının eski sahiplerinin oğulları ya da akrabalarına verileceği bildirilmiştir.¹⁹³ Humbarahane-i Âmire nazırı ve humbaracı başı ve lâğımcı başı ağalara gönderilen bir emirde ise; bazı eşkinci ve zeamet tımarlarının humbarahane ve lağımcı ocaklarına bağlanıp, gaza ve cihadda kullanılması için İstanbul'a bağlı olub düzenlendiği, diğer neferlerin vilayetleri tarafına gitmeleri gerektiği ifade edilmiştir.¹⁹⁴

Tımar sınırlarında anlaşmazlıklar olduğunu gösteren buyruldu vardır ve bu sorunların nasıl çözümleneceğini de emirlerde görmekteyiz. Tımar sahipleri ve defter-i hakani arasında uyuşmazlık olduğu, buna göre; tımar, zeamet, mukataa ve vakıfların sınırları yazılırken, tımar sahipleri sınırlarını geniş göstermeye çalıştıklarını, hududlarıyla bu yüzden defter-i hakani ile aykırılık

¹⁹⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 8. 4.

¹⁹¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 2.

¹⁹² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 3.

¹⁹³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 56. 1.

¹⁹⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 61. 2.

olduğu ve nazırların dilekçeleriyle defterhane ve ilgili devlet dairelerindeki kalemlere bunun kaydedilmemesi belirtilmiştir.¹⁹⁵ Mukataa ve malikâne sahipleri eski ihalelerde hakları olmayıp genelde iltizam bedellerine sarrafları kefil ettikleri, bedelleri zamanında ödediklerinde mukataa sahibi olabileceklerinin divanda kayıtlı olduğu ifade edilmiştir.¹⁹⁶ Kocaeli ve İstanbul'da iltizam bedeli ve hukukla ilgili borcu olan kalyoncu ve firariler hakkında dilekçe talep edenlerin dilekçelerine sah' işareti olmadan cevap yazılmaması gerektiği belirtilmiştir.¹⁹⁷

Tımar sahiplerinin buldukları yerde belli bir sürede kalmak zorunda olduklarını gösteren hükümler de vardır. Kara zabıtlarına gönderilen bir emirde; Tuna sahillerinde defterde kayıtlı bazı zeamet ve tımar köylülerinin köylerini terkedip Eflak'a yerleşenlerin on yılı geçmeyenlerin Eflak voyvodaları ve kara zabıtlarınca dilekçeyle bildirilip eski köylerine yerleştirilmeleri açıklanmıştır.¹⁹⁸

2.5. Bazı Eyaletlerin Yönetimi ile İlgili Hükümler

Bazı eyaletlerin nasıl yönetileceği de hükümlerde bulunmaktadır. Devletin ekonomik durumuna ve siyasetine göre bazı eyaletlerin direk mukataat hazinesine aktarılacağı, eyalet halkının şikâyetleri için kimden bilgi alınacağı şeklinde hükümler yer almaktadır. Buna göre bir hükümde; Bolu ve Viranşehir halkının dilekçelerini hazine-i amire nazırına göndermedikçe onlara emir verilmemesi gerektiği belirtilmektedir.¹⁹⁹ Aynaroz adasında bir konuyu dilekçe ile bildirmeden önce hassa bostancıbaşı ağaya danışılması gerektiği bildirilmiştir.²⁰⁰ Mısır ile ilgili olarak, Mısır Valiliği dairelerinde sekiz neferin izinli olduğu ve kapu kethüdasının önceden yazdığı izin dilekçesini valiye gönderilip izin verildiği, bundan sonra yazılan dilekçeler Mısır tarafına gönderilmeyip Akdeniz'de hâkim ve gümrüktekilere gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰¹ Kıbrıs için bir hüküm de mevcuttur. Kıbrıs sancaklarının tersane-i amire tarafından idare olduğundan buranın ahaliyelerinin gönderdikleri dilekçelere tersane-i amire emininden bilgi almadan emir verilmemesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰² Kıbrıs'ın yanında Garb Ocaklarının gelirlerinin tersane-i amireye nakledilmesi ve tersanede görevli olanların alacakları maaşla ilgili hükümler de vardır.²⁰³ Hüdavendigâr ve Kocaeli Sancakları mukataat hazinesi tarafından zabt edildiği, Karesi Sancağının

¹⁹⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 12. 7.

¹⁹⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 12. 1.

¹⁹⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 13. 2.

¹⁹⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 11. 1.

¹⁹⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 1.

²⁰⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 4.

²⁰¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 10. 5.

²⁰² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 11. 7.

²⁰³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 60. 2.

da mukataat hazinesince zabt olunub, bedellerinin mutasarrıflara verilmesi ile ilgili hükümler bulunmaktadır.²⁰⁴

2.6. Rusya ile Savaşla İlgili Hükümler

Rusya ile savaş öncesi ordudaki durumu da görmekteyiz. Cebehane-i amirede yeni bir tabur²⁰⁵ oluşturulduğu, gerek yeni tabura lazım olan ve gerek mehterhane-i amire zabitanına lazım olan nişanların yeniden darphane-i amirede bastırılması gerektiği belirtilip, yeni oluşan tabur ve zabitanın ihtiyaç duyduğu nişanların miktarının ve ne kadarının mücevherattan olan altın ve gümüşle yapılması gerektiğinin belirlenip acilen hazırlanması için emir verilmiştir.²⁰⁶ Belli yerlerde bulunan taburlara tüfek gönderileceğini görmekteyiz. Buna göre; İzmir’de olan ‘Asakir-i Mansure-i Muhammediye’den önceden ve bu sırada Sakız Adası’nda görevli bir tabur ile İzmir’de kalan bir ve Midilli’de ve Bozcaada’da ve Akdeniz Boğazı’nda olan iki taburun tüfeklerinin dirhemsiz olarak ihtiyaç zamanında kullanılmayacağından dolayı satın alınan dirhemli tüfeklerin İzmir’de ve Sakız Adası’nda olan taburlara 1472, Midilli’deki tabura önceden gönderileb 100 adetten başka 636, Bozcaca’da ve Akdeniz’de olan tabura 736, İzmir muhafızı Vezir Hasan Paşa’nın istediği eğitilmiş süvari için 100 ve yayalar için 64 aded ve Selanik’de olan iki tabura ve orada bulunan süngüsüz ve kundaksız 500 adedden başka ve tüfekhanede yenedek kundakları yapılan dirhemsiz tüfeklerden 972 aded tüfeklerin adı geçen yerlere gönderilmesi için vezirlerin yanında bulunan silahlı adamlar olan kavaslar ve diğer görevlilerin ilgilenmesi gerektiği bildirilmiştir.²⁰⁷

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında XIX. yüzyılda aralıklarla savaşlar meydana gelmiştir. Verilen hükümlerin tarihlerine baktığımız zaman (Hicri 1243- 1244) bu savaşın 1828 -1829 Osmanlı Rus Savaşı olduğunu anlıyoruz. Rumeli ve Anadolu’ya gönderilen bir emirde seferlere güvenilir kazalardan halk katılmalı, sefer esnasında vazgeçen ya da zararı olan olursa onlara tenbih edilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰⁸ 1829 tarihinde Anadolu ve Rumeli sahillerine ordu sevk edilmesi belirtilmiştir.²⁰⁹ Rusya’nın Osmanlıya karşı düşmanlık içinde olduğu, bu yüzden on iki yaşından yetmiş yaşına kadar olan kişiler Rusya’ya karşı gaza ve cihad için çağrıldığı ve Tuna’ya asker sevkiyle ilgili hükümler bulunmaktadır (1829).²¹⁰ Tuna civarındaki savaşta baruthane-i amireye bağlı kazalardan asker sevk edilmesi gerektiği bildirilmiştir.²¹¹ Ayrıca savaşta Varna tarafına

²⁰⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 78. 1.

²⁰⁵ Tabur; arabalar, top ve tüfikle takviye edilen, zamanla piyade ve süvarilerin sayılarının artırılıp ateşli silahlarla donatılan, dörtgen şeklinde hücum geçiren ordu demektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pal Fodor, “Tabur”, *DİA*, 39, İstanbul 2010, s. 336.

²⁰⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 63. 2.

²⁰⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 58. 4.

²⁰⁸ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 12. 4.

²⁰⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 79. 1.

²¹⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 69. 2.

²¹¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 72. 1.

Rumeli, Anadolu ve Kocaeli sancaklarından asker sevk edilmesi gerektiği.²¹² Galata'dan Sirkeci'ye kadar olan yerlerin idaresi ve buraya asker sevk edilmesi gerektiği belirtilmiştir.²¹³

Muhtelif Konular ile İlgili Hükümler

Hükümlerde çok sık geçmese de bazı konulara da değinilmiştir. Bunlardan; dul ve yetimlere tereke taksiminde yetimlerin korunması gerektiği, küçük yaşta olanlara güvenilir vasi tayin edilmesi gerektiği, tahrir esnasında kâtip ve diğer görevlilerin yetimlerin varlıklarının telef edilmemesi gerektiği, terekedeki görevlilerin birbirine kefil edimesinden bahsedilmiştir.²¹⁴ Yine mirasın paylaşımında öncelikle ölünün kefenlenmesi, varsa borcunun alacaklı kişinin isbatıyla ona ödenmesi, daha sonra vasiyetini uygulama ve en son kalan kısmının mirasçılar arasında dağıtılması. Mirasın geri kalan kısmından kassam ücreti dörtte biri olarak bin gruşta yirmi beş gruş olacak şekilde, az bir miktar da kâtip ve hizmet edenlerden alınması, bunun dışında nafaka ve vasi senetlerinden başka harç alınmaması, terekelerden hakimlerin eşya almaması, ayrıca mirasın kazanç sağlayan hane ve diğer yerlerinden kassama bedel bırakılmaması gerektiği ve bu şekilde yetimin malının telef edimesinin önlenmesi gerektiği bildirilmiştir. Borç tahsiline mahkeme kâtibi, çukadar ve diğerleri müdahale etmeyerek muhızların önünde birbirlerine kefil edilmeleri istenmiştir.²¹⁵ Mehterhane nazırına sahipsiz olan arsanın mülk olarak verilmesi gerektiği belirtilmiştir.²¹⁶

Osmanlı'da veziriazam, müderris ve alimlerin resmi kıyafetten vazgeçtikleri, Ramazan'ın ilk gününde Hırka-i Şerif ziyaretinin yapılması için kıyafetini tamamlayamayanlar Ramazan'ın on beşine kadar resmi elbiseleri ile Hırka-i Şerif ziyatini yapabilecekleri ve kıyafet konusundaki kurallara uymaları istenmiştir.²¹⁷ XIX. yüzyılda Gayrimüslimlerin de başını çektiği moda uyum meselesi kıyafet konusunda da dikkati çekmekte idi. Bürokrat sınıfının pahalı ve gösterişli tarzdan kıymefet giydikleri belirtilmiştir. Fes ve redingotun yönetici sınıfının en sık kullandığı kıyafet olduğu da bildirilmiştir.²¹⁸ Bazı devlet görevlilerinin giyim tarzının abartılı olduğundan bahsedilmekte, devlet görevlilerinin eski kıyafet düzenini terk ettikleri ve sarı, açık renk kıyafetler giydikleri, altın sırmalı ve süslü giyindikleri ve hatta hoca olmayan kâtiplerin bile bu kıyafetlerle izinsiz dolaştıkları bildirilip, defterdara re'sen gönderilen bu buyruldu emrindeki kalemlerde çalışan katiplerin kıyafetlerin abartılı olduğu ve daha edebane bir şekilde giyinmeleri

²¹² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 72. 2.

²¹³ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 74. 1.

²¹⁴ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 50. 1.

²¹⁵ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 4. 3.

²¹⁶ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 58. 3.

²¹⁷ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 80. 3.

²¹⁸ Namık Sinan Turan, "16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Sonuna Dek Osmanlı Devletinde Gayrı Müslimlerin Kılık Kıyafetlerine Dair Düzenlemeler", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60, 4, s. 259- 260.

belirtilmiştir.²¹⁹ Kıyafet konusuna çözüm bulmak için de buyruldu gönderilmiştir. Buna göre İstanbul'da bulunan terzi esnaflarının kadınların dışında küçük ve büyük erkeklere ait giysilerde de sıрма, tel, kalbdan hababat bulundurmaması gerektiği emredilmiştir. Esnaf kethüdalaı ve kadından başka hiçkimsede altın ve gümüşle süslenmiş uzun entari, telli ve şeritli nebeş, cübbe ve klabdanlı denen tüccar giysisi ve sıkma gibi giysiler giymemeli, bunun için imamlara bile tenbih edilip, diğer görevlilere de bu konunun takip edilmesi emredilmiştir.²²⁰

Hükümlerde sık geçmeyen konulardan birisi de "iskât-i cenîn" denilen çocuk düşürme olayıdır. İstanbul'da Müslüman, Yahudi ve Hristiyanlardan ebeliği huy edinen bazı kadınlar olduğu, bunların hamile kadınlara ilaç verip çocuk düşürdükleri, hatta bazı hamile kadınların ölümüne sebep oldukları ifade edilmiştir. Bu konunun araştırılıp insanların zarardan kurtarılması için ebeliği alışkanlık edenlerin engellenmesi, şeyhülislamın fetvası gereğince itaat etmeyenlerin cezalandırılması gerektiği bildirilmiştir. Yahudi kadınlarından Kanlı Ebe diye bilinen İlba ve kızı ve kalfası konumunda olan Rahel Bolise'nin istenmeyen şeyler yaptıkları ve bu üçünün Selanik'e sürgün edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Rum ve Ermeni patrikleri ve hahambaşıya bu şekilde buyruldu gönderilip, hamile kadınlara ilaç verilip çocuk düşürmelerine sebep olanların engellenmesi gerektiği, eğer buna uymayan bir kişi olursa cezalandırılacağı belirtilmiştir.²²¹

Hükümlerde bulunan diğer bir konu ise para taşıdır. Bu duruma sebep olan bir durum da Rusya'nın bir yılı aşkın bir sürede Osmanlı'ya savaş ilan etmesidir. Savaş sebebiyle Anadolu ve Rumeli taraflarına ordu gönderildiği, bu yüzden harb için mühümmat cihadiyesi, tüm erzak ve asker aylıklarının ve diğer gerekli malzemelerin eksiksiz bir şekilde temin edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Savaş sebebiyle ekonominin kötüleşmesi sonucunda insanların işlerini kolaylaştırmak ve devlet hazinesini korumak için bekarlardan alınan cihat bedelinin kaldırılıp, gümüş paraların çoğaltılması gerektiği belirtilmiştir. Şeyhülislamın fetvası ile tüm memleketlerde gümüş paraların, altın paralarla değiştirilerek çoğaltıldığı; beş guruşluk, bir parelik ve bir guruşluk olarak basımı yenilenen sekene-i şahanelerin basıldığı belirtilmiştir. Fakat hala darphanede altın paralar olup Hayriye ismiyle bilinen sikke-i hasenelerin basılmaya devam edildiği de ayrıca belirtilip, insanlar arasında dolaşan eski ve yeni basılan paraların fiatlarının kurallardan fazla alınıp satılmayacağı sarraflar ve diğer insanlara bildirilmiştir.²²²

---

²¹⁹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 81. 2.

²²⁰ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 60. 1.

²²¹ BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 52. 1.

²²² BOA, Buyruldu Defteri, No 2, h. 79. 1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRANSKRİPSİYON

-4- Umûr-ı dîvânîyyeye müteferri' husûsât ve hukûka bir umûr-ı dîvânîyyeye müte'allik kâffe-i mevâd zımnında mübâşirli olarak sâdır olan evâmir-i âliye de'b-i devlet ve kâ'ide-i mer'îye üzere hademe-i saltanat-ı seniyye ve Bâb-ı Âlî'ye virilüb ol vechle tenfizine sâ'î olagelmiş iken biraz vakitden berü bazı ricâ ve şefâ'at ile mechûl ve nâ ma'lûm teberdâr ve hasekîlere vesâir nâ ehil kimesnelere o makûle evâmir verildiğinden merkûmlar dahi cer ve nef'a vesîle ittihâzıyla ifsâd-ı mesâlih ve ihtilâl-i memleketi mûcib evzâ'a cesâret eyledikleri tahkik olunmağla fimâba'd hukûk ve umûr-ı dîvânîyyeye müte'allik mübâşirli evâmir-i 'aliyye teberdâr ve hasekîye verilmemek hasbe'l-iktiktizâ sakâbaşılar ve emsâline virilmek lâzım geldikde pençe ve iki sahh olmadıkca virilmemek ve sehven buyurulub kaleme gelür ise cevâb yazılmak üzere dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve kâtib efendi cerîdesine 'ilm ü haberi i'tâ olunmak.

Fî 15 Ş (Şa'bân) sene 1214

Taşralarda zuhûr eden zulme müzevvirîn haklarında kâh vülât kâh mutasarrıfın taraflarından tahrîrât vürûduyla ve ba'zen ahâlî câniblerinden 'arz ve muhzır takdîmiyle iştikâ vukû'unda o makûlelerin lâzım gelen te'dîbleri icrâ olunarak te'mîn-i bilâd ve âsâyişi hâl-i ibad husûsuna i'tinâ olunmakda ise de birtakım eşirrâ aralıkda icrâ-yı garaz ve nefsanîyet zımnında sâdece 'arz-ı hâl ile vücûh-ı vilâyetden sâhib-i ve dirâyet ve berîyü'z-zimme ve ba'zı hânedân-ı beldeye isnâd-ı mâlem yekûn ederek umûr-ı memlekete karışmamak ve kendü hâlinde olmak zimmîyetlerinde emr-i 'âlî ısdârıyla o misillüleri bivech iz'âc etmekde olmalarıyla ba'd ezîn me'murlar bu dakîkalara 'ale'l-devâm ihtimâm ile her bir husûs-ı mihver lâyıkında rü'yet ve ezcümle taşradan bir kimesne hakkında sâdece 'arz-ı hâl ile iştikâ vukû'unda vâlî ve mutasarrıf tarafından isti'lâm olunmak veyâhûd ahâlî câniblerinden ta'dîl ve i'timâda şâyân 'arz ve muhzır olmadıkca yalnız 'arz-ı hâle i'tibâr olunmayarak husûs-ı mezbûrun kemâliyle dikkat olunması mazmûnunda mübârek hatt-ı şerîf-i şevketredîf-i cenâb-ı hilâfetpenâhî şerefrîz-i sudûr olmağın mantûk-u münîfi üzere bu husûsa dâimen ve müstemirren i'tinâ ve dikkat olunması bâbında Fî 28 L (Şevvâl) sene 33 târîhinde 'izzetlü reîs efendî hazretlerine hitâben beyâz üzerine sâdır olan fermân-ı 'âlî dîvân-ı hümâyûn kaleminde mukayyedir.

Her kazânın vâki' olan masârif-i sahîhasından hâkimü's-şer' olanlar harc-ı defter ve imzâ olarak gurûş başına birer pâre olmak ve umûr-ı mühimme-i devlet ve masârif-i vilâyet için iktizâ iden 'arz ve i'lâmlardan başka harc almak ve defter-i tevzî'e ziyâde bir akçe idhâl olunmamak ve

birbirlerine garaz icrâsı veyâhûd bi-gayrı hak celb-i mâl dâ'îye-i fâsidesiyle hilâf-ı inhâ iştikâ ve hasm ittihâz eyledikleri kimesne ile hîn-i mürâfa'ada şirretleri sâbit ve zâhir olub şer'an men' olunan da'vâlardan hükkâm taraflarından mahsûl-i def' nâmıyla mugâyir-i fetvâ-yı şerife bir akçe ve bir habbe alınmamak ve şer'an hükm olunan de'âvîden dâhi resm-i 'âdîden ziyâde bir şey mütâlebe ve ahz kılınmamak ve vâki' olan mevtâ-yı 'askerîye ve gayr-ı 'askerîyenin sağîr ve sağîresi veyâhûd gâibde ve vârisi olmayub taharrî îcâb etmeyen terekeyi bir dürlü cebr ve tazyîk ile tahrîrden tebrîye ve resm-i kısmet nâmıyla nesne mütâlebesinden mûmâna'ât ve vereseşi sigâr veyâhûd gâibde olub mûcib-i tahrîr olan müteveffânın terekesi tahrîr ve terkîm ve ba'de ihrâcü't-tehîz ve't-tekfîn duyûn-ı müsbite ve sülûs vesâyâsı var ise edâ ve tenfîz ile her ne bâkî kalur ise beyne'l-verese 'âlâ mâ farzullahi te'âlâ tevzî' ve taksîm etdirilüb tereke-i bâkîyeden ücret-i kassâmîye ma' kâtibîye ve hüddâmîye min haysü'l-mecmû' fukahâ-i 'izâm bâ cem'ihimullahi te'âlâ** hazerâtının ta'yin buyurdukları ücretü'l-kassâm rub'..... bin gurûşda yirmi beş gurûşdan mâ'adâ bir şey talep olunmaması ve nafaka ve vesâyet hüccetlerinden harc alınmaması ve terekelerden hükkâm taraflarından metâ' ve eşyâ iştirâ kılınmaması ve eytâma 'âdîyyen intikâl eden hâne ve 'akârdan -5- defter-i kassâma bedel nâmıyla tahrîr ve idhâl olunmayub ve sıhâye/sahâbe** devr-i şer'î ile idâne olunması husûslarına dikkat olunmak ve vukû'yâfte olan mevtâ-yı müslimîn ve gerek mürdegânın muhallefâtına taraf-ı şer'den kemâliyle i'tinâ olunarak mal-ı eytâmın telef ve serkden vikâyesi zımnında mehâkim kâtibleri ve çukadâr ve sâirleri mâl-ı eytâma vaz'-ı yed ve zimem tahsiline müdâhale etmeyüb ancak muhızrlar birbirlerine kefil olarak müteveffânın tereke akçesi ahz ve kabz ve zâyî'ât zuhûr eder ise kendülerden talep ve tazmîn etdirilmesi emrine dikkat ve tereke tekâmîl ve tamâmen tahsîl olunmadıkca resm-i 'âdî ahzından ve terekeden kâtib ve muhızır ve çukadâr ve sâir hademe-i mehâkime câniblerinden meta' ve eşyâ iştirâsından mübâ'det kılınmak bâbında Anadolu ve Rûmilî'nin üçer kollarına tevârîh-i muhtelif tasdîr olunan evâmîr-i 'aliyye'nin te'kîdini muhtevî fi evasıt-ı C (Cemâzîye'l-âhir) sene 30 târîhinde memâlik-i Rûmilî ve Anadolu'da vâki' bi'l-cümle eyâlet ve elvîye mutasarrıflarına ve hükkâm ve zâbitâna hitâben bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn mufassal ve meşrûh sudûr iden evâmîr-i 'alliye dîvân-ı hümâyûn tarafına mukayyedir.

Temürhisârı ve Zihne ve Gümülcine ve Menlik ve Köstendîl ve Preznîk ve İznebol ve Radomîr ve Petriç ve Ustrumca ve Doyran ve Avrethisârı ve Tikveş ve Radovişte ve İştîp ve Köprülü ve Voynîçe ve Razlık ve Nevrekop ve Kavâla ve Bereketlü ve Pravişte kazâları dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlıklarından mirâhûr-ı evvelim pâyesiyile Sîrozî İsmâ'îl Beyzâde Yûsuf Bey bendelerine bâ emr-i 'âlî fi evâhir-i S (Safer) sene 229 târîhinde ihâle olduğuna mübeyyin dîvân-ı hümâyûn tarafından emr-i 'âlî sâdır olduğuna mukayyedir.

Edirne bostâncıbaşlıklarının zîr-i idârelerinde olan İpsâla ve Keşân ve Evreşe ve Gelîbolu ve Şârköy ve Tekfûrdağı ve İneçik ve Cîsr-i Ergene ve Hayrabolu ve Ma'lkara ve Çorlu ve Ereğli ve Silivri ve Burgos ve Bâbâ-yı Atîk ve Havass-ı Mahmud Pâşâ ve Kırkkilisâ ve Pınarhisârı ve Vîze ve Sarây ve Cîsr-i Mustafâ ve nevâhî-i Yanbolu ve Yenice-i Kızılağaç kazâlarına hukûka dâir ve

mevâdd-ı sâireye mütedâir lede'l-iktizâ dîvân-ı hümâyûn tarafına verilen evâmir-i şerîfe sarâhaten sâdır olan fermân-ı 'âlî mücebince Edirne bostâncıbaşlarına hitâben tastîr kılınmakda ise de el-hâletü hâzihi Çirmen sancağı mutasarrıfı vezîr-i mükerrerem devletlü Seyyid Alî Celâl Pâşâ Hazretleri Edirne'de ikâmet ve livâ-i mezkûr ve Edirne ve etrâfında olan mahallerin zabt ve rabtına mübâderet eylemeleri husûsuna irâde-i kerâmet-i ifâde-i mülûkâne ta'allukıyla ol bâbda hatt-ı şerîf-i şevket-redîf-i mülûkâne şerefrîz sudûr etmiş olduğuna mebnî Edirne bostâncıbaşlarının zîr-i idârelerinde olan bâlâda mezkûr kazâlara yazılacak evâmir-i 'âliyenin müşâr ve bostâncıbaşı mûmâileyhimânın kangısına hitâb olarak tastîr olunması husûsu devletlü reis efendî hazretleri taraflarından cânib-i hazret-i vekâletpenâhiye lede'l-istâzân Çirmen sancağı mutasarrıfları Edirne ikâmet etdikce bâlâda muharrerü'l-esâmî yirmi üç 'aded kazâlara hukûka dâir ve mevâdd-ı sâire mütedâir yazılacak evâmir-i âliyenin sarâhaten fermân-ı 'âlî sudûruyla Çirmen sancağı mutasarrıfına hitâben tastîr olunması husûsu fî 9 Râ (Rebiü'l-evvel) sene 232 târihinde şifâhen emr-ü fermân buyrulmaktan nâşî mücebince kayd olundu.

Fimâba'd Midillü ve Molova ve Kâlonya kazâları ahâlisinden birinin hakkında hukûka müte'allik da'vâ ile İzmir ve saîr mahalle ihzârı için emr-i 'âlî ısdârı istid'â olundukda evvel emirde ihzâr olunmayub mahallinde mârifet-i şer' ve Midillü nâzırı ma'rifetiyle terâfu'-ı şer'-i şerîf ve ihkâkı hak olunmak ve eğer mahallinde şer' ile fasl ve hasmı mümkün olmaz ise Dersa'âdet'e i'lâm olunub bâde emr-i şerîf sâdır olmadıkca hiç ferd ihzâr olunmamak bâbında zikr olunan kazâların hükkâmına hitâben fî evâil-i M (Muharrem) sene 233 târihinde sâdır olduğu mukayyedir.

Nezâret-i hazret-i şeyhü'l-islâmîde âsûde olan İstânbûl'da Tophâne'de vâki' Kılıç Ali Pâşâ Câmi'-i şerîfi evkâfından Bahr-i Sefîd'de kâin Sîsâm cezîresinin cüz'î ve küllî umûr ve husûsu bâ işâret-i 'aliyye rü'yet olunagelmîşken bu esnâda Rûm patrîki cezîre-i mezkûrede mütemekkin Karabaş Desbot ve pâpâs ve ruhbânın 'azl ve nasbından mâ'adâ cezîre-i mezkûre emlâk ve arâzisine dürlü dürlü 'arzlar i'tâsıyla müdâhale etmekde olduğu beyânıyla ba'de'l-yevm Rûm patrîki kendü milletinden ruhbân 'azl ve nasbından mâ'adâ cezîrenin arâzi ve saîr umûr ve husûsuna 'arz vermemek üzere keyfiyet dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile iktizâ eden mahallere 'ilm ü haberi i'tâsını vakf-ı müşârünileyh mütevellîsi bâ 'arz istid'â edüb ber müceb-i 'arz kalemine kayd ile iktizâ eden mahallere 'ilm ü haberi verilmesini şeyhü'l-islâm sellemehü's-selâm devletlü semâhatlü es-Seyyid Mehmed Zeynel Âbidîn Efendî Hazretleri işâret buyurmalarıyla ol bâbda fî 23 L (Şevval) sene 232 târihinde müverrah sâdır olan fermân-ı 'âlî mücebince dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd olunub piskopos kalemine ve Rûm patrîki tarafına 'ilm ü haberleri verilmiş olmağın vakf-ı mezkûr tarafına dahi işbu 'ilm ü haber i'tâ olundu.

-6- İzmir ahâlisinden birinin hakkında hukûka müte'allik da'vâ için ihzârı müş'ir fermân-ı 'âlî sâdır olur ise evvel emirde ihzâr olunmayub mahallinde şer'le mürâfa'a ve ilkâkı hak olunub eğer mahallinde şer'le fasl ve hasmı mümkün olmaz ise der-i devlet-medâra i'lâm ve tekrâr emr-i

şerîf sâdir olmadıkca ihzâr olunmamak üzere fi evâil-i Ş (Şa'bân) sene 1178 târihinde başka ve ba'de tecdîden fi evâhir-i R (Rebiü'l-âhir) sene 189 târihinde başka evâmir-i 'aliyye verildiği mukayyedir.

Devlet-i Aliyye'nin ebâ-'an-cedd cizye-güzâr re'âyâsından ba'zı esâfil makûleleri müste'men ve konsolos ve konsolos vekîli ve tercümânları taraflarından pâte ve pasâporta kâğıdları ahzına cesâret ile kendülerini müste'men mesleğine ilhâk ederek cizye-i şer'îye ve ticâret ile meşgûl olanlar gümrüklerini ve hisselerine isâbet eden tekâlîfi edâdan imtinâ' eyledikleri tahkîk olunub bu husûs şer'-i şerîfe ve 'ahidnâmelere bi'l-küllîye münâfi ve mugâyir olmakdan nâşi ba'de'l-yevm o makûle Devlet-i Aliyye cizye güzârından hiç ferdin elçi ve müste'men ve konsolos ve tercümân taraflarından pâte ve pasâporta kâğıdı ahzına cesâret edememelerine ve ebâ-'an cedd Devlet-i Aliyye'nin ra'iyet ve ra'iyeti oğullarından iken bir takrîb pâte ve pasâporta kâğıdı ahz etmiş var ise o makûlelerin yedlerinde bulunan pâte ve pasâporta kâğıdları nez' olunarak hükm-i ra'iyete ve tenzîl ve cizye-i şer'îye ve rûsûmât-ı sâirelerinin ve ticâret üzere olanlar dahî re'âyâ misüllü icâb eden gümrüklerine tamâmen tahsîliyle nizâm-ı mezkûrun tasarruf-ı halelden vikâyesi husûsuna bilâ nifâk ikdâm ve dikkat olunmak için mukaddemlerde sudûr iden evâmir-i 'aliyye te'kidini hâvî fi evâsıt-ı R (Rebi'ü'l-ahir) sene 225 târihinde iktizâ eden kazâ ve cezîrelerinin hükkâm ve zâbitânına hitâben dîvân-ı hümâyûn tarafından evâmir-i 'aliyye sâdir olduğu mukayyedir.

Fîmâba'd polîçe temessükü her ne mahalden gelür ise ismine muharrer tüccâra gösterildiği hinde* kabûl eylemem cevâbını ider ise ol zamân gerü sâhibine i'âde ircâ' ve eğer kabûl eder ise vâdesi hulûlünde bilâ te'hîr edâ olunmak ve ismine muharrer olub kabûl eden tüccârın iflâsı zâhir olur ise kabûl eylediği polîçe duyûn-ı sâiresi ne vechile tanzîm olunur ise ol vechile tanzîm olunmak ve müflis olmayub i'zâd irâd ederek kabûl eylediği polîçeyi îrâda muhâlefet ider ise emvâl-i mîrîye ve mukâta'ât-ı sâire mültezimîne ve müslim ve re'âyâ ve müste'men tüccârına vereceği 'ale'l-ıtlak bir farkı olmayarak her ne mahalde hükkâm huzûruna varılır ise tamâmen tahsîl ve tereddüt ve cefâ eder ise ahz ve habs ile tahsîl etdirilmek ve kabûl olmuş polîçeye vechen mine'l vücûh bir gûne ma'nâ verilmemek ve bu husûsda bir vechile cevr ve ezâ vukû'u tecvîz olunmayarak ahz ve i'tâ mâddesinde hulûl eden fesâdın izâle ve imhâsıyla işbu nizâmın ale'd-devâm mer'î ve düstûru'l-'amel tutulmasına hiçbir vakitte hilâfı vaz' ve hâlet vukû'a gelmemesine ikdâm ve nezâret olunmak bâbında fi evâil-i M (Muharrem) sene 218 târihinde İstânbûl gümrüğü emînine hitâben emr-i 'âlî sâdir olduğu mukayyedir.

Saruhan sancağı ahâlisinden ba'zı müzevvirler aralıkda Kütâhya'ya varub benim Mağnîsâ'da ve nevâhîsinde sâkin kalan adamda şu cihetden alacağım vardır veyâhûd beş on sene mukaddem bana şu iftirâyı edüb tecrîm etdi deyü 'arz-ı hâl takdîmiyle iştikâ ederek bâ-buyuruldu mübâşir ta'yîniyle müdde-i 'aleyhimâ Kütâhya'ya ihzâr ve hîn-i mürâfa'ada mâddenin hiç aslı olmadığı ve mahzâ tezvîr idüğü zâhir ve mütehakkık olduğu hâlde dahi ihzâr olunan mazlûmu beyhûde ızrâr

eyledikleri tahkik olub fîmâba'd emr-i 'âlî olmadıkca livâ-i mezbûreden kimesne ihzâr olunmayub Bolu ve Kastamonu sancakları misillü darbhâne-i 'âmire tarafından isti'lâm kılınmaksızın mübâşirli fermân dahi verilmemesi husûsuna irâde-i seniyye ta'allukuyla ol bâbda şerefyâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı mülûkâne mücebince keyfiyeti dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile fî evâsıt-ı S (Safer) sene 232 târihinde Kûtâhya valisi hazretlerine hitâben a'lâ mahâli* emr-i 'âlî darbhâne-i 'âmire cânibine 'ilm ü haberi verildiği mukayyedir.

Bir müddetten berü medîne-i İzmîr nizâmından çıkmış ve kâffe-i ahvâli muhtel olmuş olduğuna binâen muktezâ-yı irâde-i seniyye üzere hâlâ kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Hüsrev Mehmed Pâşâ Hazretleri İzmîr'e lede'l-vusûl ma'rifet-i şer' ve ittifâk-ı edâ-yı vücûh-ı memleket ile bu'd zamân ihtilâl-pezîr olmayacak sûrette esbâb-ı nizâmîyesi istihsâl ve takım takım küfelâya bend ve tezevvüre kat' ve tescîl ile taht-ı râbîta idhâl olduğu mübeyyin müşârünileyh hazretleri tarafından takdîm olunan tahrîrâtta bir mâddenin hülâsa-i mefhûmunda müşârünileyh hazretlerinin İzmîr'e vusûlünde firâr eden bin beş yüzden mütecâviz erbâb-ı fesâdın ba'de'l-yevm derûn-ı hânlarda iskân olunmamaları ve eshâb-ı ticâretten olanlar edeb ve ticâretleriyle olmak üzere küfelâya rabt olunarak hânlarda ve odalarda müsella kimesne mukîm olmayub ifrâr-ı nâsdan bilâ kefil mechûlü'l-ahvâl kesânın ictimâ'larına ruhsat verilmemesini ve bir edebsiz zuhûrunda derhâl taraf-ı şer'-i şerîfe haber verilerek hakkından gelinmesi ve bu vechile hâncılar birbirlerine kefil olması İzmîr'de ve dârü'n-nedve-i eşkiyâ olan kahve hâneler ...küşâd olunmayub ve dîvânlarına esliha ta'lîk kılınmayub gecelerde dahî kefillü kahve cinsinden mâ'adâ yanmaması husûsları her birlerine huzûr-u şer'de tenbîh ile ta'ahhüd etdirilerek tezevvüre kat' olunmuş ve zikr olunan kahvehâne üzerlerinde gizlü mevâzi'de olan bîkâr odaları mekân-ı erâzil olduğundan derûnunda olan lehv-i mutrib ve esvâb-ı fevâhişe mevcûd idüğüne mebnî o makûle odalar ber müceb-i defter ma'rifet-i şer' ve vücûh ittifâkıyla bi't-tervîc hedm olunarak sekene-i beldeden olan ashâbına ziyân olmamak için enkâzı teslim kılınmış olduğu İzmîr'de olan hamâl tâifesinin içlerinde mechûlü'l-ahvâl ve âhir yaramaz makûlesi olub Efrenc kapuları hamâllıklarını tutmamak için fesâda ibtidâr ederek aralıktan -7- katlı nefis mâddesi dahi vukû' bulmakda olduğuna mebnî fîmâba'd ma'lûmu'l-nefer hamâllar birbirlerine kefil olarak hilâf-ı şer' hareketde bulunmamaları ve ehl-i İslâm ve milel-i selâse mahallât-ı sükkânı ve 'umûmen esnâf ve gümrükler hüddâmı ve sâbûnhâneler 'amelesi dahi küfelâya rabt ile hilâf-ı vaz'da bulunmamaları ve milel-i selâse ehl-i İslâma mahsûs ise telbîs etmemek üzere taht-ı nizâma tevsîk ile tavr-ı ra'iyetden hâric hareket eylememeleri ve milel-i selâse içlerinde hilâf-ı rızâ hareket eder erâzil gürûhunu istishâb etmeyüb dâimâ zabt ve te'dîb kalınmaları ve taşradan tevârüd edenlerin ahvâline muttali' olmadıkca içlerine almamaları husûsâtı küfelâya bend olunarak cümlesi başka başka tezevvüre kat' kılınmış idüğü ve İzmîr'de olan müste'men tâifesi ber-muktezâ-yı 'ahd ve şurût etvâr-ı lâyıkalının icrâsına dikkat eylemeleri lâzımeden olduğuna mebnî her bir devletin sahîh teba'asından ve bahren tevârüd idenlerin mugâyir-i şer'-i şerîf ve münâfi-i şurût-ı etvâr nâ ber câya cesâret edenleri olur ise konsolosları ma'rifetiyle zabt ve te'dîb etmeleri ve konsoloslar kapularında istihdâm olunan tercümân ve hademe-i sâire erâzil makûlesi istishâb etmeyüb tercümânların ba'zıları tama'-ı hâma

teb'îyet ile Devlet-i Aliyye re'âyâsını teba'amızdandır diyerek hilâf-ı şart himâyeleri tahtına almaları husûsuna İzmîr'de olan düvel konsolosları ve kañçılar ve tercümânları ta'ahhüd ederek sûret-i ta'ahhüdlere ba'de tescil ahz olunan cihetler takdîm kılınmış ve taraf-ı şer'den verilen i'lâmât ve nezd-i hüccetleri tasrîh olmuş olduğu tahrîr ve inhâ olunmuş ve nezd-i hüccetleri baş muhâsebeye kayd etdirilmiş olup İzmîr'in bu vechle şîrâze-i bendî nizâm ve intizâm olması ve vedi'atullah olan fukarâ-yı ra'îyyet ve sekene-i vilâyetin emn ve asâyîşini mûcib ve müste'menânın vesâir misâfirî ve erbâb-ı ticâretin refâh ve ârâmîşini müstevcib olduğu zâhir ebâ-'an-cedd saltanat-ı seniyye re'âyâsına düvel-i nasârâ ve konsolosları ve tercümânları taraflarından pâtent ve himâye kâğıdı i'tâsı mugâyir-i 'ahd ve şurût olunmak hâsebiyle bu mâdde öteden berü memnu' idüğü bedîhî ve bâhir olduğuna mebnî verilen nizâmâtın dâimâ ve müstemirren icrâsıyla tetarruf-ı halelden vikâyesi matlûb-ı hazret-i cihândârî olduğu beyânıyla ol bâbda şerefyâfte-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne mücebince İzmîr kâdîsına ve 'ulemâ ve vücûh ahâlisine hitâben fî evâsıt-ı Râ (Rebi'u'l-evvel) sene 231 târîhinde başka başka üç kıt'a evâmîr-i şerîfe yazılmışdır.

Mektûbî odası hülâsası otuz kırk sene mukaddem on beş yirmi muhâfızdan 'ibâret ise dahi el-hâletü hâzihi vefret-i mesâlih ve kesret-i şevâgil takrîbiyle* işe yarar hulefânın mukaddemlerde olan mikdârdan ziyâdeliği vâcibâtdan idüğü ecilden odanın tahammülüne ve umûr-ı mühimmede istihdâma nazaran otuz nefer hulefâ rütbe-i kifâyede olmağla bundan sonra otuza inhisârına dikkat olunarak 'inâyât-ı saltanat-ı seniyye'den olageldiği vechile birisi mansıb-ı rütbeye nâil olup odadan çıkar ve gerek sâir cihetle terk eyler ise dahi elyevm mevcûdların 'adedi otuza gelinceye kadar birine âhiri vechen mine'l-vücûh alınmayub cümle hulefâ otuza münhasır oldukdan sonra işbu otuzdan bir neferi çıkub yerine terbîye görmüş edîb ve ketûm ve müstakîm birisinin me'mûrîyeti iktizâsında erbâb-ı ma'ârifden ve kişizâdelerden birinin yine otuz 'adedi tekmlî için me'mûr kılınması irâde olundukda evvelâ mektûbî ve baş halife bulunanlar ol kimesnenin kesret-i ahbâb ve ülfete me'lûfiyeti ve ketm ve istikâmeti var mıdır yok mudur gereği gibi taharrî edüb ketûm ve mücerrebü'l-etvâr ve müstakîm-i kâr-güzâr olduğunu sâhib-i ülfet olmadığını tahkîk ider ise getürdüb bir müsvedde inşâ eylesini tenbîh ile tesvîye ve tebyîz etdirüb ba'de ibrâz eylediği hüner-i kitâbetini reis-i vakt bulunanlara irâet ve hâlini dahi 'alâ vechi's-sıhha ifâde birle ol tarafda dahi yapıdığı müsveddenin ibârât ve isti'ârâtından me'ânî ve vekâyi'i suâl ve tedkîk ve kâbilîyet ve istihkâkı tecrübe ve tahkîk oldukdan sonra üzerine kendü kalemleriyle şâyeste-i me'mûrîyet olduğu işâret ile makâm-ı sadâret-i 'uzmâya takdîm olunub hüner ve ma'rifeti cânib-i cenâb velü'n-ni'amîden dahi ihtisân buyrulur ise rikâb-ı mu'allâ elkâb-ı hazreti cihândârîye 'arz ve istizân ve ruhsatı hâvî mübarek hatt-ı hümayûn-ı şevketmakrûn keşîde ve ihsânıyla me'mûr buyurulub yine otuz 'adedi itmâm kılınması ve'l-hâsıl bu tertîb üzere hulefânın 'adedi otuza münhasır oldukca ve bu erbâb hüner ve inşâ ve eshâb-ı sedâd ve zekâdan olsun iltimâs ve ricâ ve murâ'ât ve 'adem-i isgâ ile vakten mine'l-evkât ve sebeben mine'l-esbâb bir kimesne me'mûr kılınmaması ve mektûbî hulefâsından olanların öteden berü taşra a'yânları ve derebeyleri ve belki ehâd-ı nâs ile münâsebet ve çokluk ülfeti olmamak farîza-i hâlîyeden ve el-hâletü hâzihi bu

dakîkalara ri'âyet olunmakda ise dahi ba'zen hâtır ve gönüle ri'âyet ve mecbûriyet sûretleri tecvîz olunmamak husûsu mektûb odasının fi 62 Ş (Şa'bân) sene 1211 târihiyle müverrah bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı dîvân-ı hümâyûn tarafında eğerçi mukayyed olub ancak Seyyid Mehmed Nazîf Efendî'nin oda-i merkûmeye me'mûriyeti husûsu taraf-ı hazret-i serdâr-ı ekremîden bâ-tahrîrat inhâ olunmağla kalem-i mezbûrun şurût ve nizâmı ba'de'l-ihrac keyfiyet bâ-takrîr hâk-i pâ-yı şâhâneye 'arz ve istîzân olundukda bunların kesreti rif'atlerini izâle etmede el-hâletü hâzihi tahrîrât-ı mühimminin kesretine mebnî ta'bîriyle ara ara kaleme adam almak sâire sirâyet etmemek şartıyla şurûta mugâyir nesne tevcih olunub anı dahi emsâl tutarak aklâm kuyûdunu muhtel eylediklerinden 'ibâret bir ma'nâdır imdi merkûm ibtidâ kethüdâ kalemine çerâğ vermeden hidmeti sebkat ve isti'dâdı nümâyân oldukdan sonra iktizâ eder ise mektûbî kalemine alınsın ve ba'de'l-yevm mektûbî kalemine hâricden adam alınmayub iktizâ eyledikde kethüdâ kaleminin müsta'idlerinden alınması şurûtunu şurût-ı mer'iyelerine zeyl ve kalemine kayd ve ordû-yı hümâyûna 'ilm ü haberleri verilüb ve bu kâ'ide düstûr'l-'amel tutula deyü hatt-ı şerîf-i şevketredîf-i şâhâne şerefbağ-ı sahîfe sudûr olmağla ol bâbda sudûr iden fermân-ı 'âli mücebince hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn dîvân-ı hümâyûn kaleminde mukayyed oda-i mezkûre hulefâsını şurût-ı mer'iyelerine zeyl ve sülûs ve imlâ kılınmağla ifâde-i hâl siyâkında oda-i merkûme ve âmedî odasına ve a'lâ mahâli* müş'ir odayı hümâyûn-ı nusretmakrûna fi 23 L (Şevvâl) sene 223 târihinde başka başka 'ilm ü haberleri verildiği ve bu def'a kethüdâ kâtibî odası hulefâsından nizâmlarına dâir 'atebe-i mülükâneye 'arz ve takdîm olunan takrîr bâlâsına manzûrum olmuştur kapuda olan aklâm Devlet-i Aliyye'nin mahzen-i esrârî olmağla bunların bir taht-ı nizâm ve râbitaya girmesi lâzımedendir ancak bana müte'allıktır ve benim sözümler olsun diyerek yine kapu hademesi bozarlar bu makûle nizâmat vükelânın ihtimâmıyla devâm bulur ise âmedci ve mektûbcu odalarına hatt-ı hümâyûn olmadıkca kimesne me'mûr olmamak şurûtundan iken el'an âmedci odasında on üç on dört adam var bunların mecmû'u işe yarar olmaz kaleminden karışık ve muhtel olması o bâb-ı me'mûr olmayub ta'alluk belâsıyla olduğundan hıdemâtda istihdâm edecek adam aransa bulunmaz fîmâba'd âmedci ve mektûbcu odalarına hattı hümâyûn sâdir olmadıkca kimesne me'mûr olmasın ve dîvân kalemi ve aklâm-ı sâirenin şurûta ri'âyet olunub kethüdâ kalemi dahi işbu takrîrde beyân olduğuna üzere tanzîm olunub fîmâba'd tagayyür gelmemesine dikkat ve ihtimâm oluna deyü mübârek hattı hümâyûn mehâbetmakrûn-ı şâhâne şeref sudûr olmağla nass-ı hattı hümâyûn ma'lûmları olmak için bâ fermân-ı 'âli 'atûfetlü beylikci efendî hazretleri tarafına fi 11 R (Rebi'u'l-âhir) sene 229 târihinde 'ilm ü haberi verildiği dîvân-ı hümâyûn kaleminde mukayyedir.

Konsolota resmi zımnında Devlet-i Âliyye tüccârıyla müste'men beynlerinde fi'l-asl bir gûne niza' ve kıl ü kâl yoğiken bir müddetten berü bu bâbda niza' ve şikâyet zuhûruna mebnî bunun sebep ve menşei ne idüğü taharrî olundukda biraz vakitten berü Devlet-i Aliyyem tüccârı refte refte Frengistân'da şürekâsı ma'rifetiyle memâlik-i Devlet-i Aliyye ve bilâd-ı sâireye ve memâlik-i İslâmiyeden Efrenc memleketine emti'a ve eşyâ nakl ve furûhtuyla Avrûpâ tüccârına izhâr-ı meyl ve ri'âyet etmekte olub ancak tüccâr-ı mezkûre -8- li-ecli't-ticâre iştirâ ve ihrâc eyledikleri emti'a

ve eşyalarını navl ile yine Efrenc seffinesine vaz' ve tahmîl etmeleriyle o makûle ticâret mâlını Avrûpâ tüccârı kangı devletin tüccâr seffinesine tahmîl ederler ise ol devletin konsolos ve elçisi bulunan mahalle ol eşyânın li-ecli'l-bey' vürûdunda birbirleri beyninde ez-kadîm cârî olan 'adet üzere elçi ve konsoloslara konsolota ta'bîriyle bir mikdâr resmi viregelmiş olduklarına binâen Devlet-i Aliyye ticâretinin dahi Efrenc seffinesiyle Dersa'âdet'e tevârüd eden eşyâların bu tarafda olan elçiler ve İzmîr ve sâir sevâhile gelen emti'a ve eşyâdan konsolos ve vekîlleri zikr olunan konsolota resmini talep ve tahsîl ve taşrada ba'zı mahallerde ziyâde akçe talebiyle tüccâr mallarını derûn-ı seffinede tevkîf etmeleriyle giderek işbu konsolota mâddesi zımında Devlet-i Aliyyem tüccârıyla müste'menân konsolosları beyninde ve 'adem-i muvâfakat ve nizâ' ve şikâyet tahaddüs edüb ma' hâza Devlet-i Aliyye'nin ehl-i İslâm ve ehli ve zimmet tüccârından konsolota resmi alınması Devlet-i İngiltere ve Nemçe ve Frânçe ve Nedırlând'a 'ahidnâmelerinde münderic ve ba'zılarının 'ahidnâmelerinde konsolota resmi hemân Efrenc tüccârına mahsûs olmak üzere mastûr olub ba'zısında dahi buna dâir hîçbir kayd ve şart tasrîh olunmamış idüğü 'ahidnâmeler kapûdândan nümâyân iken her kangı devletin tüccâr seffinesine sîle* Devlet-i Aliyye tüccârının ticârete müte'allik Frengistân'dan emti'a ve eşyâları zuhûr eder ise 'ahidnâmelerinde konsolota resmi tahsiline mesâğ olan ve olmayan resm-i mezkûru tüccârdan talep ve iddi'âdan hâli olmayub Devlet-i Aliyye tüccârı dâhi 'ahidnâmelerin cümlesinde buna mesâğ vardır zannıyla asıl navl seffineden başka olarak hâh-nâ-hâh konsolota resmi nâmıyla bir mikdâr akçe edâ ile müste'men konsolosları ve elçilerini iskân ve ırzâ etmekde oldukları tahkîk olunduğundan başka 'ahidnâmelerinde resm-i mezkûrun tahsili musarrah olmayan ba'zı milel konsolosların resm-i mezkûru iddi'âsına i'tibâr olunmaması Devlet-i Aliyye tüccârından aldıkları konsolota resmi istirdâd etdirilmesi husûsu mukaddemâ İzmîr ve iktizâ eden sevâhilin hükkâmına hitâben evâmîr-i 'aliyye ısdârıyla iş'âr olunmuş olub ancak bu husûsu 'umûmî olmayub yine Devlet-i Aliyye tüccârıyla konsoloslar beyninde vâki' olan nizâ' mündefi' olmamağla bâ'd ezîn tüccârıyla elçi ve konsoloslar beynlerinde nizâ'ı mûcib-i hâlet kalmayacak vechile muktezâ-yı 'ahd ve şurûta tatbîk olunarak bu mâddenin taht-ı zâbıta ve nizâma idhâli lâzımeden olmakdan nâşi fîmâba'd Devlet-i Aliyye tüccârı resm-i mezkûru Frânçe ve İngiltere ve Nemçe Nedırlânde misillü 'ahidnâmelerinde nassen ve delâleten mesâğ olub ötedenberü bi't-terâhî mu'tâd üzere viregeldikleri devletin elçi ve konsolarına edâ etmek ve mâ'adâ 'ahidnâmelerinde nassen ve delâleten resm-i mezkûru iddi'âya istihkâkı olmayan devletin elçi ve konsolosları şimdîye dek ala gelmiş olduklarını ser-rişte ithâzıyla yine konsolota resmi talebiyle ta'addî eylemeleri 'ahde mugâyir olduğuna binâen o makûlelere kat'â cevâb verilmemek 'ahidnâmelerde resm-i mezkûrun mikdârı musarrah olmadığından öteden berü bi't-terâhî alınageldiği vechile diyâr-ı İslâmîye iskelelerinden müste'men seffinesine tahmîl ile yine memâlik-i İslâmîye'den bir mahalle nakl olunan eşyânın konsolota resmi talep olunmamak şartıyla fakat memâlik-i Frengistân'a nakl ve keزالık Frengistân'dan sahîh müste'men seffinesine tahmîl olunan ticâret mâlından gümrük ta'rife defterinde mukayyed olan eşyânın fiâtına göre terâhî-i cânibîn ile ber-mu'tâd alınaglen konsolota resmi kemâ fi's-sâbık te'diye olunub ziyâde talebi noksân teklîfiyle ba'd ezîn şikâyet ve tasdî'i mûcib olur bir hâlet ve bir gûne nizâ' muhâlefet vukû'a gelmemesi taht-ı zâbıtaya idhâl olunub ol bâbda bin iki yüz on iki senesi evâil-i Zî'l-

hiccesinde tüccâr yedine emr-i şerîf virilüb İstânbûl gümrüğü tarafına dahi ‘ilm ü haberi i’tâ olunmuş olduğunu dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

Me’âdin-i hümâyûn-ı şahâneye merbût olan kazâların müfredât defteridir. Kazâ-yı Kebân kazâ-i Erganî kazâ-i Arabgîr kazâ-i Çemişgezek kazâ-i Harbrût/Harput** kazâ-i Malatya kazâ-i Eğin kazâ-i Behisni ve Hısn-ı Mansûr kazâ-i Pavlu ve Çermik kazâ-i Siverek ve Samsa’âd kazâ-i Kocaözü kazâ-i Çârsancak kazâ-i Arguvân kazâ-i Dîve ve Barçkân kazâ-i Akçadağ kazâ-i Ebû Tâhir kazâ-i Kemâh ve Kuruçay ve Ma’raş nevâhîsinde kazâ-i Andurûn ve Câmestel ve Yenice Kal’a kazâ-i Eğil.

Fimâba’d darbhâne-i ‘âmire tarafından isti’lâm olunmadıkca Hamîd Sancağı kazâlarına mübâşirli emr-i ‘âlî verilmemesi husûsunu mübeyyin Hamîd sancağı mutasarrıfı tarafından vârid olan kâime-i huzûr-ı fâiz alınur tâcidârâneye ‘arz olundukda darbhâne-i ‘âmire tarafından isti’lâm olunmadıkca mübâşirli emr verilmemek üzere iktizâ eden mahallere ‘ilm ü haberi verilmek üzere tanzîmi bâbında sâdır olan hattı hümâyûn-ı şevketmadrûn mücebince dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd darbhâne-i ‘âmire ve baş muhâsebe ve aklâm-ı sâireye ‘ilm ü haberleri i’tâ olunması için beyâz üzerine sâdır olan emr-i ‘âlî dîvân-ı hümâyûnda mukayyedir.

Fi 10 CA (Cemâziye’l-evvel) sene 230

Fimâba’d Nemçe ve düvel-i sâire tüccârı memâlik-i mahrûse mahsûlâtından hamr ve ‘arak misillü müskirâtı kendü vilâyetlerine alub götürmek üzere mübâyâ’a eyledikleri hâlde rüsûm-ı mu’ayyenenin edâsını müş’ir tezkere ibrâz ve irâe veyâhûd tezkere îrâd idemedikleri hâlde kendileri resm-i mezkûru edâ birle bu tarafda memhûr edâ tezkeresi alınmak ve memâlik-i mahrûsedan alıb İstânbûl ve havâlîsine furûht için getürdükleri hamr ve ‘arakın resm-i zecrîye mukâta’âsının şurût-ı nizâmı lâzımesince Dersa’âdet’de zecrîye sandûğuna teslîm etdirilmek ve Avrûpâ taraflarından furûht için hamr ve emsâli müskirâtı getürüb furûht murâd eyledikleri hâlde rüsûm-ı zecrîye tamâmen edâ olunmak ve Nemçe ve düvel-i sâire tüccârı nizâmından evvel Avrûpâ taraflarından gelmek üzere sipâriş eylemiş oldukları müskirâtı bin iki yüz on dokuz senesi receb-i şerîfin yirmi birinci gününde altı ay müddet-i mürûruna dek tekâmilen getürmek için imhâl bu müddet-i mezkûre iktizâsından sonra elçi konakları ve kendü teba’a ve hademesinin kifâf-ı nefsleri için lâzım gelen müskirâtdan mâ’adâ ticâret zımnında getürüb furûht murâd eyledikleri müskirâtın rüsûm-ı zecrîyesi tamâmen edâ olunmak üzere taht-ı râbîta ve nizâma idhâl olunmuş olduğu ve bu vechle rüsûm-ı ümenâsına hitâben iktizâ eden evâmîr-i tenbihât ısdâr olunacağı malûmu olub ana göre kendü tüccârına ve iktizâ idenlere tenbih ve te’kîd etdirilmesi matlûb idüğü Dersa’âdet’imde mukîm Nemçe elçisine fi 27 B (Receb) sene 219 târihinde verilen takrîr-i resmîyede mundericidir.

Defter-i Hakânî’de mastûr tîmârlar hâlâ başka başka Halîl veled-i Ahmed Çavuş ve Abdullah veled-i Ahmed Çavuş’un üzerlerinde olduğu derkenârdan müstebân olmağla bu sûretde zikr olunan tîmârlar ber-mûceb-i Defter-i Hakânî işbu sene-i mübârekeye mahsûben taraflarından adamlarına

zabt ve vaki' olan mahsûlât ve rûsûmât-ı -9- kânûn ve defter mücebince ahz ve kabz etdirilmek âhirden hiç ferdi dahl ve ta'arruz etdirilmemek otuz bir ve otuz iki senelerinden sarf-ı nazar olunarak mutasarrıfları merkûmanın istid'âlarıyla Defter-i Hakânî mücebince kânûn üzere emr-i şerîf i'tâsı iktizâ idüb ancak iltizâmât hakkında nizâmı hâvî muahharen şerefrîz-i sudûr idüb dîvân-ı hümâyûn kaleminde mukayyed olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne meâline nazaran husûs-ı mezbûrun keyfiyeti Hüdâvendigâr sancağında mutasarrıf-ı sâbık ve lâhıkın kapu kethüdâları taraflarından dahi isti'lâma muhtâc idüğü mâlum-ı devletleri buyruldukda.

Ba'd ezîn tâife-i nisvândan birinin da'vâsı zuhûrunda muktezâyı şer'-i şerîf üzere ricâle v...ti 'âdeti olmayan mahzûrâtından yâhûd mevâki'-i şer'iyeden bir makâmı olmadığı takdîrce bi'n-nefs kendü meclis-i şer'e hâzire olub ve ricâlden birinin da'vâsı zuhûrunda müddei' diyâr-ı âhirde yâhûd hasta* hidemâtından bir hizmetde olub meclis-i şer'e huzûru mütekarrir olmadığı takdîrce kezaik bi'n-nefs meclis-i şer'e hâzır olub i'zâr-ı mezkûreden biri mevcûd olduğu sûrette taraflarından müsâ'de-i şerîf olduğu mertebede emîn ve müstakîm-i ricâlden kimesnelerin vekâletleri istimâ' ve tescîl olunmak tâife-i Yahûd ve Nasârânın da'vâları zuhûrunda diyâr-ı âhirde yâhûd hasta olmadıkları sûrette ve kâğıda ahz ve i'tâm vardır terk edemem deyü i'zâr-ı vâhîyelerine i'tibâr olunmayub kendüleri asâleten meclis-i şer'e ihzâr olunmak ve tâifeteyn-i mersûmeteynin sahîh i'zâr-ı şer'iyeleri olduğu sûrette beyinlerinde müstakîm kimesneleri taraflarından tevkîl eylediklerinde istimâ' ve tescîl olunmak ve bervech-i meşrûh i'zâr-ı mezkûreden biri olmadıkca müdde'î olanlar i'zâr-ı vâhîye beyânıyla nasb eyledikleri vükelâ istimâ' olunmayub ve mutlakâ tâife-i nisvândan ve ricâlden 'adem-i mübâlâtı müstebân kimesneler ve tâife-i Yahûd ve Nasârâdan kâr-ı kesbini terk edüb vekâlet-i mekseb mübâlâtı ittihâzıyla umûr-ı 'ibâdullahı müşevveş eden kimesnelerin kat'â vekâletleri istimâ' ve tescîl olunmamak ve bu husûsda hükkâm-ı şer'-i şerîf müsâmaha etmeyüb dâimâ ve müstemirren bervech-i hakkânîyet dikkat ve ihtimâm ile umûr-u 'ibâdullahı vech-i vecîh-i şer'î üzere ihtilâlden vikâyeye sa'y ü ve gayret ve ibtâl-i hakkı mûcib olur hâletden tehâşî ve mücânebet birle taraflarından tenbîhi iktizâ eden hükkâma dahi tenbîh ve te'kid eylemeleri bâbında Rûmîli kâdî'askerine ve İstânbûl ve Galata ve Üskûdâr ve havâss-ı refî'a kâdîlarına ve her haremeyn müfettişi ve evkâf müfettişlerine başka başka fi evâsıt-ı B (Receb) sene 27 târihinde emr-i 'aliyye sâdır olduğu mukayyedir.

Fimâba'd darü's-saltanat-ı seniyye'de ehl-i İslâm mahallesinde kadîmden müslimîn iskân eden menâzile kefere iskân olunmayub ve tesettür ve tahaffuz mümkün olmayan bir menzilde birbirine nâmahrem birkaç kirâcı iskân olunmamak ve bir menzîli istîcâr edecek kimesne zuhûrunda kavî kefile rabt olunmak deyü bahâne ile gerek ahalî-i mahalle ve gerek eimme-i mahallât ve müezzinler ve mahalle bekcileri kefileme ve miftâh akçe ve sâir tarîk ile nesne mütâlebesiyle 'ibâdullahı ızrâr etmemek deyü makûle nesne mütâlebesine cesâret ideri olur ise te'dîb olunmak ve ba'de'l-yevm Rûm ve Ermenî tâifeleri dahi müslimân mahallesinde müslim menziline istîcâr etmemek ve cesâret ideri olur ise kezaik te'dîb olunmak üzere bi'l-cümle eimme mahâllâta etrâfiyla ve te'kid ile nizâm-ı mezkûru sicile ba'de'l-kayd mûcib ve muktezâsının

icrâsına ale'd-devâm imtinâ ve dikkat eylemek husûsunu havâss-ı refî'a ve Galata ve Üsküdâr kâdîlarına fî evâsıt-ı B (Receb) sene 227 târîhinde başka başka emr-i şerîfe sâdır olub ve keyfiyet-i milletlerinden iktizâ edenlere tenbîh ve tehdîde mübâderet eylemeleri için Rûm ve Ermenî patriklerine dahi beyâz üzerine başka başka fermân-ı 'âlî sudûr etmiş olduğu mukayyedir.

Acâra-i Ulyâda sâkin Selîm Pâşâzâde Ahmed Bey Ahılkelek Kal'ası'nın zabtı için fermân ısdâr etdirdiği ve altı sancak beyi dahi bir kıt'a emr-i 'âlî ısdâr etdirmiş olduğu ve bu makûle sancak beylerine istid'âsına müsâ'de olunmak Çıldır vâlisi vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü Alî Pâşâ Hazretlerinin emrine 'adem-i inkıyâd ve itâ'at ve beynlerinde muhâlefeti müstelzim olacağı beyânıyla sancak beylerinin o makûle istid'âları vukû'unda müşârünileyh tarafından isti'lâm olunması nüfûz-ı muhâfaza ve nizâm-ı eyâleti mûcib olacağını nâtık-ı müşârünileyh tarafından ve dürr-i bâr-ı şevketkarâr-ı mülükâneye vârid olan tahrîrât rikâb-ı kamer-tâb-ı cenâb-ı zilletmeâb-ı* şâhâneye 'arz ile meşmûl-i lahza-i cenâb-ı cihândârî olmağla fimâba'd bu makûle sancak beylerinin bir gûne istid'âları vukû'unda keyfiyet evvel emirde Çıldır vâlisi tarafından isti'lâm olunmadıkca evâmîr-i 'aliyye sudûr etmemek üzere divân-ı hümâyûn kalemine kayd olunmak deyü tahrîrât-ı mezkûre hülâsası bâlâsına fî 8 Z (Zî'l-ka'de) sene 24 târîhinde sudûr olan fermân-ı 'âlî mücebince kayd olundu.

İzzetlü reîsü'l-küttâb efendî

Erbâb-ı mesâlihînin takdîm eyledikleri 'arz-ı hâle fermân-ı 'âlî ısdârı için yazılan buyrulduklara hasbe'l-iktizâ 'ilâve lâzım geldikde makâm-ı kethüdâ ve riyâsetde bulunanların 'ilâvesinden mâ'adâ sâir buyuruldu tahrîrine me'zûn olanlar 'ilâve eyledikde tekrâr pençe ve sahh keşîde kılınmadıkca emri ısdâr olunmamak kâ'ide-i kadîmeden iken bir müddetten berü usûle ri'âyet olunmamağla imdi fimâba'd kethüdâ ve makâm-ı riyâsetde bulunanların buyrulduklardan mâ'adâ sâir me'zûn olanların buyrulduklara 'ilâve eylediklerinde pençe ve sahh olmadıkca emrini ısdâr eylememeleri iktizâ edenlere ifâdeye mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 3 Câ (Cemâzîye'l-evvel) Sene 226

-10- Fimâba'd Bolu ve Virânşehir Sancakları ahâlîsi taraflarından mübâşirli emr-i 'âlî ısdârı istid'âsında olanların 'arz-ı hâlleri darbhâne-i 'âmire nâzırı sa'âdetlü efendî hazretlerine havâle buyurulmadıkca emr verilmemek husûsu bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn verilen nizâm-ı muktezâsındandır.

Defter-i hakânîde mastûr ze'âmet hâlâ berâtıyla sahib-i 'arz-ı hâlin üzerinde olduğu derkenârdan müstebân olmağla bu sûretde ze'âmet-i mezbûr karyeleri ber-mûceb-i Defter-i Hakanî işbu sene-i mübârekeye mahsûben tarafından zabt ve vâki' olan mahsûlât ve rüsûmâtı kânûn ve defter mücebince ahz ve kabz itdirilüb icâbetden olan kimesneleri hilâf-ı Defter-i Hakanî dahl ve ta'arruz itdirilmemek için Defter-i Hakanî mücebince kânûn üzere emr-i şerîf i'tâsını iktizâ idüb ancak ze'âmet ve tîmâr mutasarrıfları 'uhdelerinde olan ze'âmet ve tîmârlarını sene-i sâbıkını

tecâvüz etmemek şartıyla eyâlet ve elvîye mutasarrıflarının bu tarafda kapu kethüdâlarına teklîf eylediklerinde bilâ cevır ve ezâ bedel-i iltizâmını teslim etdiği sûrette âhire verilmeyüb yine vüzerâ ve mîr-i mîrâna verilüb ancak kavîyü'l-iktidâr sarrâf göstermek kudreti olmayub yâhûd aşâğı düşürmek sevdâsıyla rencîde eder ise ze'âmet ve erbâb-ı tîmâr kendüleri haklamak husûsu iltizâmât hakkında muahharen nizâmı hâvî şerefrîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne mûnderic olmak mülâsebesiyle husûs-ı mezbûr evvel emirde Alâîye sancağı mutasarrıfının kapu kethüdâsı efendi bendelerine havâle buyurulmağa tevakkuf eylediği mâlum-ı devletleri buyruldukda.

Bundan böyle darbhâne-i 'âmire ve tersâne-i ma'mûre taraflarından zabt ve idâre olunan vesâir selâtîn ve vüzerâ derhâl devlet 'uhdelerinde olan mukâta'ât-ı cesîme kavî sarrâf kefâletiyle dâhilinde olduğu eyâlet ve elvîye mutasarrıflarına der-'uhdelerinde olan mukâta'ât ve ve ze'âmet ve tîmârlarını sene-i sâbıkını tecâvüz etmemek şartıyla bu tarafda kapu kethüdâlarına teklîf eylediklerinde bilâ cevır ve ezâ bedel iltizâmını teslim eylediği sûrette âhire verilmeyüb yine vüzerâ ve mîr-i mîrâna verilüb ancak kavîyü'l-sarrâf göstermek kudreti olmayub yâhûd aşâğı düşürmek sevdâsıyla rencîde eder ise zü'amâ ve erbâbı tîmâr kendüleri haklamak ve mukâta'a ve malikâne eshâbı dahi 'uhdesinde olan mukâta'a cesîm olmayub ve anların umûruna sekte verir makûleden olmadığı sûrette ve bildiği mültezime iltizâm eylemek husûsu nizâmı hâvî fi 28 L (Şevvâl) sene 229 târîhinde muahharen şerefrîz-i sahîfe-i sudûr idüb bâ fermân-ı 'âlî dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd olunan hatt-ı şerîf-i şevketredîf-i mülükânede mûndericdir.

Aynaroz cezîresinden bir husûs için 'arz ve 'arz-ı hâl ve i'lâm ve evrâk-ı sâire vürûdunda evvel emirde hâssa bostâncıbaşı ağa tarafından inhâ olunmadıkca ihrâc olunmamak bâbında fi 12 C (Cemâzîye'l-âhir) sene 225 târîhinde mevkûfâtıdan vârid olan 'ilm ü haber kâimesi dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

Mısır vâlîsi sa'âdetlü vezîr-i mükerrrem hazretleri dâirelerinde li-eclî'l-istihdâm matlûbları olan sekiz nefer gulâmın emrârı için ruhsatı hâvî emr-i şerîf sudûru müşârünileyhin kapu kethüdâsı mukaddemâ bâ takrîr istid'â eyledikde keyfîyet-i 'atebe-i felek-meretebe-i cenâb-ı tâcidârîye 'arz ve istîzân olundukda zikr olunan i'lâm müşârünileyh tarafına irsâl olunacak olduğu takdîrce ruhsat verilip ve lâkin bundan mâ'adâ fimâba'd bir fakîr gulâm emrâr etdirilmemesi tekerrür-i te'kîd ile nizâm-ı mezkûrun halelden vikâyesi için müşârünileyh ve te'kîdi hâvî iktizâ idenlere tenbîh kılınması mazmûnunda şerefrîz-i sudûr iden hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne mûcebince zikr olunan gulâmın emrârına ruhsatı hâvî başka fimâba'd Mısır'a gulâm emrâr etdirilmemesi için müşârünileyh hazretlerine ve Bahr-i Sefid Boğazı'nda vâki' hükkâm ve gümrükcü ve sâir iktizâ edenlere hitâben fi evâhir-i Z (Zî'l-hicce) sene 24 târîhinde rikâb-ı müstetâbda dîvân-ı hümâyûn tarafından evâmîr-i şerîfe sudûr itmişdir.

Fîmâba'd re'âyânın manâstır ve kilisâları fukarâsına nukûddan mâ'adâ mülk-i büyût ve dekâkîn ve çiftlik ve tarlâ ve bâğçe ve arâzî ve 'akâr ve vakf ta'yîn etmemeleri için sadreyn-i muhteremeyn hazretlerine ve İstânbûl Hâslar ve Üskûdâr ve Galata kâdîları efendîlere hitâben fî evâil Câ (Cemâzîye'l-evvel) sene 226 târihinde başka başka beyâz üzerine sudûr iden fermân-ı 'âli dîvân-ı hümâyûn kalemine mukayyedir.

Meyyit iskelesinden Tophâne kapusuna varıncaya değin ve Galata civârlarında ve deniz üzerinde kahve dükkânı ve berber dükkânı ve manâv dükkânı üzerlerinde mevcûd olub öteden berü hilâf-ı şerî'at-ı garrâ ve mugâyir-i rızâ-yı 'aliyye irtikâb münâhî olunub bu def'â hedm olunan odalar vesâir hânların eshâbı isim ve şöhetlerini mübeyyin vürûd iden defterde Meyyit iskelesinde kayıkhâne üzerinde berber kethüdâsı Hâcî Mustafâ'nın beş 'aded odası hedm olunduğunu nâtik kalem-i mezbûrede mukayyed defterde mastûr idüğü ma'lûm-ı devletleri buyruldukda.

- 11- Sevâhil-i Tuna'da vakî kasaba ve kurâ cizyedârları kolcuları ve sâir zâbitân adamları yabancı re'âya urur bahânesiyle memleket-i Eflâk'dan geşt ü güzâr etdirilmemek husûsu bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevketmadrûn memleket-i merkûmenin nizâm-ı kadîminden olmağla sevâhil-i merkûmede vâki' ze'âmet ve tîmâr ve hâss-ı hümâyûn karyelerinin defterde mukayyed ra'iyet ve ra'iyet oğullarının kadîmi karyelerini terk ile varub Eflâk memleketinde sâkin mutavattın olan re'âyanın mesâkin-i kadîmelerine nakl ve iskânları kurâ zâbitleri taraflarından lede-l istid'â mübâşir irsâl olunmayub bu makûle defterlü re'âyâ-yı Eflâk voyvodaları memleket-i mezbûrede bi't-taharrî zâhir ihrâc ve oldukları mahallerde sâkin olalı on sene geçmeyenlerin bir neferi geri kalmaksızın buldukları mahallerden kaldırılıub kadîm karyelerine iskân için kurâ zâbitlerine irsâl ve teslîm ve teslîmlerini müş'ir zâbitân yedlerinden sened ahz ve Dersa'âdet'ime isbâl eylemelerini hâvî dîvân-ı hümâyûn tarafından emr-i şerîf yazılmışdır.

Fîmâba'd eyâlet ve elvîye mutasarrıfları kendülere tahsîs kılınan tayyârât ve 'âidât-ı mu'ayyenelerine kanâ'at birle mikdâr-ı zerre târika-i enîka-i insâf ve i'tidâlden inhirâf etmeyerek dâhil hükûmetlerinde olan kazâ ve kasabât ve kurâ ahâlilerine müsvedde ile bilâ mûcib mübâşir ta'yîn ve kudûmiye ve zahîre bahâ ve sâir mütâlebât-ı zaleme ile ta'addîden mücânebet eylemeleri için tenbîh ve tehdîdi ve 'adâleti mutazammın Rûmili ve Anadolu'nun üçer kollarına vâki' eyâlât ve elvîye mutasarrıflarına hükkâm ve sâire hitâben fî evâsıt-ı Z (Zî'l-hicce) sene 206 târihinde evâmîr-i aliyye sâdir olub bâ-irâde-i seniyye bundan mukaddemce dahi evâmîr-i celîle ısdârıyla te'kid olunmuş fî evâil-i Câ (Cemâzîye'l evvel) C (Cemâzîye'l âhir) sene 33

Hakkında fermân-ı kazâ cereyân ve sudûr iden ve nefy olunan ba'zı kimesneden iştikâ zımnında veyâhûd istirhâm için kendü tarafından ve âhir câniblerden takdîm olunan 'arz-ı hâller balâsına sehven kayd suâl olunur ise ve on sene mürûr etmiş ise dâhi pençe ve sahh-ı 'âli olmadıkca kaydı derkenâr olmamak üzere cevâbı tahrîr olunmak bâbında fî 24 S (Safer) sene 218 târihinde beyâz üzerine sâdir olan fermân-ı 'âli dîvân-ı hümâyûn kalemine mukayyedir.

Tevlîyet ve meşîhat ve zâvîyedârlık cihât-ı sâire mutasarrıfları hasmları zuhûrunda ‘arz odası veyâhûd sâire hükkâm huzûrunda mürâfa‘a olmadıkça kaydı ve derkenâr olunmamak üzere takdîm olunan ‘arz-ı hâl bâlâsına sehven muktezâ suâl buyurulur veyâhûd kaydı bâlâsına şerh verilerek mahalline ifâde-i hâl-i emr-i şerîfi tasdîr kılınmak üzere fermân-ı âlî sâdır olur ise muktezâ ve emr-i ‘âlî tahrîr olunmamak ve ‘arz-ı hâl sa‘âdetlü çavuşbaşı ağa tarafına takdîm olunmak üzere şifâhen fermân-ı ‘âlî sâdır olmuştur.

Bahr-i Siyah Boğazı müste‘men tüccâr ve sefâyinine mesdûd olmak takrîbiyle Anadolu yakası sefînelerinden hatab ve zahîre ve kömür nakliyle me‘lûf olan kayıklardan mâ‘adâ bilâ izin ve ruhsat gerek müste‘men ve gerek sâir tüccâr sefâyininin bir dânesinden Bahr-i Siyâh Boğazı hurûcuna kat‘â ruhsat ve cevâz verilmemesine mezîd-i i‘tinâ ve nezâret eylemesi için hâlâ kapûdân-ı deryâ sa‘âdetlü Hâfız Alî Pâşâ Hazretlerinin me‘mûrîyetini hâvî fi evâhir-i R (Rebî‘u’l-âhir) sene 224 târîhinde sudûr iden emr-i şerîfin vürûdunda mûnderic idüğü ma‘lûm-ı devletleri buyuruldukda.

Fimâba‘d nezâret-i hazret-i şeyhü’l-islâmîde olan evkâfdan bunda ve Sîsâm adalarına bi‘l-istid‘â emr-i şerîf ısdârı iktizâ eyledikde ol bâbda takdîm olunan ‘arz-ı hâl bâlâsına işâret-i ‘aliyye olmadıkça emr-i şerîf ısdâr olunmamak üzere dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve iktizâ eden mahallere ‘ilm ü haberleri i‘tâsını müsted‘î dîvân-ı ‘aliyye takdîm olunan takrîr bâlâsına şeyhü’lislâm-ı sâbık Dürrîzade fazîletlü semâhalü es-Seyyid Abdullah Efendî Hazretleri işâret buyurmalarıyla işâretleri mücebince dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve iktizâ iden mahallere ‘ilm ü haberi verilmek bâbında sâdır olan fermân-ı ‘âlîşân mücebince fi evâil-i Câ (Cemâziye’l-evvel) sene 224 târîhinde dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd olunub mevkûfât ve haremeyn ve baş muhâsebeye başka başka ‘ilm ü haberleri i‘tâ olunduğu mukayyedir.

Kastamonu ve Kıbrıs sancakları tersâne-i ‘âmire tarafından idâre olunduğundan âhali fukarâsının her hâlde sıyânetleri lâzımeden olmağla fimâba‘d livâeyn-i mezbûreteyn ahâlîlerinden ancak mübâşirli olarak evâmîr-i ‘aliyye istid‘â olunur ise tersâne-i ‘âmire emîni tarafından i‘lâm olunmadıkça emr-i ‘âlî verilmemek üzere fi evâhir-i N (Ramazân) sene 224 târîhinde sâdır olan fermân-ı ‘âlî dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

Ticâret veyâhûd âhir maslahat zımnında memâlik-i İslâmîye’de bulunan fimâba‘d tevârüd iden müste‘men tâifesinin memâlik-i İslâmîyede arâzî ve emlâk iştirâ ve temellük eylemeleri gayr-ı câiz olmak hasebiyle kavâ‘id-i kadîm ve nizâm-ı mülkiyyeye mugâyir emlâk ve arâzî temellük etmişleri var ise bahâsıyla Devlet-i Aliyye re‘âyâsına satub kat‘-ı ‘alâka edüb kendülerini müste‘ciren sâkin olmak üzere verilen fetâvâ-yı şerîfeler derc ve emlâklanarak tenbîhi hâvî fi evâhir N (Ramazân) sene 206 târîhinde iktizâ edüb mahallere emri şerîf sâdır olduğu mukayyedir.

- 12- Eshâb-ı mukâta‘a ve mâlikâne iltizâmını birer mütegalibeden kimesneye virüb gittikce zamîme ile re‘âyâ ve berâyâ bâzide-i hasâr olarak eşîrâ yüz bulub vüzerâ mağlûb olmağla seferler vukû‘unda bir vezîrde kuvvet ve kudret kalmadığından Devlet-i Aliyyem harâba yüz tutmuş idi binâen‘aleyh** her bir diyâra vüzerâ yerleşdirmedeyim ve taht-ı hükûmetinde olan iltizâmât ‘uhdesine ihâle der-sene-i sâbıklarına hakkım olmayarak verilmesi kat’î irâdemde bu tarafda bedelini vakt ü zamânıyla ve birer kefil-i sarraf gösterir eshâb-ı mukâta‘a olurlar ‘umûmîdir husûsî değildir Haleb’de vâlidemin havâssını dahi öyle eyledim deyü hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne-i şerefrîz-i sudûr olduğu beyânıyla fîmâba‘d eyâlet ve elvîye ve dâhilinde olan kalîl ve kesîr mukâta‘a ve iltizâmât bilâ zamîme vülât ve mutasarıfîne ilzâm olunacak olduğuna mebnî keyfîyeti bir vechle dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd olunmak bâbında fî 7 S (Safer) sene 228 târîhinde beyâz üzerine sâdir edüb fermân-ı ‘âlî dîvân-ı hümâyûn tarafından mukayyeddîr.

Fîmâba‘d bu makûle mu‘âfîyet için verilen evâmîrin tecdîdi iltimâs olundukda sefer-i hümâyûn hitâmına değîn tecdîdine müsâ‘ade olunmamak bâbında bu def‘a hatt-ı hümâyûn şevketmakrûn-ı şâhâne şerefrîz-i sudûr olmağla buyuruldu tahrîr olunur ise kaleminden cevâb yazılmak üzere baş muhâsebeden fî 11 S (Safer) sene 227 târîhiyle müverrah vürûd iden ‘ilm ü haber kâimesi mukayyed idüğü ma‘lûm-ı devletleri buyuruldukda.

Memâlik-i mahrûsede vâki‘ Medâyîn ve Emsâr’da** Devlet-i Aliyye re‘âyâsından olub bir târîkle düvel-i Nasârâ konsoloslarından aldıkları tezkere ve pâtepte ile bayrak altındayız deyü mu‘âfîyet iddi‘âlarına ve konsolosların dahi bayrağımız altında deyü himâye da‘îyesiyle mu‘ârazalarına aslâ ve kat‘â i‘tibâr olunmayub ber-mûceb nizâm o makûleler re‘âyâ hey‘etine idhâl fîmâba‘d âdâb-ı ra‘iyyete menâfî ve şurût-ı nizâma mugâyir etvârdan men‘ ve tenbîh ve te’kîd ve tehdîde dikkat ve nizâm-ı mezkûrun ücrâsına ve o makûlelerin zâhire ihrâcına ve defteri Dersa‘âdet’e takdîme mübâderet ve ser-mû tekâsül edenlerin lede’t-tahkîk haklarında lâzım gelen mücâzât bilâ imhâl icrâ olunmak üzere medîne-i İzmîr’de mütemekkin desbot ve kocabaşı ve cemâ‘at başlarının mesâmi‘-i intibâhîlerine tefhîm ve telkîne ve mütenebbih olmayanların cezâ ve tehdîdlerine mübâderet ba‘d ezîn kusûr ve rehâvet idenleri Der‘aliyye’ye tahrîr ve iş‘âra sür‘at olunmak bâbında fî evâhir-i C (Cemâzîye’l-âhir) sene 232 târîhinde İzmîr kâdisına ve voyvodasına hitâben dîvân-ı hümâyûn tarafından mufassal ve meşrûh emr-i şerîf sudûr etmiş idüğü mukayyeddîr.

Hengâm-ı seferde sahîh-i tekâlîf-i seferîyeden mu‘âf ve gayr-ı mu‘âf ve mecmû‘ kazâlar dahil olduğu zâhir olmağla mürettebât-ı seferîreyeye kat‘â halel tetarruf itmemesi husûsu ve mevâdd-ı sâireyi havî ve te’kîdât-ı ‘adideyi muhtevî Rûmîli ve Anadolu’nun üçer kûllarına fî evâsıt-ı L (Şevvâl) sene 203 târâhinde bâlâları hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn ile mu‘anven mufassal ve meşrûh sâdir olan evâmîr-i ‘alîyede mukayyeddîr.

Hasbe’l-hâl ba‘zı kesânın cünha ve taksîrât vâkı‘asına mebnî terhîben li’l-emsâl cezîre ve bilâd-ı âhire bâ-fermân-ı ‘âlî nefy ve iclâ olunub o makûle menfinin fermân-ı âlî olmadıkca ebîli

tahlîye ile salıverilmesi cezîre ve beldenin hükkâm ve zâbitânına farîza-i zimmet ve lâzîme-i me'mûrîyetlerinden iken ba'zı hükkâm ve zâbitân bu dakîkaya dikkatden sarf-ı enzâr ile kemâl-i tekâsül ve iğmâzlarından nâşî cezîre ve beldelerinde bulunan menfilere irâet-i ruhsatla bilâ izn Dersa'âdet'e ve istedikleri mahallere 'azîmet etmekde oldukları ihbâr ve tahkîk olmakdan nâşî ba'de'l-yevm te'dîbi icâb eden her kim olur ise olsun cezîre ve bilâd-ı sâireye bâ fermân-ı 'âlî nefy ve takrîb olunanların ol cezîre ve beldenin hükkâm ve zâbitânın vusûl-i i'lâmı Der'aliyye'ye gelüb ba'de taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ıtlâkını şâmil fermân-ı 'âlî sudûr itmedikce zinhâr ve zinhâr sebîli tahlîye olunmayarak bir tarafa firâr edememesi vesâilinin istikmâline dikkat ve o makûle menfinin zabtı ve muhâfazasında ber-muktezâ-yı cibillîyet tama'-ı hâma teb'îyet ve hâtır ve gönüle ri'âyet ile salıverildiği ve ber-takrîb firâr itdirildiği istimâ' ve tahkîk olunmak lâzım gelür ise firârına ruhsat viren o misillü hükkâm ve zâbitân beher hâl mes'ûl ve mu'âtib olacakları tenbîhât ve tehdîdâtı sudûr idecek nefy emr-i şerîfine derc ve te'kid olunması bâbında fi 12 L (Şevval) sene 224 târîhinde beyâz üzerine sudûr iden fermân-ı 'âlî dîvân-ı hümâyûn tarafına mukayyedir.

Biraz vakitden berü memâlik-i mahrûsede ba'zı kurâ ve kasabât ahâlîleri tekâlîflerinin tahkîki ve âhir gûne vesâil ve esbâba mebnî hâne-i 'avârızlarını ve ba'zen umûr-ı şer'îyelerini ber-takrîb-i kadîmî merbût oldukları mahallerden ifrâz ve âhir kazâlara nakl etdirerek o makûle hisse tekâlîfleri kadîmî kazâlarının 'âciz ve derûnlarında kalan ahâlîlerinin tarh ve tahmîl birle bu keyfiyet tekâlîf mâtde-i cesîmesinin ekser mahallerde şîrâze-i nizâm ve râbitasının küllîyen fersûde ve halel terettübüne bâdî olduğu zâhir ve bu sûret perîşânî-i re'âyâ ve harâbî-i memleketi mûcib olur hâlâtdan idüğü bedîdâr olmağla fîmâba'd o makûle kurâ ve kasabât ahâlîlerinden hâne-i 'avârız ve umûr-u şer'îyelerini kadîmî kazâlardan kaldırmak ve âhir kazâlara nakl etdirmek istid'âsıyla 'arz ve muhzır ve 'arz-ı hâl takdîm olundukda bu bâbda ruhsatı hâvî sarâhaten hatt-ı hümâyûn-ı şevketmokrûn sudûr itmedikce bir vakitte fermân verilmemek ve sehven buyurulur ise cevâb verilüb fermânı yazılmamak üzere nizâm ve râbitası istihsâline irâde-i 'aliyye ta'alluk idüb ol bâbda 'amel ve hareket olunmak ve düstûr'l-'amel tutulmak için fi 4 Câ (Cemâzîye'l evvel) sene 224 târîhinde tenbîhi hâvî beyâz üzerine sudûr iden emr-i 'âlî dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

Memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i şâhânede vâki' ze'âmet ve tîmâr ve mukâta'ât ve evkâfın hîn-i tahrîrde kurâ ve hâsîlât ve rûsûmâtı muharrir kalemiyle tahrîr ve defterhane-i 'âmireye kayd etdirilmekten ma'kûd dâimâ mer'î ve mu'teber tutulmak ve lede'l-hâce ber muktezâyı defter-i hakanî ve kânûn amel olunub vukû' bulan nizâ' kat'îce fasl olunmak ve defter-i hakanî ve kânûnun hilâfi olarak bir vakitte kayd ve sened imzâ olunmamak irade-i seniyyeye mebnî olmağla bu makûle şeylere dâimâ dikkat ve taharrî olunmak kat'î'l-mefâd* hatt-ı hümâyûn-ı şevketmokrûn-ı şerefrîz sahîfe-i sudûr olmağla imdi filân karyenin hudûd ve sınuru filân mahalden filân mahale mûntehî olur diyerek eshâbı tarafından hudûd sınuru mübeyyin mugâyir-i kânûn bilâ tamâ' mehâkimden hudûd beyânıyla ahz olunan huvec mûcebince kânûna tedkîk ile birer takrîb defter-i hakanîye ve dîvândan fermânı ahz – 13- ahz olunmuş olduğundan neş'et eylediği zâhir olub bundan

böyle defter-i hakanîye muvâfık olmayıb ihtilâl ve ihtilâf kuyûdu ve ibtâl hakkı müstelzim olub hucec ve ‘alâmete kavâim harameynden mektûb ve nâzırların ‘arzıyla bir vechle defterhâne ve haremeyn ve aklâm-ı sâireye kayd olunmamak üzere şerefyâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn mücebince işbu nizâm-ı ilâ mâşâaallahü te‘âlâ düstûrû'l-‘amel tutulması husûsu fî 7 Câ (Cemâzîye'l-evvel) sene 213 târihinde beyâz üzerine sâdır olub dîvân-ı hümâyûna kayd olunan fermân-ı ‘âlîde mûndericdir.

Fîmâba’d Kocaeli ve Hüdâvendigâr sancaklarında hukûka dâir mevâd zımında mübâşirli emr-i ‘âlî ısdârı istid‘â olunur ise ‘atûfetlü kethüdâ beyi manzûr ve ‘arz-ı hâl ve takrîr her ne ise zîrinde işâret ve sahhı olmadıkca emr-i ‘âlî ısdâr olunmamak üzere beyâz üzerine sudûr iden emr-i ‘âlî dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

Fîmâba’d Kocaeli ve Hüdâvendigâr sancaklarında sinîn-i gûzeşte bedel-i iltizâmı ve hukûk-ı sâire iddi‘âsından dolayı kâlyoncu ve firârî Es‘ad Bey hakkında eshâb-ı matlûbât tarafından bir gûne ‘arz-ı hâl ve istid‘â zuhûr ider ise kethüdâmız ‘izzetlü ağanın manzûr ve ‘arz-ı hâl ve takrîr her ne ise zîrinde işâret ve sahhı olmadıkca emr-i ‘âlî ısdâr olunmamak üzere deyü fî 2 Râ (Rebî‘u’l-evvel) sene 27 târihinde beyâz üzerine sâdır olan emr-i ‘âlî mukayyedir.

Her kazânın vâki‘ olan masârif-i sahîhasından gurûş başına birer pâre hâkimü’ş-şer‘ olanlara harc-ı defter ve imzâ olarak verilmesine ruhsat i’tâsını ve umûr-ı vilâyet ve mühimme Devlet-i Aliyye için iktizâ eden ‘arz ve i‘lâmlardan başka harc alınmamak ve defter-i tevzî‘e ziyâde bir akçe idhâl olunmamak tenbihini hâvî tevârîh-i muhtelifede ve ba‘de te’kîdi hâvî fî evâsıt-ı C (Cemâzîye’l âhir) sene 220 târihinde dîvân-ı hümâyûn tarafından evâmir-i şerîfeye sâdır olunduğu mukayyedir.

Câize-i mu‘ayyenesine de bir def‘a tevcîh veyâhûd ibkâlarında alınub senesi tekmîl olmaksızın hasbe’l-iktizâ ‘azl ve diğêr manâsıb verildikde virdüğü câize ol manâsıbın câizesine takâs olunub başka câize mütâlebe olunmaya deyü dîvân-ı hümâyûn tarafında mahfûz nizâm-ı şurûtunda mûndericdir.

Fîmâba’d Der‘liyye’den mâ‘adâ bir mahale habbe-i vâhide zahîre verilmemek ve hasbe’l-iktizâ verilmek lâzım geldikde evvelâ rikâb-ı kamertâb-ı hazret-i cihândârîye lede’l-‘arz ruhsatı hâvî hatt-ı şerîf-i ‘inâyetredif-i mülûkâne şerefrîz-i sudûr oldukdan sonra ol bâbda verilen emr-i ‘âlî bâlâsı dahi hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn ile tevşîh kılınmak üzere bin ikiyüz on sekiz senesinde bâ hatt-ı hümâyûn virilen nizâmdan idüğü ma‘lûm-ı devletleri buyruldukda.

Mora’da zahîrenin killeti olduğundan Selânîk’den zahîre istid‘âsına dâir Mora vâlîsi Mustafâ Pâşâ’nın vârid olan tahrîrâtına binâen Selânîk’den zahîre verilmesi için fî evâsıt-ı Câ (Cemâzîye’l-

evvel) sene 218 târîhinde sâdır olan emr-i ‘âlîde işbu zahîre şurûtu mûnderic olduğundan mefhûm-ı emr-i ‘âlî esâs olarak bu mahalle dahi kayd etdirilmiştir fi evâhir-i L (Şevvâl) sene 224

Müftî ve müderrisîn vesâir ‘ulemâ-i ‘izâma dâir ısdârı iktizâ eden evâmîr-i ‘aliyye bâ işâret-i fetvâpenâhî tasdîr kılınmak kâ‘ide-i kadîmeden olmağla fîmâba‘d işâret-i ‘aliyye ile sudûru mu‘tâd olan ve o makûle te‘kîd-i me‘mûrîn ve muktezâsının tahvîli zımnında yazılacak fermânlar işâret-i ‘aliyye olmaksızın tahrîr etdirilmemek ve sehven buyrulub kaleme gelür ise cevâbı işâretsiz tasdîr kılınmamak husûsu ve fermân-ı tasdîri için bu misillü husûslara işâret-i ‘aliyye sudûr itmedikce buyuruldu yazılmamasını iktizâ edenlere tenbîh ve te‘kîde ziyâde dikkat ve bu husûsa ‘ale‘d-devâm nezâret eylesiz deyü ‘izzetlü reisü‘l-küttâb efendîye hitâben fi 10 M (Muharrem) sene 225 târîhinde beyâz üzerine sudûr iden fermân-ı ‘âlî dîvân-ı hümâyûn tarafına mukayyedir.

Düvel-i Nasârâ tüccârının memâlik-i mahrûseden alub diyârlarına ve düvel-i sâire memâlikine götürdükleri ve kezâlık diyârlarından ve düvel-i sâire memâlikinden memâlik-i mahrûseye getirdükleri emti‘a ve erzâkın rûsûm-ı gümrükleri ‘ahidnâme-i hümâyûn şurûtu mûcebince taht-ı nizâm ve râbitada mer‘î olub ancak tâife-i merkûmenin memâlik-i mahrûse içinde mahsûl-i belde olarak bir mahalden âhir mahalle nakl ve furûht-ı emti‘a ve erzâk ile etdikleri alışverişleri fi‘l-asl cüz‘iyât makûlesinden iken giderek teksîr ve tezâyüd bularak bir müddetden berü küllîyetlü olub gümrük ve sâir resmlerini re‘âyâ-yı Devlet-i Aliyye tüccârı misillü müsâdelet** sûretiyle edâ etmek iktizâ eder iken ticâret dâhilîyeyi ticâret-i hâricîye hükmüne idhâl ve bu gûne ‘adem-i müsâdelet** hasebiyle memâlik-i mahrûse derûnunda olan ticâret rehn-i ta‘tîl ve ihtilâl olmakdan nâşî düvel-i Nasârâ tüccârının memâlik-i mahrûse içinde a‘mâl-i ticâret ‘ahden ve şart-ı ve mesâğ yoğise dahi fîmâba‘d bu makûle ticâret-i dâhilîyeye hâhişger oldukları hâlde hubûbât ve bunun misillü memnû‘âtdan ve ve narh ile kat‘-ı fiât olunan mevâddan mâ‘adâ mahsûl-i belde olarak bir mahalden bir mahalle nakl ve furûht etdikleri emti‘a ve erzâkın gümrük ve sâir rûsûmu Devlet-i Aliyyem re‘âyâsı tüccârından ne vechile tahsîl olunagelmîş ise tâife-i merkûmeden dahi bi‘aynihi ol vechile tahsîl olunması râbita tahtına idhâl olunmuş olmakla nizâm-ı mezkûr bundan böyle düstûr-ı‘amel tutulması husûsu dahi Der‘aliye‘de mukîm düvel-i Nasârâ elçileriyle bi‘l-müzâkere râbita ve nizâm virilüb keyfîyeti tüccârlarına ifâde ve i‘lân için taraf-ı Devlet-i Aliyye‘den elçilere resmen takrîrler i‘tâ olunduğu beyânıyla ol bâbda İstânbûl gümrüğü emînine ve memâlik-i mahrûsede vâki‘ iskele ümenâsına hitâben başka başka fi evâil-i Râ (Rebî‘u‘l-evvel) sene 217 târîhinde dîvân-ı hümâyûn tarafından emr-i şerîf sâdır olduğu mukayyedir.

-14- Biraz vakitden berü memâlik-i mahrûsede ba‘zı kasabât ve kurâ ahâlîleri tekâlîflerinin tahfîfi ve âhir gûne vesâil ve esbâba mebnî hâne-i ‘avârızlarını ve ba‘zen umûr-ı şer‘îyelerini bertakrîb-i kadîmî merbût oldukları kazâlardan ifrâr ve âhir kazâlara nakl etdirerek o makûlelerin hisse-i takâlîfleri kadîmi kazâlarının ‘âciz ve dermânde* tevân* kurâ ahâlîlerine tarh ve tahmîl birle bu keyfîyet tekâlîf mâtde-i cesîmesinin ekser mahallerde şîrâze-i ve nizâm ve râbitâsının küllîyen

fersûde ve hâlel-pezîr olmasına bâdî olduğu zâhir ve bu sûret-i perîşânîyet-i re'âyâyı harâbî-i memleketi mûcib olur hâlinden idüğü bedîdâr ve bâhir olmağla fimâba'd o makûle kurâ ve kasabât ahâlîlerinden hâne-i 'avârız ve umûr-u şer'îyelerini kadîmî kazâlarından kaldırmak ve âhir kazâlara nakl ettirmek istid'âsıyla 'arz ve muhzır ve 'arz-ı hâl takdîm olundukda bu bâbda ruhsatı hâvî sarâhaten hatt-ı hümâyûn-ı şevketmadrûn sudûr itmedikce bir vakitte fermân verilmemek ve sehven buyurulur ise kalemlerden cevâb virilüb fermân yazılmak ve buyuruldu ise bâb-ı 'âlîye takdîm olunmak üzere nizâm ve râbitâsı istihsâline irâde-i 'aliyye ta'alluk idüb ol bâbda 'amel ve hareket olunmak ve düstürü'l-'amel tutulmak için mevkûfât ve aklâm sâireye kayd ve sebt ettirmesini 'izzetlü defterdâr efendîye bâ fermân-ı 'âlî tenbîh olunmağla imdi 'izzetlü reisülküttâb efendîye dahi mazmûn-ı emr ve irâdeyi dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve sebt ettirüb muktezâsı üzere 'amel ve hareket olunmak üzere efendî-i mûmâileyhe hitâben fî 4 Câ (Cemâziye'l-evvel) sene 224 târîhinde beyâz üzerine sudûr iden fermân-ı 'âlî dîvân-ı hümâyûn kalemine mukayyed idüğü ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda.

Ve'l-hâletü hâzihi tahrîrât-ı mühimmenin kesretine mebnî birkaç nefer hulefânın me'mûrîyeti iktizâ-yı hâlden olmağla gerek bundan akdem me'mûr kılınan çend nefer ve gerek bu def'a me'mûr olacak dört nefer hulefâ nizâm-ı mezkûra hâlel gelmemek üzere bunların mülâzım-ı kayd olması tensîb olunmağla fimâba'd o makûle müstahdem ve murâdım olan hulefâ evlâdı haklarında işbu otuz nefer hasr olunmak şurûtu istisnâ kılınarak fimâba'd o makûle müstahdemîn evlâdından müsta'id ve kâbilîyeti olanlar mektûbî efendî ve baş halîfesi ma'rifetiyle bilâ istiknâb oda-i mezkûra mülâzım nâmıyla me'mur kılınarak o makûle hulefâ evlâdının me'mûrîyetlerini hatt-ı hümâyûn sudûruna muhtâc olmamak husûsu ve bundan akdemce me'mûr olan çend nefer ile bu def'a me'mûr olacak dört nefer mülâzım olarak deftere kayd olunması ve hulefâ otuz nefere tenzîl eyledikde işbu mülâzımlar hulefâ zümresine ilhâk kılınmak tanzîm mezkûra zeyl olduğu

Fî'l-asl mektûb odası otuz kırk sene mukaddem on beş yirmi neferden ibâret ise dahi el-hâleti hâzihi vefret-i mesâlih ve kesret-i şevâgil takrîbiyle işe yarar hulefânın mukaddemlerde olan mikdârdan ziyâdeliği vâcibâtından idüğü ecilden odanın tahammülüne ve umûr-ı mühimmede istihdâma nazaran otuz nefer hulefâ rütbe-i kifâyeden olmağla bundan sonra otuza ihtisârına dikkat olunarak 'inâyet-i saltanat-ı seniyye'den olageldiği vechle birisi münâsib ve rütbeye nâil olub odadan çıkar ve gerek sâir cihetle terk eyler ise dâhi elyevm mevcûdların 'adedi otuza gelinceye kadar yerine âhiri vechen mine'l-vücûh alınmayub cümle hulefâ otuza münhasır oldukdan sonra işbu otuzdan bir neferi çıkub yerine terbiye görmüş edîb ve ketûm ve müstakîm birisinin me'mûrîyeti iktizâsında erbâb-ı ma'ârifden ve kişizâdelerin birinin yine otuz 'adedi tekmlî için me'mûr kılınması irâde olundukda evvelâ mektûbî ve baş halîfe bulunan o kimesnenin kesret-i ahbâb ve ülfete me'lûfiyeti ve ketm ve istihkâmeti var mıdır yok mudur gereği gibi taharrî edüb ketûm ve mücerrebü'l-etvâr ve müstakîm ve kâr-güzâr olduğunu ve sâhib-i ülfet olmadığı tahakkuk ider ise getürüb bir müsvedde inşâ eylemesini tenbîh ile tesvîye ve tebeyyüz ettirüb ba'de ibrâz ettiği çend kitâbeti reis-i vakt bulunan zevât-ı kirâm hazerâtına irâe ve hâleti dahi 'alâ vechi's-sihha

ifâde birle ol tarafda dahi yapıdığı müsveddenin ibârât ve iş‘ârâtından me‘ânî ve vekâyi‘i suâl ve tedkîk ve kâbilîyeti ve istihkâkı tahrîr ve tahkîk olunduktan sonra üzerine kendü kalemleriyle şâyeste-i me‘mûriyet olduğuna işâret ile makâm-ı sadâret-‘uzmâya takdîm olunub hüner ve ma‘rifeti cânib-i cenâb-ı velîyü’n-ni‘amîden dâhi istihsân olunur ise rikâb-ı mu‘allâ elkâb-ı* cihândârîye ‘arz ve istîzân ve ruhsatı hâvî mübârek hatt-ı hümâyun-ı şevketmokrûn keşîde ve ihsânıyla me‘mûr olub yine otuz ‘adedi itmâm kılınması ve’l-hâsıl bu tertîb üzere hulefânın ‘adedi otuza münhasır olmadıkca ve bu erbâb-ı hüner ve inşa ve eshâb-ı sedâd ve zekâdan olsun iltimâs ve ricâ ve mürâ‘at ve ‘adem-i ısgâ ile vakten mine’l-evkât ve sebeben mine’l-esbâb bir kimesne me‘mûr kılınmaması ve mektûbî hulefâsından olanların öteden berü taşra a’yânları ve derebeyleri ve belki sâir ehâd-ı nâs ile münâsebet ve çokluk ülfeti olmamak farîza-i hâlîyeden ve el-hâletü hâzihi bu dakîkalara ri‘âyet olunmakda ise dâhi ba‘zen hâtıra ve gönüle ri‘âyet ve mecbûriyet sûretleri tecvîz olunmamak için ve râbîta-i kavîyeye bend olunmasını muktezâ-yı mesâlihden idüğü ma‘lûm-ı devletleri buyruldukda.

Memâlik-i mahrûsetü’l-mesâlik-i dâverânede kâin kazâ ve kasabât ve kurâda mütemekkin re‘âyâ tâifesi hars ve zer‘a ve kendü kâr ve kesbleriyle meşgûl olub cemî‘ zamânda re‘âyânın mühimmât-ı seferîyeden esliha ve eşyâ isti‘mâl eylemeleri memnû‘âtdan olduğuna binâen fi’l-asl aralık aralık taraf-ı Devlet-i Aliyye’den taharrî ve tecessüs olunarak o makûle re‘âyânın yedlerinde bulunan esliha ve âlât-ı harbîye yedlerinde nez‘ olunması lâzım geldikten nâşî memâlik-i Rûmili’de vâki‘ kazâ ve nevâhî ve kurâda sâkin re‘âyâ yedlerinde ve kilîsâ ve sâir mahfûz ve ketûm mahallerde silâh ve besât ve sâir edevât-ı harbîyeye müte‘allik olan eşyâların cümlesi ma‘rifet-i şer‘le hârice çıkardub yedlerinden ahz ve değer bahâlarıyla ehl-i İslâma furûht ve bahâlarını tamâmen eshâbına i‘tâ ve satılmayub geri kalanlarının cümlesini bir yere cem‘ ve eshâbının isimleri tasrîhiyle ma‘rifet-i şer‘le defter ve bâ‘de İslâma furûht olundukca kendülere akçesi verilmek üzere bir mahall-i me‘mene vaz‘ ve hıfz olunarak re‘âyâ yedlerinde bir ‘aded silâh ve âlât kalmamasına min ba‘d iştirâ ve isti‘mâl eylemelerine a’le’d-devâm nezâret ve ihtimâm-ı tâm olunmak bâbında Mora ve Bosna vâlîlerine ve Hânya ve Kandîye ve Resmo muhâfızlarına Rûmili’nin üçer kollarına ve Edirne mollâsına hitâben fi evâsıt-ı Z (Zî’l-hicce) sene 220 târîhinde.

Fimâba‘d senesi açık ve mâddesi mühim ‘arz-ı hâl buyurulmamak ve ba‘d ezîn buyurulmuş o makûle ‘arz-ı hâl kalemlere geldikde gereği fermânı yazılmamak için fi 5 S (Safer) sene 212 târîhinde beyâz üzerine sâdır olan fermânı mukayyedir.

Fimâba‘d vüzerâ ve mîr-i mîrân ve mütesellim ve voyvoda ve bostâncıbaşıya hitâb-ı sarâhaten fermân sâdır olmadıkca yazılan emirde hitâb yazılmamak üzere dîvân-ı hümâyûn beylikci efendîye muhızır ve dîvân kîsedârı efendîlere tenbîh ve işbu fermân-ı ‘âlî kalemine kayd ile dâimâ mûcib ve muktezâsıyla ‘amel ve hareket olunmasına dikkat oluna deyü ‘izzetlü reîsülküttâb efendîye hitâben fi 14 Râ (Rebî‘u’l-evvel) sene 211 târîhinde beyâz üzerine sudûr iden fermân-ı ‘âlî dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

-15- Fîmâba'd Rûmîli kazâları a'yânları ve voyvodaları yanlarında Arnabûd sekbânı istihdâm olunmamak ve yanlarında bulunan Arnabûd sekbânlarına izin verilüb ta'yîn olunan mübâşir ma'rifetiyle bir neferi geriye kalmayarak cümlesi vilâyetlerine gönderilmek ve bundan böyle gerek voyvoda ve gerek a'yân vakten mine'l-evkât Arnabûd sekbânı istihdâm eylememek ve ba'zı voyvoda ve mütesellim ve mütevellî taraflarından sekbân istihdâmı lâzım gelür ise icâbından olmayub yerlü neferâtı olmak ve ol dahi hadd-i i'tidâli tecâvüz etmeyüb kadîmden olageldiği vech üzere istihdâm eylemek ve her kimin sınır ve kazâsında fîmâba'd ebnâ-i sebîle ve sâir mürûr ve 'ubûr idenlere ednâ mertebeye zarar ve hasâr terettüb ider ise ol kazâ ve kasaba ve kurânın vücûhundan tazmîn olunacağı muhakkak olmağla semt ve hudûdlarında o makûle yaramaz ve eşkiyâ zuhûr eder ise bilâ amân haklarından gelinmek ve fîmâba'd a'yânlar birbirleriyle dâimâ hüsn-i ülfet ve ittihâd edüb bir tarafda eşkiyâ zuhûr ider ise bi'l-ittifâk izâle ve şürûr ve mefâsidlerine ikdâm eylemek ve bi-hasbe's-şer' yine bir kazâ a'yânının âhir kazâ a'yânıyla beyinlerinde münâza'a zuhûrunda derhâl keyfiyeti dürr-i bâr-ı şevket-karâra bildirüb taraf-ı saltanat-ı seniyyeden tarafeynin kat'-ı nizâ'ına dâir ne vechile emr-i şerîf sâdir olur ise ol vechile 'amel ve hareket etmek ve birbirleriyle menâfi'-i rızâ ceng ü cidâl iderler ise cânib-i saltanat-ı 'aliyyeden icrâ-yı mücâzâtlarına mübâderet olacağı muhakkak bilinmek ve bu şurût üzere her bir a'yân ve voyvoda yüz bin guruş nezre kat'-ı hüccet-i şer'îyeye rabt ve iktizâ iden nezr ve ta'ahhüd hüccetleriyle sûret-i keyfiyet dürr-i bâr-ı hilâfetkarâra 'arz ve i'lâm olunmak bâbında tenbîhi hâvî Drâma nâzırına ve Tatarpazârı ve Filibe ve Yenice-i Karesî ve Gümülcine ve Sîroz ve Sofya ve Zihne ve Rûscuk ve Kızanlık ve Samâkov ve Temürhisâr ve Menlik ve Petrîç ve Ustrumca ve Köstendil ve Râdomir ve Eğridere Palankası ve Silistre ve Tulça ve İştîp ve Gevgilî ve Komânova ve Zağra-i Atîk ve Zağra-i Cedîd ve İslimye ve İzlâdî ve Kırkkilîsâ ve Karînabâd ve Aydos ve Ahyolu ve Selânîk, Yenice-i Vârdâr ve Lazok (?) ve Avrethisârı ve Katerîn ve Vodîne ve Yanbolu ve nevâhî-i Yanbolu ve Vîze kazâları a'yânlarına ve voyvodalarına ve mübâşire hitn Fî evâsıt-ı Ş (Şa'bân) sene 217 târihinde başka başka dîvân-ı hümâyûn tarafından emr-i 'aliyye sâdir olmağın mukayyedir.

Fîmâba'd ricâl ve efrâd ve vücûh-ı memâlikden mîrî ile ahz ve i'tâ hesâbı olmayanların evlâd-ı kebîr ve yetîmleri kaldığı hâlde kat'â muhalledâtına cânib-i mîrîden dokunulmamak ve bu makûleden mîrî ile hesâbı onların fakat zimmet-i mîrîyesi alınub mâ'adâ hissesine vaz'-ı yed olunmamak ve bilâ veled olanların umûr-ı cihâd için zabta şâyân olanlar dahi vereselerinin hâllerine göre mikdâr-ı münâsibi i'tâ olunarak tanzîm olunmak ve cesîm vakf-ı konak ve yalı eshâbından bilâ veled fevt olanların konak ve yalı esmânına dahi cânib-i mîrîden müdâhale olunmayub vakfa 'âid olmak ve ba'zen Anadolu ve Rûmîli'de eshâb-ı servetden olanların vefâtında evlâdı babası hânedânını idâre ile sâye-i şâhânedâ men'* edeceğine mebnî levâzım-ı umûr-u cihâd için o makûlelerin muhalledâtları mîrîye 'âid olmağla fakat o misillülerin muhalledâtları münâsibi vechile tanzîm kılınması husûsu şerefyâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûnum muktezâsından olmağla bervech-i muharrer 'amel ve harekete ihtimâm ve dikkat olunmak bâbında Rûmîli ve Anadolu'nun üçer kollarında vâki' vüzerâ ve mîr-i mîrân ve mevâlî-i fihâm ve hükkâm

ve nüvvâba ve sâir zâbitâna hitâben fî evâhir-i L (Şevvâl) sene 22 târîhinde dîvân-ı hümâyûn tarafından evâmîr-i ‘aliyye sâdir olduğu mukayyedir.

Bir müddetden berü masârif-i küllîye-i mîrîden nâşî muzâyaka derkâr olduğundan medâr olur deyü cânib-i mîrîden zabt olunan muhalledâtın ekserîsi mal-ı eytâm olub .... nefer bu malü’l- yetîm nass-ı kat’î ile memnû’ olduğundan medâr değıl envâ’-ı hasârı mûcib olmağla her ne kadar muzâyaka-i mîrîye derkâr ise de hasbeten lillahi te’âlâ bu mâddenin men’i husûsuna irâde-i pâdişâhânem ta’alluk etmekle fîmâba’d ricâl ve efrâd ve vücûh-ı memâlikden mîrî ile ahz ve i’tâ hesâbı olmayanların evlâd-ı yetîm ve kebîri kaldığı hâlde kat’â muhalledâtına cânib-i mîrîden dokunulmamak ve bu makûleden mîrî ile hesâbı olanların fakat zimmet-i mîrîyesi alınub mâ’adâ bir nesnesine vaz’-ı yed olunmamak ve bilâ veled olanların umûr-u cihad için zabt-ı şâyân olanlar dahi vereselerinin hâllerine göre mikdâr-ı münâsibi i’tâ olunarak tanzîm olunmak ve cesîm vakf-ı konak ve yalı eshâbından bilâ veled fevt olanların konak ve yalı esmânına dahi cânib-i mîrîden müdâhale olunmayub vakfa ‘âid olmak ve ba’zen Anadolu ve Rûmili’nde eshâb-ı servetden olanların vefâtında evlâdı babası hânedânını idâre ile sâye-i şâhânede temettü’ ideceğine mebnî levâzım-ı umûr-ı cihad için o makûlelerin muhalledâtı mîrîye ‘âid olmağla fakat o misillülerin muhalledâtı münâsibi vechile tanzîm kılınması husûsu şerefyâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyun-ı şevketmâkrûn muktezâsından olmağla bervech-i muharrer ‘amel ve harekete ihtimâm ve dikkat olunmak bâbında Anadolu ve Rûmili’nin üçer kollarına hitâben fî evâhir-i L (Şevvâl) sene 223 târîhinde dîvân-ı hümâyun tarafından evâmîr-i ‘aliyye sâdir olduğu mukayyedir.

Bir def’a şer’le rü’yet-i fasl ve hasm olunarak kaydı bâlâsına şerh verilmiş olan mâddeye tekrâr fermân verilmemek ve şöyle ki şerh verilen mâdde için hilâf-ı şer’-i şerîf şâhid-i zor ikâmesiyle i’lâm ve hüccet verildi deyü def’-i ref’e iştikâ’ ve nizâ’ zuhûr eder ise gereğı gibi dikkat ve taharrî olunub fi’n- nefsü’l-emr müdde’înin inhâsı sahîh idüğüne hükkâm ‘ilm-i yakîn hâsıl etmedikce tekrâr mübâşir gönderilmemek husûsu fî 18 L (Şevvâl) sene 215 târîhinde beyâz üzerine sudûr iden fermân-ı ‘âlî dîvân-ı hümâyûn tarafında mukayyedir.

Divân-ı Hümâyun ve rûûs ve kîse taraflarından şâkirdânın gâyetü’l-gâye kesreti olmak hasebiyle târâh-i nizâm olan on bir senesi şa’bânının guresinden iki sene hitâmına dek dîvân ve rûûs ve kîse taraflarına şâkirdlik rûûsu verilmeyüb târîh-i nizâmdan iki sene tekmîline dahi kâtibzadelerden mâ’adâsına senede on iki neferden ziyâdeye müsâ’ade olunmamak üzere fakat ayda bir nefer şâkird alınmak ve senede alınacak on iki neferin altısı dîvân-ı hümâyun ve âhiri dahi rûûs ve kîse taraflarına verilmek ve bunların hâl ve etvârı derece ve istid’âd ve istihkâkı kemâyenbağı bilinerek ....sını tecâvüz idenlerin ve kaleme çıraklığı iğrâz-ı fâside icrâsı dâ’îyesine mebnî olması masûn olanların ve ‘ale’l-husûs taşra kazâlar a’yânları ve ba’zı kapu kethüdâlarının fî’l-asl kitâbetleri hizmetinde müstahdem olub ba’de kaleme şâkird olmak isteyenlerin velev ma’rifeti olsun bir vechile ricâ ve şefâ’at ve hâtır ve gönüle ri’âyet ile bir vakitte kaleme şâkird olması tecvîz olunmamak ve dâimâ işbu nizâm dahi rûûs-ı istid’â edenlerin ‘arz-ı hâllerine suâl ve

derkenâr etdirilerek kaleme idhâl olunacak adamın ana göre hâl ve şânı etrâfiyla tedkîk ve tashîh olunmak ibâresi târîh-i merkûmda bâ hatt-ı hümâyûn verilen nizâm-ı şurûtunda eğerçi münderic olduğuna binâen senede on iki şâkird alınub ancak sefer-i takrîbiyle umûr-ı mühimmenin kesreti olmak mülâsesiyle on iki nefer kadar kifâyeden dûn olmağla el-hâletü hâzihi i'lâm olunub rüûsları tahrîr olunmak üzere derdest olan 'arz-ı hâllerin rüûsları tahrîr ve eshâbına i'tâ etdirilmek ve ba'd ezîn târîh-i merkûmdan i'tibâr ile mârrü'z-zikr on iki nefer üzerine dahi zammıyla yirmi dört nefere iblâğ olunub ber müceb-i nizâm beher mâh ikişer nefer şâkird alınmak ve alınacak yirmi dört neferin on iki neferi dîvân-ı hümâyûna ve altışar neferi rüûs ve kîse taraflarına verilmek husûsu bâ irâde-i seniyye ve bâ-fermân-ı 'âlî nizâm-ı mezkûra zeyl olduğu mukayyedir.

-16- Memâlik-i mahrûsenin bir tarafından iklim-i Mısır'a kölemen tâifesinden bir neferi emrâr etdirilmemek husûsuna irâde-i kâtı'a-i şâhânem ta'alluk edüb tüccâr ve sâir kesân yedleriyle veyâhûd elden ele nakl olunarak iklim-i Mısır'a hafî ve celî bir nefer gulâm emrârının men' ve def'i husûsu karârgîr-i nizâm olub ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn şerefyâfte-i sudûr olmağla fimâba'd tüccâr ve sâirin Mısır tarafına hafî ve celî gulâm emrârına vechen mine'l-vücûh ruhsat ve cevâz gösterilmeyüb ale'd-devâm kemâli taharrî üzere dikkat ve nezâret olunmak ve o makûle gerek hafiyeten veyûhûd tebdîl-i hey'ât birle emrârına her kim ruhsat verir ise ruhsat verenlerin ve gerek kölenin eshâbı olan tüccâr ve yesîrcilerin derhâl te'dîbât-ı lâyıkalari bilâ amân icrâ kılınmak ve her bâr teccüsüs birle ber-takrîb berren ve bahren Mısır için köle makûlesi gönderilmek murâd iderler ise der-'akab ahz ve zabt olunması ve misillü gulâm kangı zâbit ve gümrükcü ve sâirleri taraflarından haber alub ahz olunur ise ol gulâm ahz idenlerin olub sâhibi olan ahz ve Dersa'âdet'e irsâl ve i'lâm-ı mezkûr sefinede bulunur ise sefinesi cânib-i mîrîden zabt olunmak için sefîne ve reîsi tevkîf ve keyfiyeti tahrîre müsâra'at olunması husûsu memâlik-i mahrûsede vâki' hükkâm ve zâbîtâna hitâben te'kîdi hâvî fî evâil-i L (Şevvâl) sene 217 târîhinde ve ba'de te'kîd isti'câli muhtevî fî evâhir-i R (Rebî'u'l-âhir) sene 225 târîhinde rükkâb-ı müstetâbda.

Bir müddetten berü Âsitane-i Aliyyede erbâb bey' ve şîrâ bâzîrgân ve ehl-i sük makûlelerinin mu'âmeleleri bi'l-küllîye muhtel ve müşevviş olub bi'l-cümle 'ibadullah bu husûsdan mutazarrır ve muztar ve encâmında Devlet-i Aliyye'ye râci' vâcibü't-tanzîm bir fesâd-ı 'azîm idüğü emr ü işkâr olmağla

-20- 1. Derkenâr: htisâb Nizâmı ve Ba'zı Nizâmâta Dâir Olan Buyuruldu ve Evâmir-i Aliyye Defteridir

İşbu lâyiha ile hatlı rikâb takrîri nâme sandığına vaz' olunmuşdur.

2. derkenâr: Tezkire ve cerîr/harîr?*** için resm-i ihtisâba tahassub/tahsîl* olunmak için baş muhâsebeden vürûd eden 'ilm ü haber zîre kayd olunmuşdur.

Cümleye ma'lûm olduğu üzere kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-ı mülkîye-i saltanat-ı seniyye medâr-ı salâh-ı 'âlem ve menât-ı nizâm-ı ahvâl kâffe-i ümem olub kânûn-ı ihtisâb dâhi şîrâze-i nizâm-ı beldenin a'zam ve akvâsı Hazreti Ömer radiyallahü 'anh zamân-ı sa'âdet-nişânlarından berü cârî nizâmât-ı dâhilîyenin mebde ve mebnâsı olub bir müddetten berü ba'zı 'arızât-ı haylûletîyle şîrâze-i nizâmı küllîyen muhtell olmuş olduğundan bu def'a sâye-i ma'deletvâye-i şâhâne ve bu husâsa dahi hüsn-i sûret verilmek üzere dergâh-ı 'âlî kapucubaşlarından sâbık Humbaracıbaşı Mustafâ Ağa bi'l-intihâb ihtisâb ağası nasb ve ta'yîn buyrulurak ittifâk-ârâ ile şu vechile te'sîs-i nizâm olunur ki.

Evvel emirde ihtisâb ağası olanlara kâfi bir mahal lâzım gelüb el-hâletü hâzihi çardakda ihtisâb ağalarına mahsûs olan mahall-i mahzen olmazdan mukaddem kadîm olan ihtisâb ağalığına kâfi bir mahal iken mahzen oldukdan sonra ber-takrîb kendü geçmiş olan hisseyi maktûl* şâbcı* buhûr* hâssa hasekîlerinden mahrec Hâcî Ârif Ağa'ya vermiş ve merkûm dâhi ekser 'arsasını kuruyemişçilere satub ol sâretle daraltmış olduğuna binâen mukaddem kuruyemişçilere satılan mahallerin değer bahâları verilerek ve her ne kadar fâsılalı ise de Çardak iskelesi yanında olan elli altı kahvesi dâhi ihtisâba tahsîsi ile denizden gelen giden kayıklara dahi nezâret etmek üzere ihtisâb ağası mahalli karşusunda olan üç dört dükkân dahi alınarak cânib-i mîrîden müstakîm ve derece-i kifâyede ihtisâb ağası konağı inşâ olunması münâsib olacağından defterdâr efendîye havâle olunarak ebnîye-i mezkûre eshâbını celb ve mi'mâr ağa ma'rifetiyle bi'l-ırzâ cânib-i mîrîden mübâya'a birle şimdiki ihtisâb ağalığı dâiresine elvirecek sûretle keşf ve inşâ etdirile.

El-hâletü hâzihi ihtisâb hıdmetinin kadîmine tatbîken cesâmetlenmesi ve muhtesibin kolda istihdâm eylediği elli altıların vücûdu kalkması cihetiyle mevcûd olan dört beş nefer berâtlı kûl oğlanı ve on beş nefer mülâzımı ihtisâb hıdmetinin her bir maslahatına kifâyet etmeyeceğinden başka kol oğlanı ve mülâzımları mal-ı mîrî düşürmekliğe me'lûf olduklarından ve her ne kadar bunlar bir işe yarar makûleden değil ise de gürûh-ı 'acezeden olmaları mülâsebesiyle küllîyen ref'lerinde şâibe-i gadr derkâr idüğünden gayrî ahâlî-i İstânbûl ve tahsîs-i eshâb-ı hırefîn gözleri kol oğlanına alışmış ve ihtisâb mâlî ol vechile tahsîl olunagelmış olmağla bunlar giderek hüsn-i sûret-i ref' olunmak üzere sâye-i şâhânede ta'ayyüş etmek ve şimdilik kemâkân hıdmetlerinde olmak ve bunların berâtlarında musarrah on beş akçe yevmîyeleri zîrde beyân olunacak mâl-ı mîrîyi tamâmen vermek ve esnafdan bir akçe ziyâde almamak ve alurlar ise haklarından gelmek üzere -21- iki yüz kırk akçeye ya'nî iki gurûşa iblâğ olunub bu sûretle on beş nefer yevmî iki gurûşa kanâ'at ile izhâr-ı rızâ eyledikleri hâlde istihdâm ve berâtlularından biri fevt oldukda mahlûl olan kûl oğlanlığı evlâdı olub hıdmetini görmeye muktedir ve rağbet eder ise sâbıkı ve kadîmî vechile ve evlâdına ve evlâdı olmadığı hâlde baş mülâzıma ihtisâb ağası bulunanların 'arızıyla verilüb yerine müceddeden kefillü mülâzım intihâb ve tahrîr oluna ve ol vechile ikişer gurûşa kanâ'at etmeyen ve işe yaramayan veyâhûd hilâf-ı nizâm hareket idenleri olur ise ihtisâb ağası tard ve rdf' edüb yerine münâsib kullana ve sadr 'âlî ve İstânbûl kâdîsı efendî ihtisâb ağası ve naib-i terâzücülükleri nâmıyla olan dört terâzücülükler yine kûl oğlanlarında olub ihtisâb ağasıyla kolda

gezme ve lede'l-iktizâ terbîyeye muhtâc olanları ahz ve girift ve ta'zîr etmek üzere elli altıların yerine ihtisâb neferi diyerek mikdâr-ı kifâyeye nefer tedârik ve tahrîr olursa hem ta'addüd-i asker ve hem tekessür masrafı mûcib olacağından ol sûretten sarf-ı nazar ile ser'asker pâşâ hazretleri tarafından Çardak'a ikâme olunan 'asâkir-i mansûre yüz başısı takımından yirmi otuz nefer ihtisâb ağası için tahsîs olarak lede-l iktizâ iki yâhûd üç onbaşı ile otuz nefere kadar ihtisâb ağası olanlar alub kolda ve sâir ahz ve girift hıdmetinde istihdâm eyleye işbu neferâtın ihtisâb ağasına lüzûmu olmadığı vakt yine yüzbaşı merkûm yanında ola ve dâire-i sadr-ı 'âlî kavâslarındansa İstânbûl kâdîsı efendî konağında yevmîye nevbetle dört kavâs bekleyüb efendî-i mûmâileyh kola çıkacak olduğu gün bâb-ı 'âlî ihbâr ile sekiz kavâs dahi bekleyüb cem'an on iki nefer gümüş deynekli kavâslar efendî-i mûmâileyhin önünce yürüyerek iktizâsına göre ahz ve girift ve darb ve te'dîb misillü hıdmetlerde istihdâm olunub ancak bunlar bu misillü şeylerden bir akçe talep ve ahz etmemeleri kendülerine tenbîh oluna.

Emr-ibi'l- ma'rûf ve nehy-i 'ani'l-münker husûsu salâh-ı 'âlem ve 'âlemyânın sebep-i akvâsı olduğuna binâen hıdmeti ihtisâba me'mûr olanlar cümleden evvel bî-namâz olanları ve ramazân-ı şerîfde oruç tutmayanları eimme-i mahallâtdan tahkîk ile edâ-yı farîza-i salât ve sıyâm eylemelerini tenbîh ve ta'zîr edüb dinlemeyenleri ve eimme-i mahalâtından dahi şurût-ı imâmeti bilmeyenleri ve sâir hilâf-ı şer'-i şerîf menâhî ve münkerâtda bulunanları bi't-tahkîk cânib-i şerî'at-garrâya ihbâr ve ihzâr ederek gerek bunların ve gerek hilâf yere şehâdet edüb şâhid-i zor oldukları 'inde's-şer'ü'l-enver tebeyyün idenleri lâzım gelen te'dîbât-ı şer'îyeleri ihtisâb ağası ma'rifetiyle icrâ kılma.

Umûr-u dâhilîyede esnâf muhtekirlerinin kat'-ı yed-i ihtikârları dahi lâzımeden olub bir müddetten berü 'ârızât-ı haylûletiyile bu emr-i ehemme lâyıkiyle bakılamamak ve ihtisâb ağası tarafından asıl dikkat ve nezâret olunacak esnâf tâifesi olmak cihetiyle fimâba'd ihtisâb ağası bulunanlar ekser evkâtda kol ile gezüb her ne kadar terâzü ve kantâr ve arşûn ve endâze ile ahz ve i'tâ ider esnâf var ise cümlesinin vezn ve dirhem endâze ve arşûnlarına bakub noksân olanları iktizâsına göre falaka ve deynek ile ta'zîr ve tekdîr ve deynek darbından ziyâde müstehak olanları ihtisâb ağası meclisine irsâl ve kal'e nefy misillü te'dîbe müstehak olanları bâb-ı 'âlîye ifâde ve takrîr ve bu sûretler ile îcâbına ve cünhasına göre te'dîb ederek narh-ı cârisinden -22- ziyâde bey' idememeleri ve noksân vezn idememeleri ve tahsîs-i nân-ı 'azîzin sikke ve vezninin bozuk ve noksân olamaması emr-i ehemmine ve kasâbların sayfen ve şitâen satdıkları lahmın vezn ve narhına i'tinâyı ve'l-hâsıl kâffe-i eşyâ ve metâ' havâyic-i zarûriye asıl sermâyelerini bi't-tahkîk her bâr taraf-ı şer'-i şerîf ile muhâbere ederek kangı esnaf fâhiş ziyâde ile mâl satar ise kethüdâları iktizâ edenler ma'rifetleriyle tebdîl ederek cânib-i cenâb-ı hilâfetpenâhî için herkesden isticlâb-ı da'avât-ı hahrîyeyi mûcib hıdmeti ve hamâmlarda kâfire virdükleri peştemâl ve sâirenin müslime verilmemesini ve müslim ile kâfir hamâmında dahi fark ve temyîz olunmak üzere kâfire hamâmında na'lîn verilmemesini ve peştamâl ve esvâblarını köhne yırtık olmamasını ve müteferri'âtını ihtisâb ağası bulunanlar kendülere re's-i mes'ele-i me'mûriyet bile.

İhtisâb ağası vaz' ikâmesinden maksûd erbâb-ı hirefîn şîrâze-i nizâmılarına hâlel gelmeyerek esnâfdan her bir sınıf kendü hâl ve maslahatıyla meşgûl olub 'ibadullahın azhar cihet tezâyüd-i âsâyişi azîyesi olduğundan bundan böyle ihtisâb ağası bulunanlar mecmû'-ı erbâb-ı hiref ve sanâyi'e nezâret ve is'âra dikat ve İstânbûl'da nüfûsun kesreti mehâzîr-i kesîresinin 'illeti olduğundan fimâba'd Dersa'âdet'de başıboş ve serserî makûleleri gelüb tahaşşüdd idememesi medd-i enzâr-ı basîret ideceğinden bundan böyle bir aralıkda İstânbûl ahâlîsi dahi tahrîr ve defter olunmak üzere şimdilik İstânbûl'a Anadolu ve Rûmili'den gelecek eşhâs bâ-maslahatı rû'yeti veyâhûd İstânbûl'da bir kâr-ı sülûk ile ta'ayyüş zımnında geleceğine binâen o makûleler gelüb lüzûmundan ziyâde tekessür etmemek için evvel emirde İstânbûl ve Üskûdâr ve Galata ve Boğaziçi iskelelerinde ne mikdâr hamâl ve kayıkçı ve hamâmlarda ne kadar dellâl ve nâtûr ve eshâb-ı hiref dükkânlarında ne mikdâr esnâf ve şâkird vardır cânib-i şer'-i şerîf ve taraf-ı ihtisâbdan mu'temed adamlar ta'yîni ve her bir esnâfın kethüdâ ve yiğitbaşları ma'rifetiyle kefilleri alınûb isim ve eşkâl ve velâyet ve kefilî tasrîhiyle defter olunarak ve bir 'aynî ihtisâb ağası tarafına verilerek ve men'-i mürûr mâddesine kemâliyle i'tinâ ve dikkat ve bir kimesnenin Dersa'âdet'e gelmesi iktizâ eyledikde mahallinden alacağı mürûr tezkeresinde maslahat veyâhûd ticâret veyâhûd 'asker yazılmak zımnında ve'l-hâsıl ne için geldiği beyân ve terkîm olması iktizâ idenlere şedîden tenbîh olunarak Rûmili'den gelenlerin tezkerelerine bakmak üzere Çekmece-i Sağır'de ve Anadolu'dan gelenlerin tezkerelerine bakmak üzere Bostancıbaşı Köprüsü'nde çend nefer ile ihtisâb ağasının müstakîm ve mu'temed birer adamı ikâme olunub mârrîn ve 'âbirîn yedlerinde olan tezkereye ba'de'n-nazar ihtisâba deyü işâret ve Tavukcu yolundan gelen giden bazı mechûlû'l-ahvâl kesânın hâllerine vukûf-ı tahsîliyle mürûr tezkerelerine ihtisâba deyü işâret etmek üzere Küçükçekmece'den başka ihtisâb ağasının bir adamı dahi Yarımburgos'da [Yarımburgaz] olan derbendcilerin yanında ikâmet ve ne taraftan geldiği ve isim ve şöreti sebt-i defter olunub haftada bir kere defterini ihtisâb ağasına irsâl ve takdîm ve gelecek tezkerelüler dahi tezkerelerine işbu iki mahalden ihtisâba deyü vâki' olacak işâretten sonra doğru Çardak'a ihtisâb ağası konağına gelüb yedinde olan tezkeresini ibrâz ve ihtisâb ağası konağında dahi Anadolu ve Rûmili defteri nâmıyla iki defter tutulub işbu tezkerelülerin kezâlik isim ve eşkâl ve vilâyeti ve geldiği gün ve ne maslahat için geldiği deftere kayd olunarak Çekmece ve Burgos ve Bostancıbaşı Köprüsü'nde olan me'mûrlardan haftada bir kere verilecek defter ile tatbîk olunub ihtisâb ağası tarafında olan defterden ziyâde adam zuhûr eder ise kangı kapudan girmişdir bilinûb taharrî olunmak -23- ve beher gün her bir iskelede bulunan hamâl ve ayıcı ve sâirenin ahvâline kesb-i itlâ' etmek üzere ebvâb-ı Kostantîniyenin ihtisâb ağasının birer adamı bulunması kavâidî müstelzim olacağından ve ihtisâb ve kantâr mukâta'aları darbhâne-i 'âmirenin olub kantârın dahi ihtisâba münâsebeti cihetiyle kantâr mukâta'asının bedel-i sâbıkı ile ihtisâb ağası olanlara ihâle ve ilzâmı sûretinde her bir kapuda birer adamı bulunarak ve o makûle tezkerelüleri doğru ihtisâb konağına göndererek gelen ve gidenin hâline dikkat ederek ser-riştesizce maksûd hâsıl ve bu sûretle esnâfdan her bir sınıf tahrîr olundukda erbâb-ı sûk ve bîkâr olarak Dersa'âdet'de ne mikdâr adam olduğu tebeyyün ideceği derkâr idüğünden ol vechile kantâr mukâta'ası dahi bedel-i iltizâm-ı sâbıkıyla darbhâne-i 'âmireden muhtesib-i mûmâileyhe ihâle olunarak karadan gelenler minvâl-i muharrer üzere bilünüb

denizden gelenler için dahi ihtisâb ağasının lîmânda ve Yenikapu'da bulunacak adamları kayıklarıyla gelenleri kara usûlüne tatbiken tezkeresine işâret ile ihtisâb tarafına gönderilerek bu vechile berren ve bahren her taraftan gelenlerin hâl ve şânlarına gereği gibi dikkat oluna.

Bundan böyle Dersaadet'e gelecek ve elyevm mevcûd olan bîkâr eşhâs için münâsib semtlerine uydurularak müslim ve re'âyâ mahlûten sâkin olmak üzere İstânbûl'da üç dört ve Üskûdâr ve Galata ve Eyyûb'da birer ikişer hâne tahsîs olunub gelenler bir san'ata girinceye kadar ihtisâb ağası ma'rifetiyle doğru ol hânlarla gönderilüb andan sülûk ideceği kâr ne ise ibtidâ hemşehrîlerinden ve mukaddem kefilî alınmış takımından kendüye kefil bulub ihtisâb ağası huzûruna götürere anın dahi kavî kefilî ve eğer eslihası var ise kendüde kalub fakat mevcûd olan fişenklî alındıktan sonra kangî dükkâna girecek veyâhûd kangî iskeleye hamâl olacak veyâhûd hamâmda işleyecek ise ol mahallin mukaddem sebt-i defter olunmuş olan adamları zîrine tahrîr olunub lakin istediği mahallin mukaddem tahrîr olunan adamları derece-i kifâyede ise cevâb verilerek yazılmayub bu cihetle dahi eşhâs-ı mechûletü'l-ahvâlin Dersa'âdet'de lüzûmundan ziyâde olmamasına ihtisâb ağası bulunanlar kemâliyle terkîb ile ve ihtisâb ağası bulunanların nezdinde mahfûz olmak üzere ihtisâb-ı İstânbûl deyü mühür hakk etdirilüb el-hâletü hâzihi defter olunan eşhâs-ı mevcûdeden veyâhûd bundan böyle gelüb İstânbûl'da kâr ve sülûk idecek takımdan birisi vilâyetine gidecek oldukda İstânbûl kâdîsî efendî tarafından alacağı mürûr tezkeresini ihtisâb ağasına götürüb evveli defterde olan ismini bozduarak tezkeresine kaydı bozulmuşdur deyü işâret ve mühür-i mezkûr ile temhîr olunub bu vechile işâret ve temhîr olunmadıkca derbendlerden mürûruna ruhsat verilmeye ve ecel mev'ûdu gelüb fevt olur ise kefilî ve bulunduğu mahallin bir adamı gelüb kezâlik ihtisâba haber virerek ismi kaydını terkîn etdire ve bu sûretle İstânbûl'a gelecek ve İstânbûl'dan gidecek hademe-i Devlet-i Aliyye'den ve mühimme ile giden tatarlardan ve sâir âmed-şod idenlerin mecmû'unda me'mûrların masârifine ve takayyüde medâr olmak üzere Çekmece ve Bostancıbaşı Köprüsü'nde olan ihtisâb me'mûrları adam başına dörder hayvân başına ikişer ya'nî piyâdeden dört ve süvârîden altı pâre harc-ı tezkere nâmıyla alub bir güne serrişte ile ihtisâb ağası ve me'mûrları tarafından bundan ziyâde bir akçe alınur veyâhûd bu emr-i ehemme dikkatde kusûr vâki' olur ise mes'ûliyeti ihtisâb ağasına ve râci' olacağından bu mâddeye dahi kemâliyle dikkat edüb me'mûr ideceği adamları ana göre mu'temed ve müstakîm olmak üzere intihâb ve ta'yîn ile ve hamâl ve kayıkcı ve sâire bîkârlar şurada burada bîkâr odası tedârik ve ihdâs etmeyüb ahşâm olub bîkâr maslahat hitâmında ve tahsîs olacak hânlarına – 24 - gidüb sabâhleyin işine gitmek ve tahsîs olunacak hânlar dahi kârgîr olmayub ahşâb olmak ve bunlar odalarında zinhâr esliha ve cebehâne saklamayub saklarlar ise hânın odabaşı ve hâncısı ihtisâb ağasına heber vererek derhâl ahz ve te'dîb olunmak ve bu cihetle bulunanlarda olacak hâncı ve odabaşı mücerreb ve iş bilür mu'temed adamlar bulunmak üzere dikkat ve ihtimâm kılına.

Bu sûretde taşradan Dersa'âdet'e gelecek eşhâs derbendlere geldikde ihtisâb ağası me'mûrları bunların zî ve şahs ve hâline ihâle-i enzâr-ı vakt birle eğer rüyet-i maslahatı veyâhûd bir kâra sülûk için gelmiş ise tezkeresine fakat ihtisâba deyü işâret edüb ve eğer şahıs İstânbûl'da 'askerî veyâhûd

etbâ' olmağa veyâ san'ata elverir makûleden olmayub mücerred icrâ-yı garaz zımnında veyâhûd şöyle serserîce gelmiş müfsid ve şerîr olmasından şübhelenür ise tezkeresine 'âdetâ ihtisâba deyü işâret etdikden sonra ihtisâb tarafıyla beynderinde ma'hûd olmak üzere rakam ile veyâhûd âhir bir sûret ile diğeri bir işâret dahi edüb ba'de ol kimesne ihtisâb tarafına geldikde tezkeresine lede'n-nazar zikr olduğu vechile başka işâret bulunduğu hâlde ihtisâb ağası ol kimesneyi bilâ bi'l-istintâk hâl ve şânını gereği gibi anlayub uygunsuzluğu tebeyyün ider ise bâb-ı 'âlîye ihyâr eyleye ve o misillü uygunsuz eşhâsı ve be-tahsîs bu def'a Dersa'âdet'den tard olunanları vakten mine'l-evkât salıvermemeleri iktizâsına göre mekâtib-i sâmiye ile Anadolu ve Rûmili tarafında olan vülât-i 'izâm ve mutasarrıfın ve muhâfızın taraflarında ve cânib-i hazret-i fetvâpenahîden dahi hükkâm ve nüvvâba müekkid tahrîr ve tenbîh buyurulub bu mâddenin te'sisi zımnında taşralardan geleceklerden zinhâr ve zinhâr mahallerden harc-ı tezkere diyerek ve nâmân-ı âhir ile bir akçe alınmaması dahi ekîden derc ve tastîr oluna.

Dersa'âdet'e Adalar ahâlîsinden gelenler olur ise onların dâhi Anadolu ve Rûmili ahâlîsiyle ihtilâtları olamayacağından* bir hânda beytütet eylemeleri lâzım geleceğine binâen mevcûd olan hânlardan birisi dahi bundan böyle Adalar ahâlîsi için başkaca tahsîs olunub âmed ve reftleri nizâmı diğeriğine tatbîk oluna.

Hamâmlar yazıcısı gibi bir de hamâllar yazıcısı olub bunların ikisi dahi ihtisâb ağası tarafından ta'yîn olunarak her bir iskele hamâlları ve hamâmlarda mevcûd olanlar ma'rifet-i şer' ve ağayı mûmâileyh ma'rifetiyle defter olundukdan sonra sırasına uydurulub ayda iki kere yoklanarak gerek iskele ve gerek hamâmlarda defterden ziyâde adam bulunduğu hâlde ihtisâb ağası nezdine ihzâr ve ziyâde bulunan adam kim olduğu ve ne sûretle girdiği taharrî ve tahakuk olunub ihtisâb ağasının haberi ve kefilî olmayarak alınmış ise bulunduğu hamâmın hamâmcısı veyâ iskelenin hamâllar kethüdâsı derhâl İstânbûl'dan tard ve ref'i ve hamâmı dahi sed ve bend ve bu mâddede ziyâde şiddet için hamâmcılar kethüdâsı ve yiğitbaşısı dahi te'dîb oluna.

- 25- Kezâlik kayıkcı ve mâğûnacı takımı dâhi bostâncıbaşı ağa ma'rifetiyle defter olunub her biri kavî kefile rabt oldukdan sonra küfelâsı ve isim ve şöret ve vilâyeti derciyle bir kıt'a defteri ihtisâb tarafına virilerek taşralardan gelenlerden biri kayıkcı veyâhûd mâğûnacı ve salâporyacı olmak lâzım geldikde kangı iskelede işleyecek ise ol iskelenin kethüdâsı kayıkcı san'atına girecek şahsı kefilî ile ihtisâb ağası huzûruna götürüb yazdırdıktan sonra ağa-yı mûmâileyh tarafından bostâncıbaşı ağa tarafına 'ilm ü haberi virilüb işbu kayıkcı tâifesi dahi uydurularak beher mâhda bir kere bostâncı ocağı büyük yazıcısı ma'rifetiyle yoklanub defter-i ihtisâb ile tatbîk iderek ziyâde bulunanları hamâm ve hamâllar usûlüne tatbîk ile bunlar da dahi silâh olmamasına dikkat ve bunlardan işbu yoklama münâsebetiyle gerek bostâncı ocağı yazıcısı ve gerek sâir taraftan bir akçe mütâlebe olunmayub alınur ise yazıcı-i merkûm ocağından bilâ nân-pâre def' ve te'dîbine mübâderet oluna.

Kezâlik neccâr ve sıvacı ve nakkâş ve rencber tâifesi dahi mi'mâr ağa ma'rifeti munzam olarak defter olunub kayıkcı esnâfına tatbiken bir kıt'a defteri ihtisâb tarafına virülüb mi'mâr ağa tarafından dahi bunlara bir yoklamacı ta'yîn ve ara ara yokladırarak ihtisâb tarafında olan defter ile tatbîk ve esnâf-ı merkûme ve ırgadyân ve rencberlerden bîkârları neccâr tâifesinin mütemekkin oldukları hânlarda 'aded ve isim ve eşkâl ve kefil-i ma'lûm olarak sâkin olub bunlarda dahi silâ bulunmamasına mi'mâr ağa bulunanlar dikkat ve yoklamada ziyâde adam bulunur veyâhûd memnû' olan silâh haber alınur ise ihtisâb tarafına haber verilerek hakkından gelinmesi deyü kaleme bilâ mûcib töhmet isnâdıyla gerek esnâf-ı merkûme ve gerek rencberlerden tarafından kimesne bir aççe alamaması ve alınur ise tekdîr olunması husûsuna ve bu takım eşhâsa ve hareket ve ef'âllerine ve 'ale'l-husûs Dersa'âdet'de ve Boğaziçi'nde ve mahall-i sâirede bir binâ yapılacak oldukda nakkâşların nişân vaz' etmeleri ve sıva üzerine yağlıboya urulmasının müslümân nakkâşlara inhisârı mâddelerinin küllîyen men' ve def'ine dikkat olarak binâ sâhibi müslim ve re'âyâdan kangısımlı diler ise ana boyatması ve dülger ve sâiri mi'mâr ağa ma'rifetiyle vaz' olunan fiâtndan ziyâde ücret talep idememesi ve nizâmından ziyâde fâhiş binâlar yapılmaması husâslarına ale'd-devâm mi'mâr ağa ve ihtisâb ağası bulunanlar taraflarından kemâliyle i'tinâ ve kayık yapıcı kalafâtçı ve kürekcî ve oymacı ve makaracı ve dolamacı esnâfına dahi bu usûle tevfiiken tersâne-i 'âmire tarafından ihtimâm oluna.

Dersa'âdet'de olan etbâ' dahi üçe münkasım olub bir kısmı şehri ve bir kısmı dahi İstânbûl'da tehhül iderek yerli gibi olmuş ve diğerk kısmı yersiz ve yurdsuz fakat hıdmetinde olduğu adamın hânesinde olduğundan lede'l-îcâb hıdmet eylediği dâireden izin verilir ise diğerk kısımları gibi evlülerine gidemeyerek başıboş kalacağına binâen o makûleler dâirelerden izin verildikde başıboş kalmamak için izin viren adam sebebi* beyânıyla yedine tezkere virüb aldığı tezkere ihtisâb ağasına giderek ba'zı Osmânlulukda gezen enderûn ağası ve sâirlerin lüzûmu derkâr olduğuna nazaran tahsîsi îcâb eden hâna irsâl ve anda temekkün ile bir mahal bulub ihtisâb eyledikde mukaddem aldığı tezkeresini ihtisâb ağasına götürüb şakk etdirerek bu cihetle o misillü evli barklı olmayan hıdmetkâr hıdmet etdiği efendîsinden tezkere olmadıkça - 26 - âhir intisab edeceği mahalden veyâhûd vardıği hanede kabûl olunmayub ancak bu misillü ayrılmak isteyenler dahi efendîleri meccânen hıdmet etdirmek veyâhûd aylık ve yıllık ve sâir şeyden dolayı matlûbu var ise vâz geçirmek için yedine tezkere virerek gadr ve rencîde idecek olur ise muhtesibe ifâde-i hâl idüb ol dahi efendîsi kangı tarîkden ise zâbitâna ihbâr ederek zâbiti tarafından iktizâsına bakıla ve ba'd ezîn 'ulemâ ve rical ve sâir hademedden bir kimse bir kimseye şefâ'atle hıdmetkâr göndermemek üzere bu husûs defterdâr efendî tarafına bâ-buyuruldu tenbîh buyurulub iktizâ iden mahallere dahi 'ilm ü haberi i'tâ oluna.

Arnabûd tâifesinden ahâd ve esâfil makûlelerinin gerü milleti gibi hiçbir vakitte İstânbûl'da tekessür tavattunu mücâz değil ise de şimdiki hâlde mevcûd olan Arnabûdlar küllîyen tard ve def' olunmayub Yedikule hâricinde olan silâhhânelerde kasâbbaşı ağa tarafından defter olunarak tezâyüd bulmamasına etmekci ve simitci ve pâçacı dükkânlarında ve imâretlerde olan Arnabûdların

dahi oldukları furûn ve dükkânı mehmâ-emken idâreye elverecek mikdârından ziyâde bulunmamasına ve bunlarda dahi silâha müte'allik hafî ve celî bir şey olmamasına ihtisâb ağası tarafından kemâliyle dikkat olunub vakit ve mevsimiyle Dersa'âdet'e ağnâm sevk iden Cihânbeyli ve Alişanlı Kürdlerinden başka Ekrâd tâifesinin bir sebeble İstânbûl'a girememesine derbendde olan ihtisâb me'mûrları kemâliyle te'kîd ve ihtimâm eyleye.

Bervech-i bâlâ kantâr mukâta'ası dahi ihtisâb ağası bulunanların 'uhde-i iltizâmında olacağına mebnî Dersa'âdet'e gelecek kömür ve mevsim-i şitâya karîb erzâk 'arabaları ve iskelelere tevârüd edecek erzâk ve kömür kayıkları rüesâ ve tâifelerinin ahvâline dahi ihtisâb ağasının her bir mahalle ikâme eyleyeceği adamlar ser-riştesizce dikkat eylemeyüb şübhe olanları olur ise ihtisâb ağası tarafına haber virerek iktizâsına bakıla.

Bîkâr takımından bervech-i muharrer tahsîs olunacak hânlarda beytütet edeceklerinden mahallât aralarında bulunan arka ve bârgîr sakâları dahi bîkâr ve hamâl gürûhundan ise de bunların dahi ol hânlara gitmelerinde harîk vukû'unda hândan çıkub gelmelerinde ve ahâlî-i mahallâta vaktiyle su virmelerinde su'ûbet olacağından her bir mahallede olan sakâlar ba'de't-tahrîr derece-i kifâyeden ziyâde olmadığı hâlde mahalle imâm ve ahâlîsi kefâletleriyle oldukları yerlerin ikâmetlerine ruhsat-ı câiz ise de kefilsiz sakâ olmamasına ve lüzûmunu tecâvüz eylemeyüb bunlarda dahi silâh nâmıyla bir şey olmamasına muhtesib tarafından dikkat ve nezaret oluna.

Kirâ bârgîrleri kirâcıları dahi bârgîrlerini rabt eyledikleri mahalde olub bir bârgîrin yanında iki üç şahıs olmamasına ihtisâb ağası dikkat etmesi ve Vefâ hânında olan midillücüler ecnâs-ı muhtelife demek olub bunların âmed ve refleri peyâ-pey olacağından mikdâr-ı tasrihi – 27 - uyamayacağına mebnî kirâcıbaşı bulunan gâyet mu'temed olub midillücüler ve sürücülerden hiç ferdin Vefâ hânından taşrada kalmamasına ve kemâl-i zabt ve rabtlarına dikkat edüd eğer içlerine sürücüden başka bir adam girer ise veyâhûd münâsebetsiz yerde ihtisab ağası tutar ise kirâcı başının hakkından geline.

El-hâletü hâzihi Sarâchâne ta'bîr olunan mahalle zâbit girmemesi cihetiyle Sarâchâne derûnunda ne makûle şahıs vardır ma'lûm olunmadığından sarâc esnafı dahi esnâf-ı sâirede misillü tahrîr birle fimâba'd ihtisâb ağası sâir esnâfa ne vechle nezâret eder ise bunların dahi derûnlarında ol vechle nezâret ve içlerine bayağı adam karışmamasına dikkat ederek ser'asker pâşâ ve İstânbûl kâdisı ve yiğitbaşı ve ihtisâb ağası kola çıkdıklarında sâir çârşû ve bâzâra bir vechile duhûl ve hurûc iderler ise Sarâchâne'ye ve kezâlik aslından zâbiti girmeyen Mısır Çârşûsu ve Kitâbcılara ve Bedestân'a dahi öylece duhûl ve hurûc itmek ve Sarâchâne'de gece bekci bulunur ise de gündüzleri kapusunda kolluk bekleyerek kabâhati olanları girüb tutmak ve sarâc esnafının ba'zı düğünlerde kirâ ile virdikleri bakırlar ba'd ezîn küllîyen kaldırılıb lede'l-iktizâ ihtisâb ağası ma'rifetiyle 'imâretlerden virdirmek üzere işbu Sarâchâne dahi bu vechile taht-ı nizâma dâhil oluna.

Esîr bâzârında olan esîrciler bir takım eşhâsı odalarında yatırmakda olduklarından bunlar dahi kaç adamdır bilinmek için kezâlik tahrîr ve kefile rabt olunarak esîrcilerin furûht eyledikleri gulâm ve câriyeayn gay...ve hîleye dâir mefâsidleri vuku' bulmakda ve ba'zen satdıkları esîrlerin içlerinde ısrâr zuhûr eylemekde olduğundan bu def'a ihtisâb ağası mu'temed bir adamını esîr bâzârına ta'yîn edüb fimâba'd esîrciler o makûle ızzâr-ı 'ibâdullahı mûcib-i harekette olmamaları ve bir nizâ'ları vuku' bulmaması ve içlerine yabancı girememesi husûslarına dikkat eyleye.

İstânbûl'da bir vechile başıboş adam bulunmaması bu sûretlerle ve herkes zî ve kıyâfet ile bilineceğinden Uzun Çârşû ve destereci ve eğeci ve bıçkıcı ve sırkıcı ve kantârcı ve kovacı ve cânbâ esnâfî dükkân ve oda ve ahûrlarında dahi lüzûmundan ziyâde adam olmaması ve bunların dahi zî ve kıyâfetlerine ihtisâb ağası bulunanlar tarafından gereği gibi dikkat oluna.

Fî'l-asl İstânbûl ve bilâd-ı selâsede bîkârlar için hân ve oda inşâ ve ihdâsı memnû' iken bir müddetten berü nizâmât-ı mülkiyeye bakılamamak hasebiyle her tarafda bîkâr odaları ve hânlar ve üstü odalı kahvehâneler ve dükkânlar inşâ olunarak tekessür olmağla ba'd ezîn İstânbûl'da bilâd-ı selâsede elyevm mevcûd olan kârgîr ve ahşâb hânlardan mâ'adâ hân ve bîkâr odaları ihdâsı men'-i küllî ile men' olunub vicâhen mine'l-vücûh sebeben mine'l-esbâb inşâsına cevâz ve ruhsat gösterilmeye ve mevcûd olan hânlardan ta'mîr iktizâ eyledikte eshâbı - 28 - Bâb-ı 'âlîye 'arz-ı hâl takdîmiyle inhâ edüb İstânbûl kâdisı efendî ihtisâb ağasıyla mi'mâr ağaya havâle olunarak eğer ta'mîr olunacak hân bâkâr ve sâire tahsîs kılınan hânlardan ise hey'et-i kadîmesi üzere ta'mîri keşf ve mu'âyene olunarak ruhsat verilüb tevsî' ve ziyâde tersîninden mübâ'det kılına ve lüzûmu olmayan hânlardan ise bir vechile ta'mîrine ruhsat verilmeyüb sâhibi diler ise hâlî üzere terk ve ister ise kahvehâne olmayub sâir esnâf dükkânı olmak üzere ahâlîye İstânbûl'dan yerlü ve kefillü kimselere furûht veyâhâd kendüsü bozub hân inşâ eyleye ve mevcûd dükkân üzerinde bulunan odalarda dahi ol dükkânın sâhibinden başka leylen ve nehâren ferd eylenmeyüb ve eğer vilâyetden gelmiş akrabâmdır veyâhûd hemşehrimdir deyü dükkânı üzerinde olan odaya bir nefer bîkâr girer ise ihtisâb ağası haber aldığı anda derhâl çıkarub dükkân sâhibi te'dîb ve İstânbûl ve bilâd-ı selâsede dükkân üzerinde olmayub bîkârlara mahsûs olarak 'akâr olmuş müstakîl bîkâr odaları dâhi başka dükkânlara tebdîl eylemelerini ma'rîfet-i şer' ile eshâbına tenbîh ederek bu vechile hân ve bîkâr odaları husûsuna dahi nezâret ve dikkat eyleye.

Koçaş esnâfî dahi 'arabaları olduğu mahalde şâkird nâmıyla lüzûmundan ziyâde adam kullanmayub el'ân mevcûd olan 'arabacı ve şâkirdleri cümleten ehl-i 'ırz olmak üzere tahrîr ve küfelâyâ rabt olunduktan sonra fimâba'd 'arabacılar şimdiki telebbüs eyledikleri yol nebeş ve cübbe ve şalvâr ve bellerine kuşandıkları lâhûr ve çâr şâlî* ve sefihâne kıyâfeti küllîyen ve 'umûmen terkle ehl-i 'ırz hey'etinde beyleri dar çuka nebeş ve cübbe ve kendüleri başlarına dört parmak kenârlı ve şâkirdleri iki parmak kenârlı yeşil kalpak giymeleri ve sakalsız ve müzellif 'arabacı 'arabalarına nisâ tâifesi bindikte kendüleri zinhâr 'arabanın önünden ve ardından başka yerde gitmeyüb ve 'arabanın penceresi yanında durmayub doğrudan doğruya 'ırz ve edebleriyle

gidip gelmelerine ve kıyâfetlerinde uygunsuzluk olur veyâhûd hilâf-ı nizâm ‘arabanın yanında gider ise ihtisâb ağası ahz ve girift ve te’ðiblerine ihtimâm eyleye ve ‘arabacılar esvâk-ı İstânbûl’da ‘arabanın sanduğu üzerine binmeleri mukaddem memnu’ olduğundan Üsküdâr esvâkı vüs‘atli olmak hasebiyle orada binmelerine mümâna‘at olunmamak üzere fîmâba‘d dahi esvâk-ı İstânbûl’da memnû‘iyet-i mezkûre cârî olarak kayış ta‘bîr olunur kebîr tûzkîrleri kaldırılıb tenbîhât-ı sâire husûsunda Üsküdâr ve Boğaziçi ve sâir mahaller ‘arabacı dahi dâhil olarak gerek zî ve kıyâfet ve gerek sâir tavr ü hareketlerinde ‘arz-ı vâdîye menâfi nesne vukû‘a gelmemesine ve cesâret idenlerin te’ðbine dikkat ve ihtimâm oluna.

Ehl-i zimmet re‘âyâ dahi bir müddetten berü bî-edebâne hareketi i‘tibâr eylemiş olduklarından ba‘d ezîn) büyük kalpak ve ehl-i İslâma mahsûs renk ve hey‘etde çuka ve kumâş giymeyüb kadîmi re‘âyâyâ mahsûs olan siyâh ve dar çuka nebeş ve cübbe girerek re‘âyâyâ mahsûs olan kıyâfet ile gezmeleri Rûm ve Ermenî patrîkleri tarafından tenbîh ve te‘kîd olunarak eğer kıyâfeti mahsûsasından hâric kıyâfet ile bir zimmiye ihtisâb ağası rast gelür ise ahz ve te’ðib eyleye.

-29- Sebze ve bağçevân tâifesinin sayf ve şitâda senevî tersâne-i ‘âmireye viregeldikleri beş yüz nefer imdâdîyeleri olarak senede seksen sekiz bin beş yüz gurûş ve bağçevânlar kethüdâsı tarafından tahsîl ve tersâne-i ‘âmireden virilen onar pâre yevmiye ile berâber tersânede istihdâm olunan ‘ameleye taraflarından üzerlerine me‘mûrlar ma‘rifetleriyle tevzî‘ taksîm olunmakta ise de tahsîl olunan akçenin mikdâr ve kemîyeti ma‘lûm olamayub tersânemiz vardır diyerek tâife-i merkûme virdükleri sebze ve meyveyi gâli bahâ ile furûhta sâ‘î olduğundan sebze ve bağçevân esnâfi ihtisâb tarafına celb ve kethüdâları hâzır oldukları hâlde senevî viregeldikleri akçenin mikdârı cümlesine tefhîm ve meblâğ-ı mebûr bâğçelere tahammülüne göre tevzî‘ olunarak senede dört taksît ile kethüdâlarına teslîm edüb ziyâde akçe isterler ise virmemeleri ve meblâğ-ı mezbûru ihtisâb ağası ma‘rifetiyle vakt-i taksîtleri duhûlünde kethüdâlarına tamâmen tersâne-i ‘âmireye teslîm etmeleri sûretinde sebze ve bâğçevân tâifesi ihtisâb tarafını bilerek ve ziyâde akçe virmekden kurtularak fâhiş-i gâli bahâ ile sebze satamayub gelecek sebze ve meyve ihtisâb ağası ve is‘âr nâibi ma‘rifetiyle beher gün vâz‘ fiât olunarak ibâdullaha furûht olunub fiâtına ve küll-i yevm vaz‘ olunan fiâtın ziyâdeye satılmaması ve işbu tersâne-i ‘âmireye ‘aid akçeden ziyâde kimesnenin gerek sebze ve gerek pâre alamaması husûslarına ihtisâb ağası ve is‘âr nâibi dikkat eyleye.

El-hâletü hâzihi İstânbûl ihtisâbı otuz sekiz bin gurûş bedel ile ilzâm olunur bir mukâta‘a olub bu def‘a kadîmine tatbiken cesâmetlenmiş olduğundan masârifin derkâr olacak tekessürüne mebnî cânib-i mîrîye hasârı mûcib olmamak ve mülgâ yeniçeri gurûhunun şuradan buradan aldıkları akçenin ve ihtisâb tarafından alınması mu‘tâd olan mâl-ı ihtisâbın birer sûret hastaya ifrâğıyla ihtisâb mukâta‘ası hissedârlarına ‘aid olmayarak fakat ihtisâb ağalığının masârif-i zarûriyesine medâr olmak üzere bir mikdâr irâd-ı tedârîki lâzım gelmekle bu def‘aya gelince ihtisâb

mukâta'asını nüfûz ve iltizam idenler bedel-i iltizâm ve vezâif olarak virdikleri otuz sekiz bin gurûş haftalık nâmıyla kol oğlanlarının esnâfdan düşürüb ayda iki def'a virdikleri bin sekiz yüz otuz buçuk gurûş ve taşra diyerek kol oğlanlarının ihtisâb ağalarından iltizâmen aldıkları sekiz bin beş yüz ve derya ta'bîriyle tâlibine der'uhde eyledikleri sekiz bin gurûş ile istifâ itmekde iseler de kol oğlanları ol vaktin iktizâsına göre her bir esnâfdan ihtisâb mâlî almağa kudreyâb olamayarak etmekçi ve bakkâl misillü esnâfdan yevmîye onar ve beşer ve üçer pâre alagelmîş ve taşra mâlî diyerek iltizâm eylediklerini dahi Uzun Çârşû esnâfî misillü esnâfdan ve sâirinden senede dört kere tutdurabildikleri ve 'ıydîye nâmıyla aldıkları akçeden çıkarmış ve deryâ ta'bîriyle virilen dahi Dersa'âdet'e gelen her bir kayıktan ihtisâbiye nâmıyla sekiz pâreden seksen pâreye kadar alınan şeyden 'ibâret olmuş ise de ihtisâb ağası İstânbûl'un dâhil ve hâricinde Eyyûb'a ve Galata voyvodalarına merbût olarak zîr-i idârelerinde olan şeylerden başka Boğaziçi'nin Rûmîli sâhiliyle Yeniköy'e ve Anadolu sâhiliyle Üskûdâr'dan Beykoz'a her ne mikdâr esnâf var ise cümlesinin bey' ve şîrâ ve nizâm ve intizâmları husûslarına dikkat etmekle – 30 - me'mûr olduğundan terâzü ve kantâr ve arşûn kullanur ve kullanmaz ve mecmû'u esnâfdan ihtisâbiye alınması ihtisâb mukâta'asının usûlünden olmak lâzım geleceğine mebnî bu def'aya gelince muhtesiblerin kullandığı usûl terk olunarak İstânbûl ve Boğaziçi'nde her ne kadar esnâf dükkânı var ise sebt-i defter ile 'adedi ma'lûm olacağından fimâba'd ihtisâb ağası kepenk başına olmayarak etmekçi ve firâncılacı ve bakkâl ve dülbendci ve yumurtacı ve duhâncı ve tönbâkücü ve Mısır Çârşûsu esnâfiyla fesci dükkânlarından ve bezirhânelerden yevmîye onar ve simitci ve kalaycı ve çörekci ve kasâb ve sığır kasâbı ve kahveci ve kebâbcı ve şekerci ve kömürcü ve zeyt yağcı ve tavukcu dükkânlarından beşer ve sebzeçi ve pamukcu ve ipekçi ve tuhafcı ve balıkcı ve çorabcı ve bakırcı ve 'abâcı ve çînîci* ve yağlıkcı ve kuru kahveci ve pirinççi ve helvâcı ve kerâsteci ve eczâcı dükkânlarından dörder ve manâv ve çînîci* ve kumâşçı ve çubukçu dükkânlarından üçer ve tuzcu ve kavukcu ve na'lband ve arpacı dükkânlarından birer ve kâğıdcı ve aynacı ve tuzcu devâtçı ve müzehhib ve boncukcu ve eskici esnâfının kârlarında meâl* olmayacağından anlardan mâ'adâ sâir her ne kadar esnâf var ise anlardan dahi münâsib ve iktizâsına göre birer mikdâr şey tahsil etmek üzere çârşûda olan esnâfın kethüdâları ma'rifetiyle haftalık olarak ve hâricde olanlar dahi kadîmî vechile kol oğlanları ma'rifetiyle iktizâsına göre sızıldızısca taht-ı râbitaya idhâl birle bunlardan zinhâr ve zinhâr kol oğlanları ve sâirin ziyâde bir akçe alamamalarına kemâliyle ihtimâm iderek Galata ve Üskûdâr ihtisâbları dahi bu usûle tevfiik kılınmak üzere İstânbûl ihtisâb ağası ve Galata ve Üskûdâr tarafından mu'temed adam ikâmesiyle idâre idüb mâl-ı ihtisâbın telefdenden vikâyesine dikkat eyleye ve ihtisâb mukâta'ası mâlından mu'ayyen olan vezâifin kemâkân ihtisâb tarafından idâresi ihtisâb ağası bulunanlara müstakil bir iş olacağından vezâif-i mezkûre fimâba'd mahsûlü vukû'undan virilmemek üzere defterdâr efendî ma'rifetiyle İstânbûl gümrüğüne nakl etdirile.

Fî'l-asl tersâne-i 'âmire tarafından ahz ve tahsil olunan palâmar akçesi kadîmden ne vechile alınagelmîş ise yine ol vechile tersâne-i 'âmire tarafından alınıp İstânbûl ihtisâbı mülhakâtından bervech-i bâlâ deryâ ta'bîriyle ilzâm olunagelenin keyfiyeti ma'lûm oluncaya kadar başkaca ilzâm

olunmayub Galata ihtisâbı mukâta'ası dâhilinde olarak alınagelen dümen pâresinden başka mukaddem Çardak'da olan sâbık elli altıların ve kapularda olan kolluk çorbacılarının aldıklarına ve gerek resm-i ihtisâb olarak alınana mukâbil olmak üzere ba'd ezîn ihtisâb ağası lîmon ve portakâl ve zeyt yağı ve nohûd ve dökme elma ve harnûb ve kuru üzüm misillü ve sâir erzâk ve Vârna kayıklarından ve tavuk kafeslerinden alınagelen resm-i ihtisâb dahi alınagelidiği vechile kezâlik i'câb ve tahammüllerine göre resm-i ihtisâb nâmıyla bi'l-i'tidâl birer ikişer üçer beşer gurûş ihtisâb ağası tarafından ahz oluna.

Dersa'âdet'e gelen zeyt yağı tulumlarından bakkâlların aldığı tulumun beherinden mukaddem elli altı yasakcısı onar pâre alagelmış ve Emînönü'ne gelen tavuk ve kafeslerinde ve sâir erzâk kablarından tavuk kafeslerinden göbek taşı yamağıyla deynecki ikişer pâreden dörder pâre alınagelen resmi ihtisâb gelen erzâkdan ve yağdan dahi -31- ve yağdan dahi başkaca resm sûretiyle almağı i'tibâr etmiş olduklarından tevârüd eden erzâk 'ibâdullaha rahîs bahâ ile furûht olunmak için deyneccinin aldığı ikişer pâre ile müft ve meccânen aldıkları 'aynî erzâkdan sarf-ı nazar olunarak yasakcının tulumlardan aldığı onar pâre ile sâir şeylerden aldığı ikişer pâre ihtisâbiye olarak ihtisâb ağası tarafından alın.

Öteden berü Dersa'âdet'e tevârüd eden yaş yemiş ve sebze bu tarafda küfeci ta'bîr olunan manâvların gönderdikleri küfeler ile gelüb bu cânibde istedikleri bahâ ile furûht ve sâhibiyle rahîs bahâdan hesâb görerek küfe kirâsı olmak üzere ondalık virerek bir takım dahi akçe alınagelmış ve bu cihetle bahâlarında gılâ vâki' olmuş olamağla küfeciler küllîyen kaldırılıb meyve ve sebze şîhâbı getirüb kendüleri furûht itsün denilse eshâbına su'ûbet olarak vaktiyle gelüb satılamayarak çürüyüb hem eshâbına zarar ve hem meyve-i ter mukâta'asının tedennîsini mücib olacağı âşikâr olacağından yine küfeci nâmıyla olanlardan çend neferi İstânbûl kâdîsı efendi ve ihtisâb ağası ma'rifetiyle intihâb ve ta'yîn ve küfeleri sâbıkı vechile irsâl olunarak gelecek meyve ve sebze her gün tevârüd eyledikde ihtisâb ağası ve is'âr nâibi ma'rifetiyle fiâtı vaz' ve ol vechile rahîs bahâ ile 'ibâdullaha furûht olunmasına dikkat olunub ve işbu furûht olunacak meyve ve sebzedeki küfeci manâvlar küfe masarifine bedel olmak üzere eshâbının alacağı pâreden ondalık nâmıyla on pârede bir pâre alub iki akçesi küfeci manâva ve bir akçesi ihtisâba 'âid ola ve bu vechile tevârüd idecek meyve ve sebze vaktiyle gelüb ve bahâsı tezâyüd etmemesine is'âr nâibi ve ihtisâb ağası ziyâde ihtimâm idüb eğer betâet veyâhûd tama' ile küll-i yevm vaz' olunacak fiât ve gelecek meyve ve sebzenin vaktiyle gelmesi husûslarında tehâvün ve taksîrleri vukû'a gelür ise haklarından geline.

Esirci esnâfı satdıkları üserâyı diledikleri bahâya satdıklarından başka furûht için emâneten kendülerinde olan esîrlerin hîn-i furûhtunda nafaka virerek yevmîyesine ellişer altmışar pâre ve dellâlîye nâmıyla birtakım akçe almalarını i'tiyâd etmiş olduklarından ihtisâb ağası tarafından bunlara dahi dikkat ve nezâret olunmak üzere işbu nafaka husûsu hadd-i i'tidâle tenzîl olunarak fîmâba'd her bir furûht olunan câriye ve gulâmın dellâlîyesinden esirciler ne olur ise dellâlîyenin humusu mâl ihtisâb için alınub defter ve nafakanın refte refte tezâyüd bulmasına dikkat oluna.

Sadr-ı ‘âli ve İstânbûl kâdîsı ve muhtesib ve nâib terâzücülükleri mahlûl oldukda üç bin gurûşdan altı bin beş yüz gurûşa kadar furûht olunagelmîş olmağın bunların ol vechile mahlûlâtı vukû‘unda tâlibine satılıb bu sûretle ihtisâb mukâta‘ası bu sene emâneten idâre olarak îrâd ve masrafı bilindikden sonra iktizâsına bakıla.

-32- Çörçöp? bilâ ta‘yîn bâ-berât-ı âli mutasarrıf olan Nu‘mân üzeri açık re‘âyâ dükkânlarının ba‘zısından ‘avâid nâmıyla alınmış ve ba‘zısından seksener pâreye kadar ahz ve tahsîl etmiş olduğu tahsîk olunmakdan nâşî merkûmun hilâf-ı rızâ hareketi vukû‘una mebnî subaşılık-ı mezkûr ‘uhdesinden ref‘ ve bende olan berâtı ahz ve kaydı terkîn olmağla subaşılık-ı mezkûr bundan böyle muhtesib cânibinden idâre oluna.

Hâceğî ta‘bîr olunan bezzâzistâ esnâfiyla haffâf ve yorgancı ve sipâh çârşusunda ve bit bâzârı ağzında olan esnâf takımının dahi çekünki hâlleri ihtisâb ağası tarafından her bir mahalle iktizâsına göre ta‘yîn olunacak mu‘temed adamlar ve sâire vâsitâsından gadr ve garazdan ‘ârî tahkîk olunarak iktizâsına bakılmak üzere şimdilik anlar dahi sâire esnâf ile berâber küfelâyâ rabt ve tahrîr olunub bezzâzistânda mezâd olunan eşyânın çıkışma fesâdı külliyen men‘ ve def‘ olunmasına ihtimâm ve dikkat oluna.

Suyolcu esnâfi su yollarını tahrîb ve su mâddesinde ‘ibâdullaha ezâyı san‘at ‘add edederek zihinerini dâimâ bu fesâda sarf itmesi ve su nâzırı bulunanlar dahi fesâdlarını tervîci kendüye kâr bilerek dikkat etmediğinden maslahat kethüdâlarıyla bölükbaşları ellerinde kalmış olduğundan bu esnâfın lüzûmundan ziyâdesi su yolu tahrîb itmekden ve kaldırım bozmaktan başka şeye yaramayub ‘abes olacağından her bir ni‘amin mecrâsından kemerlere ve kemerlerden mahalline cereyânında hüsn-i sûretle idâresi ne mikdâr su yolcu ile olabilir evvel emirde ma‘rifet-i şer‘ ve su nâzırı ve bölükbaşları ve ihtisâb ağası ma‘rifetiyle lede‘t-tahkîk ol mikdâr nefer tahsîs olunarak ziyâdesi var ise def‘ veyâhûd ihtisâb ağası ma‘rifetiyle âhir kâra yerleşdirilerek boşda bırakılmaması ve bunlar dahi birbirine ve nihâyet her birinin hilâf-ı rızâ hareketde bulunmalarına nâzırları kefil alınarak isim ve şöhretiyle defteri sâirleri misillü ihtisâb ağası tarafında bulunub içlerine ecnebî karışmaması husûsları taht-ı râbitâyâ idhâl ve su yolculara mahsûs olan bıçakdan başka kendülerinde hafî ve celî silâh bulunmamasına dikkat olunub eğer içlerine ecnebî girer ve silâh bulunur ise ihtisâb ağası bâ-tahkîk te‘dîblerine su yolu ta‘mîrinde bozdukları kaldırımları hâli üzere bırakmayub ve kaldırım pârası diyerek su yolu sâhibinden aldıkları pâreyi kendüleri ekl etmeyüb kaldırımları metânet üzere inşâ eylemelerine dikkat eyleye.

-33- İşbu mevâdd-ı nizâmîye ilâ mâşallahü te‘âlâ düstûrül-‘amel tutmak üzere dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve sebt ve bir ‘aynî darbhâne-i ‘âmire ve baş muhâsebe tarafından i‘tâ olunub İstânbûl kâdîsı efendî ve tersâne-i ‘âmire ve mi‘mar ağa taraflarına ve sâir iktizâ eden mahaller dahi ‘ilm ü haberleri virilerek mevâdd-ı nizâmîye-i mezkûrenin bundan böyle iktizâ-yı

vakit ve hâle göre cerh ve ta'dîl ve 'ilâve tebdîli dahi câiz ola. Tahrîren fî evâhir şehri-i Muharremü'l-harâm li-sene isneyn ve erba'în ve mieteyn ve elf.

İzzetlü Defterdâr Efendî

İşbu mevâdd-ı nizâmîye lâyihasının aslı tarafımızdan bâ-takrîr 'atebe-i felekmertebe-i cenâb-ı hilâfetpenâhî lede'l-'arz lâyihada münderic olan mevâdd-ı nizâmîye pek yolunda mütâlâ'a olunmuş olmağla icrâsına cümle tarafından nasb-ı nefsi-ikdâm olunması mazmûnunda şeref-efzâ-yı sahîfe-i sudûr buyrulub hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı pâdişâhâne mücebince lâyiha-i mezûre dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd olunub bir sûreti ihrâc etdirilerek bâlâsına iktizâsına göre buyruldu tastîriyle ihtisâb ağasına verilmiş ve men'-i mürûr mâddesine dâir tarafımızdan ve cânib-i fetvâpenâhîden iktizâsına göre mektûblar tahrîr etdirilmesi ve ihtisâb ağasına mahsûs olmak üzere inşâ olunacak konağın keşfi mâddesiyle esnâf ve inhisâr nizâmına dâir sudûr iden evâmir-i 'aliyye kaydlarının ihrâcıyla ba'de intizâlarına bakılmak üzere bâb-ı 'âlî'ye ikâme olunması zımında tarafınıza ve kaykıcılar ve tüccâr ve sâir 'amelenin tahrîr ve kefile rabt olunmaları bâbında 'izzetlü bostâncıbaşı ve hâssa mi'mârı ağaya ve ihtisâb mâddesinin i'lânı için fazîletlü İstânbûl kâdîsı ve bilâd-ı selâse kâdîları efendilere başka başka buyurdular tastîr olunmuş olub ta'yînât ve mâhiyeler husûsuna ve etbâ' mâddesine dâir lâzım gelen buyurdular dahi derdest tasdîr olmağla siz dahi işbu sûreti bi-'ibârethâ baş muhâsebeye kayd etdirüb darbhâne-i 'âmireye bir kıt'a 'ilm ü haberini ve bâb-ı 'âlîden buyurdularını yazılan husûsat-ı muharrereden mâ'adâ mevâdd-ı müteferrika için dahi fazîletlü İstânbûl kâdîsı efendî tersâne-i 'âmire emîni 'izzetlü efendî taraflarına ve sâir iktizâ iden mahallere dahi iktizâsına göre 'ilm ü haberleri i'tâ ve tarafınıza müteferri' olan mevâdd-ı sâireyi dahi muktezâ-yı irâde-i seniyye icrâya mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî evahir S (Safer) sene 242

Darbhâne-i Âmireye ve baş muhâsebeye başka başka 'ilm ü haberleri virilmiştir

İrâde-i ezeliyye-i hazret-i fa'âlün limâ yürüd eğerçi müfrederât-ı murâd bahâdan aslâ ve kat'â tahallûf itmeyerek lâ-cürm vukû'a geleceği müteyakkin ve bedîd ise de işbu 'âlem-i esbâbda çâre-cû-yı sebep-i matlab olmak 'âdet-i beşerîyeden olduğuna binâen bikazâillahi te'âlâ vukû' bulan harîkde zâhîren sirâyet mâddesine sebep görünen şeylerin men'îyle tahaffuza dâir lâyih-i hâtır olan mevâddır i zikr olunur.

Çârşû-yu Kebîr'de muhterik olan sırkıcı** ve doğramacıların muktezâ-yı menfa'atları dâimâ kerâste i'mâline 'ibâret ve destereci ve eğeci esnâfının menfa'atları dahi âteş i'mâline mütevakkîf olmakdan nâşî bunların dükkânlarının ba'zı münâsib mahallere nakliyle esbâb-ı tahaffuza medâr olmak için eshâb-ı dekâkîne ve nakl olunacak mahallerde bulunan menâzil eshâbına ve sâire mahzûr ve mazarratı mûcib olmayacak hâlî ve münâsib mahaller tahkîk olunarak oralara nakl ve iktizâsına göre setrecilere* birazı dahi Pâyzen Hânı'na iskân olunub zikr olunan

sırcıklar* dükkânlarının bir sıraya inşâsı olabildiği sûrette li-eci't-tehaffuz alt başına ve üst başına esnâfca birer yüksek taş dîvâr binâ ideler.

-34- Tabancacılar ve makâscılar dükkânlarını beş zirâ' kaddinde ve dört tarafı taş dîvâr ve üstleri tolos kemer veyâhûd üzerleri batırma* kremîdli ve altı Horasân sıva tavanlı ve önleri sacdan kanat ve kapu ile mestûr olub aslâ ahşâb kepenk ve saçak ile olmamak üzere kârgîr olarak binâ eyleyeler ve boyacılar dahi kârgîr olarak inşâ iderler ise yedlerinde ibkâ ve 'adem-i iktidârları sûretinde boyacılar dahi münâsib mahalle nakl olunalar.

Çârşû-yı Kebîr'de kalacak kuyumcu ve sâir esnâf dükkânları önlerinde olacak sedd ve peykelerini tuğladan veyâhûd Malta taşından yapub dükkânlarının ve gediklerinin beynlerinde olan fâsıla tahtalarının dahi yüzlerine teneke kapladalar ve sâir esnâf dahi yapacakları dükkânlarını nizâma tatbîken yapub yerlerinde ibkâ olunalar.

Muhterik olan ve bundan böyle yapılacak istpençyâr ve hekîm dükkânları dahi kârgîr olarak inşâ olunmak üzere res etibbâ-i hâssa efendî tarafına buyuruldu ısdârıyla ruhsat virile ve bâlâda zikr olunduğu vechile doğramacı esnâfî esnâf-ı sâire ile berâber münâsib mahallere nakl olunacak ise de işbu doğramacı ve çilingir esnâfî misillü nâsa ekseriyâ lüzûmlu olan esnâfdan birazının dükkânları semt ve münâsibine göre birer çâryek atem atem* münâsib mahallerde münferidce inşâ etdirile.

Börekci ve simitci furûnlarından çıkan kıgılcım ahşâba yetişmemek için ocaklarının ağzına kârgîr kemer çevirüb yâhûd Horasânlı dîvâr tavan binâ ve talaş için bir mahfûz mahal inşâ edüb nizâmları vechile ziyâde talaş almayalar ve bunlar ve gerek sâir âteşle i'mâl-i san'at eden esnâf dükkânlarının etrâfını ana dîvârı olarak taş dîvâr ile ihâta edüb ve dîvârı dahi kiremîdden yukarı çıkaralar ve bi'l-cümle dükkânların saçakları sacdan yapılıub iktidârı olmayanlar ahşâb yaparlar ise de kiremîd altını hâlis harc ve tuğla ile döşedüb ve tahtını mertek üzerine sıva ile bağdâdî saçak ile inşâ eyleyüb dirsekleri dahi demirden ola dükkânlarda asılı kepenk olmayub kepenkleri pârça tahtalardan olarak gönderleri** dükkânları tahtına hıfz ve bekci yerine vaz' ideler veyâhûd bezzâzistan dolâbları şeklinde düşürülür kepenk yâhûd sürme kepenk ola ve içlerinde eshâbının beytütet idecekleri kasâb ve şekerci ve helvâci çöreci ve kadâyıfci ve bakkâl ve sâir bu makûleden başka dükkânlarda aslâ oda yapılmayub zikr olunan dükkânlarda dahi hâricdden nerdübân ve kapulu oda inşâ olunmayub yalnız kendülerine beytütet için mahsûs olmak üzere muhtasarca binâ oluna ve zinhâr kahve dükkânları inşâ olunmaya.

Esirci esnâfî sınıf-ı kesîr olub temekkün etdikleri çârşûlarının kârgîr olması lâzımeden ise de muhterik olan mahallerin kârgîr inşâsı vakte muhtâc ve Lâleli vakf-ı şerîfinin alt katında kâin odalar dört yüz kadar nüfûsa vâfi olacağına mebnî esnâf-ı mezkûre şimdilik zikr olunan mahalde bi'l-icâre sâkin olmak isterler ise cânib-i vakfi şerîfe dahi menfa'atı mûcib olacağından tarafına

esnâf-ı merkûmeyi celb ederek ma'rifet-i şer' ve izn-i vakf-ı şerîf ile mahall-i mezkûre nakl ve iskânları İstânbûl kâdîsı efendîye buyuruldu ısdârıyla tenbîh ve iş'ar kılma.

Fîmâba'd ahşâb hân yapılmayub kârgîr olarak inşâ olunarak bunlarda kat'â peyke ve pîşgâh ve çârdâk misillü ahşâba müte'allik şey binâ olunmayub ve kârgîre muttasıl ahşâb dükkân inşâ olunmaya.

Kadîmî vechile bundan böyle dahi ehl-i İslâm binâlarının kadleri on dört ve re'âyânın on iki zırâ' olmak üzere inşâ olunub ancak menâzil eshâbının zî kudret olanlarına veyâhûd eshâb-ı menâzil masârîfinde ırzâ olunarak muttasıl olan hâneler arasında kiremîdden bir zırâ' mikdârı yukarı kârgîr dîvâr yapıdırıla ve yapılacak hânelerde yelkovan* olmayub saçak üzerinde olan uçdaki kiremîdi tutmak için batırma hâlis horasanlı harc ile kirpi ta'bîr olunur saçak inşâ oluna ve ba'de ez-în ocaklar künk ve mücef tuğladan olmayub kârgîr kubûrlu ocak inşâ kılma ve tahta-pûş ve cihânnümâ ve kemâfi'l-kadîm ola sekiz parmakdan ziyâde şehnişîn binâ olunmayub eğriler dahi sıvalı olarak yapı yüzünde aslâ ahşâb görünmeye ve ehl-i İslâmdan kârgîr menzîl binâ edeceklerine ruhsat virile ve menâzilin dört tarafı dolma duvar ola.

-35- Bu makûle vukû' bulan harîklerde 'adem-i takayyüdden nâşî herkes hânelerini tevsî' garazıyla mârrîn ve 'âbirînin hakkı olan tarîk-i câddeden birer ikişer parmak ve ba'zen dahi ziyâde yer alarak Âsitâne-i Sa'âdet'in ekserî sokakları darlaşmış ve müzâvvâlanmış olduğundan o misillü dar sokakları hâneler pencere pencereye olarak gece mûm yakdıklarında makarr-ı nisvân olan mahallere hilâf-ı şer'-i şerîf yekdiğerin nezâreti vukû'u ve hüdânegerde harîk vukû'unda muhâfaza mümkün olamayub derhâl sirâyet misillü uygunsuzlukların def'i lâzımeden olmağla bu def'a işbu husûsa me'mûrlar taraflarından be-âyet dikkat olunarak yollardan evlere ve dükkânlara yer çalınmamak üzere kalfa ve dîvârcılara tenbîh etdirildikten sonra mukaddemlerde o makûle sokaklardan alınmış olduğu tahkîk olanlar mehmâ-emken me'mûrlar taraflarından hakîmâne ırzâ ve iskânla bi'l-ihimâm terk etdirile ve gâyet ziyk olan sokaklarda mümkün olabilir ise tarafeynden yarımşar zırâ' yer bıraktırıla ve ba'zı müzavvââlar* dahi gerü çekilerek sokakların imkânı mertebe tevsî'ine dikkat oluna ve ber-minvâl-i muharrer yollardan dükkân ve evlere yer çalındığı sûrette komşuları kendülerini muhâtaradan vikâyeten ebnîye nizâmına me'mûr zâbitâna haber verdiklerinde bi't-tahkîk iktizâsına bakılacağı mahallât imâmılarına ve esnâf kethüdâlarına i'tibâr olunmak üzere İstânbûl kâdîsı efendî tarafına nizâmât-ı meşrûhayı mübeyyin yazılacak buyurulduya derc ve tasrîh deyü keyfiyât-ı nizâmiye ihtisâb ağası ve mi'mâr ağaya dahi başka başka bâ-buyuruldu tenbîh oluna.

El-hâletü hâzihi ebnîyenin kesreti cihetiyle 'amele yevmîyesi ve kerâste kıymeti tezâyüd itmemek için gerek sınıf-ı 'amele ve gerek ecnâs-ı kerâsteye fiât-ı lâyika dahi vaz' ve tahdîd olunub bu husûsa dâimâ dikkat ve nezâret etmesi için ihtisâb ağası ve mi'mâr ağaya hitâben başkaca buyuruldu ısdâr kılma.

İşbu nizâm muhterik olan mahaller hakkında ise de fîmâba'd düstûr'ul 'amel tutularak lede'l-iktizâ mecmû'-ı ebnîye haklarında cârî olmak üzere dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile cümle haklarında sibâk* tutulub şefâ'at ile iltizâm ile nizâm-ı mezkûrun hilâfete bir vakitte mücâseret olunmaya.

İzzetlü Defterdâr Efendî

Cümleye ma'lûm olduğu üzere bir müddetden berü kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-i mülkiyeye lâyıkiyla bakılmadığından her bir şey şîrâze-i nizâmından çıkmış olduğundan bu def'a sâye-i ma'deletvâye-i hazreti şehinşâhîde bi'l-cümle esnâfin şîrâze-i nizâmına bir hüsn-i sûret verilmek üzere dergâh-ı 'âlî kapucu başlarından sâbık humbaracıbaşı Mustafâ Ağa bi'l-intihâb mahsûsen ihtisâb ağası nasb ve ta'yîn olunmuş ise de evvel emirde ihtisâb ağası olanlara kâfi bir mahal lâzım gelüb el-hâletü hâzihi çârdâkda ihtisâb ağalarına mahsûs olan mahalli muhterik olmazdan mukaddem kadîm olan ihtisâb ağalığına kâfi bir mahal iken muhterik olduktan sonra ber-takrîb kendüye geçmiş olan hisseyi maktûl şâbcı buhûr* hâssa hasekîlerinden mahrec Hâcî Ârif Ağa'ya virmesi ve merkûm dahi ekser 'arsasını kuruyemişçilere satub ol sûretle darlaşmış olduğuna binâen mukaddem kuruyemişçilere satılan mahallerin değer bahâları virilerek ve her ne kadar fâsılalı ise de Çardak iskelesi yanında olan elli altı kahvesi dahi ihtisâba tahsîs ile denizden gelen giden kayıklara dâhi nezâret etmek üzere ihtisâb ağası mahalli karşusunda olan üç dört dükkânı dahi alınarak cânib-i mîrîden müstakil ve derece-i kifâyede ihtisâb ağası konağı inşâ olunması husûsuna irâde-i seniyyeye müte'allik idüb ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı übbehetmakrûn-ı mülûkâne sahîfe-pîrâ-yı sudûr olmağla mantûk-ı münîfi üzere ebnîye-i mezkûre eshâbını celb ve mi'mâr ağa mârifetiyle bi'l-ırzâ cânib-i mîrîden mübâya'a birle şimdiki ihtisâb ağalığı dâiresine elverecek sûretle keşf-i mesâha ile keyfîyeti bâb-ı 'âlîye ifâdeye himmet eyleyesiz deyü.

Fî S (Safer) sene 242

-36- İstanbul Kâdisına

Nesta'üzübillah eti'ullahe ve eti'u'r-resûl ve ulü'l-emri minküm âyet-i kerîmesi muktezâsınca kâffe mü'min-i muvahhid olanlar emr-i ulü'l-emre itâ'at ve inkiyâd ile me'mûr olub bir müddetden berü yeniçeri nâmına olan eşkiyâ makûlesi hilâf-ı şer'-i şerîf dâire-i itâ'atden hurûc iderek fürce bulması cihetiyle gerek memâlik-i mahrûsede ve gerek dârü's-saltanat-ı seniyyede her bir şey çığrından çıkmış ve o makûle eşrâr-ı nâsın garazları olan mel'aneti icrâ zımnında her bir şeye müdâhale dâ'îyesine düşmelerinden nâşi ümmet-i Muhammedîyeden mâl ve cânlarından emnîyetleri kalmayub râhatlarına hâlel gelerek bayağı alış verişlerine varınca fesâda varmış ve re'âyâ makûlesi bile tavr ve edeb-i ra'îyyete mugâyir kıyâfetler ile uygunsuz harekete başlamış olduğu derkâr ve hattâ 'ibâdullahın muhtâc oldukları erzâk ve eşyâyâ ve başıboş serseri makûlelerine nezâret ve dikkat etmek üzere taraf-ı ulü'l-emrden muhtesib ta'yîni husûsu Hazreti Ömerü'l-Fârûk radiyallahü 'anh zamânı-ı sa'âdet-nişânlarından berü cârî olarak işbu Devlet-i

Aliyye-i Muhammediyye'nin hîn-i zuhûrundan 'ahd-i karîbe gelinceye deĝin mahsûsan ihtisâb ağası ta'yîniyle nizâm-ı memleket ve âsâyîş-i 'ibâd mâddesine ikdâm olunmuş iken gürûh-ı mahzûlenin her bir alışverişe dahi el uzatmaları ve dürlü dürlü muhtekirliğe tasaddîleri takrîbiyle işbu usûl-i müstahesene-i kadîmeye dahi lâyıkiyla bakılamadığından 'ibâdullah havâyic-i zarûriyetlerinden olan eşyâyı dahi noksân vezn ve gâlî bahâ ile mübâya'aya mecbûr ve makdûr oldukları âşikâr olub lillahi'l-hamd ve'l-minne el-hâletü hâzihi o makûle müfsidlerin def' ve terbîyeleri müyesser olduğundan inşaallahü te'âlâ bundan böyle her bir husûsu şer'-i şerîf ve kânûn-ı münîfe tatbîk ile ümmet-i Muhammedin günden güne sâye-i 'adâletvâye-i şâhânedede râhat ve âsâyîşleri tezâyüd bulmasına dikkat olunması şevketlü kerâmetlü pâdişâh-ı İslâm huldullahi mülkühü ilâ yevmü'l-kıyâm efendimiz hazretlerinin emr ü fermân-ı pâdişâhaneleri muktezâsından olmak mülâbesesiyle mücerred âsâyîş-i bilâd ve 'ibâd zımında Devlet-i Aliyye'nin el-hâletü hâzihi icrâ etmiş ve etmekte olduğu her bir mâdde muktezâ-yı şer'-i şerîfe tatbîk ve kimesne hakkında bilâ mücib gadr ve hayf vukû'a gelmemesine ihtimâm ve tedkîk ile görülmekte ve leyl ve nehâr ancak din-i mübîn hıdmeti ve 'ibâdullahın âsâyîş ve râhatı iltizâm olunmakta olduğu bu misillü bu def'a dahi mücerred 'ibâdullahın refâh-ı hâl ve âsâyîş bâlleri zımında me'kûlât ve is'âra dikkat ve erbâb-ı ihtikârın def'ine ve başıboş ve serserî makûlesinin şirâze-i nizâmılarına ve re'âyâ tâifesinin tavr-ı ra'iyetden hâric hareketlerinin men'ine mübâderet etmek üzere kâ'ide-i müstahesene-i kadîme-i şer'îye üzere bâ-irâde-i seniyye dergâh-ı 'âlî kapucu başarılarından mahsûsâ ihtisâb ağası ta'yîniyle dâimâ bâzâr ve esvâkda kol ile gezerek ümmet-i Muhammediyyenin alacakları eşyanın narh ve terâzüsüne ve sâir havâyic-i zarûriyelerine dikkat ve i'tinâ ve me'mûriyeti muktezâsı icrâ eylemesi tenbîh kılınmış olmağla imdi sığâr ve kibâr ve îmân ve insâfî olan cümle ümmet-i Muhammed Devlet-i Aliyye'nin her hâlde murâd-ı hayrîyet-i mu'tâdı ancak i'zâz-ı dîn-i mübîn ve vîkâye-i âsâyîş-i 'ibâd-ı müslimîne masrûf ve münhasır idüğüne işbu icrâ olunan ihtisâb ağalığı nizâmı dahi kendü haklarında ni'met-i 'uzmâ olduğunu bilüb şükür ve hamde mübâderet ve ehl-i gürûhundan olanlar külli mü'min uhüvvühü muktezâsınca birbirlerini dîn karındaşı bilerek ve gönül birliğini elden bırakmayarak her hâlde emr-i ma'rûf ve nehy-i 'ani'l-münker ile 'amel ve hareket ve evkât-ı hamseyi cemâ'atle edâya müdâvemet ve mahallelerine ve içlerine yaramaz ve müfsid ve müzevvir makûlesi uğratmayub kendü hâli ve maslahatlarıyla iştigâl birle ehl-i İslâma yakışmayan hâlât-ı kabîhadan ve vazîfesinden umûr-ı devlete dâir ...dilerden ziyâde tevekkî ve mübâ'det ve hemân cümleye farz olan da'vât-ı hayrîye-i hazreti pâdişâhîye muvâtebet* eylemelerini ahâlî mahallâta ve sâir iktizâ idenlere tefhîm eylemelerini eimme-i mahaltâta ve esnâf kethüdâlarına ifâde ve tenbîh eylesesiz deyü.

Fî Evâil-i S (Safer) sene 242

-37- İzzetlü Defterdâr Efendî

İşbu mevâdd-ı nizâmîye lâyihasının aslı tarafımızdan bâ-takrîr 'atebe-i felekmertebe-i cenâb-ı hilâfetpenâhiye lede'l-'arz lâyihada mûnderic olan mevâdd-ı nizâmîyenin yolunda mütâla'a olunmuş olmağla icrâsına cümle tarafından nasb-ı nefis idâm olunsun mazmûnunda şeref-efzâ-yı

sahîfe sudûr buyurulan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne mücebince lâyiha-i mezkûre dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd olunub bir sûreti ihrâc etdirilerek bâlâsına iktizâsına göre buyuruldu tasdîriyle ihtisâb ağasına verilmiş ve ihtisâb mâddesinin i'ânı için fazîletlü İstânbûl ve bilâd-ı selâse kadîları efendîlere başka ve ihtisâb ağasına mahsûs olmak üzere inşâ olunacak konağın keşfi husûsuyla esnâf ve inhisâr nizâmına dâir mukaddemlerde sudûr iden evâmîr-i 'aliyye kayıdları ihrâc etdirilerek ba'de iktizâlarına bakılmak üzere bâb-ı 'âlî bâ-takrîr ifâde olunması zımnında tarafınıza hitâben başka ve kayıkcılar ve tüccâr ve sâir 'amelenin tahrîr ve kefile rabt olunmaları bâbında 'izzetlü bostancıbaşı ağa ve hâssa mi'mârı ağaya başka başka beyâz üzerine buyuruldular tasdîr ve men'-i mürûr mâddesine dâir tarafımızdan cânib-i fetvâpenâhîden taşralara iktizâsına göre mektûblar tahrîr itdirilmiş olub ta'yînât ve mâhîyeler husûsuna ittibâ' mâddesine dâir lâzım gelen buyuruldular dahi derdest-i tahrîr olmağla siz dahi işbu sûreti bi-'ibârethâ baş muhâsebeye kayd itdirdüb darbhâne-i 'âmireye bir kıt'a ve 'aynî 'ilm ü haberini ve bâb-ı 'âlîden buyuruldular yazılan husûsat-ı muharrereden mâ'adâ mevâdd-ı müteferrika için dahi İstânbûl kâdîsı efendî mûmâileyh ve tersâne-i 'âmire emîni 'izzetlü efendî tarafına ve sâir lâzım gelen mahallere iktizâsına göre 'ilm ü haberleri i'tâ ve tarafınıza müteferri' olan mevâdd-ı sâireyi dahi ber-muktezâ-yı irâde-i seniyye-i icrâya mübâderet eyleyesiz deyü.

Fi 9 S (Safer) sene 242

Defterdâr Efendîye

Cümleye ma'lûm olduğı üzere bir müddetden berü kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-ı mülkîye-i saltanat-ı seniyyeye lâyıkıyla bakılmadığından her bir şey tavr-ı kadîmden çıkmış ve ezcümle Âsitâne-i Sa'adet birtakım aslı ve nesli nâ ma'lûm serserî eşhâs ile dolmuş olduğundan mukaddemce o makûle eşhâs-ı mechûle takım takım vilâyetlerine tard ve ref' olunarak İstânbûl ve havâlîsi tathîr olunmuş ise de bundan böyle dahi gerek derûn-ı Âsitâne ve etrâf ve havâlîsinde o misillü işsiz ve güçsüz ve aslı ve nesli belürsüz eşhâs bulunmamak ve umûr-ı esnâfa dahi lâyıkıyla i'tinâ ve dikkat kılınmak üzere bu def'a bâ-irâde-i seniyye taraf-ı Devlet-i Aliyye'den mahsûsen ihtisâb ağası nasb olunarak kadîm muhtesiblerin usûl-i me'mûriyetleri vakit ve hâle göre ba'zı nizâma rabt olunmuş ve Dersa'âdet'de olan etbâ' dahi üçe münakısm olub bir kısmı şehri ve bir kısmı dahi İstânbûl'da tehhül ile yerlü gibi olarak ve diğerk kısmı yersiz yurdsuz fakat hıdmetinde olduğı adamın hânesinde olduğundan lede'l-icâb hıdmet eylediğı dâireden izin verilür ise ve diğerk kısımları gibi evlerine giremeyerek başıboş kalacağına binâen o makûlelere dâirelerden izin verildikde başıboş kalmamak için izin viren adam sebebi beyânıyla yedine tezkere virüb aldığı tezkere ile ihtisab ağasına giderek ba'zı Osmânlulukda gezen enderûn ağası ve sâirlerin lüzûmu derkâr olduğuna nazaran tahsîsi icâb iden hâna irsâl ve anda temekkün ile bir mahal bulub ihtisâb eyledikde mukaddem aldığı tezkeresini ihtisâb ağasına götürüb şakk etdirderek bu vechile o misillü evlü barklı olmayan hıdmetkâr hıdmet ettiğı efendîsinden tezkere almadıkca âhir intisâb ideceğı mahalde veyâhûd vardığı hânda kabûl olunmayub ancak bu misillü ayrılmak isteyenlere dahi efendîleri meccânen hıdmet etdirerek veyâhûd aylık ve yıllık ve sâir şeyden dolayı matlûbu var ise

vaz geçürmek için yedine tezkere virmeyerek gadr ve rencide idecek olur ise muhtesibe ifâde-i hâl idüb ol dahi efendîsi kangı tarîkden ise zâbitine ihbâr ederek zâbiti tarafından iktizâsına bakılmak ve ba'd ezîn 'ulemâ ve ricâl sâir hademededen bir kimesne bir kimesneye şefâ'atiyle hıdmetkâr göndermemek husûsu muktezâ-yı irâde-i seniyyeden olarak ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı übbehetmakrûn-ı mülûkâne-i şerefiz-i sudûr olmakdan nâşî keyfiyeti baş muhâsebeye kayd etdirderek îcâb eden mahallere 'ilm ü haberlerinin i'tâsıyla icrâ-yı irâde-i seniyyeye himmet eylesesiz deyü.

Fî Evâhir-i S (Safer) sene 242

-38- Defterdâr Efendîye

Ma'lûmunuz olduğu üzere bir müddetten berü kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-ı mülkîye-i saltanat-ı seniyyeye lâyıkiyla bakılmadığından her bir şey tavr-ı kadîmîden çıkmış ve şer'en ve kânûnen memnû' olan inhsâr-ı bey' ve şîrâ mâddesine küllî hâlel ve fesâd karışub her bir esnâf yedlerine ber-takrîb fermânlar alarak her bir eşyâyı ve husûsuyla sarâc(serrâc) esnâfı at takımına müte'allik ba'zı köhne şeylerin iştirâsını kendülerine hasır etmiş olduğuna binâen geçende sarây-ı hümâyûnda sâbık ve lâhık şuyûh-ı İslâm ve vüzerâ-yı 'izâm ve 'ulemâyı a'lâm ve sâir erbâb-ı şûrâ hâzır oldukları hâlde 'akd olunan meclis-i şûrâda ihtisâb ağalığı nizâmına dâir lâyihanın müzâkeresi sırasında gerek sarâc sınıfının ve gerek sâir esnâfın nizâmâtına ve bu misillü inhisâr mâddesine dâir yedlerinde bulunan evâmîr-i 'aliyyenin bi'l-cümle kayıdları ma'rifetiniz ile ihrâc etdirilerek içlerinden 'ibâdullahın nâfi' ve bekâsı münâsib olanlar ibkâ ve umûr-ı mülkîyeye muhâlif ve 'ibâdullahı muzır olanların kayıdları terkîn ve ilgâ olunması beyne'l-huzzâr tensîb ve tizkâr olunarak keyfiyeti tarafımızdan pâyigâh-ı serîr şevketmasîr-i hazreti cihândârîye lede'l-'arz iktizâsının icrâsına mübâderet olunması mazmûnunda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı pâdişâhâne-i sahîfe pîrâ-yı sudûr olmuş olmakdan nâşî mantûk-ı münîfi üzere bi'l-cümle esnâf nizâmâtına ve inhisâr mâddesine dâir verilmiş olan evâmîr-i 'aliyye kayıdlarını baş muhâsebe ve dîvân-ı hümâyûn kalemlerinden ve aklâm-ı sâireden birer birer derkenâr etdirderek iktizâlarının icrâsına mübâderet olunmak için keyfiyeti bâ-takrîr ifâdeye müsârâ'at eylesesiz deyü.

Fî Evâhir-i S (Safer) sene 242

Hâssa Mi'mârı Ağaya

Cümleye ma'lûm olduğu üzere bir müddetten berü kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-ı mülkîye-i saltanat-ı seniyyeye lâyıkiyla bakılmadığından her bir şey tavr-ı kadîmîden çıkmış ve ezcümle Âsitâne-i Sa'âdet'e bir takım aslı ve nesli nâ-ma'lûm serserî eşhâs ile dolmuş olduğundan mukaddemce o makûle eşhâs-ı mechûle takım takım vilâyetlerine tard ve def' olunarak İstânbûl ve havâlîsi tathîr olunmuş ise de bundan böyle gerek derûn-ı Âsitâne ve etrâf ve havâlîsinde o misillü işsiz ve güçsüz ve aslı ve nesli belürsüz eşhâs bulunmamak ve umûr-ı esnâfa dahi lâyıkiyla i'tinâ ve dikkat kılınmak üzere bu def'a bâ-irâde-i seniyye-i taraf-ı Devlet-i Aliyye'den mahsûsen ihtisâb

ağası nasb kılınmış ve Dersa'âdet'de bulunmağla neccâr ve sıvacı ve nakkâş ve rencber tâifesi dahi ma'rifetin munzam olarak defter olunub her biri kavî kefile rabt olundukdan sonra küfelâsı ve isim ve şöhet ve vilâyeti derciylele bir kıt'a defteri ihtisâb tarafına virilüb tarafınızdan dahi bunlara bir yoklamacı ta'yîn ile ara ara yoklandırılarak ihtisâb tarafından olan defter ile tatbîk olunmasına ve esnâf-ı merkûmeye ve ırgad başı ve müslim rencberlerden bekârları neccâr tâifesinin temekkün oldukları hânlarda isim ve eşkâl ve kefli ma'lûm olarak kendülerinde sâkin olub silâh bulunmamasına dikkat ve akdem ve hîn-i yoklamada ziyâde adam bulunur veyâhûd memnû' olan silah istishâli haber olunur ise ihtisâb tarafına haber virilerek hakkından gelinmesi ve yoklama vesîlesi* ve gerek bilâ müceb töhmet isnâdıyla gerek esnâfı merkûmeden ve gerek rencberler tarafından kimesne bir akçe alamaması ve alınır ise tekdîr olunması husûsuna ve bu takım eşhâsa ve hareket ve ef'âllerine 'ale'l-husûs Dersa'âdet'de ve Boğaziçi'nde ve mahal-i sâirede bir binâ yapılacak olundukda nakkâşların nişânları vaz' etmeleri ve sıva üzerine yağlı boya urulmasının müslümân nakkâşlara inhisâr mâddelerinin külliyen men' ve def'ine dikkat olunarak binâ sâhibi müslim ve re'âyâdan kangısına diler ise ana boyatmış ve dülger ve sâiri ma'rifetinizle vaz' olunan fiâtndan ziyâde ücret talep idememesi ve nizâmından ziyâde fâhiş binâlar yapılmaması husûslarına ale'd-devâm tarafınızdan ve ihtisâb ağası bulunanlar câniblerinden kemâliyle imtinâ' ve ihtimâm kılınması mâddeleri ittifâk ârâ ile karârgîr olarak ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı mülükâne-i sahîfepîrâ-yı sudûr olmuş olmakdan nâşî imdi muktezâ-yı irâde-i seniyyeyi iktizâ idende etrâfiyla ifâde ve tebyîn ve hilâfî harekete cesâret idenlerin bâla imhâlin icrâ-yı te'dîblerine ibtidâr kılınacağı mesâmi'-i intibâhlarına tefhîm ve telkîn iderek siz dahi bir vakitte ardını boşlamayarak ve icâbına göre ihtisâb ağası ile dahi muhâbere eyleyerek her bir mâddenin bundan böyle ilâ mâşâallahü te'âlâ icrâsı husûsuna mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 5 S (Safer) sene 242

-39- Hâssa Mi'mârı Ağaya

Ma'lûmunuz olduğu vechile gerek derûn-ı Âsitâne ve etrâf ve havâlsinde işsiz ve güçsüz ve aslı ve nesli belürsüz eşhâs bulunmamak üzere her bir sınıfın ihtisâb ağası ve sâir me'mûrîn ma'rifetiyle tahrîr ve kefile rabt olunması karârgîr-i nizâm olarak Dersa'âdet'de bulunan neccâr ve sıvacı ve nakkâş ve rencber tâifesi dahi ma'rifetiyle munzam olarak defter olunub her biri kavî kefile rabt olundukdan sonra küfelâsı ve isim ve şöhet ve vilâyeti derciylele bir kıt'a defteri ihtisâb tarafına virilüb tarafınızdan dahi bunda bir yoklamacı ta'yîn ile ara ara yoklandırılarak ihtisâb tarafında olan defter ile tatbîk olunmasına ve esnâf-ı merkûme ve ırgad başı ve müslim rencberlerden bekârları neccâr tâifesinin mütemekkin oldukları hânlarda isim ve eşkâl ve kefli mâlûm olarak sâkin olub kendülerinde silâh bulunmamasına dikkat ve ikdâm ve hîn-i yoklamada ziyâde adam bulunur veyâhûd memnû' olan silah istihâli haber alınur ise ihtisâb tarafına haber virilerek hakkından gelinmesi ve yoklama vesîlesi* ve gerek bilâ mücib töhmet isnâdıyla gerek esnâf-ı merkûmeden ve gerek rencberler tarafından kimesne bir akçe alamaması ve alınur ise tekdîr olunması husûsuna tarafından ale'd-devâm kemâliyle i'tinâ ve ihtimâm kılınması tenbîhâtını

muhtevî tarafına mukaddemce mahsûs buyruldu tastîr ve tesyîr kılınmış ise de bunlardan başka bıçkıcı doğramacı ve kafesci ve eğerci ve taşçı ve koğacı ve hamâmcı esnâfı dahi zîr-i idârende olduğu bu def'a tahkîk kılınmış ve nizâmât-ı mezkûre anların haklarında dahi ma'rifetinle icrâ olunmak lâzım gelmiş olmakdan nâşî neccâr ve sıvacı ve nakkâş ve rencber haklarında icrâsına buyruldu tenbîh ve iş'âr olunan nizâmâtın bunların haklarında dahi icrâsıyla ifâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye ikdâm mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 9 S (Safer) sene 242

Defterdâr Efendiye

İstânbûl ve bilâd-ı selâse ve Edirne ve Burûsa mahkemelerinden ba'zı kimesnelere mâhîye ve ta'yînât tahsîs olunarak refte refte çoğalmış ve hazînemizden kethüdâımız 'izzetlü ağa ve tarafınızdan ve 'izzetlü reisülküttâb efendî ve çavuş başı ağa câniblerinden fukarâ mâhîyesi nâmıyla mahsûs olan mebâliğ ve gerek kılâr-ı sadr-ı 'âliden virilmekte olan in'âm ta'yînâtı kezâlik vakit vakit tekessür iderek müstehak ve gayr-ı müstehak bir kere yedine tezkere alanların ekseriyâ sonra mahlûlu dahi bulunmayarak mâhîye haylîce masârifi müstelzim olmuş olmakda olduğundan her ne ise elyevm yedlerinde tezkere olanlar bu mâddeleri kendülerine rızk-ı mahsûsa ad etmiş olduklarına mebnî kat'-ı erzâk olunmamak için mevcûd olanlara dokunulmayub ancak fimâba'd mehâkim-i mezkûreden ve sâir mahkemelerden ve hazîne ve kılâr-ı sadr-ı 'âlî ve hıdmet-i kethüdâyı ve defteri ve riyâset ve çavuşbaşılıktan gerek mücedden ve gerek mahlûl vukû'unda bir kimesneye mâhîye ta'yîn ve tahsîs olunmaması husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkâne ta'alluk idüb ol bâbda sahîfe-i pîrâ-yı sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı 'inâyetmokrûn-ı mülûkâne mücebince İstânbûl ve bilâd-ı selâse kâdîları efendîlere beyâz üzerine buyuruldular ve Edirne ve Burûsa ve sâir iktizâ iden mahallerin hükkâm ve nüvvâbına dahi taraf-ı hazret-i fetvâpenâhîden mektûblar tastîr olunmuş olmağla siz dahi keyfiyeti iktizâ ile mahallere kayd itdirderek hazîne ve kılâr-ı sadr-ı 'âlî hıdmet kethüdâyı ve riyâset ve çavuşbaşı ağa taraflarına 'ilm ü haberlerinin i'tâsıyla icrâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye mübâderet eyleyesiz deyü.

İstânbûl Kâdîsı Faziletlü Efendî

İstânbûl ve bilâd-ı selâse ve Edirne ve Burûsa mahkemelerinden ba'zı kimesnelere mâhîye tahsîs olunarak refte refte çoğalmış ve müstehak ve gayr-ı müstehak yedine bir kere tezkere alanların ekseriyâ sonra mahlûlü dahi bulunamayarak mâhîye haylîce masârifi müstelzim olmuş ve olmakda olduğundan her ne ise elyevm yedlerinde tezkere bulunanlar bu mâhîleri kendülerine rızk-ı mahsûs 'add eylemiş olduklarına mebnî kat'-ı erzâk olunmamak için mevcûd olanlara dokunulmayub ancak fimâba'd mehâkim-i mezkûreden ve sâir mahkemelerden gerek müceddeden ve gerek mahlûl vukû'unda bir kimesneye mâhîye tahsîs olunmaması husûsuna irâde-i seniyye ta'likîyle ol bâbda şerefrîz-i sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı pâdişâhâne mücebince Üsküdâr ve Galata ve havâss-ı refî'a kâdîları efendîler beyâz üzerine buyuruldular tastîr ve Edirne ve Burûsa

kâdîlarına dahi cânib-i hazreti fetvâpenâhîden mekâtîb tahrîr ve tesyîr olunmuş olmağla siz dahi keyfiyeti sicile kayd ve sebt ile bundan böyle infâz ve icrâsına mübâderet eylesesiz deyi.

Fî Evahir* S (Safer) sene 42

Bir sûreti

Üsküdar Kâdîsı Efendî

Bir sûreti

Galata Kâdîsı Efendî

Bir sûreti

Havâss-ı Refî'a Efendî

-40- Rûm Patrîki

Bir müddetten berü kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-ı mülkîyeye bakılmadığından her bir şey tavr- kadîminden çıkmış ve ezcümle ehl-i zimmet re'âyâ dahi bir müddetden berü tavr-ı ra'iyete menâfî bî-edebâne hareketi i'tiyâd eylemiş olduğundan bunların her birine lâyıkiyla i'tinâ ve dikkat eylemek üzere bâ-irâde-i seniyye dergâh-ı 'âlî kapucubaşlarından mahsûs ihtisâb ağası nasb ve ta'yîn olunarak ol bâbda ittifâk ârâ ile karârgîr olub bâlâsı dahi hatt-ı hümâyûn-ı übbehtmakrûn-ı hazreti pâdişâhî ile müveşşeh olan nizâmânâmede ehl-i zimmet re'âyâ tâifesi ba'de ez-în büyük kalpak ve ehl-i İslâma mahsûs renk ve hey'etde çuka ve kumâş geçirüb kadîmî reâyâyâ mahsûs olan siyâh ve dar çuka nebeş ve cübbe giyerek re'âyâyâ mahsûs olan kıyâfet ile gezmeleri peşîn* patrîkleri tarafından tenbîh ve te'kîd olunub ba'de kıyâfet-i mahsûsasından hâric kıyâfet ile bir zimmîye râst gelür ise derhâl ahz ve te'dîb olunması husûsu münderic ve mahsûs olduğuna binâen ağa-yı mûmâileyh o makûlelere lede't-tesâdüf iktizâsına göre te'dîb ve tenbîh itmekde ise ba'zı mahallât aralarında ve Boğaziçi'nde bir takım süfehâ-yı re'âyâ tavr-ı ra'iyyetden hâric harekete ibtidâr ve İslâma mahsûs elbisese ve Boğaziçi ve Beyoğlu ve Kâğıdhâne taraflarında ve sâir mahallerde ba'zı re'âyâ kızları Frenk hey'etinde gezmek misillü şeylere ve ictisâr eyledikleri bi'l-ihbâr tahkîk olunarak ba'd ezîn re'âyâdan birini uygunsuz kıyâfet ile görür ise derhâl icrâ-yı te'dîbine müsâra'at eylemesi husûsu bu def'a dahi beyâz üzerine buyuruldu ısdârıyla ihtisâb ağası mûmâileyhe tenbîh ve te'kîd olunmuş ve bu mâdde yalnız ihtisâb ağasının üzerine bırakılmayarak tarafımızdan dahi bi't-taharrî haber alındıkca başkaca te'dîb ve terbiyeleri mâddesine bakılması tasâmim kılınmış ve bu mâdde zımnında Ermenî patrîkine ve hâhâmbaşuya dahi başka başka buyrulduklar tastîr etsirilmiş olmağla siz dahi Rûm tâifesi min ba'd kadîmi vechile elbise giyerek her bir tavr ve harekât ve sekenâtlarını usûl-i ra'iyyete uydurarak hilâfına mütecâsir olmamaları keyfiyâtını ve hilâfına cesâret ideri olur ise bilâ amân hakkından gelineceğini iktizâ idenlere de gûş ü hûşlarına ilkâ ve tefhîme mübâderet eylesesiz deyi.

Fî 25 S (Safer) sene 242

Bir sûreti Ermeni patrîki ve hâhâmbaşuya

Kezalik iki kıt'a

Bir sûreti ihtisâb ağasına Şu vechile buyrulduklar yazıldığı beyân kılınarak o misillülerin icrâ-yı te'dîblerine mübâderet eylemesi için iktizâsına göre

-41- Bostâncıbaşı Ağaya

Cümleye ma'lûm olduğu üzere bir müddetden berü kavânîn-i 'örfiye ve nizâmât-ı mülkîye-i saltanat-ı seniyyeye lâyıkiyla bakılmadığından her bir şeyi tavr-ı kadîminden çıkmış ve ezcümle Âsitâne-i Sa'âdet'e bir takım aslı ve nesli nâ-ma'lûm serserî eşhâs ile dolmuş olduğundan mukaddemce o makûle eşhâs-ı mechûle takım takım vilâyetlerine tard ve def' olunarak İstânbûl ve havâlîsi tathîr olunmuş ise de bundan böyle dahi gerek derûn-ı Âsitâne ve etrâf ve havâlîsinde o misillü işsiz ve güçsüz ve aslı ve nesli belürsüz eşhâs bulunmamak ve umûr-ı esnâfa dahi lâyıkiyla i'tinâ ve dikkat kılınmak üzere bu def'a bâ-irâde-i seniyye taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ihtisâb ağası nasb ve ta'yîn olunmuş ve kayıkcı ve mâ'ûnacı takımı dahi ma'rifetiniz ile defter olunub her biri kavî kefile rabt oldukdan sonra küfelâsı ve isim ve şöhret ve vilâyeti derciyle bir kıt'a defteri ihtisâb tarafına virilerek taşralardan gelenlerden biri kayıkcı veyâhûd mâ'ûnacı ve salâporyacı olmak lâzım gelmekte kangı iskelede işleyecek ise ol iskelenin kethüdâsı kayıkcı san'atına girecek şahsı kefilî ile ihtisâb ağası huzûruna götürüb yazdırdıktan sonra ağa-yı mûmâileyh cânibinden tarafınıza 'ilm ü haberi virilüb işbu kyıkcı tâifesi dahi uydurularak beher mâhda bir kerre bostâncı ocağı büyük yazıcıbaşısı ma'rifetiyle yoklanub defterini ihtisâb ile tatbîk iderek ziyâde bulunan adam kim olduğu ve ne sûretle girdiği taharrî ve tahkîk olunub ihtisâb ağasının haberi ve kefilî olmayarak alınmış ise bulunduğu iskelenin kethüdâsı derhâl İstânbûl'dan tard ve def' ve te'dîb olunması ve bunlarda silâh bulunmaması ve bunlardan işbu yoklama münâsebetiyle gerek bostâncı ocağı yazıcısı ve gerek sâir tarafından bir akçe mütâlebe olunmayub alınır ise yazıcı-i merkûmun ocağından bilâ nânpâre def' ve te'dîble mübâderet kılınması ittifâk-ârâ ile karârgîr olarak ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı übbehetmakrûn-ı cenâb-ı pâdişâhî sahîfe pîrâ-yı sudûr olmağla keyfiyeti iktizâ idenlere etrâfiyla ifâde ve tefhîme dikkat ve siz dahi bu husûsun ardını boşlamayarak dâimâ ve müste'miren icrâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye mübâderet eylesiz deyi.

Fi Evâhir-i S (Safer) sene 242

Ser Etibbâ-i Hâssa İzzetlü Fazîletlü Efendî Hazretleri

İrâde-i ezeliye-i hazret-i fi'âl limâ yürîd eğerçi-i mukadderât murâd-ı bahâdan aslâ ve kat'â tahallûf etmeyerek lâ cürm vukû'a geleceği müteyakkin ve bedîdâr ise de işbu 'âlem-i esbâbda çâre-cûy olmak 'âdet-i beşerîyeden olduğuna binâen bu def'a bi-kazâillahi te'âlâ vukû' bulan harikde zâhîren sirâyet mâddesine sebep görünülen şeylerin men'iyile tahaffuza dâir ba'zı esbâba teşebbüs olunarak o makûle muhterik olan mahallere yapılacak ebnîyenin ittifâk ârâ ile tensîb ve tasvîb olunan karâr ve nizâma tatbîken yapılması ve ezcümle gerek bu def'a muhterik olan ve bundan böyle yapılacak ispençyâr ve hekîm dükkânları dahi kârgîr olarak inşâ olunmak üzere tarafınıza buyruldu ısdârıyla ruhsat verilmesi husûsları kaleme alınan nizâm-ı lâyihasında mûnderic olarak ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı şevketmâkrûn-ı pâdişâhâne sahîfe pîrâ-yı sudûr buyrulması ve esnâf [ve]sâire dükkânları ve menâzil için İstânbûl kâdîsı fazîletlü efendîye ve ihtisâb ağasına ve mi'mâr ağaya başka başka buyurdular tasdîr kılınmış olmağla siz dahi ba'de'l-yevm yapılacak

ispençyâr ve hekim dükkânlarının kârgîr olarak inşâ olunması husûsu lâzım gelenlere ifâde ve tefhîm birle icrâ-yı muktezâ-yı irâdee-i seniyye himmet buyurdular deyü.

Fî 11 S (Safer) sene 242

-42- Evkâf Müfettişi Efendî ve Hâssa Mi'mârı Ağaya

Bu def'a bi-irâdetillahi te'âlâ vukû' bulan harîkde muhterik olan destereci ve burgucu ve keserci ve eğeci esnâfî dükkânlarının bir tarafı Çârşû-yu Kebîr ve bir tarafı dahi menâzile muttasıl olduğundan ve bunların san'atları âteş ile i'mâl olunmakta olduğundan sâir 'ibâdullaha hıyânete esnaf-ı merkumenin dükkânları kadîm mahallerinde inşâ olunmayarak âhir münâsib ve hâlî bir mahalle nakl olunması irâde-i seniyye muktezâsından olduğuna binâen esnâf-ı merkûme hâllerine cesbân* olan mahalli lede't-taharrî Sultân Mehmed Han Câmi'-i şerîfî civârında harâbe tîmârhâne dîvârî dâhilinde kâin mahal kendülerine her vechile münâsib ve mahzûrdan sâlim olduğundan bahsle hâllerine merhameten mu'accelesi kendülerine in'âm olunarak münâsibi vechile icâre takdîriyle beher sene cânib vakf-ı müşârünileyhe edâ olunmak şartıyla mahall-i mezkûrede muhterik olan beş 'aded dekâkîn ve yirmi 'aded burgucu ve yirmi 'aded destereci on 'aded keserci ve on iki 'aded eğeci ki cem'an kırk yedi 'aded dekâkîn inşâsına müsâ'ade-i seniyye-i mülûkâne erzân buyrulması esnâf-ı merkûme tarafından bâ 'arz-ı hâl istid'â olunub esnâf-ı merkûmenin istid'â eyledikleri mahall-i vâkı'â mevki' cihetle münâsib görünmediğinden tıbkı niyâz ve istid'âları üzere tanzîmine müsâ'ade-i merâhimede mülûkâne-i şâyân ve erzân buyrularak ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı 'inâyetmakrûn-ı hazret-i pâdişâhî şerefrîz-i sudûr buyurulmuş olmakdan nâşî imdi vakf-ı müşârünileyh mütevellîsi hâzır olduğu hâlde muktezâ-yı irâde-i seniyye üzere mahall-i mezkûreden esnâf-ı merkûmeden her birine bilâ mu'accele derece-i kifâyede dükkân yeri tahsîs ve cânib vakf-ı şerîfe ve gerek esnâf-ı merkûmeye gadr vukû'a gelmeyecek sûretle şurût-ı vakf üzere ve zırâ' hasebince münâsib ve mu'tedil icâre ta'yîn olunarak yedlerine cânib-i vakıfdan temessükler i'tâ ve ol vechile dekâkîn-i merkûmenin binâ ve inşâları husûsunun iktizâ-yı tanzîmini icrâya mübâderet eylesiz deyü.

Fî 16 S (Safer) sene 242

İstânbûl Kâdîsı Fazîletlü Efendî ve İhtisâb Ağası ve Hâssa Mi'mârı Ağa

Bu def'a bi-irâdetillahi te'âlâ vukû' bulan harîkde muhterik olan yorgancı ve yağlıkcı ve haffâf ve çadırcı ve 'abacı ve bân bânında kâin oturakcı ve bezzâzistân-ı 'atîk civârında vâkî zenneci ve kalbdâncı* ve şerbetci ve kazzâz esnâfının emri ta'ayüşleri kendü ticâretlerine münhasır olduğuna binâen harîk vukû'undan berü ticâretlerinden devr olarak 'ıyâl ve evlâdlarıyla geçinmekte ıztırâb ve müzâyakaları derkâr ve bunların dükkânları Çârşû-yu Kebîrde olmak hasebiyle esnâ-yı harîkde ekser kemerleri münhedim olub bâkî kalanları dahi çârçâbuk ta'mîr olunmadığı hâlde yağmur vukû'unda küllîyen münhedim olacağı bedîhî ve âşikâr olduğuna binâen zikr olunan dekâkîninin mahal ve kemerleri evvel emirde ma'rifet-i şer'le gereği gibi keşf ve

mu'âyen olarak iktizâ eden masârifî beher dükkânın zırâ' ve tahammülüne göre eshâbı taraflarından i'tâ olunmak ve metîn ve rasîn olmak üzere binâ ve inşâ etdirilmesine müsâ'ade-i seniyye erzânî kılınması husûsu esnâf-ı merkûme tarafından bâ-'arz-ı hâl istid'â ve istirhâm olunub istid'â olunduğu vechile tanzîm olunması ve zımnında me'mûrlar tarafından zinhâr bir gûne tama' ve irtikâb misillü hâlet vukû'a gelmemesi husûsuna irâde-i seniyye ta'lîkiyle ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı inâyetmadrûn-ı hazreti pâdişâhî sahîfe pîrâ-yı sudûr buyrulmuş olmakdan nâşî mantûk-ı münîfi üzere evvel emirde çârşû-yu mezkûrda lâzımü'l-inşâ olan kemerlerin ber-vech-i dikkat keşf ve muâ'yenesiyle lâzım gelen masârifâtı tedkîk ve hesâb olunarak ba'de beher dükkânın zırâ' tahammülüne göre eshâbı taraflarından i'tâ olunmak ve zinhâr kimesneye gadr ve ta'addî ve tama' ve irtikâb sûretleri vukû'u bulmamak şartıyla bervech-i istid'â metîn ve rasîn olarak inşâ etdirilmesi husûsuna mübâderet eylesiz deyü.

Fî 16 S (Safer) sene 242

-43- Darbhâne-i Âmire Nâzırı İzzetlü Efendî

Bahr-i Siyâh Rûmili sâhilinde kâin iskelelerin iskeleciliklerini ba'zı mültezimîn gürûhu mukâta'a mutasarrıfları ve evkâf mütevellîleri tarafından iltizâm ve kerâste kat' iden re'âyâyâ fâiziyle biraz akçe virerek iskelelere tenzîl eyledikleri kerâste mübâyâ'asını kendülerine hasr ile üzerine bunlar ve bir taraftan dahi getüren sefine rüesâsı ve kerâsteci esnâfî dürlü dürlü zamîme ile gâli bahâyâ çıkarub ecnâs-ı kerâstenin ez-kadîm taht-ı nizâmında olan çâplarına dahi bakılmayarak bu sebeblerle kerâste iştirâ iden 'ibâdullah bilâ mücib mutazarrır ve rahnedâr olmakda olanları bi't-tahkîk zâhir ve âşikâr ve bunların aşurı kâr ve menfa'at dâ'îyesine düşmeleri takrîbiyle kerâstenin kadîm olan pâylarına dahi küllî halel gelmiş idüğü bedîhî ve bedîdâr olduğuna binâen sevâhil-i merkûmeye hademe-i saltanat-ı seniyyeden biri kerâste nâzırı nasb olunub zikr olunan iskelelerin iskelicilikleri ve bostâniyân-ı hâssa ocağına merbût olan Ahtebolu voyvodalığı bundan böyle nâzır-ı mûmâileyh elzâm olunarak ve bu sene-i mübâreke için dahi mültezimleri kıstü'l-yevm hasebiyle ırzâ ve iskât kılınarak o makûle mültezimîn ve muhtekirlerin def' ve ref'iyle sevâhil-i merkûmeye inen kerâste ba'd ezîn nâzır-ı mûmâileyh ma'rifetiyle alınub satılması ve bu husûs için kendüsüne cânib-i darbhâne-i 'âmireden beş yüz kîse sermâye akçesi verilmesi husûsları ve müteferri'ât-ı sâirede meclisde de bi'l-müzâkere hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı hazret-i pâdişâhîye lede'l-'arz ol vechile tanzîm ve icrâsına irâde-i seniyye cenâb-ı hilâfetpenâhî ta'lîkiyle ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmadrûn-ı cenâb-ı pâdişâhî sahîfe-i pîrâ-yı sudûr buyrulmuş ve mantûk-ı münîfi üzere dergâh-ı 'âlî kapucubaşılardan Sâlih Bey kerâste nâzırı nasb ve ta'yîn ile İstânbûl kâdîsı ve şehremîni efendiler ve hâssa mi'mârı ağa ve kerâsteci ve neccâr esnâfından ve sâir lâzım gelenler ma'rifetleriyle kerâstenin fiât ve çâp navl-ı sefinesi ve mevâdd-ı sâiresine dâir karârgîr olan nizam-ı mufassalası derciyle dîvân-ı hümâyûn kaleminden me'mûrîyet emr-i şerîfi takdîr ve iktizâ iden mahallere dahi 'ilm ü haberleri i'tâ etdirilmiş ve emr-i şerîf-i mezkûr ile sevâhil-i merkûmede mehâkim sicilâtına kayd için tanzîm olunan bir kı'ta çâp defteri dahi nâzır-ı mûmâileyh yedine verilmiş olmağla imdi siz dahi muktezâ-yı irâde-i seniyye üzere darbhâne-i

‘âmireden nâzır-ı mûmâileyhe verilmesi lâzım gelen beş yüz kîse sermâye akçesinin i‘tâsını tanzîme mübâderet eylesiz deyü.

Fî 19 S (Safer) sene 42

Rûm Patrîki

Âsitâne-i devlet-i âşiyânede elyevm mevcûd olan etmekci ve değirmenci ve kiremmitci ve dülger ve hamâl ve ‘amele-i sâire kâsım esnâsı* olduğundan ekserî patrîklerinden aldıkları izin kâğıdlarıyla mürûr tezkereleri ahz edüb vilâyetleri taraflarına gitmekde iseler de mukaddemâ ref ve ilgâ olunan yeniçeri eşiyâsının te’dîb ve te’dîb ve tenkîlleri esnâsında bu makûle hamâl ve ‘amele takımından ve sâireden ekserîsinin mâtde-i fesâdda eli ve medhali olduğu maznûn olarak vilâyetlerine tard ve ref kılınmış idüğüne binâen şimdi bunların Dersa‘âdet’de şiddet-i lüzûm ve iktizâsı derkâr olduğundan başka bu makûle sılacılar esnâf ve sâirlerden ba‘zı şey alarak ve duyûnu var ise virmeyerek bervech-i hafî firâr eyledikleri ba‘zı esnâf kethüdâları taraflarından ifâde ve ihbâr olunmaktan nâşî ba‘de’l-yevm o makûle lüzûmlu esnâf ve ‘ameleyi vilâyetleri tarafına salıverilmemesi ve salıverilecek olduğu hâlde alub virecekleri rü’yet ve istîfâ idüb kethüdâları tarafından ‘ilm ü haber verilmedikçe izin kâğıdı virilmemesi husûsları ihtisâb ağasına ve Ermenî Patrîkine başka başka buyurdular tastîriyle tenbîh ve te’kîd olunmuş olmağla siz dahi Rûm tâifesinden olan etmekçi ve değirmenci ve kiremîci ve dülger ve sâireden silaya gitmelerine ruhsat verilecekler ahz ve i‘tâlarını rü’yet ve istîfâ eylediklerini müş‘ir kethüdâları taraflarından ‘ilm ü haber olunmadıkça yedlerine izin tezkeresi i‘tâsından mücânebet ve her hâlde icrâsı irade-i seniyyeye mübâderet eylesiz deyü.

Fî 25 S (Safer) sene 42

Bir sûreti Ermenî Patrîkine Aslı gibi

Bir sûreti ihtisâb ağasına Patrîklere şu vechile buyurdular yazıldığı hikâyeye olunarak kendüsü dahi ba‘de’l-yevm o makûle lüzûmu olan esnâf ve ‘amelenin vilâyetleri cânibine salıverilmemesi husûsuna ihtimâm ve dikkat eylemek üzere.

-44- İstânbul Kâdîsı Faziletli Efendî Muahharen yazılmışdır. Fî 11 Câ (Cemâziye’l-evvel) sene 47

İrade-i ezeliye hazreti fi‘âl limâ yürüdü eğerçe mukadderât-ı murâd-bahâdan tahallüff etmeyerek lâ cürm vukû‘a geleceği müteyakkin ve bedîdâr ise de işbu ‘âlem-i esbâbda çâre-cûy-ı müsebbib-i matlab olmak ‘adet-i beşerîyeden olduğuna binâen bi-kazâillahi te‘âlâ vukû‘ bulan harîkde zâhîren sirâyet mâttesine sebep görünen şeylerin men‘iyle lâzîme-i tahaffuzun icrâsına mübâderet-i lâzîmeden olmakdan nâşî bu def‘â Çârşû-yu Kebîr’de muhterik olan sırickı ve doğramacıların muktezâ-yı san‘atları dâimâ kerâste i‘mâlinden ‘ibâret destereci ve eğeci esnâfının

dahi âteş i'mâlîne mütevakkıf olmakdan nâşî bunların dükkânlarının ba'zı münâsib mahallere nakliyle esbâb-ı tahaffuza medâr olmak için eshâb-ı dekâkîne ve nakl olunacak mahallerde bulunan menâzil eshâbına ve sâire mahzûr ve mazarratı müceib olmayacak hâlî ve münâsib mahallere tahkîk olunarak oralara nakl ve iktizâsına göre desterecilerin birazı dahi Pâyzen Hâmî'na iskân olunub zikr olunan sırkıcılar dükkânlarının bir sıraya inşâsı uyabildiği sûretde li-ecli't-tahaffuz alt başına ve üst başına esnâfca birer yüksek taş dîvâr binâ eylemeleri ve tabancacılar ve makâscılar dahi dükkânlarını beş zırâ' kaddinde dört tarafı taş dîvâr ve üstleri tolos kemer veyâhûd üzerleri batırma kiremîdli altı horasân sıva tavanlı ve önleri sacdan kanat ve kapu ile mestûr olub aslâ ahşâb kepenk ve saçak ile olmamak üzere kârgîr olarak binâ etmeleri ve boyacılar dahi kârgîr olarak inşâ ederler ise yerlerinde ibkâ ve 'adem-i iktidârları sûretinde bunlar dahi münâsib mahalle nakl olmaları ve Çârşû-yı Kebîr'de kalacak kuyumcu ve sâir esnâf dükkânları önlerinde olacak sedd ve peykelerini tuğladan veyâhûd Mâlta taşından yapub dükkânlarının gediklerinin?* beynlerinde olan fâsıla tahtalarının dahi yüzlerine teneke kaplatmaları ve sâir esnâf dahi yapacakları dükkânlarını nizâm ve tatbîken yapub yerlerinde ibkâ kılınmış ve muhterik olan dîvârın böyle yapılacak ispençyâr ve hekîm dükkânları dahi kârgîr olarak inşâ olunmak üzere ser etibbâ-i hâssa 'izzetlü fazîletlü efendî hazretleri tarafına buyruldu isdâriyle ruhsat verilmesi ve bâlâda zikr olunduğu vechile doğramacı esnâfî esnâf-ı sâire ile berâber münâsib mahallere nakl olunacak ise de işbu doğramacı ve çilingir esnâfî misillü nâsa ekseriyâ lüzûmlu olan esnâfdan birazının dükkânları semt ve münâsibine göre birer çâryek atem atem* münâsib mahallere müteferidce inşâ etdirilmesi ve börekci ve simitci ve firunlarından çıkan kığılcım ahşâba yetişmemek için ocakların ağzına kârgîr kemer çevirüb yâhûd horasânlı tavan binâ ve talaş için bir mahfûz mahal inşâ ederek nizâmları vechile ziyâde talaş almamaları ve bunlar ve gerek sâir âteşle i'mâl-i san'at iden esnâf dükkânlarının etrâfı ana dîvârı olarak taş dîvâr ile ihâta edüb dîvârı dahi kiremîdden yukarı çıkarmaları ve bi'l-cümle dükkânların saçakları sacdan yapulub iktidârı olmayanlar ahşâb yaparlar ise de kiremîd altını hâlis harc ve tuğla ile döşedüb ve tahtını mertek üzerlerine sıva ile bağdâdî saçak inşâ eyleyüb dirsekleri dâhi temürden olması ve dükkânlarda asılı kepenk olmayub kepenkleri pârça tahtalardan olarak gündüzleri dükkânları tahta hıfz gece yerine vâz' etmeleri veyâhûd bezzâzistân ve dolâbları şeklinde döşedilüb kepenk yâhûd sürme kepenk yapmaları ve içlerinde ashâbın beytûtet idecekleri kasâb ve şekerçi ve helvâcı ve çörekçi ve kadâyıfçı ve bakkâl ve sâire makûleden başka dükkânlarda aslâ oda yapulmayub zikr olunan dükkânlarda dahi hâricden nerdübân ve kapulu oda inşâ olunmayub yalnız kendülerine beytûtet için mahsûs olmak üzere muhtasarca binâ olunması ve zinhâr kahve dükkânları inşâ olunmaması ve esîrci esnâfî sınıf-ı kesîr olub temekkün itdikleri çârşûlarının kârgîr olması lâzımeden ise de muhterik olan mahallerinin kârgîr inşâsı vakte muhtâc ve Lâleli vakf-ı şerîfinin alt katında kâin odalar dörtüüz kadar nüfûsa vâfi olacağına mebnî esnâf-ı mezkûre şimdilik zikr olunan mahalde bi'l-icâre sâkin olmak isterler ise cânib-i vakf-ı şerîfe dahi menfa'ati müceib olacağına esnâf-ı merkûmeyi tarafınıza celb iderek ma'rifet-i şer' ve izn-i vakf-ı şerîf ile mahal-i mezkûra nakl ve iskânlarına râbîta verilmesi ve fîmâba'd ahşâb hân yapılmayub kârgîr inşâ olunarak bunlarda kat'an peyke ve pîşgâh ve çardak misillü ahşâba mütea'llik şey binâ olunmayub kârgîre muttasıl ahşâb dükkân inşâ kılınmaması ve

kadîmi vechile bundan böyle dahi ehl-i İslâm binâlarının kadleri on dört ve re'âyânın on iki zırâ' olmak üzere inşâ olunub ancak menâzil eshâbının zî kudret olanlarına veyâhud eshâb menâzil-i masârifinde ırzâ olunarak muttası olan hâneler arasında kiremîdden bir sıra mikdârı yukarı kârgîr dîvâr yapıdırılması ve yapılacak hânelerde yelkovan olmayub saçak üzerinde olan uçdaki kiremîdi tutmak için batırma hâlis ve horasanlı harc ile kirpi ta'bir olunur saçak inşâ olunması ba'de ez-în ocaklar künk mücûf tuğladan olmayub kârgîr kubûrlu ocak inşâ kılınması ve tahta-pûş vechle ve cihânnümâ kemâfi'l-kadîm on sekiz parmakdan ziyâde şehnişin binâ olunmayub eğriler dahi sıvalı olarak yapu yüzünde aslâ ahşâb görünmemesi ve ehl-i İslâmdan kârgîr menzil binâ ideceklere ruhsat verilmesi ve menâzilin dört tarafı dolma dîvâr olması ve bu makûle vukû' bulan harîklerde 'adem-i takayyüdden nâşi herkesin hânelerini tevsî' garazıyla mârrîn ve 'âbirinin hakı olan tarîk-i câddeden birer ikişer parmak ve ba'zen dahi ziyâde yer alarak Âsitâne-i Sa'âdet'in ekser sokakları darlaşmış ve muvazzâlaşmış olduğundan o misillü dar sokaklı hâneler pencere pencereye olarak gece mûm yakdıklarında mukırr-ı nisvân olan mahallere hilâf-ı şer'-i şerîf yekdiğerin nezâreti vukû'a ve hüdânegerde harîk zuhûrunda muhâfaza mümkün olmayub derhâl sirâyet misillü uygunsuzlukların ref'i lâzimededen olmağla bu def'a işbu husûsa me'mûrlar taraflarından begâyet dikkat olunarak yollardan evlere ve dükkânlara yer çalınmamak üzere kalfa ve dîvârcılara tenbîh etdirildükden sonra mukaddemlerle o makûle sokaklardan alınmış olduğunu tahkîk olanlar mehmâ-emken me'mûrlar taraflarından hakîmâne ırzâ ve iskâna bi'l-ihitimâm terk etdirilmesi ve gâyet zîk olan sokaklarda mümkün olabilir ise tarafeynden yarımşar zırâ' yer bıraktırırlar ve ba'zı muvazzâlara dahi geri çekilerek sokakların imkânı mertebe tevsî'e dikkat olunması ve bermivâl-i muharrer yollardan dükkâna ve evlere yer çalındığı sûretde komşuları kendülerini muhâtaradan ve vikâyeten ebnîye nizâmına me'mûr zâbitâna haber verdiklerinde bi't-tahkîk iktizâsına bakılacağı tarafımızdan mahallât imâmlarına ve esnâf kethüdâlarına ihbâr olunub ve bu keyfiyât-ı nizâmîye ihtisâb ağası ve mi'mâr ağa taraflarından dahi kemâliyle takayyüd ve dikkat olunması el-hâletü hâzihi ebnîyenin kesreti cihetiyle 'amele yevmîyesi ve kerâste kıymeti tezâyüd itmeme için gerek sınıf-ı 'amele ve gerek ecnâs-ı kerâsteye – 45 - fiât-ı lâyık vaz' ve tehdîd olunub bu husûsa dâimâ dikkat ve nezâret eylemeleri mâddesi dahi ihtisâb ağası ve mi'mâr ağaya başkaca tenbîh kılınması ve işbu nizâm muhterik olan mahaller hakkında ise de fimâba'd düstûr-ü'l-'amel tutularak lede'l-iktizâ mecmû'-ı ebnîye haklarında câri olmak üzere dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile cümle haklarında sibâk* tutulub şefâ'at ve iltizâm ile nezâret-i mezkûrede hilâfına bir vakitte mücâseret olmaması ahvâlleri bâb-ı fetvâpenâhî 'akd olunan meclis-i şûrâda müzâkere ve tensîb olunması ve işbu mevâdd-ı nizâmîye herkesin mâl ve mülk ve cânını muhâfaza-i maksûdundan 'ibâret olduğuna binâen icâbına göre icrâsı muvâfık-ı şer'-i şerîf olduğun îrad ve beyân kılınmış olmakdan nâşi mevâdd-ı merkûmun bir kıt'a lâyihasıyla keyfiyet huzûr-ı lâmi'ü-nûr hazret-i cihândârîye lede'l-'arz müzâkere ve istihsân olduğu üzere icrâlarına mübâderet olunması mazmûnunda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı padişahâne sahîfe pîrâr-yı sudûr olub mantûk-ı münîfi üzere mevâdd-ı merkûmeden ihtisâb ağası ve mi'mâr ağası taraflarına müte'arraf olan mâddelerin ....[harf-be-harf?] icrâlarına kemâliyle i'tinâ ve dikkat eylemeleri husûsu mûmâileyhâya beyâz üzerine başka başka buyuruldu ısdârıyla tenbîh ve te'kîd olunmağla siz dahi

keyfiyeti lâzım gelenlere bervech-i meşrûh ifâde ve tefhîme mübâderet ve işbu mevâdd-ı nizâmîye bundan böyle ilâ mâşâallahü te‘âlâ ve düstürü’l-‘amel tutulmak üzere sicil-i mahfûza dahi kayd itdirilüb ve dâimâ ve müstemirren icrâsı husûsuna i‘tinâ ve dikkat eyleyesiz deyi.

Fî 11 S (Safer) sene 242

İzzetlü Defterdâr Efendî

Öteden berü Dersa‘âdet’e tevârüd eden yaş yemiş ve sebze bu tarafda küfeci ta‘bîr olunan manâvların gönderdikleri küfeler ile gelüb bu cânibde istedikleri bahâ ile furûht ve sâhibiyle rahîs bahâdan hesâb görerek küfe kirâsı olmak üzere ondalık ve sâir masârif diyerek bir takım dahi akçe alınagelmesi ve bu cihetle bahâlarında gılâ vâki‘ olmuş olmağla li-ecli’t-ta‘dîl küfeci nâmıyla olanların çend neferi İstânbûl kâdîsı efendî ve ihtisâb ağası ma‘rifetiyle intihâb ve ta‘yîn ve küfeleri sâbıkı vechile irsâl olunarak gelecek meyve ve sebze her gün tevârüd eyledikde ihtisâb ağası ve is‘âf nâibi mârifetiyle fiâtı vaz‘ ve ol vechile rahîs bahâ ile ‘ibâdullaha furûht olunarak ondalık nâmıyla alacakları on pârede bir pârenin iki akçesi küfeci manâv ve bir akçesi ihtisâba ‘âid olması husûsu mukaddemce ihtisâb ağalığına dâir karârgîr olan nizâmname-den muharrer ise de küfeci manâv tâifesi kendülere gelen mahsûlün kaçâ satıldığını ve resm-i gümrük ve kendülere ücret-i kab ve resm-i bâyi‘e** ne alıkoymuş olduklarını beyân etmeyerek yalnız mahsûlün semen-i bâkîsi şudur deyu diledikleri mikdâr bahâ terkîm ve pûsulalarını kayıcı reîsleriyle irsâl birle eshâb-ı mahsûle gadr etmek ve mârabâzlık tarîkiyle gelen mahsûlü elden ele bey‘ ile bahâsını ziyâdeye çıkarub bu vechile Dersa‘âdet sekencesini ızrâr eylemek husûslarını öteden berü ‘âdet-i me’lûfleri üzere usûll ittihâz etmiş olduklarında şimdi nizâmname-i mezkûrede muharrer olduğu vechile küfeci tâifesinin yine bu mâddeye eli girdiği gibi evvelkilerden ziyâde habâsete cür‘et ile ‘ibâdullaha gadr ve ızrârdan kurtulmayacağını etrâfiyla taharrî ve tahkîk kılınmış bundan akdem Eminönü ve Yemiş ve Langa kapusu iskeleleri ve Yedikule ve İstânbûl’un kara tarafında olan kapuları ve Üsküdâr cânibinden tevârüd eden meyve ve sebzelerin iktizâ eden ondalıklarının ahz ve iktizâsına göre hademe veyâ yazıcılar istihdâmıyla bervech-i emânet idâresi zımnında hâcegân-ı dîvân-ı hümayûndan ve kâtib efendi halîfesinden Emin Bey ta‘yîn olarak muharremü’l harâmın guresinden saferü’l-hayra gelince mûmâileyh ma‘rifetiyle idâre etdirilmiş olmak cihetiyle müddet-i mezkûreden vâki‘ olan makbûzât ve masrûfâtını ve küfeci esnâfının mâlî olarak ahz ve i‘mâl olunan küfe ve fûcının mikdâr ve kemîyetini mübeyyin takdîm eylediği bir kıta‘ defteri tarafınıza gönderilmiş ve defter-i mezkûra nazaran zikr olunan iki mâhda alınan ondalık resminin yekûnü doksan dokuz bin iki yüz elli dört ve masârif-i vâki‘ası on bin üç yüz yirmi dokuz gurûşa resîde olarak ba‘de ihrâcü’l-masârif hâsıl olan mebâliğin mikdârına kıyâsen bir senede haylî şey husûlü me’mûl ve bu makûle vâridât bir takım din ü devlet hıdmetine yaramaz kesânın ellerinde telef olmakdan ise ‘asâkir-i mansûre masârifine tahsîsen darbhâne-i âmireden zabt ve idâresi emr-i münâsib olmak mülâsebesiyle bu bâbda hem mahsûlât eshâbını ve ahz ve iştirâ idecek ‘ibâdullahu gadr ve zarardan himâyet ve hem cânib-i mîrîye dahi hayr ve menfa‘at zımnında fimâba‘d dahi şu husûsa küfeci manâv tâifesi karışdırılmayarak ber mantûk-ı defter elyevm kullanılmakda olan

altmış beş bin bu kadar ‘aded fûcı ve küfelerin eshâbı olan manâv taifesinin – 46 - içinde bî-cürm ve makdûrî’l hâl ve şâyân-ı merhamet olanlar yedlerinden alınan fûcı ve küfelerinin değerine göre birer mikdâr şey i’tâsıyla kayırılıb ba’d ezîn cümlesi âhir kesb ve kâra sülûk etmek üzere bu mâdde taraf-ı Devlet-i Aliyye’den ale’d-devâm mahsûs me’mûr ikâmesiyle idâre etdirilmesini ve şu kadar ki bu vesîle ile meyve ve sebzenin bahâsı tezâyüd bulub da ‘ibâdullah ızrâr olunmamasına ve ihtisâb nizâmında münderic olduğu üzere Dersa’âdet’e tevârüd edecek envâ’-ı sebze ve meyvenin ihtisâb ağası ve is’âr nâibi mârifetiyle küll-i yevm vaz’ olunan fiâtın artmamasına ve vaktiyle gelüb bir gûne tehâvün ve taksîrât vukû’a gelmemesine dikkat olunmak üzere bir hüsn-i sûret ve nizâma rabt olunması ve bundan böyle dahi me’mûr-ı mûmâileyh Emîn Bey bu husûsa bervech-i emânet idâre ve mâh-be-mâh îrâd ve masârifini tarafınıza beyân ile hesâbın rû’yet etmek üzere kendisine yedişer yüz elli beşer gurûş ma’âş tahsîs ve i’tâ kılınması münâsib görülmüş olmağla defter-i mezkûrda fazla görünen akçenin cânib-i mîrî için ahzıyla me’mûr-ı mûmâileyh muharrem ve safer mâhiyesi olmak üzere yedişer yüz elli beşer gurûşdan îcâb iden bin beş yüz gurûşu i’tâ ve husûs-ı mezkûrun bundan böyle bervech-i meşrûh taht-ı nizâm ve râbitâyâ ve tevsikiyle kâ’ide-i mîriye ve iktizâ-yı hâle nazaran usûl ve müteferi’âtı bu vechile olmak lâzım geleceğine mutalâ’a ve tedkik iderek keyfiyeti takrîriniz ile ifâdeye mübâderet eyleyesiz deyü.

Fi 13 Râ (Rebî’u’l-evvel) sene 242

İşbu ‘ilm ü haberde muharrer emr-i ‘âlî mühimme defterine kayd olunmuştur.

Darü’s-saltanat-ı seniyye sekenesinin havâyic-i zarûriyesinden olan ecnâs-ı kerâstenin çâp ve fiât ve celb ve nakli mâddeleri bi’d-defa’ât taht-ı nizâm ve râbitaya bend ve tevsik olunmuş ise de muhteir ve mâdrabâz tâifesi bir taraftan ve Bahr-i Siyâh’da kâin kerâste nakl olunagelen iskelelerin iltizâmı olan iskeleciler bir taraftan aşuru kâr ve menfa’at dâ’îyesine düşerek ihtilâl-i nizâma bâdî olmakda olduklarından mâ’adâ bu def’a bi-irâdetillahi te’âlâ vukû’ bulan harîkde bunca ehl-i İslâm ve re’âyânın muhterik olan büyütl ve menâzil ve mesken ve me’vâları ve gerek derdest olan külliyetlü ebnîye-i mîriyenin tekmîl inşâları hayli kerâsteye muhtâc idüğünden bu husûsa taraf-ı saltanat-ı seniyyeden ikdâm ve dikkat olunmadığı takdîrce erbâb-ı tama’ ve irtikâb işbu kerâstenin şiddet-i lüzûmu keyfiyeti tamâm fırsat ittihâz iderek evvelki kârlarına dahi kanâ’at etmeyüb giderek üç dört katına satmağa çalışacakları ve bu tarafta her ne kadar ikdâm ve ihtimâm olunsa dürlü dürlü hîle ve ‘özrler beyân olunarak yine lâyıkiyla önü alınmayacağını zâhir ve şu kerâste maslahatına hulûl iden fesâdın asıl sebep ve menşei zikr olunan iskelelerin iskelecilerini merbût oldukları evkâf mütevellîleri ve mukâta’a mutasarrıfları taraflarından iltizam iden kimesneler ve gerek sâir muhtekirler mahallinde kerâste kat’ iden fukarâyı birer tarikle kendülerine medyûn ve mecbûr iderek kerâste mübâyâ’asını kendülerine hasr ve ecnâs kerâstenin nizâmından olan çâplarna dahi ‘adem-i dikkat ile Dersa’âdet’e gelen kerâstelerin ekserîsi uygunsuz olduğundan başka elden ele geçmesi takrîbiyle hakîkati bilinemeyerek Dersa’âdet’de gâli baha ile alınıb satılmakta ve bu cihetle hemen mahallinde fukarânın maslahatı müteşettit ve hem Dersa’âdet’de ‘ibâdullah mağdûr mutazarrır olmakda olduğu erbâb-ı vukûfun ifâde ve ihbârlarından bedîhî ve

bâhir olmakdan nâşî fîmâba'd o makûle iskelecilerin ve muhtekirlerin külliyen men'iyeye Dersa'âdet'den mahsûs kerâste nâzırını nasb olunarak yerine cânib-i darbhâne-i 'âmireden sermâyeye akçesi i'tâ olunması ve zikr olunan iskeleler ve gerek bostâniyân-ı hâssa ocağına merbût Ahtebolu voyvodalığı bundan böyle nâzır-ı mûmâileyh ilzâm olunarak bu senelik iltizâmını alan kimler ise kıstü'l-yevm hesabıyla sene-i âhirine kadar eyyâm için bedel-i iltizâmına göre iktizâ iden akçeleri virilüb iskât kılınması ve usûl ve furû'unun icrâ-i muktezâları husûsuna irâde-i seniyye-i hazreti pâdişâhî ta'allukuyla ol bâbda şerefyâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-u şâhâne mücebince kerâste nezâreti dergâh-ı 'âlî kapucubaşlarından Sâlih Bey'e ihâle ve tefvîz kılınarak fîmâba'd Dersa'âdet'e gelen fiât ve nakliye ve çâplarına dâir İstânbûl kâdîsı ve şehremîni efendiler ve hâssa mi'mârı ağa ve kerâsteci ve neccâr esnâfindan ve sâir lâzım gelenler ma'rifetleriyle karârgîr olan nizâm-ı mufassalası derciyle kapucubaşı-i mûmâileyhe ve İneada ve Koroncoz ve Vâsîlikoz ve Pordevîz Çingâne iskelesi ve Karaağaç Yenilimân ve Gözge ve Akora ve Ahtebolu iskelelerinin tâbî' oldukarı kazâların hükkâmına ve a'yân ve zâbitân ve vücûh-ı ahâlî ve bi'l-cümle iş evlerine hitâben fî evâsıt- S (Safer) sene 242 târihinde dîvân-ı hümâyûn tarafından emr-i 'âlî tahrîr olunmuş ve iktizâ iden mahallere başka başka 'ilm ü haberleri verilmiş olmağla muktezâyı irâde-i seniyye üzere zikr olunan Ahtebolu voyvodalığı bundan böyle bedel-i iltizâm sâbıkayla nâzır-ı mûmâileyh tarafına der'uhde ve iltizâm olunmak üzere bostâniyân-ı hâssa ocağı tarafına dahi işbu 'ilm ü haberi verildi.

-47- Darbhâne-i Âmire Nâzırını Efendî

Darbhâne-i 'âmireden idâre olunan mukâta'ât ve cizye zamâimi hâsılâtı ve cîb-i hümâyûn hazînesinde makbuz-ı emlâk-ı hümâyûn ve ahz olunan harc bâb ve boğça bahâları iki yüz kırk senesinden i'tibâren 'asâkir-i mansûre masârifine tahsîs ve hazîne-i 'âmireye nakl olunarak ba'd ezîn ma'rifetiyle başkaca idâre ve rû'yet olunmak üzere 'izzetlü defterdâr efendîye havâle olunması ve bir müddetten berü darbhâne-i 'âmireden zabt ve idâre olunmakta olan evkâf-ı hümâyûn dahi maslahatın cesâmeti cihetiyle merkez layıkında bakılmaktan kalmış olduğuna bu dahi darbhâne-i 'âmireden ayrılıb başka idâre olunmak üzere evkâf-ı hümâyûn nezâreti 'üvânıyla tevkî-i-i sâbık 'izzetlü el-Hâc Yûsuf Efendî'ye tevcîh kılınması husûslarına emr ü irâde hazreti pâdişâhî müte'allik olarak ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı şâhâne şerefrîz-i sudur buyurulmuş mâcebince mukâta'â ve cizye zamâimi ve emlâ-ı hümâyûn mâddeleriyle yine irâde-i seniyyede mûnderic sâir müteferri'âtın îcâb ve iktizâları sizinle söyleşerek bâ-tefrîk tanzîm ve icrâ eylemesi husûsu mûmâileyh defterdâr efendîye bâ-buyuruldu havâle olunub evkâf-ı hümâyûn nezâretinin dahi mûmâileyh Yûsuf Efendî'ye tevcîh ve icrâ olunmuş olmağla ber-müceb-i emr ü irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî iş bu evkâf-ı hümâyûn nezâreti ba'd ezîn mûmâileyh ma'rifetiyle idâre ve rû'yet olunmak üzere darbhâne-i 'âmireden kendüsüne devr ve nakl olunacak evkâf-ı hümâyûn ve sâir mukteziyât-ı maslahat her ne ise bi'l-müzâkere îcâb ve iktizâsını icrâyaya mübâderet eyleyesiz deyü

Fî Gurre-i Râ (Rebî'u'l-evvel) sene 242

Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı İzzetlü Efendî

Bir müddetten berü darbhâne-i ‘âmireden zabt ve idâre olunmakta olunan evkâf-ı hümâyûn maslahatın cesâmeti cihetiyle merkez lâyıkında bakılmakdan kalmış olduğundan darbhâne-i ‘âmireden ayrılıb başkaca idâre olunmak üzere şeref-efzâ-yı sudûr buyurulan idâre-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî mücebince ‘uhdenize tevcîh olunmuş ve ba’d ezîn nezâret-i mezkûre ma‘rifetinize idâre ve rü‘yet olunmak üzere tarafınıza devr ve nakl olunacak evkâf-ı hümâyûn ve sâir mukteziyât-ı maslahat her ne ise sizinle bi’l-müzâkere ta‘rîf ile îcâb ve iktizâsını icrâya mübâderet eylemesi husûsu darbhâne-i ‘âmire nâzırı efendîye bâ-buyruldu iş’âr kılınmış olmağla siz dahi nâzır-ı mûmâileyh ile söyleşerek me’mûriyetinizin usûl ve furû‘unu anlayub ol vechile muhavvel ‘uhde-i me’mûriyetiniz kılınan nezâret-i mezkûrenin muktezâ-yı irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhîye tatbîken başkaca hüsn-i idâre ve rü‘yetine ikdâm ve her bir husûsun merkez-i lâyıkında tanzîm ve icrâsına ihtimâm eylesiz deyü

Fî Gurre-i Râ (Rebî‘u’l-evvel) sene 242

İzzetlü Defterdâr Efendî

Cânib-i mîrîden zabt ve idâre olunan zecrîye muhassıllığı mukâta‘ası iki yüz kırk bir senesi ağustosundan zabt ve idâre eylemek üzere şeref-efzâ-yı sudûr olan hatt-ı hümayun-ı şevketmakrûn-ı şâhâne mücebince dîvân-ı hümâyûn kîsedârı sâbık Sırrî Efendî’nin bervech-i emânet ‘uhdesine ihâle ve iktizâ iden hil‘ati ilbâs olunmuş ve mukâta‘a-i merkûme rûsûmâtının iltizâmını mübeyyin muhassıl-ı sâbık Hâcî Sâib Efendî’nin takdîm eylediği bir kıt‘a müfredât defteri tarafınıza irsâl kılınmış olub ancak mukâta‘a-i mezbûre mukâta‘ât-ı cesîmeden olarak hâsılâtı eshâm-ı fâizlerine ve ma‘âş ve mevâcibât ve sâireye ve husûsuyla bu def‘a tanzîm olunan zamâyimden hâsıl olacak fazla-i* rûsûmâtı ‘asâkir-i mansûre masârifine tahsîsen mukâta‘ât hazînesine müretteb olarak eshâm-ı mezkûre fâizlerinin vakt ü zamânıyla eshâbına ve ma‘âş mevâcibât tertîbâtı mürettebât-ı sâirenin mahallerine ve fazla-i* rûsûmâtın dahi hazîne-i merkûmeye teslîmi lâzîmeden ve şimdiye kadar der-‘uhde ve ilzâm olunan mahallerden mâ‘adâ gerü kalanlarının dahi iltizâmen ihâle olunacakları mültezimîne ilzâm ve emâneten verilecekler münâsib kimesnelere tefvîz olunarak rûsûmât-ı mezkûrenin mevsim güzerân etmeksizin hemân zabt ve idârelerine mübâderet olunması muktezâ-yı irâde-i ‘aliyyeden olmağın muhassıl-ı lâhık-ı mûmâileyhe keyfiyeti tefhîm ve halef ve selef muhâsibelerini rü‘yet ve selefden halefe devr ve muhassıllık-ı mezbûrun halefi tarafından emâneten idâresinden** berâtını tanzîm ile hüsn-i idâresi sûretinin istihsâline sen dahi dikkat ve husûs-ı mezbûrda ednâ* rehâvet vukû‘uyla hâsılât-ı mukâta‘atın kesrini mücib olacağından ana göre gayret eylesiz deyü.

Fî 11 Râ (Rebî‘u’l-evvel) sene 242

-48- Sehven kayd olunmuş ise de mahalline nakl olunmuşdur.

Hüdâvendigâr ve Kocaili ve Mağnîsâ sancakları mutasarrıfı ve Bahr-i Siyâh boğazlarının Rûmili sancağı muhafızı ve bi'l-istiklâl 'asâkir-i mansûre-i Muhammediyye ser'askeri ve vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü kerâmetlü Hüseyin Pâşâ Hazretlerine beyâz üzerine

Men'-i mürûr hakkında ittifâk-ârâ ile karârgîr olan nizâm-ı müstahsene muktezâsı üzere memalik-i mahrûsede bir mahalden bir mahalle şahıs ve ehadın tezkeresiz salıverilmesi ve taşralardan Dersa'âdet'e gelmek isteyenlerin bu tarafda görülecek bir gö...cesi var ise yedlerine mürûr tezkeresi verilüb maslahat-ı sahîhası olmayanlara mürûr tezkeresi verilmemesi ve o makûle Dersa'âdet'e gelecek yollarda** istintâk ile fi'n-nefsü'l-emr Dersa'âdet'e gelmesi mühim muktezâ maslahat zımında olub yedinde olan tezkeresi dahi çıkdığı mahallin tezkeresi ise salıverilüb olmadığı hâlde derhâl izi üzerine çevrilmesi ve Akdeniz ve Karadeniz boğazının hâric ve dâhilinde olan mahallerden Dersa'âdet'e tevârüd edecek sağır ve kebîr bi'l-cümle sefâyin kangı mahalden ne mikdâr yolcu ve tüccar alur ise ol mahallin hâkim ve zâbiti ma'rifetiyle reîsi yedinde olan mürûr tezkeresi zahrına her birinin isim ve eşkâli 'adediyle tahrîr ve mahkeme mührü ile temhîr olunarak iş bu tüccâr ve yolcuların esnâ-yı râhda fevti veyâhûd bir mahalle ihrâcî vâkî' olur ise ol mahallin hâkim ve zâbiti tarafına bir sened olub Dersa'âdet'e vürûdlarında felke* hâcesi gibi kemâfi's-sâbık yoklandıktan sonra yolculardan doğru ihtisâba götürüb kayd ettirerek ve yolcuların vefât etmiş veyâhûd bir âher mahalle çıkmış olanları var ise onlar için başkaca aldıkları senedleri dahi ibrâz iderek rüesâ yedlerinde olan 'atîk tezkerelere ihtisâb mührü ile temhîr olunmadıkca lîmân tarafından 'avdet için yedine cedîd tezkere verilmeyeceği keyfiyeti bi'l-cümle sefâyin rüesâsına etrâfiyla tenbîh ve te'kîde mübâderet kılınması ve öteden berü memnû' olan öğüçlerinin* ya'nî memleketlerinden bütün bütün kat'-ı 'alâka iderek Dersa'âdet'de ikâmet niyyetiyle gelmek dâ'îyesinde olan zükûr ve inâsın salıverilmemesi husûsatı Anadolu ve Rûmili'nin üçer kollarına ve sâir iktizâ iden mahallere mukaddem ve muahhar müte'addid evâmîr-i 'aliyye ısdâr ve tisyârıyla cümleye tenbîh iş'âr ve hilâfına cesâret idenlerin icrâ-yı te'dîblerine ibtidâr olacağı beyân ve tizkâr kılınmış ise de el-hâletü hâzihi bazı sevâhilde ve sâir memerr ve ma'berlerde bu emr-i vâcibü'l-i'shâya** lâyıkıyla takayyüd olunmadığından Dersa'âdet'de yedlerine mürûr tezkereleri i'tâsıyla vilâyetleri cânibine tard ve i'zâm ocağ-ı mülgâ mensûbâtından ba'zı eşhâs doğru memleketlerine gitmeyüb zikr olan mahallerde meks ve ikâmet ile hükkâm taraflarından birer takrîb tezkereler ahzıyla ve birazı dahi tezkeresiz ücrâ mahallerden kayıklara süvâr ile hâfiyeten Dersa'âdet'e gelmek dâ'îyesinde oldukları bi'l-ihbâr tahkîk kılınub cemî' zamânda ve husûsuyla şu aralıkda men'-i mürûr nizâmına kemâliyle i'tinâ ve dikkat ve o makûle matrûdîn gürûhunun fimâba'd hiçbir sûretle Dersa'âdet'e gelememeleri esbâbının istihsâline cümle tarafından ikdâm ve mübâderet olunmak irâde-i kâtî'a-i seniyye muktezâsından idüğü zâhir ve bundan sonra dahi taşra me'mûrlarında bu husûslarda iğmâz ve betâet idenler haklarında lâzım gelen te'dîbât bilâ imhâl icrâ kılınacağı bedâhî ve bâhir olub sûret-i emr ve irâde-i seniyye bu def 'a dahi iktizâ iden mahallere evâmîr-i şerîfe neşriyle bildirilmiş olmağla cenâb-ı sa'âdetleri dahi keyfiyeti

Gelböze[Gekböze?] ve Dilbaşı ve Hereke Hânı ve Taşköprü'de ve sâir zîr-i idârelerinde kâin memerr ve ma'berlerde olan me'mûrların da etrâfıyla tenbîh ve te'kîd ve fimâba'd Dersa'âdet'de mürûr tezkereleriyle vilâyetleri cânibine tard ve i'zâm kılınan eşhâs zinhâr ol taraflarda ve hiçbir mahalde alışdırılmayub hemân memleketleri cânibine sevk ve i'zâm kılınmaları ve ba'd ezîn bunlardan mâ'adâ sâir gelenlerin dahi asıl çıktıkları mahallerden yedlerinde tezkeresi olmadığı sûrette ricâ ve şefâ'at ile vechen mine'l-vücûh mürûrlarına ruhsat verilmeyüb doğru izleri üzerine i'âde olunmaları ve öteden berü memnû' olan ögücü/öğücü mâddesine ve şu hususlara dâir mukaddem ve muahhar sudûr eden evâmir-i 'aliyyede münderic olan tenbîhâtın cümlesine lâyıkıyla takayyüd ve dikkat kılınması esbâb ve vesâilinin istihsâl ve istikmâline himmet buyuralar deyü

Fî 25 R Rebî'u'l-âhir sene 42

Bir sûreti Anadolu vâlîsi ve ilhâken Karahisâr-ı Sâhib ve Ankara sancakları mutasarrıfı ve Bahr-i Siyâh boğazının Anadolu cânibi muhâfızı vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü mekremetlü İzzet Mehmed Pâşâ Hazretlerine müşâünrileyh hazretleri dahi keyfiyeti medîne-i Üsküdâr'a müzâfa Ören karyesi ve Yalnızservî derbendleri ve Bostâncıbaşı Köprüsü'nde ve sâir zîr-i idârelerinde kâin memerr ve ma'berlerde olan me'mûrlarına tenbîh ve te'kîd eylemeri için.

Aslı gibi

Bir sûreti vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü mekremetlü kapâdân-pâşâ hazretlerine. Müşâünrileyh hazretleri dahi keyfiyeti dahi Bahr-i Siyâh boğazı memûrları ve sâir iktizâ edenlere tenbîh ve te'kîd eylemeleri için kezâlik

Bir sûreti 'izzetlü bostâncıbaşı ağaya mûmâileyhe dahi keyfiyeti tarafından me'mûr koru ağasına tenbîh eylemesi için yazıldı

Bir sûreti baruthâne-i 'âmire nâzırı efendîye mûmâileyh dahi keyfiyeti Çekmeler ve sâir sedd ve bendi tarafına muhavvel olan mahallerde kâin me'mûrlarına tenbîh kılınması için kezâlik

-49- Havâss-ı Refî'a Kâdîsına

Öteden berü Âsitâne-i devlet-i âşiyânede mer'îyü'l-icra olan yoklama usûlüne biraz vakitten berü bakılmadığından derûn-ı Âsitâne ve etrâf ve inhâsı birtakım yersiz ve yurdsuz ve ne idüğü belirsiz eşhâs ve Etrâk ile dolmuş ve bunların yüzlerinden ümmet-i Muhammed haklarına nice nice habâset ve mel'anet vukû'a gelmiş olduğundan bâ-'avn ve 'inâyet Hazret-i Bârî yeniçeri ocağının ref' ve ilgâsından berü o misillü kendülerinden hıyânet ve şekâvet maznûn olan eşhâs ve Etrâk bir taraftan me'mûrlar ma'rifetleriyle toplanub fevc fevc olanları taraflarına tard ve teb'id olunarak ba'd ezîn gerek eşhâs-ı matrûde ve gerek sâir eşhâs-ı mechûlenin Dersa'âdet'e duhûllerine bir

vakilde ruhsat ve cevâz gösterilmemek üzere asıl men‘-i mürûr me‘mûrlarından başka ihtisâb ağası tarafında dahi Çekmece-i Sağır ve Bostâncıbaşı Köprüsü’ne müstakîm ve mu‘temed birer adam ikâme olunub Anadolu ve Rûmili cânibinden gelenlerin zî ve şahıs ve hâline ihâle ve enzâr-ı dikkat birle içlerinden rü‘yet-i maslahat veyâhûd bir kâra sülûk için gelmiş bulunanların yedlerinde olan tezkerelerine zikr olunan me‘mûrlar taraflarında ihtisâba deyü işâret ile ruhsat verilmek ve iş bu ihtisâb me‘mûrlarının masârifine ve takayyüde medâr olmak İstânbûl’a gelecek ve İstânbûl’dan gidecek hademe-i Devlet-i Aliyye ve mühimme ile giden tatarlardan ve sâir âmed ve şod idenlerin mecmû‘undan Çekmece ve Bostâncıbaşı Köprüsü’nde olan ihtisâb me‘mûrları adam başına dörder ve hayvân başına altışar ya‘nî piyâdeden dört ve süvâriden altı pâre almak bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şâhâne karârgîr olan nizâm muktezâsından olduğuna binâen ağa-yı mûmâileyh tarafından zikr olunan ma‘berlere ta‘yîn kılınan me‘mûrlara mürûr ve ‘ubûr idenlerin piyâdeden dörder ve süvârisinden altışar ve zahîre ve kömür ve saman ‘arabaları dahi iki yük farz olunarak beherinden on ikişer ve deve ve çerçi ve sâir bu misillülerden altışar pâre alınub bu husûsu cer-i nafaka vesîle ederek ziyâde nesne mütâlebesiyle kimesneye cevri ve ezâ olunmaması etrâfiyla tenbîh ve te‘kid olunmuş olduktan nâşî ol vechile icrâ-yı muktezâyı me‘mûriyetlerine i‘tinâ ve dikkat etmekte iseler de Çekmece-i Kebîr ve Sağır ve Çatalca ve Terkos kazâları ve civârda vâki‘ suyolcu karyeleri ahâlîleri mu‘âfiyet ve iddi‘âsıyla rüsûmât-ı mezkûreyi vermekte tereddüd ve muhâlefet etmekte ve aralık aralık bilâ tezkerede sa‘âdete gelüb gitmekte oldukları bu def‘a bi‘l-ihbar tahkîk kılınub bu sûret ihtisâb ve men‘-i mürûr haklarında ittifâk-ârâ ile karârgîr olan nizâmname menâfi ve min külli‘l-vücûh rızâ-yı ‘âlinin hilâf-ı bir keyfiyet olmağla imdi ba‘d ezîn zikr olunan mahallerden Dersa‘âdet’e âmed şod idenler rüsûmât-ı mezkûreyi nizâmı vechile te‘dîyede muhâlefet eder ve bilâ tezkere Dersa‘âdet’e gelüb gidenler ise o makûlelerin her kim olur ise olsun icrâ-yı te‘dîblerine ibtidâr olunacağını zikr olunan kazâ ve fukarâ ahâlîleri ve sâir lâzım gelenlerin gûş-ı hûşlarına ilkâ ve tefhîm birle nizâmât-ı mezkûrenin tetarruf-ı halelden vikâyesi emrine kemâl-i i‘tinâ ve mübâderet eyleyesiz deyü.

Fi 29 Câ (Cemâziye‘l-evvel) sene 242

Bir sûreti ihtisâb ağasına hâslar kâdîsına şu vechile buyuruldu yazıldığını beyân kılınarak resm-i mezkûrun nizâmı vechile tahsîli ve zikr olunan mahaller ahâlîsinden bir şahsın Dersa‘âdet’e gelüb gidememesi husûslarına kemâliyle ihtimâm ve dikkat eylemelerini Çekmece’de olan me‘mûrlarına gereği gibi tenbîh ve te‘kide dikkat eylemeleri için. İktizâsına göre.

-50- Sadr-ı Rûmili İzzetlü Fazîletlü Efendî Hazretleri

Cümleye ma‘lûm ve âşikâr olduğu üzere Devlet-i Aliyye-i ebedî‘l-istimrârın üss-i esâsı dîn-i mübîn ve şerî‘at-garrâ-yı seyyidi‘l-mürselin üzere müesses olduğuna binâen cânib-i cenâb-ı hilâfetpenâhîden revîş-i ihtimâmılarına taklîd-i hükûmet-i şer‘îye kılınan bilcümle kuzât ve hükâm ibtidâ usûl ve furû‘-ı mesâil-i dînîyeye tahsîl-i ‘ilm ile mûcib ve muktezâsı üzere icrâ-yı ahkâm-ı şer‘îye kemal derece dikkat ve her hâlde hakkânîyet ve istikâmet üzere ihkâk-ı hakka mezîd-i sa‘y

ve gayret-i câdde-i şer‘-i enverden ser-mû inhirâfdan ihtirâz ve mücânebet eylemek ve ‘ale’l-husûs erâmil ve eytâmı her vechile himâyet ve sıyânet emrinde begâyet ihtimâm ve dikkat ederek üzerlerine müstakîm ve emânetkâr vasî nasb ve t‘ayîn olunub ma‘rifet-i şer‘-i şerîf ve re‘y-i vasî ile emvâl-i mevrûseleri vakt-i bülûğ ve rüşd-i sedâdlarına değin rehn-i melî ve kefil-i kavîye rabt ile irbâh ve istirbâh olunarak gerek zimem-i nâsda ve gerek tahrîr-i terekelerine me‘mûr kütüb ve muhzırân ve muhzır uşakları ta‘bîr olunan kimesneler yed ve zimetlerinde pesmânde olmaması ve bir akçe ve bir habbesi telef ve zâyi‘ ettirilmemesi husûsuna nasb-ı ‘ayn dikkat etmek muktezâ-yı me‘mûriyetlerinden olub hilâfî vukû‘a geldiği sûrette dünyâ ve âhirette mes‘ûl ve mu‘âtib olacakları zâhir bir keyfiyet iken bir vakitten berü şîrâze-i nizâm-ı âleme tetarruf eden mekr ve hıyel ve fesâda mebnî itâ‘at ve inkıyâd-ı şer‘-i ‘âlî itmemiş olan eshâb-ı bağı ve tuğyânın maslahatlara hulûl ve ilzâm ve tasahhubları sebebiyle ba‘zen anlardan ihtirâz olunduğundan ve ba‘zen dahi me‘mûr tama‘ ve irtikâbları cihetiyle sarrâf-ı şer‘îye zımnında celb-i menâfi‘-i kesîre kaydına düşdüklerinden ahkâmullaha ve hukûk-ı kemâhîye hakkuhâ icrâ olunmaktan kalmış bâ-husûs kütüb-ı kısmet ve mahzırân ve ma‘iyyetlerinden olan uşaklar dahi kendü cer ve menfa‘atlerini mülâhaza ile ekser terekelerin defter kassâmı ve iktizâ iden senedât-ı şer‘îyesi yıllarca kâtiblerin cerîdesinde kalarak erâmil ve eytâm maslahatlarının ardlarını almayub bir taraftan eshâb-ı mesâlih mehâkim ve muhâlifle âmed şod ile ellerinden feryâd ve figân ederek hitâm-ı maslahatlarından vaz eçmiş oldukları bi’t-tecessüs rütbe-i tahkîka resîde olmuş olub ba‘de’l-hamd ve’l-minne umûr-u şer‘îye ve mesâlih-i nâsa ta‘arruz ve müdâhaleye ictisâr eden erbâb-ı bağı ve fesâdın ‘avn-i Hakk ile vücûd-ı habâset olurları nâ-bûd olmağla fimâba‘d icrâ-yı ahkâm-ı şerîfde kangı rütbe ve tabakada olur ise olsun hâtır ve gönüle kat‘â ri‘âyet olunmayub me‘mûr-ı şer‘iyât ve kassâm ‘askeri bulunan efendîler muhavvel-i ‘uhde-i me‘mûriyetleri olan ahkâm-ı şer‘îyenin ber-nehc-i şer‘-i kadîm icrâ ve tenfîzine kemâl-i mertebe sa‘y ve gayret ve erâmil ve eytâm ve kısmet-i ‘askerîye husûsâtına ve kassâm başkâtibi hıdmetinde bulunanlar gerek senedât-ı şer‘îyeye ve gerek şâkirdlerin hesâb ve kitâblarına dâimâ ihtimâm ve dikkat eyleyüb şâkirdlerin rû‘yet eyledikleri maslahatlarda tekâsül ve kusûrları zuhûrunda hâceleri mes‘ûl ve mu‘âtib olacakları tenbîh ve telkîn ve bundan mâ‘adâ vasî nasb ve ta‘yîninde dahi bigayr-ı hak bir kimesne iltizâm ve tesâhub olunmayub erâmil ve eytâmın ahvâli mevrûselerinden bir akçe ve bir habbeleri gerek zimem-i nâsda ve gerek kâtib ve muhzır ve muhzır uşakları zimmetlerinde telef ve zâyi‘ itdirülmeyüb ve telef ve zâyi‘ olmuş var ise tahrîr olunarak hârice ihrâcıyla tahsîl ve tazmîn olunmak ve vech-i şer‘î üzere kefil-i kavî ve rehn-i melîye rabt ile irbâh ve istirbâh olunarak emvâl ve eytâmın fevka’l-gâye vikâyesi emrine her an nezâret kılınmak ve bir taraftan maslahatlarının ardı alınarak erbâb-ı mesâlihın mehâfil ve mehâkime âmed şod ile iz‘âc ve ıztırârından vâreste olmaları esbâbının istihsâline mezîd-i sa‘y ve dikkat ve kassâm-ı ‘akerî kâtibleri ve muhzırılarının icâblarında müstakîmü’l-etvâr ve emânetkâr olanlar istihdâm olunub lede’t-taharrî habâsetleri tebeyyün idenler hıdemât-ı şer‘îyeden tard ve teb‘îd birle hukûk-ı ‘ibâd emvâl-i eytâmda hıyâneti zâhir olanlar fimâba‘d icrâ ve şefâ‘at ile kabûl ve istihdâm olunmayub bundan böyle kısmet-i ‘askerîye kâtib ta‘yîn olundukda kassâm-ı ‘askerî efendî ve baş kâtib huzûrlarında mesâil-i fikhîyeden lede’l-ımtihân istihkâkı zâhir oldukca ta‘yîn olunmamak ve muhzır uşağı ta‘bîriyle

kullandıkları meçhûlü'l-ahvâl ve nâ-halef kimesnelerin tahsîl-i emvâl-i eytâmda mu'terif ve 'adem-i emniyetleri ve mütevâtir ve meşhûr olmağla bu makûle adamlar dahi hıdemât-ı şer'îyede istihdâm olunması bir vechile lâyıık ve revâ olmadığından beş nefer gediklü kassâm muhzırlarına çend nefer mücerreb ve müstakîm gediklü muhzır dahi zamm ve ta'yîn ve fîmâba'd bu hıdmetlerde meçhûlü'l-ahvâl muhzır uşakları karışdırılmayub birbirlerine kefile rabt ile tahammülü mikdârı yamak nâmıyla istihdâm olunarak üzerlerine bi'z-zât kendüleri dahi nezâret ve dikkat ve birisinin hıyâneti zuhûr ider ise cümlesi birden mu'âtib ve tekdîr olunacaklarını bilüb ana göre hareket ve sadâkat eylemeleri telkîn ve bir vakitden berü dîvân muhzırları dahi hıdmet-i me'mûrelerinde câdde-i istikâmet ve sadâkatten 'udûl idüb gerek kapu kethüdâlık ve gerek erbâb-ı mansıblarında kendü menâfî' mahsâsalarını mülâhaza ile birtakım hîle ve tezvîre cesâret ve erbâb-ı tarîke zarar ve hasâret ile envâ'-ı hıyânet ve habâsete cür'et eyledikleri muhakk olmağla bunların dahi içlerinde hıdmet-i me'mûrelerde devâm ve sadâkat ve erbâbından mücerreb ve müstakîmü'l-etvâr olanlar ibkâ hıyânet ve habâseti bi'taharrî tebeyyün ve tahakkuk etmiş bulunur ise muhzırlıkları dahi ref' ve ilgâ birle o makûleler tard ve teb'îd olunub hâsılı bundan böyle hıdemât-ı şer'îyede bulunan gerek küttâb ve gerek muhzırân ve sâirlerin hilâf-ı rızâ hareketleri zuhûr eder ise te'dîbât-ı lâyıık ile te'dîb olunacaklarını peşîn cümlesine gereği gibi tenbîh ve tefhîm olunmak husûsları irâde-i seniyye muktezâsından olmağla ana göre icrâ-yı muktezâlarına himmet ve nezâretiniz hasebiyle sâir iktizâ idenlere dahi müekkid tenbîhe mübâderet ve siz dahi dâimâ nezâret-i vakit ve sair mehâfil ve mehâkime başka başka lâzım gelen 'ilm ü haberlerinin dahi i'tâ etdirülmesi emrine müsâra'at eylesesiz deyü.

Fî 21 C (Cemâzîye'l-âhir) sene 42

İstânbûl Kâdîsına

Âsitâne-i devlet-i âşiyânda kâin ve debbâğ esnâfının i'mâl eyledikleri gâv ve sâya* ve meşînin cüz'i a'zamı olub Bahr-i Sefîd Boğazı civârında kâin Kerse Deresi ve Tuzla ve Kazdağı ve sâir mahallerde husûle gelen palâmûdu bir müddetden berü ba'zı erbâb-ı ihtikâr mahallerinden dîn bahâ ile iştirâ ve gâlî bahâ ile Anadolu ve Rûmili taraflarına ve müste'men tâifesine bey' ve fûrûhta ictirâ etmekte olduklarından bu keyfiyet Âsitâne-i Aliyye'ye palâmûdun killet-i vürûduyla bahâsının glâsını mûcib ve ol vechile cebehâne-i 'âmire ve tersâne-i ma'mûre mühimmâtına sekte îrâsını müstelzim ve müstevcib olduğunu ve debbâğ esnâfı tarafından bi'z-zât 'arz-ı hâller takdîmiyle inhâ olunmakdan nâşî şu husûsun men' ve def'iyle mahallerinde mevcûd olan palâmûdun tüccârı yediyle Dersa'âdet'e gönderilmesi zımnında mukaddem ve mu'ahhar defa'âtle evâmir-i aliyye tasdîr kılınmış iken yine lâyııkıyla palâmûd vürûd etmediğinden şu uygunsuzluğun önü kesdirilmek için ba'de'l-yevm husûle gelen palâmudun cümlesi tüccârı yediyle Dersa'âdet'e gelüb içinden beş ocak ta'bîr olunur ve debbâğ esnâfı işlerine yarayacak palâmûdu iştirâ eylediklerinden sonra fazlası kalur ve esnâfın işlerine gelmeyerek almakdan istinkâf eyledikleri mârifet-i şer' ve esnâf ma'rifetiyle tebeyyün olur ise ol vakitte bu taraftan diyâr-ı âhire – 51 - fûrûht olunmasına ruhsat verilmemek üzere kimisine nizâm-ı rabt olunmuş ise de el-hâletü hâzihi

zıkr olunan mahallerde husûle gelen palâmûd küllîyet üzere olub mahallerinden diyâr-ı âhire nakl ve müste'men tâifesine furûht olunmayarak Dersa'âdet'de dahi tekessür ve 'adem-i revâyici cümlesinin nakliyle ba'de buradan hârice satılması sûretinde beyhude birtakım masârif naklîye sebebiyle tüccâra zarar ve ziyânı müeddî olacağına mebnî zarûri evvel çekdiklerinden mevcûd olan palâmûdlar mahallerinde çevirülüb fenâ-pezîr olarak ol vechile gerek palâmûd tüccârı ve gerek palâmûd mahsûlüyle ta'ayyüş etmekte olan fukarâ gürûhu dahi mübtelâ-yı gadr ve hasâr olmakda olduklarından tahkîk olunub umûr-ı mühimme-i Devlet-i Aliyye'nin ta'tilden ve debbâğ esnâfının lâzım olan palâmûd husûsundan muzâyakadan vikâyeleri ehem ve elzem olduğu misillü fukarâ ve zu'afânın dahi gadr ve zaruret-i himâyeleri matlûb-ı 'âlî olduğuna mebnî şu husûsda tarafeyn müntefî' mütenemmi' olmak ve zımnında kimesneye gadr ve hasâr olmamak 'arzıyla ba'zı erbâb-ı vukûfun ifâde ve ihbârlarıyla bu mâddeye taraf-ı Devlet-i Aliyye'den mahsûs bir me'mûr ta'yîniyle me'mûr-ı mûmâileyhe her bir mahalle semt ve münâsib olan İzmir'e varub anda ikâmet ve sâir kazâ ve iskelelere iktizâsına göre tarafından mücerreb ve mu'temed adamlar ta'yîniyle evvel emirde Dersa'âdet'e lüzûmu olan palâmûdu gâyet a'lâsından olmak üzere vakt-i zamânıyla tamâmen ve kâmilen sevk ve tisyâr ile beş ocak ta'bîr olunur ve debbâğ esnâfına lâzım olan palâmûd bâliğan mâ-belağ vürûd itdikden sonra mahallerinde fazla kalan palâmûd sâir mahaller ahâlâsine ve Rûmili yakasına ve müste'men tâifesine me'mûr-ı mûmâileyh ma'rifetiyle bey' ve furûht itdirilmek ve Dersa'âdet'de palâmûdun mikdâr-ı lüzûmu keyfiyeti me'mûr-ı mûmâileyhin ma'lûmu olacağına mebnî anın* izin tezkeresi olmaksızın mahall-i âhire bir dirhem palâmûdun emrârına ruhsat verilmemek üzere yedine me'mûriyet emr-i şerîfi dahi verilmiş olmağla imdi siz dahi zıkr olunan beş ocak ta'bîr olunur ve debbâğ esnâfının kethüdâsı ve sâir ihtiyârlarını huzûrunuza celb ile mûmâileyh dahi hâzır olduğu hâlde bi'l-istintâk kendülere beher sene ne mikdâr ve ne cins palâmûd lâzım olacağını tahkîk ve tedkîk iderek ve ba'd ezîn şu palâmûd husûsunda gerek taraflarından ve gerek tüccâr ve fukarâ câniblerinden bir gûne sızıldı vukû'a gelmeyecek sûretde nizâm-ı kavîye rabt eyleyerek sûret-i karârını huzûrumuza i'lâma mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 6 R (Receb) sene 1242

İzzetlü Defterdâr Efendî

Bundan akdem Mora ahâlîsinden Çuka Adası'na firâr etmiş yüz doksan bir nefer ehl-i İslâm cezâyir-i sî'a? kumandanı* tarafından sefîneye irkâben Hânya'ya emrâr olunmuş olduklarından me'kûlât ve sefîneye masârifî olan iki bin sekiz yüz doksan gurûş i'tâ olunmasını Dersa'âdet'de mukîm İngiltere elçisi bâ-takrîr inhâ etmiş ve keyfiyet Hânya muhâfızı tarafından bâ-tahrîrât lede'l-isti'lâm hakîkat-i hâl ol vechile olduğunu iş'âr ve tasdîk eylediğine binâen meblağ-ı mezbûrun cânib-i mîrîden i'tâsı lâzım gelmiş olmakdan nâşî zıkr olunan iki bin sekiz yüz doksan gurûşun elçi-i mûmâileyh tarafına i'tâsı zımnında bâb-ı 'âlîye irsâliyle ba'de iktizâ iden senedinin tanzîmi husûsuna mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 29 B (Receb) sene 242.

Bahr-i Siyâh tarafından Rûsya mahsûlü olarak zahire hamûlesiyle Dersa'âdet'e tevârüd eden ehl-i İslâm ve re'âyâ ve gerek müste'men sefineleri getürdükleri zehâyiri Halic-i Konstantıniyye'de âhir gemilere vürüd vesîlesiyle aralıkda katî çok zahîre telef olmak misillü mehâzîrde derkâr olunduğuna binâen mukaddemâ devr mâddesinin külliyen men'iyile fakat o makûle Rûsya mahsûlâtından hamûle ile gelen sefâyinden ba'zen fûrtınaya tesâsûf iderek Bahr-i Sefîd'e gidemeyecek sûrette rahnedâr olan sefineler kangı sınıfdan olur ise olsun keyfiyetleri bi'l-mu'âyene tahkîk olunarak [4]tuğrâ-yı garrâ ile mu'anven fermân-ı 'âlî ile vürûduna ruhsat verilmesi ve bu gûne devirler dahi sefineler arasında olmayub Kurşunlu Mahzen pîşgâhında Beşiktaş önüne varınca ol sâhilin açıklarında 'alenen icrâ kılınması bâ-irade-i seniyye karârgîr olarak keyfiyeti mukaddemâ ve gerek iki yüz otuz yedi târîhinde kapûdân pâşâ tarafına ve gerek emînine beyâz üzerine başka başka buyurulduklar tasdîriyle tenbîh ve te'kid kılınmış olmakdan nâşî ol vakitden berü Bahr-i Siyâh tarafından Rûsya mahsûlü olarak zehâyir hamûlesiyle gelen bi'l-cümle düvel-i müttehâbe sefinelerinden ba'zen rûy-ı deryâda fûrtınaya tesâdüf ile rahnedâr olub da hamûlesi olan zehâirin bi'z-zarûr âhir bir sefîneye devri lâzım geldiği elçi veyâhûd maslahatgüzârı taraflarından inhâ olunan sefinelerin mu'âyene ve tahkîki mâddeleri kapûdân-ı deryâ bulunanlara ve seferber oldukları hâlde tersâne-i 'âmire ümenânesına havâle olunarak taraflarından me'mûrlar ta'yîniyle bi'l-mu'âyene keyfiyeti i'lâm olunduktan sonra tarafınıza hitâben tuğralı fermân-ı 'âlî ısdârıyla hamûleleri devr etdirilmekte ise de bu def'a in'ikâd-pezîr olan Akkermân 'ahidnâmesinde hınta veyâhûd sâir zehâyir ve me'külât ile mahmûl Rûsya sefâyini Kostantıniyye Boğazı'na vürûdunda Devlet-i Aliyye'nin zîr-i hükmünde olmayan memalik-i uhrâya nakl için lede'l-iktizâ hamûlelerini Rûsya sefâyininden olsun âhir millet gemilerinden olsun başka bir sefîneye akdarma tarîkiyle devr ve vaz' eylemelerine mûmâna'at olunması münderic olduğundan ve kapûdân-ı deryâ ve tersâne-i 'âmire ümenâsı bulunanların umûr-ı tersâne-i 'âmire ile meşgûliyetleri cihetiyle o misillü cümle devr idecek sefinelerin tahkîki mâddesinin taraflarına havâle olunması Rûsya tüccârı haklarında mûcib-i su'ûbet olmakda idüğünden bahsle şu husûsun tarafınıza veyâhûd âhir bir me'mûra müstakilen ihâlesiyle Rûsya tüccârının su'ûbetden kurtulması husûsu Dersa'âdet'de mukîm Rûsya Devleti elçisi tarafından tercümânı vesâtetiyle makâm-ı riyâsete ihbâr ve iltimâs

[4] derûlarında bulunan hamûlenin – 52 - olunmuş olub tarafeyn teba'a ve tüccârının teshîl-i ticâretlerini mûcib olub hâletin istihsâli beyne'l-devleteyn derkâr olan selm ve men'ût muktezâsından olmak mülâbesesiyle Rûsya tüccârı hakkında şu mâddeden dolayı 'arız olan su'ûbetin teshîline bakılacağı derkâr ise de maslahatı bu sûrete göre 'ale'l-ıtlâk devr mâddesi bayağı bey' ve şîrâ kabîlinden olacağından ve hâlbuki devrin ma'nâsı 'ahden resm-i gümrük alınacak eşyanın bilâ gümrük akdarılmasına ruhsât demek olduğundan zehâir ve-sâir eşyanın devr olunması bey' ve şîrâ kabîlinden olduğu takdîrce bir sefîneden âhir bir sefîneye devri resm-i gümrük ta'tîlini îcâb etmeyerek bir mûceb-i 'ahidnâme-i hümâyûn iktizâ eden resm-i gümrüğü her ne ise alınmak lâzım geleceği tercümân-ı mersûma bi'l-ifâde elçi-i mûmâileyhin matlûbu ancak

teshîl-i maslahat demek olarak bey' ve şîrâ takrîrinde gümrük mâddesinde hiçbir diyecek olmayub hattâ geçende devr olunan kâlye taşı ve ketân tohumunun resm-i gümrüğü verilmiş idi deyü ifâde eylemiş ve elçi-i mûmâileyhin vâki' olan iltimâsına mebnî teshîlen li'l-maslaha husus-ı mezbûrun tarafınıza havâlesi îcâb alınmış olmakdan nâşî bundan böyle devr mâddesine dâir elçi-i mûmâileyh tarafından bâb-i 'âlîye bir gûne inhâ ve takrîr takdîmi vâki' olub da tarafınıza havâle olduğu gibi derhâl tarafınızdan ve lîmân me'mûrları câniblerinden adamlar ta'yîniyle sefine-i merkûme sahîh Rûsya sefinesi ve devr olunacak zahîre ve sâir hamûle Rûsya mahsûlü olduğunu gereği gibi tahkîk ve bey' ve şîrâ sûretiyle devr olunduğu sûrette ber-mûceb-i 'ahidnâme-i hümâyûn îcâb iden resm-i gümrüğünü ahz ile vürûduna ruhsatı hâvî iktizâ iden emr-i şerîfi takdîr olunmak üzere keyfîyeti i'lâm eylemeniz iktizâ ideceğinde iktizâ-yı keyfîyeti bu vechile gümrüğe kayd ve iktizâ idenlere tefhîm iderek vukû'u buldukca evvelce icrâsına mübâderet eylesesüz deyü.

Fî Gurre-i Ş (Şa'bân) sene 42

Ser Etibbâ-i Hazreti Şehiryârî İzzetlü Fazîletlü Efendî Hazretleri

Âsitâne-i Aliyye'de ehl-i İslâm ve Yahûd ve Nasârâdan ebelik san'atıyla me'lûfe olan ba'zı karılar mücerred tama' ve irtikâba mebnî hâmile hatunlara devâ virüb iskât-ı cenîn itdirmek ve aralıkda birazının dahi helâkına sebep olmakda oldukları tahkîk olub bu emr-i münkirin beher hâl men' ve def'îyle 'âmme-i nâsın ızrârdan kurtarılması lâzime-i zimmet-i diyânet olduğundan evvel emirde muktezâ-yı şer'îsi taraf-ı hazret-i fetvâpenâhîden lede'l-istiftâ ebelik iddi'âsında olan Hind hatunlara iskât-ı cenîn için devâ virüb iskât-ı cenîne sebep olduğundan mâ'adâ ba'zı hatunların dahi helâkına sebep olub bu fi'l-i şenî'i mu'tâd etmekle nâsa zararı olsa Hind bu fi'l-i şenî'den emr-i ulü'l-emr ile zecr ve men' olunub itâ'at etmezler ise te'dîb olunmak emr-i meşrû' olur mu el-cevâb olur deyü fetvâ-yı şerîfe verilmiş ve Yahûdî karılarından Kanlı Ebe dimekle ma'rûfe İlbâ* ve kızı makûle ve kalfası mesâbesinde olan Râhel Bolîse nâm habîse öteden berü bu kâr-ı mekrûhe ile me'lûfe oldukları mütevâtîr ve yalnız tenbîh ve te'kîd memnû' ve münzecir olmayacakları zâhir olduğuna binâen 'îbretü's-sâire üçü birden Selânîk'e nefy olunmak ve keyfîyeti kendü milletlerinden ebelik idenlere gereği gibi tenbîh ve te'kid eylemeleri zımnında Rûm ve Ermenî patrîklerine ve hâhâmbaşîya başka başka buyrulduklar tasdîr etdirilmiş olmağla siz dahi ba'd ezîn hâmile hatunlara o misillü iskât- cenîne dâir edvîye virmemelerini ve eğer virirler ise muktezâsı şer'-i şerîf üzere icrâ-yı te'dîblerine ibtidâr kılınacağını bi'l-cümle ehl-i İslâm ve milel-i selâse ebelerine bervech-i ekîd ve tenbîh ve te'kîde himmet ve dâ'imâ hâlleri taharrî olunarak içlerinden gelmeyüb de yine bu fi'l-i şenî' tasaddî ideri haber alınur ise hakkında lâzım gelen te'dîb-i şer'î icrâ olunmak için keyfîyeti ifâdeye mübâderet eylesesüz deyü.

Fî 12 Ş (Şa'bân) sene 42

Bir sûreti efendî müşârünileyh hazretlerine şu vechile bildirilüb yazıldığı beyân kılınarak kendüleri dahi milletlerinden olan ebelere keyfîyeti gereği gibi tenbîh ve te'kîde dikkat eylemeleri için Rûm ve Ermenî patrîklerine ve hâhâmbaşîya başka başka üç kıt'a

Gümrük Emîni Efendî

Anâpa havâlisinden kâin yalıboyundan olan kabâilin ekseri mecûsî ve kıtâ'-ı tarîk gürûhundan olarak fırsat buldukca sâhillerine düşen sefineleri zabt ve emvâlini gasb ve gâret etmek kâr ve 'âdetleri olduğuna ve bu makûle vukû'âtdan dolayı ba'zı tüccâr ve eshâb sefâyinin her bâr sızıldıları çekilmekte idüğübinâen Devlet-i Aliyye tüccâr sefinelerinin hod-be-hod sevâhil-i merkûmeye uğramaları gayr-ı câiz ve oralarda maslahatları olduğu hâlde istihsâl-i emniyet ve selâmetleri için ibtidâ Anâpa Lîmânî'na gelüb muhâfızın mu'âvenetiye 'azîmetleri iktizâ ideceği bedîhî ve bâriz olduğundan bahisle ba'd ezîn o misillü tüccâr sefinelerinin hamûlesi tuz ve sâir her ne olur ise olsun evvel emirde doğru Anâpa iskelesine varub iktizâsına göre yanlarına kulağuz ve adamlar koşularak bi's-selâme gidüb gelmeleri için keyfiyet bu tarafda iktizâ idenlere tenbîh ve te'kîd kılınması hâlâ Trabzon vâlisi ve Anâpa muhâfızı sa'âdetlü el-Hâc Hasan Pâşâ hazretleri tarafidan bu def'a ba tahrîrât inhâ olunub müşârünileyhin iş'ârına nazaran sevâhil-i merkûme ahâlîsi kıtâ'ı tarîk ve hırsız makûlesinden olduğundan tüccâr sefâyini – 53 - birden bire sevâhil-i merkûmeye yanaşmayub ibtidâ doğru doğru Anâpa Lîmânî'na gelerek müşârünleyh tarafidan iktizâsına göre müstahfiz terfikiyle lâzîme-i emniyet ve selâmetleri istihsâl olunması vâkı'â münâsib ve bu sûret kendülerine hayır ve refâhîyeti müstevcib olduğuna mebnî fimâba'd ol tarafa giden tüccâr sefineleri birden bire sâhil-i mezkûreye yanaşmayub ibtidâ doğru Anâpa iskelesine varub taraf-ı müşârünileyhden müstahfiz ahzıyla bi's-selâm gidüb gelmek üzere bu tarafda bulunan eshâb-ı sefâyin ve tüccâra tefhîm ve te'kîd kılınması ve ba'd ezîn bu vechile müstahfiz ahzı için Anâpa'ya varan sefinelere taraf-ı müşârünrileyhle iktizâsına göre kulağuz ve müstahfizler koşularak sevâhil-i merkûmeye emnen ve sâlimen gidüb gelmeleri esbâbının istihsâline ikdâm ve dikkat kılınması husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkâne ta'alluk iderek ol bâbda sahife-pîrâ-yı sudûr olan hatt-ı hümayûn-ı şâhâne mücebince bu def'a müşârünileyhe hitâben bir kıt'a emr-i 'âlî ısdâr ve tisyâr olunmuş olmağla siz dahi tüccâr merkûmeyi tarafınıza celb ile fimâba'd ol tarafa irsâl idecekleri sefineleri birden bire sevâhil-i merkûmeye yanaşmayub ibtidâ doğru Anâpa iskelesine varub müşârünleyh tarafidan müstahfiz ahzıyla bi's-selâme gidüb gelmeleri husûsunu ve hilâf-ı emr ü tenbîh hareket ideri olur ise te'kîd olunacaklarını etrâfıyla gûş-ı hûşlarına ilkâ ve tefhîme mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 22 Ş(Şa'bân) sene 1242

Tasmîm olunduğu vechile tebdîl olunmuşdur.

Gümrük Emîni Efendî

Düvel-i ecebîye tüccârının gayr-ı ez-ticâret dâhiliyye-i memleketlerinden getirüb memâlik-i mahrûsede furûht etdikleri ve gayr-ı ez-memnû' memâlik-i mahsûreden alub memleketlerine götördükleri emvâl-i ticâretin 'ahidnâme-i hümayûn mücebince yüzde üç hesâba esâs ittihâzıyla her devletin mu'âmelât-ı ticâretine tatbîken başka başka tanzîm olunan ta'rife defterleri mücebince resm-i gümrükleri tahsîl olunmak ve mürûr-ı evkât ile tefâvüt fiât zuhûr itdikce zikr olunan ta'rife

defterleri râyic vakte tevfi ken vakten be-vakit tecdîd kılınmak husûsu düvel-i mezkûrenin kabûl-gerdeleri olarak mer'îl-icrâ usûl-il nizâm-ı mülkîyeden olduğuna mebnî Rûsya tüccârının vilâyetlerinden memâlik-i İslâmîyeye getürdükleri ve gayr-ı ez-memnu' memâlik-i mahrûseden olub vilâyetlerine götürdükleri emti'a ve eşyânın ber-mûceb-i 'ahidnâme-i hümâyûn yüzde üç hesâbı esâ ittihâz olunarak iki yüz on altı târihinde ol vaktin râyicine tatbîken bir kıt'a ta'rife defteri tanzîm kılınmış ve emti'a ve eşyânın kıymetleri ba'zen terakkî ve tenezzül bulmakda olduğundan beher on iki senede ta'rife defterlerinin kıymet-i eşyâya tatbîken tecdîdi bi'l-müzâke senede rabt olunmuş ve ba'de mürûr-ı zamân ile her bir emti'a ve eşyânın râyici tefâvüt bularak muahharen sâir düvel-i müttehâbe ta'rifelerinin tekrâr tecdîdlerinde devlet-i müşârünleyhâ tüccârı husûsunun dahi tecdîdi lâzım gelmiş ise de ba'zı esbâba mebnî kesb-i tehhür etmiş olduğundan bundan akdem Rûsya maslahatgüzârıyla bi'l-müzâkere nihâyet tecdîdi ta'rifeye kadar şu vaktin râyicine göre alınması lâzım gelen fazla rûsûmât gümrük defterlerine başkaca kayd ve sebt olunması resmen mukâvele birle ile'l-ân öylece icrâ olunmakda ise de işbu ta'rife mâddesinin mukaddemâ verilmiş olan sened mûcebince tanzîmi matlûb-ı 'âlî idiğünden râyic vakte göre ber-mûceb 'uhûd yüzde üç hesâbı esâs i'tibâr olunarak müceddeden bir kıt'a ta'rife defterinin tertib ve tanzîmi icâb-ı hâlden olduğu bu def'a taraf-ı riyâsetden Dersa'âdet'de mukîm Rûsya elçisine tercümânı vâsitâsıyla lede'l-ifâde ol dahi devleti tarafından kendüsüne verilmiş olan ruhsat-ı kâmile muktezâsı üzere bu bâbda muvâfakat ile zikr olunan ta'rife defterinin tertib ve tanzîmi zımında tarafından me'mûr ta'yîn ideceği yine tercümânı vesâtetiyile makâm-ı reyâsete ihbâr olmuş olmağla imdi gümrükci-i esbak Mehmed Bey ve sâir usûl-i ticârete âşinâ ve mevkûf adamlardan lâzım gelenler hâzır-ı bi'l-meclis oldukları hâlde elçi-i mûmâileyh tarafından ta'yîn olunan me'mûrlar ile bi'l-müzâkere 'ahidnâme-i hümâyûn mûcebince yüzde üç hesâbı esâs ittihâz olunarak şimdiki vaktin râyicine tevfi ken bir kıt'a ta'rife defterinin tanzîm ve tekmîliyle gerek şimdiye kadar gümrük defterlerine başka kayd olunmuş olan fazla rûsûmâtın ve gerek bundan böyle dahi ber-mûceb-i ta'rife iktizâ eden rûsûmât-ı gümrüğün ahz ve tahsîli husûsuna dikkat ve sûret-i nizâmı bâ-takrîr ifâdeye mübâderet eylesiz deyü.

Fî 49 N (Ramazân) sene 242

İstânbûl Kadîsı Fazîletlü Efendî

Dersa'âdet'te kâin dülbendci esnâfının bir müddetden berü şurût-ı nizâmılarına lâyıkıyla bakılmadığından birtakım muhtekir tâifesi Efrenc ve Acem tüccârından ve tüccâr-ı sâireden iştirâ eyledikleri ecnâs-ı dülbend ve hâssa ve basma ve sâir bu misillü emti'a-i mütenevvi'ayı 'ibâdullaha ve husûsuyla nisvân tâifesine gâlî bahâ ile bey' ve furûht iderek bu keyfiyet 'ibâdullahın ızrârlarına bâdî ve aralık aralık emvâl-i tüccâr dahi ekl ve bel' olunarak beyhûde sızıldı hudûsundan başka esnâfın dahi bir perîşânî-i hâllerini mevâddı olduğundan bahisle esnâf-ı merkûme beynlerinde mukaddemâ icrâ ve ba'de terk ve imhâ olunacak tamgâ resmi kemâfi'l-evvel ibkâ olunmak ve esnâf-ı merkûmenin ber-mu'tâd Haremeyn hazînesine viregeldikleri mebâliğ ve esâir şurût ve nizâmı hakkında bir gûne hâlel vukû'a tecvîz olunmamak şartıyla müceddeden bir mahal tahsîs

ve hademeden biri dahi bu husûsa me'mûr kılınarak ba'de'l-yevm Acem ve Efrenc ve sâir tüccârın Dersa'âdet'e getürdükleri ve dülbend ve hâssa ve basma ve şâl ve sâir bu misillü emti'a-i mütenevvi'anın küllîsi o makûle muhtekir tâifesi yedlerinden kurtarılıb – 54 - bunların bey' ve şîrâsı kadîmi vechile dülbendci ve sâir esnâfa tahsîs olunarak ba'de'l-mübâyâ'a mahall-i mahsûsda tamgalanub sonra esnâf-ı merkûmenin dükkân ve odalarına nakl ve beyne'l-esnâf tevzî' ve taksîm ile iktizâsına göre mücessem i'mâl ve furûht olunmak ve tamgâya me'mûr olan her bir eşyânın asıl mâlını tahkîk ve mücessem i'mâl olunacak dülbendin masârifini hesâb ve gerek mücessem ve gerek ecnâs-ı dülbendin ve çîtin* üzerine kâr-ı şer'îsini zamm ederek esnâf-ı merkûmenin ol vechile satmalarına dahi dikkat eylediği hâlde 'aceze-i nâs ve 'ale'l-husûs nisvân tâifesi beyhûde ızrârdan vâreste olacağı esnâf-ı merkûme tarafından inhâ ve istid'â olunub fi nefsu'l-emr bu husûsu bi'l-cümle 'ibâdullahâ haklarında bir nev' fâide ve menfa'atdan hâli olmayacağından bâlâda muharrer mevâddın lâyıkiyla icrâsı ve tamgâ rüsûmâtının dahi emâneten 'uhdesine ihâle olunan ihtisab ağası ma'rifetiyle tanzîmi husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkâne ta'allukıyla ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı hazret-i hilâfetpenâhî sahîfe-pîrâ-yı sudûr olmuş ve keyfiyet tafsîliyle baş muhâsebeye kayd ve sebt etdirilerek ağâ-yı mûmâileyh tarafına ve sâir lâzım gelen mahallere 'ilm ü haberleri verilmiş olmağla imdi bundan böyle o makûle muhtekir tâifesinin külliyen men' ve def'iyle Acem ve Efrenc ve sâir tüccârın getürdükleri emti'anın küllîsi kadîmi vechile dülbendci ve sâir esnâf tarafından mübâyâ'a etdirilerek ağâyı mûmâileyh ma'rifetiyle iktizâ iden rüsûmu ahzıyla vaz'-ı tamgâ olunub ba'de esnâf-ı merkûmenin dükkân ve mahzenlerine nakl ve beynlerinde tevzî' ile asıl sermâyesi üzerine kâr-ı şer'îsi zamm olunarak mu'tedil ve ehven bahâ ile satdırılması ve bu bahâne ile eşyâ-yı merkûmenin fiâtı olmak ve bilâ taşraya metâ' gitmek misillü vaz' ve hareket vukû'a gelmemek üzere keyfiyeti cümle iktizâ idenlere tefhîm ve tenbîh ve esnâfî küfelâyâ rabt ve tevsîk iderek iktizâ-yı maslahatın tanzîm ve icrâsına mübâderet dülbendci esnâber-mu'tâd Haremeyn hazînesine viregeldikleri mebâlig-i mezkûreye ve şimdiye kadar beynlerinde cârî ve mer'î olan şurût ve nizâm-ı kadîmlerine dahi hâlel ve tetarruf itmemesi lâzîmeden olduğuna binâen îfâ-yı muktezâsına ihtimâm ve dikkat eylesesiz deyü.

Fi 7 L (Şevvâl) sene 1242

Gümrük Emîni Efendî

Dersa'âdet'de kâin dülbendci esnâfının bir müddetden berü şurût-ı nizâmılarına lâyıkiyla bakılamadığından bir takım muhtekir tâifesi ve Efrenc tüccârından ve tüccâr-ı sâireden iştirâ eyledikleri ecnâs-ı dülbend ve hâssa ve basma ve sâir bu misillü emti'a-i mütenevvi'ayı 'ibâdullahâ ve husûsuyla nisvân tâifesine gâli bahâ ile bey' ve furûht iderek bu keyfiyet 'ibâdullahın ızrârlarına bâdî ve aralık aralık emvâl-i tüccar dahi ekl ve bel' olunarak beyhûde sızıldı hudûsundan başka esnâfın dahi perîşânî-i hâllerini müeddî olmakdan nâşî esnâf-ı merkûmenin ber-mu'tâd Haremeyn hazînesine viregeldikleri mebâlig ve sâir şurût ve nizâmları hakkında bir gûne hâlel vukû' tecvîz olunmamak şartıyla ba'de'l-yevm Acem ve Efrenc ve sâir tüccârın Dersa'âdet'e getürdükleri dülbend ve hâssa ve basma ve şâl ve sâir bu misillü emti'a-i mütenevvi'anın küllîsi o makûle

muhtekir tâifesi yedlerinden kurtarılab bunların bey' ve şirâsı kadîmi vechile dülbendci ve sâir esnâfa tahsîs olunarak ba'de'l-mübâya'a tamgâ için tahsîs kılınan mahalde tamgâlanub sonra esnâf-ı merkûmenin dükkân ve odalarına nakl ve beyne'l-esnâf tevzî' ve taksîm ile iktizâsına göre mücessem i'mâl ve furûht olmak ve tamgâyâ me'mûr olan her bir eşyânın asıl mâlını tahkîk ve mücessem i'mâl olunacak dülbendin masârifini hesâb ve gerek mücessem ve gerek ecnâs-ı dülbend ve çîtin* üzerine kâr-ı şer'îsini zamm ederek esnâf-ı merkûmenin ol vechile satmalarına dahi dikkat olunması ve bilâ tamgâ taşralara dahi metâ' gitmemesi husûsuna irâde-i seniyye-i mülûkâne ta'allukıyla ol bâbda şerefrîz-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı cenâb-ı pâdişâhî mücebince bâlâda muharrer olan mevâddın lâyıkiyla icrâsı ve tamgâ rûsumunun dahi emâneten ahz ve kabzı ihtisab aḡasına ihâle olunmuş ve eşyâ-yı mezkûre mu'tedil ve ehven bahâ ile satdırılıb bu bahâne ile eşyânın fiâtı artmak ve bilâ tamgâ taşraya metâ' gitmek misillü vaz' hareket vukû'a gelmemek üzere keyfiyeti iktizâ idenlere tefhîm ve tenbîh eylesmesi mâddesi dahi İstânbûl kâdîsı fazîletlü efendiye beyâz üzerine buyuruldu tastîr ve tesyîriyle ifâde ve tebyîn kılınmış olmaḡla imdi sen dahi ba'de'l-yevm Acem ve Efrenc ve sâir tüccârın Dersa'âdet'e getürecekleri dülbend ve hâssa ve basma ve şâl ve sâir bu misillü emti'a-i mütenevvi'anın cins ve mikdâr ve bahâsı bâzirḡanın isim ve şöhreti gösterilerek tamgâhâne tarafına iktizâ iden 'ilm ü haberlerinin i'tâsıyla ba'd ezîn bilâ tamgâ taşraya metâ' gidememesi esbâbının istihsâline kemâl-i ihtimâm ve dikkat eylesesiz deyü.

Fi 21 L (Şevvâl) sene 42

-55- Çavuşbaşı Aḡa kullarının takrîridir ma'lûmu hümâyûn-ı mülûkâneleri buyurulduḡu vechile bundan akdem bî-lüzûm ve me'kel makûlesi olan bi'l-cümle yevmîye ref' ve ilgâsı sırasında sekizer akçe yevmîye ile dîvân-ı hümâyûn-ı şâhâneleri pâdişâhâne çavuşluḡuna mutasarrîf olanlar eḡerçi kaydca altı yüz neferden mütecâviz ise de bunların mecmû'u hıdmetde olmayub ekserîsi nâ-mevcûd hükmünde ve nâ-ehil üzerlerinde olarak şuna buna me'kel olduḡundan hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı mülûkânelerinden bi'l-istizân içlerinde ba'zı ihtiyâr ve eytâm olanlarının yevmîyeleri kayd-ı hayât şartıyla merhameten ifâ ve mâ'adâsının yevmîyeleri 'umûmen ref' ve ilgâ olunub bundan böyle bilâ yevmîye fakat yedlerine birer çavuşluk gediḡi rûûs verilmek üzere li-ecli'l-istihdâm iki yüz seksen nefere hatt ve tenzîl olunmuş ise de el-hâletü hâzihi ol mikdâr ise yarar çavuş bulunmayub kesreti dahi işe yaramayacaḡından aḡayı mûmâileyh kûlları mevcûd bulunanlardan fakat yüz yetmiş nefer çavuş intihâb ve tertîb ve ol mikdâra tenzîlini tensîb ederek ana göre şerâit-i nizâm ve intizâmalarını kaleme alub işbu takrîbiyle istizân ve inbâ etmiş olmaḡla manzûr-ı hümâyûn-ı mülûkâneleri buyrulmak için 'arz ve takdîm kılındı inhâ ve iş'âr eylediḡi suver-i nizâmîye muvâfik irâde-i seniyye-i cihândarileri buyurulur ise bundan böyle düstûrül-'amel tutulmak üzere rûûs ve dîvân-ı hümâyûnları kalemine kayd ve iktizâ iden mahallere 'ilm ü haberleri i'tâ itdirileceḡi muhât-ı 'ilm-i 'âlîleri buyruldukda emr ü fermân hazreti menlehü'l-emrindir.

İş bu takrîr-i hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı tâcidârîye lede'l-'arz vâkı'â mûmâileyhin inhâ ve iş'âr eylediği vechile suver-i nizâmâyesine bundan böyle dikkat ve halelden vikâyesine ihtimâm olunduğu hâlde bu husûs dahi taht-ı nizâma gireceği zâhirdir tıbkı çihâr/cihâd?*** istîzân eylediği üzere işbu nizâm-ı 'âlî mâşâallahü te'âlâ düstûrû'l-'amel tutulub hilâfına hareket olunmak üzere rûûs ve dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ve iktizâ iden mahallere 'ilm ü haberleri i'tâsıyla tanzîm ve icrâ oluna deyü hatt-ı şerîf-i mülûkâne şerefyâfte-i sudûr olmağla mantûk-ı münîfî icrâ olunmak üzere fi selh-i Şa'bân sene 242 tarihinde fermân-ı 'âlî sâdir olmuştur.

Derkenar asıl battâlî rûûs tarafındadır.

Muahharen verilen nizâm fi 10 Câ (Cemâziye'l-evvel) sene 70 târîhli buyuruldu defterinde mukayyedir.

Ma'rûz-ı bendeleridir ki

Ma'lûm-ı 'âlîleri buyurulduğu üzere dîvân-ı hümâyûn çavuşlukları bilâ yevmîye olarak altı yüz neferden iki yüz seksen nefere hatt ve tenzîl buyurulmuş ise de mine'l-kadîm bunların cümlesi hıdmetde olmayub yevmîyeleri îrâd olarak şunun bunun yedine geçmiş ve el-hâletü hâzihi hıdmetde bulunan çavuşânın topu yüz altmış yüz yetmiş neferden 'ibâret idüğü tahkîk olunmuş olduğuna nazaran şimdiki hâlde iki yüz seksen nefer işe yarar çavuş bulunamayacağı der-kâr ve şuradan buradan celb ve tahrîr olunmak lâzım gelse bunlar evvelki gibi başıboş bırakılmayub bir taht-ı zâbıtaya idhâl ile mazbûtü'l-hâl olacaklarından geçinemeyecekleri bedîdâr olduğundan böyle olmakdan ise hem kendileri zarûretten vâreste olmak ve hem hıdmete yarayacak vechile derece-i kifâyede ehl-i 'ırz ve işe yarar kimesneler intihâb kılınmak üzere elyevm mevcûd bulunanlardan bi'l-intihâb küfelâya rabt olunarak merbûten takdîm olunan defter mantûkunca ma' zâbitân yüz yetmiş nefer çavuş tertîb ve intihâb olunmağın bu sûret muvafık-ı irâde-i seniyye-i veliyü'n-ni'amîleri buyurulur ise bunların bundan böyle i'mâl ve istihdâm ve iktizâ-yı tarîk ve silsileleri dahi müceddeden bir hüsn-i sârete rabt ve tevsîk olunmak lâzım geldiğinden gerek ba'zı usûl-i kadîmelerine ve gerek i'câb-ı hâl ve maslahatı tatbiken bi'l-mütâla'a işbu yüz yetmiş nefer çavuşânın ba'de ez-în şerâit-i nizâm ve intizâmının şu vechile vaz' ve te'sîsi ...der-hâtır olur ki zikr olunan çavuşların elyevm bulunduğu hasbe't-tarîk eskilerinden birisi çavuşlar emîni ve ikincisi du'âcı ve üçüncüsü kulağuz ve dördüncüsü kulağuz yamağı i'tibâr olunub bunların öteden berü zâbitândan ma'dûd olmağla bunlardan mâ'adâ haftada beher güne tahfis ile yedi nefer ser-nevbet intihâb olunub bunların ma'ıyyetlerine dahi vukû' bulacak merâsim-i Devlet-i Aliyye'yi idâre edecek mikdârı çavuşlar tertîb ve ta'yîn olunmak -56- ve bundan böyle emînlik mahlûlü vukû'unda mukayyed ve makbûzu olduğu vechile ta dümene* varıncaya kadar 'ale't-tertîb sırasıyla tarîkleri işleyüb hiçbir vakitte hilâf-ı nizâm birbirine takdîmi câiz olmamak ve bunlar ma'lûm olmak için 'atîk senedlere i'tibâr olunmayarak 'umûmuna fakat çavuşluk gediği için mütefâvüt târîhi ile müceddeden yedlerine başka başka rûûs-ı hümâyûn i'tâ olunub imdi/idi** kasr-ı yedlerine

ittibâ'olunmamak işbu çavuşlardan birinin vefâtı vukû'unda eğer oğlu kalub da idare-i hıdmete liyâkati zâhir olarak çavuşluğa rağbet ider veyâhût müteveffânın oğlu olmayub da müceddeden birinin alınması lâzım gelür ise 'alâ külli't-takdîrîn Dersa'âdet'de mutavattın ve müteehhil sâhib-i lihye ehl-i 'ırz gürûlundan olub ve ocakca kefil virür kimesne ise müceddeden çavuşluk rûusu virildikden sonra ta zeyle kayd ve imlâ olunub kat'â âhir hıdmet ve dirlikde bulunmamak ve bervech-i bâlâ yüz yetmiş nefer çavuşa münhasır olub vakten mine'l-evkât ricâ şefâ'at ile ziyâde nefer alınmasına kat'â ruhsat virilmemek ve bunlarda subaşılık ve muhtarlık ve 'arz odası çavuşluğu ve da'vetcilikler misillü hıdmetler olmağla her kangı ser-nevbet ma'iyetinde bunur ise bulunsun tarîkine hâlel gelmeyerek ta kulağuz yamağı oluncaya kadar o misillü hıdmetlerde istihdâm olunub bi'l-iktizâ tebdîlleri takdîrinde çavuşbaşı bulunanların re'y ve tensîbiyle söz anlar çavuşlardan bi'l-intihâb âhir münâsibi ta'yîn kılınmak ve bunların yedlerine virilecek rûuslar fakat çavuşluk gediği için olub her ne kadar târîhleri mütefâvüt olacak ise de bervech-i bâlâ gösterilen tertîb ve tarîkleri ma'lûm olmak üzere çavuşlar kâtibi efendî hattıyla tarîkleri ocakda mahfûz olacak deftere sebt ve kayd ve çavuşbaşı bulunanlar tarafından imza ve temhîr olunub bir gûne hâlel-i tetarruf etmemesine i'tinâ ve dikkat kılınmak ve defter-i mezkûrun 'aynîyle bir kıt'ası dahi çavuşbaşı kîsedârı yedinde hıfz olunmak ve bunların resm-i kadîm üzere rikâb-ı hümâyûn-ı şâhâne-i vâlâ-yı sadâret-i 'uzmâ hıdmetleri kemâfi'l-evvel mer'î olub içlerinden her kangısı bilâ 'özü-i şer' hıdmetini terk ider veyâhût âhir dirliğe gider veyâ me'mûr olduğu de'âvî ve maslahatda ve hıdmet-i lâzimesinde irtikâb ve tezvîr ve sâir bir gûne hilâf-ı rıza harekâta cesâret iden olur ise der-'akab çavuşluğu ref' ve tard ile silsilesi işledikden sonra ile'l-ebed çavuşluğa 'avdeti câiz olmamak ve çavuşların taşra me'mûriyetleri vukû'unda ibtidâki me'mûriyet-i nevbet-i evvelde olanların evvelki neferine ve ikinci me'mûriyet ikinci nevbetin ikinci neferine bu tertîb üzere yedi nevbetde olan çavuşânın evvelki neferleri taşra me'mûriyetlerini aldıklarından sonra ikinci neferlerine virilmeye başlanub anlar dahi nevbetlerini aldıktan sonra üçüncü neferlerine bu tertîb üzere dördüncü beşinci neferlerine virilerek her nevbetin neferâtı taşra me'mûriyetlerini alub tekâmîl olduktan sonra yine ibtidâsının bed' ile her nevbetin neferâtına 'ale-t-tertîb virilmek ve Âsitâne ve havâlîsinde vukû' bulan de'âvî mesâlihine me'mûriyetleri dahi 'aynîyle bu tertîb üzere cârî ve mer'î olub çavuşbaşı kîsedârı ve çavuşlar emîni yedlerinde olan defterlerine tatbîk ile dâimâ icrâsına ihtimâm-ı tam olunarak hakkânîyetle dikkat olunmak ve bervech-i bâlâ dört nefer zâbitândan du'âcı çavuşun Rûmili tarafından gelüb Anadolu cânibine giden mânda ve öküz geçidlerinden 'avâid-i mahsûsası olmağla kemâfi'l-evvel 'avâid mahsûsasını almak ve kulağuz ve kulağuz yamaklarının dahi sâlifü'l-beyân tertîb üzere virilecek me'mûriyetlerden hâric ba'zı mukannâ ve cesîm de'âvî hıdmetlerine me'mûr olagelmeleriyle kemafis-sâbık me'mûr ve istihdâm kılınmak üzere esbab-ı ta'ayyüşlerine dikkat olunmak ve bunların bu vechile esbâb-ı ta'ayyüşleri istihsâl kılınmış ise de çavuşluk yevmiyelerinin ilgâsıyla yalnız çavuşlar emîni ile çavuşlar kâtibinin îrâdlarına küllîyen hâlel gelmiş olduğundan fimâba'd Âsitâne ve havâlîsinde vukû' bulan ve de'âvî mesâlihinden hasbe'l-âde alınan rüsûmâtın çavuşlara 'âid hisselerinde onda iki gurûşu bu makûle de'âvîye ba'zen hasb-el iktizâ çavuşbaşı çukadârları dahi me'mûr kılınageldikten bu makûle çukadârların me'mûr oldukları mesâlihden çukadârlara virilecek rüsûmun sülüsü ifrâz ile beher mâh ne mikdâra

bâliğ olur ise iki hissesi çavuşlar emîni ağaya ve bir hissesi çavuşlar kâtibi efendîye tahsîs ve i'tâ ile bunların dahi mehmâ-emken emr-i ta'ayyüşleri husûle gelmek ve bunların minvâl-i meşrû üzere istihdâmları ve kâffe-i maslahatları çavuşbaşlarının inzimâm-ı re'y ve mârifetleriyle bervech-i hakkânîyet icrâ olunub tevcihâtılârı dahi kemâfi'l-kadîm çavuşbaşı bulunanların 'arzıyla cârî olmak ve emîn bulunanların şâyid garaz ve nefsanîyetden nâşî hilâf-ı vâki' giriv ve isnâd ile bir nefere gadri ider ve bi'l-'âkis tasahhub misillü hıfz setr dâ'îyesinde olur ise iktizâsına göre te'dîbi icrâ kılınmak ve işbu nizâm ilâ mâaşallahü te'âlâ mer'î ve düstürü'l-'amel tutulmak üzere rûûs-ı hümâyûn kalemine kayd ile çavuşbaşı ağa ve çavuşlar emîni taraflarına başka başka 'ilm ü haberleri i'tâ buyurularak tanzîm ve icrâsı muvafık-ı irâde-i seniyyeleri buyurulur ise emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

İzzetlü Reîsü'l-küttâb Efendî

Rûmili eyâletinin iki yüz yirmi sekiz senesi yoklamasında eshâbı nâ mevcûd denilen iki yüz altmış üç kayd tîmâr humbarahâne-i 'âmire masârifine tahsîsen darbhâne-i 'âmire tarafından zabt ve muahharen bâ-irâde-i seniyye humbaracı ve lâğımcı ocaklarına nakl olunarak otuz dokuz senesi hâsilâtına müstehak olmak üzere birikdirme vechile yüz yirmi nefer humbaracı ve lâğımcı mülâzımlarına tevcih olunmuş ise de tîmâr-ı mezbûrlar fi'l-asıl humbaracı ve lâğımcı ocaklarının mahlûlü olduğundan gayr-ı eski sâhiblerinin ekserî mahallerinde sâkin olarak târîh-i mezkûrdan berü vukû' bulan yoklamalarda ve me'mûriyetlerde isbât-ı vücûd etmekde oldukları rivâyet ve ihbâr olunub içlerinden fevt olanları var ise de evlâdı veyâhûd akrabâsı mevcûd olarak bu keyfiyeti hânelerinin zarûret ve müzâyakasına bâdî olmuş ve hâlbuki bu tarafda tevcih olunan yüz yirmi nefer humbaracı ve lâğımcı mülâzımları dahi bi'z-zât tîmarı üzerine varub dâimâ zabt ta'sîriyle uğraşmakta 'usret derkâr olarak bunlar dahi giriftâr-ı zarûret ve ıztırâb oldukları tebeyyün ve tahakkuk etmiş olduğundan hem eski sâhiblerinin ve hem şimdiki mutasarrıflarının mağdûriyetden vikâyesiyle ocağ-ı mezkûreden dahi taklîl-i neferâtını müeddî olmamak üzere bu husûsa bir hüsn-i sûret verilmek lâzım gelmiş ve keyfiyeti humbarahâne-i 'âmire nâzırı efendî ve sâir erbâb vukûf ile lede-l müzâkere zikr olunan iki yüz altmış üç kayd tîmârlar elyevm mutasarrıfları – 57 - üzerlerinden tamâmen ref' olunub humbarahâne-i 'âmireye dâhil olunmak şartıyla mahallerinde olan sâhib evvelerine ve fevt olanların evlâdına bilâ veled olanları dahi sancak mülâzımlarına tevcih ve merfû' olacak yüz yirmi nefer humbaracı ve lâğımcı mülâzımları dahi ba'd ezîn nân-pâresiz kalmamak için bundan böyle ocaklarının gerek asıl bölük ve gerek mustahfiz sipâhîleri neferâtından vukû' bulan mahlûlâtı evvel-be-evvel bunlara vesilmesi şart-ı zî-kayd kılındığı hâlde mârrü'z-zikr tîmârların eski sâhibleri ve evlâdları sâye-i mekârimvâye-i hazret-i cihândârî de kendü tîmârlarına ve neferât-ı merkûme dahi az vakitte şurûtları âhir nânârlere mâlik olarak her biri memnûn ve müteşekkir olacakları tahkik kılınmış olduğuna mebnî ol vechile tanzîmi husûsuna müsâ'de-i merâhim'âde cenâb-ı hilâfetpenâhî ta'allukuyla ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı mülûkâne 'inâyet-bahş-ı sahîfe-i sudûr buyurulmuş olmakdan nâşî imdi mantûk-ı münîfî üzere zikr olunan yüz yirmi nefer humbaracı ve lâğımcı neferâtına evvel-be-evvel

ocaklarından bilâ veled düşecek mahlûl tîmârlar verilmek şartıyla ‘uhdelerinde bulunan mârrü’z-zikr iki yüz altmış üç kayd tîmârlar mahallelerinde mevcûd ve hayâtda olan sâhib-i evvellerine ve hayatda olmayanların evlâdlarına ve bilâ veled olanları dahi her sancağın kadîmden beynerinde müretteb olan mülâzımlarına alâybeyisi ‘arzı ve muhzırıyla nihayet beş mâha kadar humbarahâne-i ‘âmireye gelüb tashîh nâzırı ve ağasının bi’l-iştirâk i’lâmlarıyla üzerlerine tevcih ve ibkâ olunmak üzere sûret-i irâde-i seniyyeyi tahvîl ve tarafına bi-‘ibârethâ kayd itdirilüb defterhâne ve humbarahâne-i ma’mûre tarafına iktizâ iden ‘ilm ü haberlerinin i’tâ etdirilmesi husûsuna himmet eylesesiz deyü.

Fî 15 L (Şevvâl) sene 42.

Rûm Patrîki

Tirnovî ve tevâbi’i metropolîdi İblârebnos râhib kendü hâlinde umûruyla meşgûl olmayub vazîfesinden hâric maslahata müdâhale birle Tirnovî kazâsının inhilâl-i şîrâze-i nizâmını ve re’âyâsının insilâb-ı âsâyîşleri mûcib harekete tasaddî etmekde olduğı bi’l-ihbâr tahakkuk olunarak ol bâbda mehâbet-efzâ-yı sudûr buyurulan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı hazret-i pâdişâhî mûcebince mersûm metropolîdlikden ‘azl ile li-ecli’t-te’dîb Dîmetoka’ya nefy ve iclâ olunmuş olmakdan nâşî mersûmun yerine ehl-i ‘ırz ve rü’yetkâr birini milletce intihâb birle metropolîdlik-i mezkûr ‘uhdesine tevcih olunmak için keyfiyeti bâ-‘arz-ı hâl bâb-ı ‘âlîye inhâya mübâderet ve fîmâba’d bu makûle metropolîdler ancak kendi umûrlarıyla meşgûl olub vazîfelerinden hâric işlere karışmamalarını ve karışırılar ise te’dîb olunacaklarını dahi iktizâ idenlere ifâde ve tefhîme dikkat eylesesiz deyü.

Fî 28 Zâ (Zî’l-ka’de) sene 1242

Defterdâr Efendiye

Kudüs-i Şerîf ve Tûr-ı Sinâ ve Aynaroz ve sâir perâkende manâstırlara merbût olarak mine’l-kadîm zikr olunan manâstırların piskopos ve râhibleri taraflarından zabt ve idâre olunagelen ve Eflâk ve Boğdân memleketlerinde kâin manâstırlar ve anlara merbût emlak-ı mevkûfe birkaç seneden berü voyvodaları taraflarından yerlü pâpâslar vâsıtasıyla idâre olunarak beher sene kendülere cüz’î şey i’tâ olunmakda olduğundan bu keyfiyet kendülere gadri mûcib olduğuy beyânıyla kemâfi’l-kadîm taraflarından zabt ve idâre etdirilmesi husûsuna müsâ’ade-i seniyye erzân buyurulmasını Kudüs-i Şerîf patrîki ve Tûr-ı Sinâ piskopos ve Aynaroz vekîlleri niyâz ve istirhâm birle Devlet-i Aliyye-i ebedî’l-karâra sadâkat ve istikâmetlerini ez ser-i nev ibrâz için hazîne-i ‘âmireye zikr olunan manâstırlar hâsılâtından hedîye-i mîrîye nâmıyla kırk bini rûz-ı hızırda ve kırk bini rûz-ı kâsımda verilmek ve işbu sene-i mübâreke rûz-ı hızırı geçmiş olduğundan taksit-i evveli gelecek iki yüz kırk iki senesi rûz-ı kâsımında te’dîye kılınmak üzere beher sene iki taksît ile seksen bin gurûş hıdmet etmekliğıe milletce-i müte’ahhid olduklarını müş’ir hâlâ İstânbûl ve tevâbi’i Rûm patrîki ve Dersa’âdet’de mukîm cemâ’at metropolîdânı taraflarından bir kıt’a

memhûr takrîr kâğıdı takdîm kılınmış ve keyfiyet hâk-i pâ-yı mekâyim ihtivâ-yı pâdişâhîden lede'l-istîzân istid'âlarına müsâ'de-i merâhim'âde-i cihândârî bederîğ ve erzân buyrularak meblâğ-ı mezbûr mukâta'at hazînesine tahsîs olunmak üzere sene-i mezkûr iktizâ iden aklâma kayd ve mevsimi geldikçe tahsîl olunub hazîne-i mezkûreye teslim olunmak için tarafınıza havâle olunması mazmûnunda hatt-ı şerîf-i şevketmakrûn-ı hazret-i pâdişâhî sahife pîrâ-yı sudûr buyurulmuş ve sened-i mezkûr 'aynen tarafınıza gönderilmiş olmakdan nâşî imdi lâzım gelen aklâma kayd ve hıfz etdirilerek bundan böyle meblâğ-ı mezkûrun vakt-i taksîtleri geldikçe patrikhâne tarafından vakt ü zamânıyla tahsîl ve hazâne-i mezkûra teslîmi husûsuna mübâderet eylesiz dey.

Fî 8 Z (Zî'l-hicce) sene 1242.

-58- İşbu buyruldu battâlda hıfz ile 'aynîyla kâdî-i mûmâileyhe tuğrâlî emr-i 'âlî yazılıub Rûsya defterinde mukayyedir. Fî evâhir-i M (Muharrem) sene 43 Battâlî der* M (Muharrem) sene 43

Derkenâr

Galata Kadîsî Efendîye ve voyvodası ağaya beyâz üzerine buyuruldu

Rûsya Devleti tüccârından ba'zîlarının Bahr-i Siyâh'da Rusya iskelelerinden ve Rusya memâliki mahsûlâtından olmak üzere mukaddemce Dersa'âdet'te celb etmiş oldukları havyâr ve morîna balıklarını ba'zı makâracı zımmîlere bey' etmişler iken İstânbûl ve Galata'da kâin balık tuzlayıcı tâifesi bu misillü havyâr ve morîna balığının bey' ve şîrâsı bize mahsûs olmak üzere yedimizde emri 'âlî vardır diyerek mesfûrlara müdâhale ta'addî ve zikr olunan balık ve havyârı furûht eyledikleri mahallerden kendüleri alıp satmak misillü hareket kasd etmiş oldukları Dersa'âdet'de mukîm Rûsya Devleti elçisi tarafından inhâ ve tüccâr-ı mersûme haklarında bu vechile vâki' olan ta'addînin men' ve def'i istid'â olunub tâife-i mesfûre yedlerine mukaddemce i'tâ buyurulmuş olan emr-i 'âlî meâli ancak Bahr-i Siyâh'dan Dersa'âdet'e tevârüd eden havyâr ve morîna ve balık basdırmasıyla halîc-i saltanat-ı seniyyede sayd olunan balığın tuzlanub satılmasını İstânbûl ve Galata'da kâin balık tuzlacı esnâfına tahsîsden 'ibâret olub fakat Rûsya tüccârının getirdükleri Rûsya memâliki mahsûlü bundan müstesnâ olmak lâzım geleceği beyne'l-devleteyn mün'akid olan mu'âhede-i ticâret iktizâsından olduğunu bedîhî ve bedîdâr olmakdan nâşî imdi ba'del yevm Rûsya tüccârının sahîh Rûsya iskelelerinden ve Rûsya memâliki mahsûlâtından olmak üzere Dersa'âdet'e getürecekleri havyâr ve morîna balığını diledikleri kimesnelere bey' ve furûht eylemeleri husûsuna balık tuzlayıcı tâifesi taraflarından ve cânib-i âhirden ta'arruz vukû'a gelmemesi ve bu vesîle ile memâlik-i mahrûse mahsûlûndan olmak üzere ber-mûceb-i emr-i 'âlî bey' ve şîrâsı taife-i mesfûreye mahsûs olan metâ'ların dahi Rûsya tüccârı ve gerek sâirleri taraflarından nizâm-ı kadîmelerine münâfî müdâhale olunmamasının esbâb-ı istihsâline mübâderet eylesiz deyü.

Fî 3 M (Muharrem) sene 1242

İhtisâb Ağasına Beyâz Üzerine

Dersa'âdet'de kâin birtakım muhtekir tâifesi ve Acem ve Efrenc tüccârını itmâ' ederek getürdükleri dülbend ve basma ve hâssa ve şâl ve sâir bu misillü emti'ayı iştirâ ve ba'de iki üç kat bahâ ile 'ibâdullaha bey' ve furûhta ictirâ eyledikleri tahkîk kılındığına mebnî mücerred 'ibâdullahın ve husûsâ nisvân tâifesinin bu misillü gadr ve hasârdan vikâyeleri zımnında Efrenc ve Acem tâcirleri ve tüccâr-ı sâirenin Âsitâne-i Sa'âdet'e getürdükleri emti'a ve mütenevvi'anın cümlesi ihtisâb ağası tarafından me'mûru ma'rifetiyle mahall-i mahsûsda tamgâlanub bu cihetle asıl sermâyesi anlaşılaraq üzerine kâr-ı şer'îsi zamm ile ol vechile satdırılması ve bu mukâbeledede 'asâkir-i mansûre masârifine tahsîsen emti'-i merkûmeyi mübâya'a eden esnâf tarafından birer mikdâr resm-i tamga alınması husûsu muktezâ-yı irâde-i seniyye üzere taht zâbita ve nizâma idhâl olunarak elyevm ma'rifetiniz ile emti'a-i merkûmeye kaydları işâretle darb-ı tamgâ olunarak 'ibâdullahın gadr ve hasârdan vikâyeleri istihsâl kılınmış ise de ecnâs-ı çuka ve ecnâs-ı cânfes ve atlas ve kadîfe ve üstüf ve hatâyî misillü emti'a gerü kalarak bunlara dahi tamgâ darbı lâzımeden 'ibâdullaha hayırlı mevâddan olmakdan nâşî emti'a-i mezkûreye dahi darb-ı tamgâ ile resm tahsîsi husûsuna bu def'a irâde-i seniyye-i mülûkâne ta'alluk edüb ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı cenâb-ı zillullahî şerefpaş-ı sahife-i sudûr olmağın imdi ba'd ezîn sâlifü'z-zikr ecnâs-ı çuka ve ecnâs-ı cânfes ve atlas ve kadîfe ve üstüf ve hatâyî bu misillü emti'a dahi nizâmı vechile tarafınızdan me'mûru ma'rifetiyle mahall-i mahsûsda tamgâlanub tahakkuk eden asıl sermâyesi üzerine zamm-ı şer'îsi zamm ve 'ilâve olunarak ol vechile satdırılması masârif-i mezkûreye tahsîs-i bâyi'leri taraflarından emti'a-i sâire misillü resm-i tamgâ alınması husûsuna mübâderet eylesiz deyü.

Fî 21 M (Muharrem) sene 1242

İzzetlü Defterdâr Efendîye

Bâ 'avn ü 'inayet-i hazret-i Rabb-i kadîr* yeniçeri hotesinin*? levs-i cevri habâset ...ndan tasfîye ve tathîr olunan nâm-ı mekrûh-ı sâbıkînin tebdîliyle Ahmedîye tesmîye kılınan 'arsa-i hâliyeden yirmi beş bin zırâ' mahallin hasbe'l-îcâb evkâf 'arsalarıyla istibdâli zımnında ricâl Devlet-i Aliyye'den hâlâ mehterhâne-i 'âmire nâzırı efendîye temlîki lâzım gelmekle 'arsa-i mezkûreden ol mikdâr zırâ' mahallin iktizâ eden mülknâmesinden kılınmak tasdîr ve efendî-i mûmâileyhe i'tâsına mübâderet eylesiz deyü.

Fî selh-i M (Muharrem) sene 43

Derkenar: Tasmîm olunduğu vechile tebdil olunmuşdur.

İzzetlü Defterdâr Efendî

İzmîr’de olan ‘asâkir-i mansûre-i Muhammediyyeden bâ-irâde-i seniyye-i şâhâne bundan mukaddem ve bu def’a Sakız Cezîresi’ne me’mûr olan bir tabur ile İzmîr’de kalan bir ve Midillü’de ve Bozcaada’da ve Bahr-i Sefîd Boğazı’nda olan iki taburun mevcûd tüfenkleri dirhemsiz olarak lede’l-hâce kullanılamayacağından bu esnâda mübâya’a olunan dirhemlü tüfenklerin İzmîr ve Sakız’da olan taburlara bin dört yüz yetmiş iki ve Midillü’de olan tabura mukaddem irsâl olunan yüz ‘adedden başka bu def’a dahi altı yüz otuz altı ve Bozcaada ve Bahr-i Sefîd Boğazı’nda olan tabura yedi yüz otuz altı ve İzmîr muhâfızı vezîr-i mükerrerem sa’âdetlü Hasan Pâşâ hazretlerinin tahrîr ideceği mu’allem süvârî için yüz ve piyâdesi için altmış dört ‘aded ve Selânîk’de olan iki – 59 - tabura ol tarafda mevcûd olan harbesiz ve kundaksız beş yüz ‘adedden başka tüfenkhânedede müceddeden kundakları yapılan dirhemsiz tüfenklerden dokuz yüz yetmiş iki ‘aded tüfenklerin irsâli husûsuna irâde-i seniyye-i şâhâne ta’allukuyla ol bâbda mübârek hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı mülûkâne-i sahîfe pîrâ-yı sudûr buyurulmuş olmağın imdi mantûk-ı münîfi üzere bâlâda muharrer tüfenkler mahalline gönderilmesi husûsu için iktizâ eden yol evâmiri kavâs mübâşeretiyle ve dîvân-ı hümâyûn tarafına ısdâr olunmuş olmağla siz dahi sâlifü’z-zikr tüfenk ve süngülerin i’tâsı husûsunu tanzîm eyleyesiz deyü.

Fî 11 R (Rebî’u’l-evvel) sene 242

Bir sûreti tersâne-i ‘âmire tarafına ‘ilm ü haber olmak üzere buyrulmuşdur

Buna dâir gümrük tarafına verilmek üzere yazılan ‘ilm ü haber bir varak zîre kayd etdirilmiştir.

Lîmân Me’mûru Efendî

İsveç ve Norveçyâ tüccârı sefinelerinin Karadeniz ticâretine me’zûniyetleri husûsuna müsâ’de-i seniyye erzân kılınması İsveç ve Norveçya devleti tarafından iltimâs ve istid’â olunduğuna mebnî devlet-i müşârünileyhânın vâki’ olan iltimâsı nezd-i saltanat-ı seniyyede karîn-i müsâ’ade ve tesvîğ olarak ba’d ezîn Halîc-i dârü’s-saltanat-ı seniyyeden Karadeniz’e gidecek İsveç ve Norveçyâ teknelerinin hamûleli olanlarından tersâne-i ‘âmire hazînesine beşer yüz ve hamûlesizlerinden ikişer yüz elli beşer gurûş mürûriye alınmak üzere ber-mûceb-i irâde-i seniyye makâm-ı riyâset ile elçi-i mûmâileyh beyninde bi-l-müzâkere sened-i resmîye rabt rabt ve tensîk ve sened-i mezkûr İsveç ve Norveçyâ krâli tarafına dahi kabûl ve tasdîk olunarak tarafımızdan bi’l-mübâdele alınan senedâtı dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile tersâne-i ‘âmire tarafına ‘ilm ü haberi i’tâ etdirilmiş olmaktan nâşî imdi bundan böyle Dersa’âdet’e gelüb Karadeniz’e gidecek olan İsveç ve Norveçyâ teknelerinin gerek hîn-i ‘azîmetlerinde ve Karadeniz’den gelüb Akdeniz’e gidecek olduklarında ber-mûceb-i şurût hamûleli olanlarından beşer yüz ve hamûlesizlerinden ikişer yüz

ellişer gurûş evvel emirde tersâne-i ‘âmire hazînesine teslim etdirilmesi husûsuna mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 22 Râ (Rebî‘u’l-evvel) sene 242

Vezîr-i Mükerrerem Sa‘âdetlü Mekremetlü Ser‘asker Pâşâ Hazretleri

Bir müddetden berü âsâyîş-i ‘ibâdın esâs-ı kavîsi olan nizâmât-ı mülkîye-i saltanat-ı seniyyeye lâyıkıyla bakılmadığından her bir şey tavr-ı kadîminden çıkub ez-cümle ekser-i nâs sırma ve tel ve kalbdânlı yelek ve fermene ve sâir envâ‘-ı esvâb iktisâsıyla serf ve sefâhati i‘tiyâd etmiş oldukları zâhir velillahi’l-hamd ve’l-minne sâye-i ‘adâletvâye-i hazret-i pâdişâhîde her bir şey günü gününe yoluna girmekde olduğundan ‘âmme-i nâsın dahi dünyevî ve uhrevî muzarratdan başka bir fâideyi müntic olmayan beyhûde itlâk ve isrâfdan tahlîsleri şer‘en ve mülken lâzım geleceği bedîhî ve bâhir olduğuna binâen bu emr-i menhînin külliyen men‘ ve def‘i husûsuna irâde-i seniyye ta‘allukıyla fimâba‘d İstânbûl ve bilâd-ı selâsede kâin derzî esnâfi elbise-i nisvândan mâ‘adâ sağır ve kebîr zükûra mahsûsu olan esvâba sırma ve tel ve kalbdan hayâtat etmemeleri ve ederler ise te’dîb şedîd ile te’dîb kılınacaklarını esnâf-ı merkûmenin kethüdâlarına tenbîh ve te’kîde mübâderet eylemeleri husûsu İstânbûl ve bilâd-ı selâse kâdîlarına ve sâir lâzım gelenlere başka başka beyâz üzerine buyurdular ısdârıyla tavsîye ve iş‘âr kılınmış olmağın imdi siz dahi dâirenizde iktizâ edenlere tenbîh ve te’kîd ve İstânbûl içine kemâyenbağî dahi nezâret ederek ba‘de’l-yevm gerek dâirenizden ve gerek ‘asâkir-i mansûre ve sâir-i mezkûreden – 60 - hiçbir kimesnenin zer ve sîmden masnû‘ ve ma‘mûl entârî ve telli şerîtli nebeş ve cübbe ve kalbdânlı fermene ve sıkma ve sâir bunlar misillü esvâb giymemeleri husûsuna ikdâm ve dâimen ve müstemirren bu mâddeye gereği gibi takayyüd ile hilâf vukû‘a gelmemesine himmet eyleyesiz deyü.

Bir sûreti Bahr-i Siyâh boğazının Rûmili ve Anadolu tarafları muhâfızı vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü mekremetlü Hüseyin Pâşâ Hazretlerine Aslı gibi

Vezir-i mükerrerem kapûdân pâşâ hazretlerine kezalik ve İstânbûl kâdisı fazîletlü efendî hazretlerine İstânbûl’da kâin derzî esnâfi nisvândan mâ‘adâ yalnız sağır ve kebîr zükûra mahsûs olan esvâba sırma ve tel ve kalbdân habâtat itmemelerini ve iderler ise te’dîb-i şedîd ile te’dîb kılınacaklarını esnâf-ı merkûme kethüdâlarına ve nisvândan mâ‘adâ küçük ve büyük hiç ferd zer ve simden masnû‘ ve ma‘mûl entârî ve telli ve şerîtli nebeş ve cübbe ve kalbdânlı fermene ve sıkma ve sâir bunlar misillü esvâb giymemelerini dahi mahallât imâmılarına tenbîh ve te’kîde dikkat ve dâimen ve müstemirren şöyle böyle sarf-ı rü‘yet eylemeleri için ve bostâncıbaşı ağaya tophâne-i ‘âmire nâzırı ve topçu ve ‘arabacıbaşı ağalara iktizâsına göre havass-ı refî‘a ve Galata ve Üsküdâr kâdîlarına başka başka İstânbûl kâdisı efendîye yazılan tatbîken.

Fî 5 R (Rebî‘u’l-âhir) sene 42.

İzzetlü Defterdâr Efendî

Kapûdân pâşâ bulunanların fi'l-asıl etba' ve hademesini tersâne-i 'âmirenin senevî isdâr olunagelen tertîbât-ı evâmîr-i şerîfesi mübâşeretiyile hıdmetlendire gelmişler ise de el-hâletü hâzihi tersâne-i 'âmireye verilen nizâm iktizâsınca tertîbât-ı mezkûre küllîyen bedele kat' ve hıdmet-i mübâşirîyeleri terahhumen fukarâ-yı ra'ıyyet üzerinden def' olunmak üzere sûret-i âhir ile te'sîs kılınmış ve bu cihetle bundan böyle istihdâm ideceği hıdmetinin kayırılıub geçindirilmeleri kendülerinin vâridât-ı mahsûsalarına münhasır gibi kalınmış ve el-hâletü hâzihi kapûdân pâşâların ise Kıbrıs muhassıllığından ve Garb Ocakları ve sâire taraflarından fakat bin beş yüz kîse akçe kadar vâridât-ı mu'ayyeneleri olarak ez-kadîm Akdeniz adalarından olan sûret-i intifâ'larına hâlel gelmiş olmadığından inşaallahü te'âlâ teveccühât-ı kudret-i hazreti zıllullahî ile işbu adaların karîben tathîri ve teyessüründe başka bir nizâm rabt olunmak üzere şimdilik bir mikdâr i'âneye muhtâc olduğu zâhir ve bedîhî kezâlik tersâne-i 'âmire ümenâsının dahi fi'l-asıl tersâne-i 'âmire hazînesinden beş bin iki yüz elli gurûş ma'âş ve hazîne-i mezkûreden makbût mukâ'ta'âtından dahi senevî otuz altı bin gurûş kadar mukannen harc-yâbları var ise de hazîne-i mezkûre havâlâtının tahsîlâtı ve mahsûsât-ı sâirenin rü'yeti zımında dâirelerinin kesreti cihetle masârif-i vâkı'alarına gayr-ı vâfi olmak hasebiyle bi'avnihi te'âlâ tersâne-i 'âmirede mevcûd olacak sekiz bin nefer 'asâkir-i bahrîyenin bi'l-cümle mâhiye ve ma'âş ve ta'yînât bahâları ve sancak beyleri ve kapûdânân ve sâirenin ma'âş-ı kadîme ve zamîmeleri bervech-i tahmîn zikr olunan bedelîye akçelerinden idâre olunduktan sonra hazîne-i mezkûrede fazla bulacak mebâliğden ve kapûdân pâşâ bulunanlara senevî yedi yüz kîse akçe ma'âş tahsîsi ve tersâne ümenâsının mârrû'z-zikr mâhiye beş bin iki yüz elli gurûş ma'âşına dahi üç bin gurûş zammıyla sekiz bin iki yüz elli guruşa iblâğı bi't-tensîb ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı şevketmakrîn hazret-i hilâfetpenâhî sahîfe pîrâ-yı sudûr bulmuş olmağın imdi bimennihi te'âlâ bedelât-ı mezkûrenin rûz-ı kâsımda peyderpey tahsîl ve hazîne-i mezkûreye vürûdunda hâlâ kapûdân-ı deryâ vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü İzzet Mehmed Pâşâ Hazretlerine tahsîs kılınan ma'âş-ı mezkûr mâhiye hesabına uydurularak müşârünileyh tarafına ve tersâne-i 'âmire emîni 'izzetlü Mehmed Sa'îd Efendî'nin ma' zamm tahsîs kılınan ma'âşı dahi kendüsüne mâh-be-mâh i'tâ kılınmak üzere iktizâ eden mahallere kayd ve taraflarına 'ilm ü haberleri i'tâ etdirerek ol vechile icrâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye mübâderet eylesiz deyü.

Fî 8 R (Rebî'u'l-âhir) sene 242

-61- İzzetlü Defterdâr Efendî

Şu aralık derkâr olan kesret-i mesâlih-i mühimme-i saltanat-ı seniyyeye nazaran kâffe-i me'mûrîn ve ketebe dâ'imâ maslahatlarının üzerinde bulunarak ve evkât-ı sâirede olduğu misillü ta'tîlâta bakılmayarak mehâm-ı Devlet-i Aliyye'nin mihver-i lâyıkinda idâre ve rü'yet kılınması irâde-i seniyye muktezâsından olmakdan nâşî imdi bâb-ı defterîde öteden berü cârî olan haftada iki gün ta'tîli küllîyen terk ile kâff-i me'mûrîn ve ketebe beher gün sabâhleyin sâ'at üçde maslahatları

üzerinde mevcûd bulunub ahşâm sâ'at on bire gelmezden mukaddem 'avdet etmemeklerini ve içlerinde bilâ 'özü geç gelüb irken gider ve bu gün ta'tıldir diyerek kalemini terk ederi olur ise te'dîb olacaklarını lâzım gelenlere tenbîh ve te'kîde dikkat ve siz dahi şu husûsa dâimâ ve müstemirren i'tinâ ve sarf-ı rü'yet eylesesiz deyü.

Fî 18 R (Rebî'u'l-âhir) sene 243

Bir sûreti 'izzetlü reîsü'l-küttâb efendiye ta'tîl ....ndan[lafzından?] sarf-ı nazar ile

Humbarahâne-i Âmire Nâzırı Efendî ve Humbaracıbaşı ve Lağımçıbaşı Ağalar

Anadolu ve Rûmili'de kâin ba'zı serhadât-ı hakanîyeden mâ'âdâ bi'l-cümle sancakların eşkinci zü'amâ ve erbâb-I tîmârı muktezâ-i irâde-i seniyye üzere mukaddemce humbarahâne-i 'âmire ve lâğımçı ocaklarına rabt ve ilhâk ile evvel bahârda Dersa'âdet'e celb ve taht-ı zâbitda a'mâl ve nizâm ve intizâmları istihsâl kılınarak emr-i gazâ ve cihadda istihdâm olunmak üzere vilâyetleri cânibine 'avdet ve 'azîmetleri izn ve ruhsat verilmiş ise de hasbe'l-vakit ve'l-hal gerek bunların ve gerek zikr olunan ocaklara mukaddem merbût olub münâvebeleri vechile rûz-ı hızırda ocakları tarafına vürûdları lâzım gelen neferâtın şimdiden bu tarafâ celbi husûsuna irâde-i seniyyeye ta'alluk etmekle imdi bâlâda beyân olduğu vechile humbarahâne-i 'âmire ve lâğımçı ocaklarına gerek bu def'a rabt olunan ve gerek mukaddem merbût olub rûz-ı hızırda münâvebeleri iktizâsı üzere ocakları tarafına vürûdları lâzım gelen neferâtın başka başka iktizâ iden defterlerini tanzîm ve terkîm birle iktizâsına göre ocağından mübâşirli olarak lâzımü's-sudûr olan evâmiri tasdîr etdirmek için keyfîyeti başka başka takrîr-i kelâm ifâde-i mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 20 R (Rebî'u'l-âhir) sene 243

İsveç ve Norveçyâ tüccâr sefinelerinin Karadeniz ticâretine me'zûniyetleri husûsuna müsâ'adesine erzân kılınmasını İsveç ve Norveçyâ devleti tarafından iltimâs ve istid'â olduğuna mebnî devlet-i müşârünileyhin vâki' olan iltimâsı nezd-i saltanat-ı seniyyede karîn mesâ'at/müsâ'at* ve tevsî' olarak ba'd ezîn dârü's-saltanatü's-seniyyeye tevârüd edecek hamûleli ve hamûlesiz bi'l-cümle İsveç sefâyini evvel emirde gümrük ve limân me'mûrları ma'rifetleriyle yoklanub derûnlarında eşyâ-yı memnû' ve re'âyâ bulunur ise ihrâc ve sâir güne hud'a ve tezvîr şübhesi izâle ve ber-taraf kılındıktan sonra devlet-i müşârünileyhânın emsâli olan dost düvel-i sefâyinine kıyâsen Karadeniz'e âmed şodları için nizâmât-ı mülkiye-i saltanat-ı seniyyeye dokunmayacak tas'îbât-ı beyhûdeden 'ârî ve cümle ruhsat verilmek ve bu mukâbelede gidecek İsveç ve Norveçyâ teknelerinin hamûleli olanlarından tersâne-i 'âmire hazînesine beş yüz ve hamûlesizlerinden ikişer yüz elli beşer gurûş mürûriye alımb husûsu ber-mûceb-i irade-i seniyye makâm-ı riyâset ile elçi-i mûmâileyh beyninde bi'l-müzâkere sened-i resmîye rabt ve tensîk ve sened-i mezkûr İsveç ve Norveçyâ krâli tarafından dah kabûl ve tasdîk olunarak tarafeynden bi'l-mübâdele alınan senedât ve dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile ve bundan böyle Dersa'âdet'e gelüb Karadeniz'e gidecek olan İsveç ve Norveçyâ teknelerinin – 62 - gerek hîn-i 'azîmetlerinde

ve gerek Karadeniz'den gelüb Akdeniz'e gidecek olduklarında ber-mûceb-i şurût hamûleli olanlarından beş yüz ve hamûlesizlerinden ikişer yüz ellişer gurûş ahz ve tersâne-i 'âmire hazînesine teslim olunması husûsu lîmân me'mûruna bâ-buyuruldu tenbîh olunmak ve keyfiyet ma'lûm olmak için tersâne-i 'âmire tarafına dahi 'ilm ü haber verilmiş olmağla ba'de'l-yevm Halîc-i dârü's-saltanat-ı seniyyeye vürûd eden hamûleli ve hamûlesiz İsveç ve Norveçyâ sefâyini ber-mûceb-i şurût lîmân me'mûru ma'rifetiyle gümrük tarafından yoklanarak derûnlarında eşyâ-yı memnû'a ve re'âyâ bulunur ise ihrâc kılınmak için gümrük tarafına dahi 'ilm ü haberi olmak üzere işbu sûret verildi.

Fî sene 243

Kapûdân Pâşâ Hazretlerine Buyuruldu

Ma'lûm müşîrîleri olduğı üzere el-hâletü hâzihi Frânsa ve İngiltere elçileri Dersa'adet'den gelüb Rûsya elçisi dahi gitmek üzere olduğundan bu bâbda tedâbîr-i lâzime ve tertîbât-ı ihtiyâtiyenin icrâsına bakılması lâzımeden ve elyevm Halîc-i Âsitâne'de Frânsalunun zahîre sefinesi olmayarak Rûsya ve İngilterelünün yüz kıt'a mikdârı hamûleli olan tüccâr sefinelerinden üç yüz bin keyl hinta mikdârı mevcûd lillâhi'l-hamd ve'l-minne anbâr-ı 'âmirelerde bir senelikden ziyâde zahîre mevcûd ve müdahhar ise de lede'l-iktizâ isteyenlere ve şuna buna verilmek üzere zikr olunan sefâyinin hamûleleri olan zahîrelerin hamûlesi zahîre nâzır efendî ma'rifetiyle kat'î fiât olunarak Devlet-i Aliyye'den mübâyâ'a ve münâsib mahallere vâz' tescîn olunması ve mevcûd olan düvel-i selâse teknelerinden hîn-i iktizâda isti'mâle kâbil olanlarının ve âteş gemisi olacak makûlelerinin ve içlerinden şâyed tersâne ve tophâne ve baruthâne-i 'âmirece muktezâ-yı eşyâ ve ba'zı işe yarar tob ve tüfenk ve temür ve halât misillü edevât var ise anların mübâyâ'a kılınması ve işbu sefâyin maslahatı tarafınıza havâle ve Galata voyvodası ve lîmân me'mûru dahi ma'iyetinize me'mûr kılınub ol vechile taraf-ı müşîrîlerinden me'mûr ta'yîniyle bi'l-ma'iyeye hamûleli ve hamûlesiz düvel-i selâsenin ne mikdâr sefâyini var ise her bir edevâtı derûnlarında mevcûd olan hamûleli ve erzâk ve sâiresi yegân yegân sebt-i defter olunarak ve bir taraftan dahi Galata ve Boğaziçi ve Dersa'adet'de kâin hânlarda ve sâir mahallerde serserî gezmekte olan Efrenc tâifesi kezâlik toplanarak tiz elden tehî olan sefineler yoklandıkca eşhâs-ı mesfûr peyderpey işbu sefinelere konulub hemân bir taraftan ref' ve tenfîh kılınması ve bunların iktizâ eden izn-i sefineleri takrîriniz ile ısdâr ve icrâ olunub fakat düvel-i selâse-i mezkûrenin serserî ve eşhâs makûlesinden mâ'adâ el-hâletü hâzihi Dersa'adet'de ticâretle me'lûf olan mütemevvil ve ma'lûm tüccârı ne mikdâr ise ma'rifetiniz ve gümrük emîni ma'rifetiyle sebt-i defter olunarak şimdilik ticâretlerine dâir vukû'yâfte olacak umûr ve husûslarına sâbıkda olduğu vechile emîn mûmâileyh tarafından nezâret olunması geçen gün bâb-ı fetvâpenâhîde 'akd olunan encümen-i şûrâda ittifâk-ârâ ile karârgîr olmuş ve keyfiyet rikâb-ı merâhim-ihtivâ-yı hazret-i hilâfetpenâhîye lede'l-'arz ol vechile tanzîm ve icrâsına irâde-i seniyye-i hazret-i cihândârî ta'allukuyla ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı şevketmâkrûn-ı sahîfe pîrâ-yı sudûr buyurulmuş olmakdan nâşî mantûk-ı münîfi üzere zahîre mübâyâ'ası mâddesi nâzır efendîye ve tüccâr maslahatı dahi gümrük emînine başka başka

buyrulduklar ısdârıyla havâle olunmuş olmağla cânib-i müşîrîleri dahi tarafından iktizâsına göre me'mûrlar ta'yîn ve Galata voyvodası ve lîmân me'mûrunu dahi bu bâbda ma'iyetinizde istihdâm eyleyerek bâlâda muharrer olan sefâyin maslahatının muktezâ-yı irâde-i seniyye üzere tasvîye ve tanzîmi ve nefsi-İstânbûl ve Galata derûnlarında ve Beyoğlu ve Galata'tan ta Büyükdere'ye varınca sâir mahallerde derûn-ı İstânbûl'da gerek müteehhil ve gerek bekâr ne kadar serserî makûleleri var ise cümlesi bi't-taharrî sefinelere vaz' ve bu taraftan def' ile dârü's-saltanatü's-seniyye'nin o misillü serserî makûlesinden tathîr ve tefci** mâddesine sarf-ı rü'yet ve düvel-i selâse-i mezkûre sefâyin-i haklarında virilmiş mu'tâd olan izn-i sefine evâmîr-i şerîfesinin lede'l îcâb ısdârı zımınında iktizâ iden takârîrin takdîmine himmet buyurular deyü.

Fî 27 Câ (Cemâzîye'l-evvel) sene 243

Gümrük Emînine Buyuruldu

Ma'lûmunuz olduğı vechile elhâleti hazîhi Frânsa ve İngiltere elçilerinin bilâ müceb Dersa'âdet'den infikâkı ve Rûsya elçisi dahi kat'-ı muhâberesi vâki' olmuş ise de bunların Dersa'âdet'de ticârete me'lûf olan bazîrgânlarının kazîyede müdâhaleleri olmadığından vâki' olan umûr ve husûslarına taraf-ı saltanat-ı seniyyeden me'mûr ta'yîniyle rü'yet ve tanzîm etdirilmesi şîme-i 'adâlet-meşîme-i Devlet-i Aliyye'den olduğı zâhir ve âşikâr ve bu makûle Dersa'âdet'de elçisi bulunmayan düvel teba'asının rü'yet-i umûrları sâbıklarda gümrük emînlerine ihâle olunageldiğı bedîhî ve bedîdâr olmakdan nâşî bunların dahi rü'yet-i umûrları mâddesinin sâbıklarda olduğı vechile tarafınıza ihâlesi husûsuna irâde-i seniyye ta'alluk etmekle imdi düvel-i selâse-i mezkûrenin serserî ve eşhâs makûlesinden olarak Dersa'âdet'den def' ve tard olunmakda olan teba'alarından mâ'adâ ma'lûm ve mütemevvil ve ehl-i 'ırz bâzîrgân gürûhu vezîr-i mükerrrem sa'âdetlü kapûdân pâşâ hazretlerinin inzîmâm-ı re'y ve ma'rîfetleri ve ma'rîfetinizden sebt-i defter olunarak rü'yet-i umûrlarına nezâret eylesiz deyü.

Fî 27 Câ (Cemâzîye'l-evvel) sene 1243

-63- Zahîre Nâzırı Efendîye Buyuruldu

Ma'lûmunuz olduğı vechile Frânsa ve İngiltere elçileri Dersa'âdet'den gitmiş olduklarından bu bâbda tedbîr-i lâzîme tertîbât-ı ihtiyâtîyenin icrâsına bakılması îcâb-ı hâlden ve elyevm Halîc-i saltanat-ı seniyyede Frânsalunun zahîre sefinesi olmayarak Rûsya ve İngilterelünün yüzden mütecâviz hamûleli olan tüccâr sefinelerinden dört yüz bin kileden ziyâde hinta mevcûd olup lillahi'l-hamd ve'l-minne anbâr-ı 'âmirelerde bir senelikden ziyâde müddahar ise de lede'l-iktizâ isteyenlere ve şuna buna verilmek üzere zîkr olunan sefâyinin hamûleleri olan zehâyirin ma'rîfetiniz ile kat'-ı fîât ile zahîre eshâbı olan Efrenc yedlerine tarafınızdan kuvvetlice sened i'tâsıyla mübâ'aya olunarak Mısır Çârşûsu'nda kâin ketânciler mağâzalarına ve iktizâ eder ise Zeyrek'de kâin Kilîsâ Câmî'i veyâhûd Gül Câmî'i içine konulub îcâbına göre cânib-i mîrîden isteyenlere furûht ile ba'de akçeleri tahsîl ve cem' olarak mahallerine verilmesi husûsuna irâde-i

seniyye ta'allukuyla ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı pâdişâhâne sahîfe pîrâ-yı [sudûr] buyurulmuş olmakdan nâşî imdi zehâyir-i mezkûre muktezâ-yı irade-i seniyye üzere mübâya'a ve zikr olunan mahallere vaz' ve teshîn ve iktizâsına göre isteyenlere furûht birle peyderpey akçelerini tahsîl ve cem' iderek mahallerine i'tâsıyla sızıldısızca tanzîmi husûsuna mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 29 Câ (Cemâzîye'l-evvel) sene 1243

Darbhâne-i Âmire Nâzırı Efendîye

Cebihâne-i'âmire tertibi zâbitânına mücevher ve altun ve sîm olarak nişânlar tanzîm ve i'tâ olunmuş ise de bu def'a cebihâne-i 'âmirede müceddeden bir tabur küşâdına irâde-i seniyye ta'allukuyla birazı mukaddem ki taburun hâricinde kalan zâbitân ve neferâtından ve birazı dahi hâricden tahrîre şurû' ve mübâşeret olunmuş olduğundan bunların noksân olan ve gerek mehterhâne-i 'âmire zâbitânına iktizâ eyleyen nişânların dahi müceddeden darbhâne-i 'âmirede i'mâl etdirilmesi husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i cihânbanî ta'alluk edüb ol bâbda mübârek hatt-ı hümâyûn-ı şevketmâkrûn-ı mülükâne sahîfe pîrâ-yı sudûr olmağın imdi gerek zikr olunan tabur-ı cedîde lâzım gelen ve gerek mehterhâne-i 'âmire zâbitânına iktizâ iden nişânların ne mikdâr olmak ve ne kadarı mücevher olub ve kaç 'adedi altun ve sîmden i'mâl olunmak lâzım gelür ise nâzırı tarafından bi't-tahkîk ana göre serî'an i'mâl ve i'tâsı husûsuna mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî Gurre-i C (Cemâzîye'l âhir) sene 1243

İhtisâb Ağasına Buyuruldu

Taşralarda olan memâlik-i mahrûse re'âyâsının hod-be-hod terk-i vatan ile şuradan buradan nakl ile temekkünleri ve ale'l-husûs Âsitâne-i Sa'âdet'e kesret üzere gelüb yerleşmeleri fi'l-kadîm memnu' iken bir vakitden berü bu husûsa bakılamadığından refte refte taşra memleketler re'âyâsından katı çok eşhâs-ı muhtelif Dersa'âdet'e tevârüd ve temekkün ile teksîr-i sevâdâ bâdî ve nice uygunsuzlukları müeddî olub ez-cümle Ermenî milletinden ve fi'l-asıl Ankara re'âyâsından elyevm Âsitâne'de pâpâs ve sarrâf ve esnâf ve sâir san'at ve ticâretde ve başıboş gezmekde vâfir re'âyâya mevcûd ve mütemekkin olduğundan başka ekserîsi 'ırz ve edebleriyle mukayyed ve mütemekkin ticâretleriyle meşgûl olmayarak hilâf-ı şart-ı ra'ıyyet uygunsuz hareketler cür'et ve ifsâd-ı milleti müstelzim evzâ'ı reddîyeye cesâret etmekde oldukları mütehakkık ve ma'lûm ve kesreti sebebiyle nîk ü bedî temyîz olmak ve mertebesini tecâvüz etmiş idüğü meczûm olmakdan nâşî nizâm-ı mülke halelden vikâyeten elyevm dârü's-saltanatü's-seniyyede evli ve bekâr her ne mikdâr Ankaralı Ermenî re'âyâsı var ise on iki güne kadar cümlesi 'ıyâl ve evlâdlarıyla kaldırılıb vatan-ı vilâyetlerine 'azîmet etdirilmesi husûsuna emr ü irâde-i kâtı'a-i hazret-i pâdişâhî mehâbet-efzâ-yı sudûr olmağla imdi bi'l-cümle esnâf kethüdâları tarafına celb ve cem'i iktizâsına göre Ermenî ratrîki ile dahi muhâbere ederek sûret-i irâde-i seniyye kendülerine tefhîm ile elyevm ve derûn-ı Âsitâne ve Galata ve Üsküdâr ve Boğaiçi ve sâir mahallerde ve köşe bucakda evlü ve bekâr ne kadar Ankaralı Ermenî reâyâsı var ise işbu tenbîh olduğü günden i'tibâren nihâyet on iki güne

kadar cümlesi ilişkilerini kesüb ve evlâd ve 'ıyâllerini alub ibtidâ patrîkhânedan yedlerine 'ale'l-esamî tezkereler ahz ve ana göre ihtisâb tarafından dahi mürûr tezkereleri îfâ birle fîmâba'd hîçbirisi Dersa'âdet'e ayak basmamak ve memleketlerinde kâr ü ve kesb ve zirâ'at ve hırâsetleriyle meşgûl olmak üzere takım takım üzerlerine mübâşirler dahi ta'yîn olunarak doğru vilâyetlerine tard ve def' olmaları husûsuna kemâliyle ikdâm ve dikkat ve eğer mehl-i mezkûr inkızâsına kadar gitmeyenleri olur ise âhir sûretle te'dîb olunacaklarını tefhîm ve tenbîhe mübâderet birle muktezâ-yı irâde-i seniyyenin tamâmca tenfîz ve icrâsına matrûdların 'ale'l-esâmî defteri tanzîm ve takdîme mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 21 C (Cemâziye'l-âhir) Sene 243.

Bir sûreti Ermenî patrîkine. Aslında olan buyuruldu bi-'ibârethâ bast olunarak mazmûn-ı irâde-i seniyyeyi bilüb muktezâsının icrâsına ihtimâm ve dikkat eylemesi için.

-64- İzzetlü Mukâta'ât ve Darbhâne-i Âmire Nâzırı Efendiler

Ma'lûmunuz olduğu vechile fîmâba'd Dersa'âdet'e ayak basmamak üzere Dersa'âdet'den tard ve muahharen nefy olunan sarrâf tâifesinden Kılıcıoğlu Kîrkor ve Dâvîd oğlu Oseb ve Sarı Sîmon oğlu Oseb Narcık oğlu Abrahâm ve Eteğiuzun oğlu Boğos ve Çrogos oğlu Kîvork ve Viçak ve Mîrze oğlu Kîrkor nâm zimmîler mukâta'ât ve darbhâne-i 'âmire hazînelerine haylî ve bendî**ve sâir birtakım ilişik ve dolaşıkları olduğuna mebnî mesfûrların gerüde kalan hesabları mâddeleri mukteziyât-ı sâirelerinin ma'rifetiniz ile rü'yeti lâzım gelmekle imdi mesfûrların odalarını her hâl temhîr ile ba'de iktizâsının tesvîye ve tanzîmi husûsuna mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 20 C (Cemâziye'l-âhir) sene 243

Gümrük Emîni Efendî

Mukaddemce muktezâ-yı irâde-i seniyye üzere sa'âdetlü kapûdân pâşâ hazretlerine ve tarafınıza hitâben başka başka beyâz üzerine tastîr olunan buyuruldular mücebinece düvel-i selâse-i müttefike ya'nî İngiltere ve Frânsa ve Rûsya tüccâr ve teba'ası müşârünileyhin inzimâm-ı re'y ve ma'rifetleri ve ma'rifetiniz ve matbah-ı 'âmire emîni efendî ve sâir erbâb-ı vukûf ma'rifetleriyle lede't-taharrî içlerinden mu'teber tüccârları kırk iki ve hademeleri elli bir ve ma'rûfları dahi on iki nefere ve şimdiye kadar ahz ve girift ile def' olunanlar yüz yirmi ve tab'îyetleriyle lîmândan tezkere alub gidenler dahi beş yüz on sekiz nefere bâliğ olmuş ve düvel-i mezkûre teba'asından ma'rûf olmayan ba'zı tüccâr ve tuhafcı ve esnâf makûlelerinden evli ve ilişikleri olanlara bir haftaya kadar gitmek üzere mehl verilmiş olup bekârları bir taraftan sefineye vaz' ile gönderilmekte ise de evli olanların ba'zı re'âyâdan olan karıları hakkında ne vechile mu'âmele olunmak lâzım geleceği ve hekîm ve ispençyâr takımı dahi ser etibbâ-i hâssa fazîletlü efendî hazretleri taraflarından isti'lâm olunmağa mütevakkıf idüğü müşârünileyh kapûdân hazretleri tarafından iş'âr ve mu'teber tüccâr ve hademe denilenlerin ve gerek şimdiye kadar tard ve def'

olunanların ve sâirenin başka başka defterleri takdîm ve tisyâr olunmuş olmakdan nâşî ber-mantûk-
1 defter düvel-i selâsenin asıl mu‘teber ve mu‘temed ‘add olunan fakat kırk iki nefer neccâr ve elli
bir nefer hademe ve on iki nefer ma‘rûfları tevkîf ile ba‘d ezîn bunların umûr ve husûsları
ma‘rifetiniz ile rü‘yet olunmak üzere mâ‘adâ berâtî* tüccâr ve esnâf makûlelerinin ‘umûmen tard
ve def‘ olunmaları ve berâtî* hükmünde olan takımdan ba‘zen re‘âyâdan tezevvüc etmişleri var ise
de ekserîsinin çoluk ve çocukları olduğundan o makûle re‘âyâdan tezevvüc etmişlerin fakat karıları
kendü rızâlarıyla gitmeyüb de Dersa‘âdet’de kalur ise müsâ‘de olunub kalmadıkları sûretde anların
dahi erleriyle berâber gitmelerine ruhsat gösterilmesi tabîb ve ispençyâr makûlelerinin keyfiyeti
efendî-i müşârünileyhin bi‘l-isti‘lâm içlerinde tevkîfî tecvîz olanlar tevkîf birle mâ‘adâsı def‘
olunmak üzere iktizâsına bakılması sürh işâretiyle hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı şâhânedan lede‘l-istîzân
Rûsya tüccâr ve mu‘teberleri denilerek ve tevkîfî gösterilen tüccâr fi‘l-asl Rûsyalı olmayub re‘âyâ-
yı Devlet-i Aliyye’den iken muahharen ber-takrîb Rûsyalı himâyesine girmiş ve diğerlerinin dahi
ekserisi bu sûretde olduklarından başka el-hâletü hâzihi zahîreleri mübâya‘a olunmakda olan
birtakım müste‘men sefâyinleri eshâblarının dahi ekserisi eşkiyâ tâifesinden olub ‘âdet-i
müstemirreleri üzere altı mâhı ticâret ve altı mâhı Akdeniz’de Devlet-i Aliyye ile muhârebe ider
makûleden olduklarından bunların pâtentelerine kemâliyle dikkat olunduğu sûretde gereği gibi
tebeyyün ideceği zâhir iken bu husûsda lîmân me‘mûru Nâilî Efendî’nin uygunsuzluğu cihetiyle
maslahaten merkez-i lâyıkında bakılamamasından telvîs sûretleri anlaşıldığı ve eğerçi bu mâddeye
gereği gibi dikkat ve ihtimâm olunur ise ekser sefâyin ve zehâyir eşkiyâ mâlî olduğu meydâna
çıkub ol vakit kimesnenin bir diyeceği kalmayarak cümlesinin cânib-i mîrîden zabtı iktizâ ideceği
derkâr olmağla lîmân maslahatına şimdilik sen me‘mûr kılınarak mûmâileyin lîmândan ihrâc ve
muhâsebesi her ne ise ma‘rifeti ve ‘izzetlü tersâne-i ‘âmire emîni ma‘rifetiyle bi‘l-müzâkere rü‘yet
olunması mazmûnunda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı hazret-i pâdişâhî -65- sahîfe pîrâ-yı sudûr
buyrulmuş ve mantûk-ı münîfi üzere mûmâileyh ihrâciyla lîmân maslahatı me‘mûrunu ‘uhdenize
ihâle kılınmış olmağla imdi muktezâ-yı gayret ve sadâkatınız üzere şu husûsa lâyıkıyla te‘kîd ve
ihtimâm iderek her bir mâdde muktezâ-yı irâde-i seniyyenin tamâmca icrâsına kemâl-i dikkat ve
gereği gibi sarf-ı rü‘yet ve selevin mûmâileyh dahi tersâne-i ‘âmire emîni efendî-i mûmâileyh ile
bi‘l-müzâkere muhâsebesi ber-vech-i tedkîk rü‘yet ederek defterinin takdîmi ve keyfiyeti-
lâzîminin inhâ ve ifâdesi husûsuna mübâderet eyleyesiz deyi.

Fi 23 C (Cemâziye’l-âhir) sene 1243

Ermenî Patrîki

Taşralarda olan memâlik-i mahrûse re‘âyâsının hod-be-hod terk-i vatan ile şuraya buraya nakl
ve temekkünleri ve ‘ale’l-husûs Âsitâne-i Sa‘âdet’e kesret üzere gelüb yerleşmeleri fi‘l-kadîm
memnû‘ iken bir vakitden berü bu husûsa bakılmadığından refte refte taşra memleketler
re‘âyâsından katı çok eşhâs-ı muhtelif Dersa‘âdet’e tevârüd ve temekkün ile teksîr-i sevâda bâdî
ve nice uygunsuzlukları müeddî olub ezcümle Ermenî milletinden ve fi‘l-asl Ankara re‘âyâsından
elyevm Âsitâne’de pâpâs ve sarrâf ve esnâflık ve sâir zan‘at ve ticâretde ve başıboş gezmekte vâfir

re'âyâ mevcûd ve mütemekkin olduğundan başka ekserîsi 'ırz ve edebleriyle mukayyed ve ticâretleriyle meşgûl olmayarak hilâf-ı şurût-ı ra'iyete uygunsuz hareketlere cür'et ve ifsâd-ı milleti müstelzim evzâ'-ı reddîyeye cesâret etmekde oldukları tahîk olunmuş ve kesreti sebebiyle nîk ve bedî temyîz olunmak mertebesini tecâvüz etmiş olmakdan nâşî nizâm-ı mülke halelden vikâyeten elyevm derûn-ı Âsitâne ve Galata ve Üskûdar ve Boğaziçi ve sâir mahallerde köşe bucakda evli ve bekâr ne kadar Ankaralı Ermenî re'âyâsı var ise yevm-i i'lândan on iki güne kadar cümlesi ilişiklerini kesüb ve evlâd ve 'ıyâllerini alub fimâba'd hiçbirisi Âsitâne-i Sa'âdet'e ayak basmamak üzere vilâyetlerine tard ve teb'îd olunmaları husûsu mukaddemce ihtisâb ağasına bâ-buyruldu tenbîh ve te'kîd olunmuş olub ancak el-hâletü hâzihi Âsitâne-i Sa'âdet'de Ermenî re'âyâsı içlerinde Ankaralıdan başka sâir memleketli ve asl-ı şehri olarak hilâfî tavr-ı ra'iyet hareketine cesâret ider hayli re'âyâ dahi bulunduğu ve bunların ekserîsi dahi tervîc-i mefsedetleri için Beyoğlu ve Galata ve Boğaziçi taraflarında sâkin oldukları muhakkak olmak mülâsesiyle bunların dahi içlerinden ıslâh kabûl etmeyecek sûrette uygunsuz olanlarının Dersa'âdet'den tard ve def'iyle şîrâze-i nizâm-ı ra'iyetin halelden vikâyesi lâzım gelmiş ve ol bâbda kezâlik irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî müt'e'allik olmuş olmakdan nâşî imdi Ankaralıdan başka memleketli ve şehri Ermenî re'âyâsı içinde gerek pâpâs ve gerek esnâf ve sâirden o misillü uygunsuzluğa cesâret ve âhir sûretlerle harekete cür'et edenler kimlerdir içlerinde eski hâllerinden rücû' ve fimâba'd Beyoğlu ve Galata ve Boğaziçi'nin münâsibetsiz mahallerinde hânesi olanlar kalkub Âsitâne-i Sa'âdet ve Kumkapu ve Samâtya misillü Ermenî re'âyâsı mahallâtına nakl ve iskân etmek üzere tasfîye-i hâllerine ta'ahhüd ve milletce kabûl olunacakları kangıldır garazsızca taharrî ve tahkîk ve nîk ve bedîni temyîz ve tedkîk iderek iktizâ iden defterlerinin seri'an bâb-ı 'âlîye takdîmi husûsuna mübâderet ve bu bâbda tasahhub ve himâye misillü hareketi tecâvüz ile mes'ûl ve mu'âtib olmakdan mücânebet eyleyesiz deyü.

Fi 27 C (Cemâziye'l-âhir) sene 1243

Ermenî Patrîki

Fi'l-asl Ankara re'âyâsından olub refte refte Âsitâne-i Sa'âdet'e vürûd ile pâpâs ve sarrâf ve esnâflık ve sâir san'at ve ticâretde başıboş gezmekte olan ve âhir re'âyâ hilâf-ı şurût-ı ra'iyet uygunsuz hareketlere cür'et ve ifsâd-ı milleti müstelzim evzâ'-ı reddîyeye cesâretleri mütehakkik olduğuna binâen derûn-ı Âsitâne ve Galata ve Üskûdâr ve Boğaziçi ve sâir mahallerde ve köşe ve bucakda evli ve bekâr ne kadar Ankaralı Ermenî re'âyâsı var ise yevm-i i'lândan on iki güne kadar cümlesi ilişiklerini kesüb ve evlâd ve 'ıyâllerini alub fimâba'd hiçbirisi Âsitâne-i Sa'âdet'e ayak basmamak üzere vilâyetleri tarafına tard ve teb'îd olunmaları husûsu mukaddemce ihtisâb ağasına bâ-buyruldu tenbîh ve te'kîd olunmuş ve bunlardan başka Ermenî re'âyâsı içlerinde sâir memleketli ve asl-ı şehri olarak hilâf-ı tavr-ı ra'iyet hareketine cesâret eder hayli re'âyâ dahi tavr-ı ra'iyet – 66 - bulunduğu ve bunların ekserîsi dahi tervîc-i mefsedetleri için Beyoğlu ve Galata ve Boğaziçi taraflarında sâkin oldukları tahkîk kılınmaktan nâşî anların dahi içlerinden ıslâh kabûl etmeyecek sûrette uygunsuz olanlar kimlerdir ve içlerinde eski hâllerinden rücû' fimâba'd Beyoğlu

ve Galata ve Boğaziçi'nin münasebetsiz mahallerinde hânesi olanlar kalkub Âsitâne-i Sa'âdet ve Kumkapu ve Samâtya misillü Ermenî re'âyâsı mahallâtına nakl ve iskân etmek üzere tasfiye hâllerine ta'ahhüd ve milletce kabûl olunacakları kangılardır garazsızca taharrî ve tahkîk ve nîk bedîni temyîz ve tedkîk iderek defterlerinin serî'en bâb-ı 'âlîye takdîmi zımnında tarafına dahi bit kıt'a beyâz üzerine diğerk buyuruldu gönderilerek iktizâlarının icrâsına ibtidâr olunmuş ve olmakda ise de bunların o misillü uygunsuz harekete ve mugâyir-i tavr-ı ra'ıyyet-i evzâ'a cür'et ve cesâretleri birtakım müfsid ve muhrik pâpâs makûlelerinin ihtilâl ve ifsâdlarından neş'et eylediği derkâr ve o makûle müfsidlerin dahi küllîyen tard ve def' ile şîrâze-i nizâm-ı ra'ıyyetin inhilâlden vikâyesi irâde-i seniyye muktezâsından idüğü zâhir ve bedîdâr olmağın imdi Ermenî milletinden gerek Âsitâne-i Sa'âdet'de ve gerek Galata ve Üsküdar ve Boğaziçi taraflarında bulunan o makûle müfsid ve muhrik pâpâsları taharrî ve tecessüs ile cümlesi bildirüb o makûleler fimâba'd Âsitâne-i Sa'âdet'in hiçbir mahallinde eylememek üzere yedlerine tezkereler virerek çend rûz zarfında küllîyen tard ve def'leriyle serî'en bir kıt'a defterinin bâb-ı 'âlî'ye takdîmi husûsuna mübâderet be bu bâbda tasahhub ve himâye olunmak ve içlerinden bir neferi köşede ve bucakda mahfî ve mensî kalmak misillü vaz' ve hâlet vukû'unu tecvîz ile mes'ûl ve mu'âtib olmakdan mücânebet olunub şöyle ki bunlardan baz'ısı şâyed tebdîl-i hey'et ve kıyâfet ile saklanub gezilmek lâzım gelür ise sonra haber alındığı gibi gerek saklanan ve gerek saklayan eşedd-i te'dîb ile te'dîb olunacaklarını iktizâ idenlerin gûş ü hûşlarına peşince tefhîm ve telkîne dikkat eyleyesiz deyü.

Fî 13 Receb sene 243

Hâhâmaşıya

Re'âyâ-yı Devlet-i Aliyye'den Yahûdî milletinin Frânsa ve İngiltere ve sâir düvel-i ecnebîye tüccârına ve dellâllık ve sîmsârlık idenlerin ekserîsi hıdmet eyledikleri bâzîrgânların tâbî' oldukları devletleri taraflarından birer pâtent kâğıdı alarak lede'l-hâce müstemenlik dâ'îyesine i'tibâr etmekde oldukları tahkîk olunmuş ve hattâ bu def'a Fransa dellâllarından bir nefer Yahûdî Frânsaludan ber-takrîb almış olduğu pâtenteyi bîmübâhâ bâb-ı 'âlîde müste'menlik lutfunu tefevvühe ictisâr eylemiş olub düvel-i ecnebîye tüccârının lede'l-icâb re'âyâ-yı Devlet-i Aliyye'den dellâl ve sîmsâr istihdâm eylemeleri 'ahden mecâz ise de hıdmetinde bulunan saltanat'ı seniyyenin cizye-güzâr re'âyâsına elçi ve konsoloslar taraflarından pâtent ve pasâporta kâğıdı i'tâ olunmasına ve içlerinden bir neferi tasahhub ve himâye kılınmasına 'ahden ve şer'en bir vechile mesâğ olmadığından başka bu keyfiyet bi'l-cümle düvel elçilerinin kabulgerde olarak mer'î'i'icrâ olan nizâm-ı müstahseneye dahi menâfî olmak lâzım geleceği zâhir ve a'yân ve Yahûdî milletinden müste'men tüccârına ve dellâllık ve sîmsârlık idenlerden bu misillü pâtent kâğıdı alanların pâtenteleri yedlerinden nez' ve kendüleri taht-ı ra'ıyyete tenzîl ile şîrâze-i nizâm-ı ra'ıyyetin inhilâlden vikâyesi icâb-ı hâlden idüğü bedîhî ve nümâyân olmakdan nâşî millet-i mersûmeden o misillü dellâl ve sîmsâr makûlelerinden ve sâirlerinden düvel-i ecnebîyeden pâtent kâğıdı ahzına cesâret idenler her kimler ise hafî ve celî taharrî ve tecessüs iderek beher hâl zâhire ihrâc ile yedlerinde bulunan pâtent kâğıdlarını nez' ve kendülerini hükm-i ra'ıyyete tenzîle dikkat ve

fimba'd millet-i mersûmeden hiç ferd pátente kâğıdı ve pasâporta ahz etmek ve âhirin tasahhub ve himâyesine girmek misillü vaz' ve hareketde bulunmaması husûsunu ve yine cesâret iderler ise te'dîb-i şedîd ile te'dîb kılınacaklarını cemâ'at başılar ve sâir lâzım gelenlere beyân ile gereği gibi tenbîh ve te'kîd iderek muhâlefet ideri olur ise iktizâ-yı te'dîbinin icrâsı için isim ve şöretli defterini takdîme mübâderet ve içlerinden biri tasahhub ve himâye ile yedinde pátente kâğıdı bulunmak misillü hareket vuku'a gelür ise mes'ûl ve mu'âtib olacağını bilüb ana göre harekete mübâderet eylesiz deyü.

Fî 15 Receb sene 43

-67- Ermenî Patrîkine

Bir müddetten berü Dersa'âdet'de sarrâflık ve esnâflık ve ticâret sûretiyle temekkün etmiş olan Ankaralı Ermenî re'âyâsı kendü hâllerinde olmayarak tavr-ı ra'ıyyete münâfi harekete ictisâr eyledikleri tahkîk olunduğuna mebnî fimâba'd Dersa'âdet'e ayak basmamak üzere 'ıyâl ve evlâdlarıyla memleketlerine tard ve def' olunmuş ve bunlardan başka şehri ve sâir memleketli re'âyâdan olanların içlerinden eski hâllerinden rücû' idüb etmeyecekleri anlaşılaraq rücû' idenler tevkîf mâ'adâsı tard ve def' olunmak üzere defter olunması ve bu fesâdın asıl menşe' ve bâdîsi olan pâpâs takımının dahi bir neferi tebdîl-i hey'et ve kıyâfetle köşe ve bucakda mahfî ve mensî kalmayarak cümlesinin yedlerine tezkereler i'tâsıyla hemân birkaç gün zarfında Dersa'âdet'den tard ve def' kılınması mukaddem ve muahhar sana bâ-buyuruldu tenbîh ve te'kîd kılınarak el-hâletü hâzihi muktezâları icrâ kılınmakta ise de Ermenî karılarından bu misillü pâpâslık sûretinde bir takım karılar mârânet**karılar olub anlar dahi ekseri Ermenî hânelerine duhûl ile ba'zı sâdedil olan nisvânı ifsâd ve ıdlâlden hâlî olmadıkları bi'l-ihbâr tahkîk olunmakdan nâşî imdi o makûle pâpâslık sûretiyle bâ'is-i fesâd ihtilâl olan karıları dahi taharrî ile hiçbirisi şurada burada mahfî ve mensî kalmayarak cümlesini buldurub içlerinden taşralı olanları vilâyetlerine ve şehri dahi Bandırma ve Samâtya'ya tard ve def' olunmak üzere keyfiyeti bâb-ı 'âlîye ifâdeye mübâderet eylesiz deyü.

Fî Gurre-i Ş (Şa'bân) sene 43

İzzetlü Reâsü'l-küttâb Efendîye

Erbâb-ı mesâlihın takdîm eyledikleri 'arz-ı hâlin fermân-ı 'âlî ısdârı için yazılan buyuruldulara hasbe'l-icâb 'ilâve lâzım geldiği makâm-ı kethüdâ ve riyâsetde bulunan zevâtın 'ilâvesinden mâ'adâ sâir buyuruldu tahrîrine me'zûn olanlar 'ilâve eylediklerinde tekrâr pençe ve sahh-ı 'âlî keşide kılınmadıkca emri ısdâr olunmamak kâ'ide-i kadîmden iken bir müddetden berü bu usûle ri'âyet olunmadığı ve 'izzetlü defterdâr efendî tarafına bâb-ı 'âlîye takdîm olunan takrîrlerde dahi hakk bulunmadığı ma'lûm ve meşhûr olarak makâm-ı kethüdâ ile ve riyâsetde bulunan zevâtın 'ilâvesinden başka sâir buyuruldulara me'zûn olanların 'ilâvelerinde tekrâr pençe ve sahh-ı 'âlî keşide olunmadıkca emr-i 'âlî ısdâr olunmaması tarafınıza beyâz üzerine fermân-ı 'âlî

ısdârıyla tenbîh olunduğu beyânıyla ba'd ezîn o misillü makâm-ı kethüda ile ve riyâsetde başka pençe ve sahh-ı 'âlî keşide olunmaksızın buyuruldusu 'ilâveli evrâk gelür ise fermân ve tezkere ve sûret yazılmaması ve bâb-ı 'âlîye takdîm ideceği takrîrlerinin irâde ve akçe mahallerinde kazındı vâki' olmaması ve o makûle mahkûk nefer kangı kaleme gider ise iktizâsının icrâ olunmaması husûslarını iktizâ idenlere te'kîd eylemesi bu def'a beyâz üzerine fermân-ı 'âlî ısdârıyla mûmâileyh defterdâr efendîye tenbîh olunmuş olmağla imdî siz dahi fimâba'd makâm-ı kethüdâ ve riyâsetde bulunanların buyuruldusundan mâ'adâ sâir me'zûn olanların buyuruldulara 'ilâve eylediklerinde tekrâr pençe ve sahh-ı 'âlî olmadıkca emrini ısdâr eylememeleri husûsunu iktizâ idenlere tenbîhe mübâderet eylesiz deyü.

Fî 14 Ş (Şa'bân) sene 243

İzzetlü Defterdâr Efendî Tashîh olunduğu vechile tebdîl olunmuşdur.

Evlâd-ı fâtihân taifesi fi'l-asl başı bağılu 'askerî zümresinden olup ibtidâ nizâmlarında beher altı neferi bir eşkinci i'tibâr ve topu bin yüz on üç kayd eşkinci 'add ve şomâr ile bunlar bi'l münâvebe sefer seferlemek üzere kâffe-i tekâlifden mu'âf ve müsellemler kılınub bedel-i mu'âfiyet olarak senevî cânib-i mîrîye bir yük otuz üç bin şu kadar gurûş mâl tahsîs kılınmış ve ba'de bin iki yüz yirmi beş târihinde cânib-i darbhâne-i 'âmireden bilâ firâz kırk bir bin dokuz yüz gurûş fâiz i'tibârıyla mukâta'a olarak nısf hissesi vezîr-i mükerrrem sa'âdetlü 'atûfetlü Sîrozî Yâsuf Pâşâ Hazretlerine ve rub' hissesi Bosna vâlîsi esbak Selîm Sırrî Pâşâ'ya ve diğerk rub'u evlâd-ı fâtihân zâbiti kapubası Ahmed Tevfik Bey'e cem'an üç yüz otuz beş bin sekiz yüz elli iki gurûş mu'accele ile ber-vech-i mâlikâne tevcih olunarak sene-be-sene mâl-ı mezkûra tâife-i merkûmeden tahsîl ve merbût olan altmış beş bin şu kadar gurûş eshâm fâizleri te'dîye olunub senesi hitâmında cânib-i mîrî ile rü'yet-i muhâsebe olunmak üzere mukâta'a-i mezkûrenin emr-i idâresi mübâşir ve mûmâileyhim 'uhdelerine kayd ve berât-ı şerîf i'tâ olunmuş ise de bu def'a ittîfâk-ârâ ile karârgîr olup bâlâsı hatt-ı şerîf şevketredîf-i şâhâne ile müveşşeh tanzîm olunan bir kıt'a kânûnnâme-i hümâyûn-ı mülûkâne mücebince bunlardan dört tabur piyâde 'asâkir-i mansûre tahrîriyle masârif-i lâzımelerine medâr olmak üzere senevî iki bin dört yüz kîse akçe tertîb **-68-** ve mukâta'ât hazînesine tahsîs birle bu akçeden mâ'adâ tâife-i merkûmeden bir akçe vermeye tahsîl etdirilmemek lâzım geleceğinden bedel-i mu'âfiyet-i sâbıkaları ref' ve mâlikânelik kaydları terkîn olunarak ma'rifetleri müşârünileyhimânın mukaddemâ vermiş oldukları mukâta'ât mu'accelâtı el-hâleti hâzihi kendilerinin maktûl şâbcı zimemâtından dolayı cânib-i mîrîye olan duyûnlarına takâs ve mahsûb olunmak ve mûmâileyh Ahmed Bey'in bundan böyle yine kemâkân zâbitlikde istihdâmıyla senevî kırk bin gurûş ma'âş tahsîsine mebnî fakat anın hissesi için hazîne-i mezkûreden on bin gurûşluk eshâm-ı kavâimi verilmek ve fimâba'd fâtihân mukâta'a eshâmının fîrûhtu memnû' olmak üzere tanzîm ve icrâsı husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i cihânbanî ta'alluk edüb ol bâbda şeref-efzâ-yı sahîfe-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı cenâb-ı kişver-küşâyî mantûk-ı münîfi üzere zikr olunan kânûnnâme-i hümâyûn dîvân-ı hümâyûn baş muhâsebe ve hâslar kalemlerine kayd birle bâb-ı ser'askerî ve mukâta'ât hazînesine ve sâir lâzım gelen

mahallere ‘ilm ü haber olmak üzere bir kıt’a sûretleri i’tâ etdirilmiş olmağla siz dahi ‘izzetlü mukâta’ât nâzırı efendî ile bi’l-müzâkere tâife-i merkûmenin bedel-i mu’âfıyetlerinin rub’u ve mâlikânelik kaydının terkîn ve eshâm mâhlûlesinin furûhtundan men’i ve müşârünileyh Yâsuf Pâşâ ve Selîm Sırrî Pâşâ hazerâtının hisseleri mu’accelâtı duyûn-ı mîrîlerine takâs ve mahsûb kılınarak mûmâileyh Ahmed Bey’in hissesi için hazîne-i mezkûreden on bin gurûşun sehm kâimesi i’tâsı ile icrâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 11 L (Şevvâl) Sene 243

Lîmân Me’mûru Efendî

İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn tüccâr sefinelerinin Karadeniz ticâretine me’zûniyetleri husûsuna müsâ’ade-i seniyye erzânî kılınması İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn devletleri taraflarından iltimâs ve istid’â olunulmadığına mebnî düvel-i müşârünileyhimin vâki’ olan iltimâsları nezd-i saltanat-ı seniyyede karîn-i müsâ’de ve tevsî’ olarak ba’d ezîn Halîc-i dârü’s-saltanatü’s-seniyyeden Karadeniz’e gidecek İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn tüccâr sefineleri üç kısım i’tibârıyla kısım-ı evvel on altı bin ve kısım-ı sâni on bir bin ve kısım-ı sâlis altı bin keyl hamûleli mütehammil olmak ve sefâyin-i merkûmenin gidüb gelmeleri bir ‘add olarak kısım-ı evvelden altı yüz ve kısım-ı sânisinden dört yüz elli ve kısım-ı sâlisinden üç yüz gurûş ruhsatıyla tersâne-i ‘âmire hazînesine tahsîsen ibtidâ-yı ‘azîmetlerinde alınmak üzere ber-mûceb-i irâde-i seniyye makâm-ı riyâset ile düvel-i müşârünileyhim elçi ve maslahatgüzârları beyinde bi’l-müzâkere senedât-ı resmîye rabta ve tensîk ve senedât-ı mezkûre İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn krâlları taraflarından dahi kabûl ve tasdik olunarak tarafeynden bi’l-mübâdele alınan senedât dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile tersâne-i ‘âmire ve gümrük taraflarına ‘ilm ü haberleri i’tâ etdirilmiş olmakdan nâşi imdi bundan böyle Dersa’âdet’e gelüb Karadeniz’e gidecek olan İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn tüccâr teknelerinin beher def’a Halîc-i saltanat-ı seniyyeye gidüb me’zûnen Karadeniz’e gidecek olduklarında gidüb gelmeleri bir ‘add olarak ibtidâ ‘azîmetlerinde ber-mûceb-i şurût kısım-ı evvelinden altı yüz ve kısım-ı sânisinden dört yüz elli ve kısım-ı sâlisinden üç yüz gurûş ruhsatıyeyi evvel emirde tersâne-i ‘âmire hazînesine teslim etdirilmesi husûsuna mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 14 N (Ramazân) Sene 1243

İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn tüccâr sefinelerinin Karadeniz ticâretine me’zûniyetleri husûsuna müsâ’de-i seniyye erzânî kılınması İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn devletleri taraflarından iltimâs ve isti’dâ olduğuna mebnî düvel-i müşârünileyhin vâki’ olan iltimâsları nezd-i saltanat-ı seniyyede karîn-i müsâ’de ve tesvî’ olunarak ba’d ezîn Halîc-i dârü’s-saltanatü’s-seniyyeye tevârüd edecek bi’l-cümle sefâyin Nemçe ve İngiltere ve Frânsa sefâyini misillü evvel emirde me’mûrları ma’rifetleriyle gereği gibi yoklanub derûnlarında memâlik-i mahrûse mahsûlü olan eşyâ-yı memnû’a ya’nî terke* ve esliha ve sâir âlât-ı harb ve at ve penbe ve meşîn ve kurşun ve bal mûmu ve sahtiyân ve don yağı ve gön ve koyun derisi ve zift ve kükürd ve harîr ve yapağı

ve .....ve istifdiye* ve revgan-ı zeyt ve nühâs ve kirpâs bunlardan başka ve bunlardan başka yolcu ve mellâh ve firâr sûretiyle re'âyâ mevcûd ise ihrâc olunduktan sonra sefâyin-i mezkûrenin nizâmât-ı mülkiye-i saltanat-ı seniyyeye dokunmayacak tas'ibât-ı beyhûdeden 'ârî vechile Karadeniz'e âmed şodlarına ruhsat verilmek öteden berü memnû' bulunduğu vechile memâlik-i mahrûsedan sefine iştirâ eylemeleri kemâkân memnû' olmak ve bu makûle mürûr ve 'ubûr idecek İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn sefineleri üç kısım i'tibârıyla kısım-ı evvel on altı bin kısım-ı sâni on bir bin kısım-ı sâlis altı bin kîleye kadar hamûleyi mütehammil olub ya'nî sefâyin-i mezkûreden bin kîleden altı bin kîleye kadar hamûleyi mütehammil olanlar altı bin ve altı bin kîleyi tecâvüz idenler on bir bin ve on bir bin kîleyi mütecâviz olanlar on altı bin kîlelik sefine 'add ve i'tibâr olunmak üzere sefâyin-i merkûmenin gidüb gelmeleri bir 'add olunarak fakat ibtidâ Karadeniz'e 'azîmetlerinde kısım-ı evvelden altı yüz kısım-ı sânisinden dört yüz elli ve kısım-ı sâlisinden üç yüz gurûş -69- tersâne-i 'âmire hazînesine tahsîsen ruhsatıyla alınmak husûsu ber-mûceb-i irâde-i seniyye makâm-ı riyâset ile düvel-i müşârünileyhim elçi ve maslahatgüzârları beyninde bi'l-müzâkere senedât-ı ve resmîyeye rabt ve tensîk ve senedât-ı mezkûre İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn krâlları taraflarından dahi kabûl ve tasdîk olunarak tarafeynden bi'l-mübâdele alınan senedât dîvân-ı hümâyûn kalemine kayd ile bundan böyle Dersa'âdet'e gelüb Karadeniz'e gidecek olan İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn tüccâr teknelerine beher def'a Halîc-i saltanat-ı seniyyeye gelüb me'zûnen Karadeniz'e gidecek olduklarında gidüb gelmeleri bir 'add olunarak ibtidâ 'azîmetlerinde ber-mûceb-i şurût kısım-ı evvelden altı yüz ve kısım-ı sânisinden dört yüz elli ve kısım-ı sâlisinden üç yüz gurûş ruhsatıyla evvel emirde tersâne-i 'âmire hazînesine teslîm olunmak husûsuna lîmân me'mûruna bâ-buyuruldu tenbîh olunmuş ve keyfiyeti ma'lûm olmak için tersâne-i 'âmire tarafına dahi 'ilm ü haberi verilmiş olmağla ba'de'l-yevm Halîc-i saltanat-ı seniyyeden mürûr ve 'ubûr idecek mârrü'z-zikr İspânyâ ve Dânimârka ve Sicilyâteyn sefâyini ber-mûceb-i şurût lîmân me'mûru ma'rifetiyle gümrük tarafından yoklanarak derûnlarında eşyâ-yı memnû' re'âyâ bulunur ise ihrâc kılınmak için gümrük tarafına dahi 'ilm ü haber olmak üzere işbu sûret verildi.

Fî Evâhir-i L (Şevvâl) sene 243

İzzetlü Reisülküttab Efendî

Ma'lûmunuz olduğu üzere cemî' zamânda mehâm-ı seniyyenin ber-vech-i müsâra'at rü'yet ve tesvîyesi akdem matlûb-ı 'âlî ve bu usûlün icrâsı me'mûrîn-i bâb-ı 'âlî ve sâir ketebe-i aklâmın vaktiyle gelüb işleri başında mevcûd bulunmalarıyla alacağı bedîhî olub el-hâletü hâzihi mehâm-ı seniyye ve tahrîrât-ı 'aliyyenin kesretine ve me'mûrîn ve sâir ketebe-i aklâmın gece gelüb irkence 'avdet etmeleri hasebiyle bu keyfiyet mesâlih-i Devlet-i Aliyye'nin teehhürünü mûcib olacağına binâen fimâba'd kâffe-i me'mûrîn ve ketebe ve aklâmın küll-i yevm müdâvemmet ve seherî sâ'at birde işleri başında bulunub ahşâm sâ'at on buçukda 'avdet etmeleri husûsuna irâde-i seniyye iderek keyfiyeti beyâz üzerine fermân-ı 'âlî isdârıyla 'izzetlü defterdâr efendîye tenbîh olunmuş

olmağla siz dahi husûs-ı mezbûru hademe-i bâb-ı ‘âli ve sâir ketebe-i aklâma müekkid tenbîh ile işbu usûlün ‘ale’ d-devâm icrâsına i’tinâ ve dikkat eyleyesiz deyü.

Fî selh-i L (Şevvâl) sene 43

İstânbûl Kâdîsına Buyuruldu

Cümleye ma’lûm olduğı üzere Rûsyalunun evvel ve âhir dîn ü Devlet-i Aliyye-i Muhammediyye hakkında derkâr olan husûmetini icrâyâ mukaddime olmak üzere Rûm milletine serbestiyet tahsîli garaz-ı fâsidiyle izhâr eylediğı ‘inâd ve ısrârı ancak ‘umûm-ı millet-i İslâmîye hakkında kurduğı sû-i kasd-ı ihânet dâ’îyesinden nâşî olarak ya’nî bunun üzerine i’lân-ı harb etdiğı hâlde dahi evvelkiler gibi hudûd ve memleket dâ’vâsı olmayub mücerred dîn-i mübîn gavgâsı olacağından Anadolu ve Rûmili’de kâin kâffe-i kazâ ve memâlikin vücûh ve a’yânları ve Arnavudluk hânedân ve mîr-i mîrânları fevc fevc Dersa’adet’e celb ve da’vet ve Rûsyalunun şer’ en ve ‘akden kabûlü bir vechile câiz olmayan tekâlif-i kerîheleri keyfiyeti kendülerine i’lân ve işâ’at olunarak ber-muktezâ-yı diyânet ve cem’iyet ‘umûm-ı millet-i İslâmîye beyninde hakîkî ve sahîhî ‘akd ve te’sîs olunan usûl ittifâk ve ittihâd üzere îcâb ve iktizâsına göre memâlik-i mahrûse-i şâhânedan tîz elden külliyetlü ‘asâkir-i İslâmîye tertîb olunduğundan başka ilerüde lede’l-iktizâ on iki yaşından yetmiş yaşına kadar mecmû’ ehl-i İslâm ayaklanub cihâd-ı fi sebîlillah farîzasını icrâyâ kıyâm etmek üzere cümlesi tarafına ‘ale’l-‘umûm ta’ahhüd olunarak memleketlerine i’âde olunmuş ve taraf-ı saltanat-ı seniyyeden dahi tedâbîr-i lâzime-i ihtiyâtîyeye teşebbüs olunarak ordu ser’askerliğı Kocaili ve Hüdâvendigâr sancakları mutasarrıfı vezîr-i mükerrem sa’âdetlü Hüseyin Pâşâ hazretlerinin ‘uhde-i istihâlîne ihâl ve tefvîz ve Tuna boyuna ve sâir mahâl ve mevâki’-i ve muktezîyeye iktizâsına göre ser’askerler ve me’mûrlar peyderpey ve leşker-i zafer-peykerler ta’yîn kılınmış idi elhâleti hazîhi işbu şevvâlî’l-mükerrem yirmi üçüncü günü Prût Nehri’ni tecâvüz ve memleket-i Boğdân’a duhûl ile i’lân-ı harb eylediğı haberi Silistre vâlisi Tuna cânibi ser’askeri vezîr-i mükerrem sa’âdetlü el-Hâc Ahmed Pâşâ Hazretleri tarafından tahrîr ve inhâ olunmuş olduğundan geçen gün bâb-ı fetvâpenâhîden sâbık ve esbak şuyûh-ı İslâm ve vüzerâ-yı ‘izâm ve sudûr-ı kirâm ‘ulemâ-yı a’lâm ve vükelâ-yı Devlet-i Aliyye-i ebed- kıyâm ile ‘akd olunan meclis-i şûrâda lede’l-müzâkere Rûsya bu millet-i İslâmîyenin düşman tabî’îsi olduğı evvel ve âhir bilinmiş ve bu def’a dahi bu vechile memâlik-i mahrûseye tecâvüz ve tahattî ile bi’l-fi’l i’lân-ı harb izhâr-ı husûmet eylemiş olduğuna mebnî taraf-ı Devlet-i Aliyye’den dahi ‘avn ü ‘inâyet-i hazret-i Bârî’ye tevekkül ve i’timâd ve imdâd-ı rûhânîyet-i cenâb-ı risâletpenâhîye tevessül ve istinâd ile mukâbele-i bi’l-misl levâzımının icrâsına kıyâm olunmak ve kâffe-i ehl-i İslâm yeni başdan levâzım-ı ittifâk ve ittihâdî te’dîb ve te’kîd iderek a’lâ ve ednâ ve küçük ve büyük cümleten dîn yolunda mâl ve câna bakmayub sıdk ile çalışmak lâzım geldiğı taraf-ı şer’-i şerîfden beyân buyurulmak hasebiyle ber-muktezâ-yı şerî’at-ı mutahhara müsta’inen bitevfikuhu te’âlâ tedâbîr-i lâzime gazâ ve cihâda mübâşeret olunarak olunarak ser’askeri müşârûnileyh külliyetlü piyâde ve süvârî ‘asker ile Tuna tarafına ihrâc ve i’zâm olunmak üzere olmağla mukaddem ve muahhar buyuruldu vechile Rûsyalunun bu def’aki t.... ve devletce ve mülkce muhârebe kabîlinden olmayub mücerred millet-i

İslâmîye hakkında derkâr olan niyyet-i küfrîyesini icrâya mukaddeme-i bâtila olduğunda şübhe olmadığından millet-i İslâmîye dahi ana göre davranub muhâfaza-i dîn-i mübîn-i mehârise-i memalik-i müslimîn için cân ve baş ile kâffe-i ehl-i îmâna ‘ale’l-infirâd vâcibe-i zimmet ve diyânet olarak inşâallahü te‘âlâ Anadolu ve Rûmili – 70 - taraflarından hudûdlara sevk ve ihrâc olunmuş olmakda olan ‘asâkir-i nusretmüessir-i havl ve kuvvet-i hazret-i rabb-i Mu‘în ve teveccüh kılub mü‘minîn ile mansûr ve muzaffer olarak ‘adüvvü dîn-i hızlânkarîn karîben belâsını bulub niyyet-i bâtilası kendü başına döneceği iltâf-ı ilâhîyeden ümîd-i vâsık ise de ma‘âzallahü te‘âlâ hasbe’l-muhârebe ilerüde maslahat sıkışub da millet-i İslâmîyenin ‘ale’l-umûm dîn-i mübîn umûruna kıyâmı lâzım gelür ise ol vakit on iki yaşından yetmiş yaşına kadar kâffe-i ehl-i İslâm fî sebilldah gazâ ve cihâd için şimdiden hâzır ve âmâde olmaları vâcîbeden olduğuna binâen keyfiyet bu def‘a Anadolu ve Rûmili taraflarına mahsûs evâmir-i şerîfe ısdârıyla cümleye beyân ve i‘lân olunmuş olmağla imdi siz dahi Âsinâte-i aliyyede kâin bi’l-cümle mahallât imâmlarına celb ile Rûsyalunun millet-i İslâmîye hakkında olan sû-i kasd ve ihânetini beyân ve tefhîm iderek kâffe-i ehl-i îman ‘an-samîmü’l-kalb mansûrîn-i dîn-i mübîn ve makhûrîn-i ‘adüvvü dîr-ı hafrîn** bi’l-cümle cevâmî‘ ve mesâcidde ‘akîb-i salât-ı mafrûzada ve da‘vât-ı hayrîye iştigâl ve muvâtebet eylemeleri ve muktezâ-yı gayret-i dinîye ve hamîyyet-i İslâmîye üzere lede’l-iktizâ ifâ-yı farîza-i gazâ ve cihâd ve tahsîl-i fevz ve necât-ı rûz-ı me‘âd için bi’l-cümle mü‘minîn ve muvahhidîn şimdiye dahi tedârik seferîyeye bezl ü sa‘y ve makderet eylemelerini tenbîh ve te’kîd eylesesiz deyü.

Fî 2 Râ (Rebî‘u’l-evvel) sene 243

Bir sûreti Galata ve havâss-ı refî‘a ve Üsküdâr kâdîlarına Ber-minvâl-i muharrer

Mukâta‘ât Nâzırı İzzetlü Efendî

Mukâta‘a hazînesine merbût mütesellim ile zabt ve idâre olunmakda olan Nîğde sancağı ‘asâkir-i mansûre ser‘asker kâimmakâmı vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü mekremetlü Halîl Rıf‘at Pâşâ Hazretlerine tevcîh ve ihsân-ı hümâyûn buyurularak livâ-i mezbûrun senevî maktû‘u olan altmış bin gurûş mâhîye ma‘âş sûretine uydurulub mukâta‘ât hazînesinden beher mâh müşârünileyhe beşer bin gurûş i‘tâ olunmak üzere bâ-irâde-i seniyye tertîb ve tanzîm kılınmış ise de müşârünileyh seferber olmak mülâbesesiyle masârif-i seferîyeye mecbûr olarak ol mikdâr ma‘âş ile idâre-i dâiresi mümkün olmayacağından yine hazîne-i mezkûr tarafından mütesellim ile idâre olunmakda olan Beyşehir ve Kırşehir sancakları dahi ‘uhde-i müşârünileyhe ber-vech-i ilhâk tevcîh birle topunun* mâl-ı maktû‘undan hâsıl olacak on yedi bin beş yüz gurûşun üzerine hâlâ bi’l-istiklâl ‘asâkir-i mansûre ser‘askeri vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü Hüsrev Mehmed Pâşâ Hazretleri dahi kendü vâridâtlarına yedi bin beş yüz gurûş uydurub ol vechile mâhîyesinin yirmi beşer bin gurûşa iblâğı husûsuna irâde-i mekârim-ifade-i mülûkâne ta‘lîkiyle ol bâbda ‘inâyet efzâ-yı sahife-i sudûr olan hatt-ı şerîf-i şevketredîf-i cenâb-ı hilâfetpenâhî mantûk-ı münîfi üzere livâeteyn-i mezbûreteyn dahi ‘uhde-i müşârünileyhe tevcîh olunmuş olmağla mârrü’z-zikr sancakların maktû‘-ı müstevîleri üzere

mebâlig-i ma'lûme hazîne-i mezbûreden mâhîyeye uydurularak işbu zî'l-ka'de guresinden i'tibâr ile beher mâh lâzım gelen on yedi bin beş yüz gurûşun müşârünileyh tarafına i'tâsına ve müşârünileyh ser'asker pâşâ taraflarından kendü vâridâtından olmak üzere verilecek meblağ-ı mezbûr yedi bin beş yüz gurûşun dahi ber-minvâl-i muharrer te'dîyesi için iktizâ iden 'ilm ü haberlerinin tanzîm ve irsâliyle muktezâyı irâde-i seniyyenin icrâsına mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 20 Râ (Rebî'u'l-evvel) sene 243

Muhsenât-ı 'asr-ı bâhirü'n-nâsr-ı hazret-i şehinşâhîde olmak üzere bundan akdem dîvân-ı hümâyûn tercümânlığı hıdmetinin kefereden tahlîsiyle hıdmet-i mezkûre bir müddet vekâlet sûretiyle mühennem-i senhâne-i?*** hümâyûn ser halîfesini Yahyâ Efendî'ye idâre etdirilmiş ve ba'de mûmâileyhin vefâtıyla hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûnumdan İshak Efendî bi'l-asâle tercümân nasb ve dîvân-ı hümâyûn ketebesinden Es'ad Efendî tercümân yamağı ta'yîn kılınarak ol bâbda sahîfe pîrâ-yı sudûr olan emr-i irâde-i seniyye mücebince mukaddemâ Rûm tercümânları zamânında hıdmet-i mezkûreye ta'yîn kılınmış olan vâridâtdan hasbe'l-ihtilâl fakat Mora'dan mahsûs mâhîye gerü kalarak mâ'adâ tercümânlığına mahsûs cânib-i mîrîden altı bin ve Rûm patrikhânesinden beş bin ve Aynaroz Cezîresi'nden dokuz bin yüz yetmiş beş ve Eflâk voyvodası tarafından on bin ve Boğdân voyvodası tarafından beş bin gurûş ki cem'ân senevî otuz beş bin yüz yetmiş beş gurûşdan memleketeynden verilen on beş bin gurûşun üç yüz gurûşu mâhîye hesabıyla ma'âşına idhâlen tercümân-ı mûmâileyhin dört yüz gurûşu dahi – 71 - tercümân yamağı mûmâileyh Esrâr Efendî'ye ve yüz gurûşu mütercim Sâmi Efendî'ye dört yüz elli gurûşu dahi iktizâsına göre tercümân odasına müdâvim sâir mütercimlere taksîm olunmak üzere tahsîs kılınarak ol vechile mahallerinden alınub verilmekte iken el-hâletü hâzihi hasbe'l-vakit memleketeynden mahsûs on beş bin gurûşdan münkatı' olduğundan bu akçeden tercümân-ı mûmâileyhin ma'âşına dâhil üç gurûş ile yamağı ve oğlu mûmâileyhimânın beş yüz gurûşu açıkda kalmış olarak mütercimlerin ba'zıları tabhâne-i 'âmirede ve ba'zısı bâb-ı ser'akerîde müstahdem ve müte'ayyîş olmaları hasebiyle anlara mahsûs olan dört yüz elli gurûş ma'âşın tabî'atıyla kat'ı lâzım gelüb lâkin mûmâileyh İshak Efendî elyevm tercümânlık hıdmetinde ve mûmâileyhimâ Esrâr Efendî ve Sâmi Efendî dahi yamaklık ve mütercimlik hıdmetleriyle ma'iyetlerinde müstahdem olarak mûmâileyhin hıdmet-i mezkûrede lüzûm ve iktizâları cihetiyle sâye-i mekârimvâye-i hazret-i şehinşâhîde zarûretten vikâyeleri lâzımeden olduğuna mebnî ber-vech-i muharrer tercümânlık ma'âşına dâhil olan üç yüz gurûş ile mûmâileyh Esrâr Efendî'nin dört yüz ve mütercim Sâmi Efendî'nin yüz gurûş ma'âşları bi'avnihi te'âlâ memleketeynin** bundan böyle îfâ-yı usûl-i sâbıkasına kadar işbu zî'l-ka'de guresinden i'tibâren mâh-be-mâh canib-i mîrîden i'tâ olunması husûsu tarafımızdan bâ-takrîr 'atebe-i 'ulyâ-yı cenâb-ı cihânbanîye lede'l-'arz vâkı'â bunların müretteb olan ma'âşlarına kesr gelmesi münâsib olmayacağı beyân ve istîzân olunduğu vechile tanzîm ve icrâsı husûsuna irâde-i merâhim ifâde cenâb-ı hilâfetpenâhî ta'allukuyla ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı pâdişâhî 'inâyetrîz-i sudûr buyurulmuş olmaktan nâşî mantûk-u münîfi üzere sekiz yüz gurûşun memleketeynin** îfâ-yı usûl-i sâbıkasına kadar işbu zî'l-ka'de guresinden

i'tibâren ma'âş sûretiyle mâh-be-mâh hazîne-i 'âmireden mûmâileyhim taraflarına i'tâsı sûretini tanzîm ve icrâya mübâderet eylesiz deyü.

Fi 22 Zâ (Zi'l-ka'de) sene 43

Ricâl-i Devlet-i Aliyye'den Ahmed Hulûsî Efendî

Bundan akdemce hilâf-ı tavr-ı ra'iyet-i envâ'-ı mefsedete cesâretleri tahakkukuna binâen bâ-emr-i 'âlî takım takım Ankara ve memâlik-i Anadolu'ya nefy ve tefrîb olunan Ermenîlerin Galata'dan ve Beyoğlu'nda olan bi'l-cümle hâneleri ehl-i İslâmdan tâliblerine bi'l-müzâyede furûhtuyla içlerinde kendüleri ikâmet edüb re'âyâ ve müste'menin îcâr olunmak üzere karâr verilerek ma'rifetiniz ile ol vechile furûhtlarına mübâşeret kılınmış ve zikr olunan hânelerin içlerinde ehl-i İslâm iskânına elvirecek hânelerden ve vâfiri şimdiye kadar satılmış ve satılmakta ise de ba'zıları ve ezcümle Tankar oğlu Oseb ve sâir bunun gibilerin hâneleri gerek mahall-i mevki' ve gerek hey'et-i binâîyesi cihetiyle ehl-i İslâm iskânına ve harem ve selâmlık tefrîkine elvirmediğinden ol vechile ehl-i İslâma satılmayub kalmış ve mârrü'z-zikr Beyoğlu ve Galata dâhilinde kâin iki 'aded Ermenî kilisâsı civârında olan hânelerin ekserisi sağîr ve ehl-i İslâma gayr-ı lâyük olduğundan zikr olunan hânelerde kilisâlarda bulunan hıdmetci makûleleriyle ba'zı hâne berdüş Ermenî re'âyâsına furûhta müsâ'de olunması husûsunu Ermenî patrîki tarafından bâ-takrîr istid'â olunub sâirlerinin dahi müste'menândan ba'zı tâlibleri zuhûr etmiş ise de müste'menânın memâlik-i İslâmîyede emlak ve arâzî iştirâ ve temellük eylemeleri şer'-i şerîfe ve nizâm-ı mülke menâfî olduğuna ve zikr olunan hânelerin bundan böyle dahi satılmayub kalması beyhûde harâbîyetlerini mûcib olacağına binâen zikr olunan menzillerin içlerinde mülk olan hâne ve mahallerin muktezâ-yı şer'îsi üzere evkâf-ı hümâyûna tasmîm ve ilhâkı sûretine râbîta verilerek öylece icrâ olunmak üzere o makûle ehl-i İslâma iskâna elvirmeyen hâneler 'akâr sûretiyle yine ehl-i İslâmdan tâliblerine furûht olunub da anlar dahi fakat elçi ve maslahatgüzâr ve tercümân misillü ma'rûf ve ma'lûm olan düvel-i müttehâbe hademesine ve Devlet-i Aliyye'nin işine yarayan müste'men bâzîrgân takımına münhasıran îcâr eylemelerine ruhsat i'tâ olunması ve patrîk-i mersûmun bâ-defter istid'â eylediği hânelerin dahi kilisâ hıdmetcisi ve sâir hâne berdüş olan Ermenî makûlesine furûhtu için ruhsat verilmesi husûsları tarafımızdan bâ-takrîr huzûr-ı meyâmin-i mevfur-ı cenâb-ı pâdişâhiye 'arz ve istîzân olundukda minvâl-i muharrer üzere tanzîm ve icrâsına ibtidâr olunması ve zikr olunan hâneler kimlerin üzerinde 'akâr sûretiyle bi'l-mübâyâ'a karâr ider ise ba'de defterinin 'arz ve takdîm kılınması husûsuna irâde-i seniyye-i şâna müte'allik olub ol bâbda hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı cenâb-ı hilâfetpenâhî sahîfe pîrâ-yı sudûr buyurulmağla mantûk-ı münîfi üzere tanzîm ve icrâsı husûsuna dikkat ve ba'de iktizâ iden defterini dahi takdîme mübâderet eylesiz deyü.

Fi 29Zâ (Zi'l-ka'de) sene 1243

Adüvvî-i dîn-i mübîn ve mehîn-i ümmet-i cenâb-ı seyyidi'l-mürselîn olan Moskov keferesi bilâ müceb nakz-ı 'ahd ve i'lân-ı harb ile memleket-i Boğdân'ı istilâ eyledikten sonra İbrâîl Kal'esi'ni hâfızullahü te'âlâ ele almak zu'm-ı bâtılyla şiddet üzere muhâsara tazyîke ibtidâr etmiş ise de lillahi'l-hamd derûnunda olan cünûd-ı dîn-i mübîn uğurunda merdâne sebât ile muhârebeye tutuşarak aralık aralık kal'eden dahi taşra çıkub küffâr üzerine sell-i seyf iktihâm ile bi'avnihi te'âlâ her vak'asında vâfir kefer-i fecere kılıçdan geçmiş ve geçürülmekte ve ile'l-ân şeci'âne ve delîrâne çalışmakta olduklarından küffâr-ı hâkisâr işbu kal'e-i mansûreyi kolaylığa ele getüremeyeceğini anlayub muhâsarasına bıraktığı 'askerden mâ'adâ leşker-i makhûrunu mâh-ı zî'l-ka'detü's-şerîfenin yirmi beşinci günü İsåkçı tarafından Tuna'yı berüye geçürüb birtakımı İsåkçı cânibinde olan cünûd-ı İslâmiye ile muhârebe etmekte ve birtakımı dahi berülere tahattî ve tecâvüz dâ'îyesinde olduğu bu def'a Dersa'âdet'e inhâ ve iş'âr olunub düşman-ı dîn-i hızlânkarînin bu tavır ve hareketi hemân her taraftan memâlik-i mahrûseye tahattî ve tecâvüz ile millet-i İslâmîye hakkında merkûz-ı zamîri olan merâm-ı hayâtet encâmını icrâ eylemek 'arz-ı bâtılından 'ibâret olduğundan bundan böyle Vârna tarafına ve berü Karadeniz sevâhiline dahi berren ve bahren 'asker-i nuhûset peyker sevgiyle îsâl ve rahne ve hasâr eylemesi akreb-i melhûz olduğuna ol vakit İgneada muhâfızı vezîr-i mükerrrem sa'âdetlü Yûsuf Pâşâ Hazretlerinin mevcûd ma'iyeti olan 'asâkir ile ilerü Vârna cânibine me'mûr ve i'zâm kılınması lâzım geleceğine binâen merâsim-i hurrem* ve ihtiyâta ri'âyeten şimdiden boğaz ile Karaburun beyninde bir münâsib mahalde ordu kurub birkaç bin nefer 'asker ile ikâmet eylemek üzere hademe-i Devlet-i Aliyye'den muktedir ve işgüzâr ve bu makûle emr-i muhâfazaya liyâkat ve istihâli bedâdâr birinin me'mûr ve ta'yîn kılınması lâzım gelüb senin evsâf-ı mezkûr ile ittisâfına mebnî el-hâletü hâzihi mevcûd olan iki yüz nefer sekbândan mâ'adâ ma'iyetine tophâne-i 'âmireden mikdâr-ı kifâye süvârî topçuları ve bu def'a Karaburun muhâfazası için Kocaili sancağından tertîb olunan aylıklı bin beş yüz nefer ve Hüdâvendigâr ve Anadolu'nun ve sâir ba'zı mahallerinden bâ-emr-i 'âlî Dersa'âdet'e celb olunacak 'asâkirden dahi lüzûmu mikdâr ve bunlardan başka baruthâne-i 'âmireye merbût civâr kazâlardan işe yarar beş altı yüz nefer 'asâkir i'tâ olunmak ve kemâkân cebehânegi başılık 'uhdende olub cebehânegi başılık umûrunu tarafından birine ihâle ederek rü'yet etdirilmek ve aralıkda yine cebehâne-i 'âmireye gelüb bu tarafta olan me'mûriyetini külliyen boşlamamak üzere muhâfaza-i mezkûreye me'mûriyetin husûsuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî ta'allukuyla ol bâbda hatt-ı hümayûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne sahîfe pîrâ-yı sudûr olmuş ve mantûk-ı münîfi üzere baruthâne-i 'âmireye merbût kazâlardan güzîde ve tüvânâ ve tâmmü'l-esliha ve mu'tenâ olarak derhâl altı yüz nefer 'asker tedârik ve ihrâc ile ma'iyetine götürmesi husûsu baruthâne-i 'âmire nâzırı efendîye buyuruldu tastîriyle tavsîye ve tenbîh kılınmış olmağla imdi muktezâ-yı me'mûretin üzere yerine bir münâsibini vekîl ederek bu taraftan hareket ve Yedikumlar verâsında olan mahalle çadırını kurub anda ikâmet birle ol tarafların gereği gibi muhâfaza ve muhâsarası husûsuna ihtimâm ve dikkat ve dâimâ etrâf ve eknâfa ihâle-i enzâr-ı ve basîret ederek mekr-i mekîdet-i düşmandan bir an gâfil ve merâsim-i teyakkuz ve intibâhdan aslâ zâhil bulunmayarak her hâlde

mütebassırâne hareketle ibrâz hüsn-i hidmet ve sadâkate bezl ü sa'y ü kudret ve aralıkda cebehâneye gelüb bu tarafda olan me'mûrluğunu dahi icrâyâ ihtimâm ve sarf-ı rü'yet eyleyesiz deyü.

Fî 5 Râ (Rebî'u'l-evvel) sene 243

Baruthâne-i Âmire Nâzırı Efendî

Ma'lûmun olduğu vechile 'adüvvî dîn-i mübîn-i mehîn-i ümmet-i cenâb-ı seyyidi'l-mürselîn olan Moskov keferesi bilâ mücib nakz-ı 'ahd ve i'lân-ı harb ile memleket-i Boğdân'ı istîlâdan sonra İbrâîl Kal'esi'ni hâfızullahi te'âlâ ile ele almak zu'm-ı bâtılyla şer üzere muhasara ve tazyîke ibtidâr etmiş ise de lillahilhamd derûnunda olan cünûd-ı muvahhidîn-i dîn-i mübîn uğurunda merdâne sebât ile muhârebeye tutuşarak aralık aralık kal'eden taşra çıkub küffâr üzerine sell-i seyf iktihâm ile bi'avnihi te'âlâ her def'asında vâfir kefer-i fecere kılıçdan geçmiş ve geçürülmekte ve ile'l-ân şecî'âne ve delîrâne çalışmakta olduklarından küffâr işbu kal'e-i mansûreyi kolaylığa ele getürmeyeceğini anlayub muhâsarasına bıraktığı 'akerden mâ'adâ leşker-i makhûrunu zî'l-ka'detü'ş-şerîfenin yirmi beşinci günü İsâkıcı tarafından Tuna'yı berüye geçirüb birtakımı İsâkıcı cânibinde bulunan cünûd-ı İslâmîye ile muhârebe itmekte ve birtakımı dahi berülere tahattî ve tecâvüz dâ'îyesinde oldukları bu def'a Dersa'âdet'e inhâ ve iş'âr olunub düşman-ı hızlânkarînin bu tavr hareketi hemân her taraftan memâlik-i mahrûseye tahattî ve tecâvüz ile millet-i İslâmîye hakkında merkûz-ı zamîri olan merâm-ı habâset encâmını icrâ eylemek garazı bâtıladan 'ibâret olduğu zâhir ve Moskovlu her çend kuvvet ve miknete mağrûr olmakda ise de cem'î zamânda mağrûrun hasmı cenâb-ı Müntekîm-i Kahrâr ve bu ümmet-i merkûmenin iki cihânda mu'în ve zahîri habîb-i ekrem hazret-i perverdigâr olmağla inşâallahü te'âlâ tasaddî eylediği nakz-ı 'ahd beliyesine uğrayarak millet-i İslâmîye hakkında kurduğu cerh-i fitne ve fesâd kendü başına konub -73- 'an-karîb ve muzmehal ve perîşânî olacağı bedîhî ve bâhir olub ancak kefer-i mesfûrenin kesret ve vefred ve müfredâta vâki' olan tavr hareketine nazaran ilerüde Vârna tarafına 'asker sevkiyle bir gûne ta'addîsi vukû' bulub da berüden imdâd olunmak lâzım geldiği takdirce İğneada muhâfızı vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Yûsuf Pâşâ Hazretlerinin mevcûd ma'iyeti olan 'askeriyle Vârna cânibine sevk ve i'zâmı iktizâ ederek ol vakit İğneada tarafına âhir bir muhâfız ta'yîn ve irsâli icâb ideceğine binâen merâsim-i hurrem ve ihtiyâta ri'âyeten şimdiden Boğaz ile Karaburun beyninde münâsib mahalde ordu kurub oturmak üzere birkaç bin nefer 'asâkir ile hademe-i Devlet-i Aliyye'den muktedir biri me'mûr kılındığı taktîrde hem Vârna tarafına bir nev' kuvvet ve hem sâir gûne ba'zı fevâid ve muhsenâtı müstelzim olacağı umûr-ı vâzıhadan olduğu ecilden muhâfaza-i mezkûreye dergâh-ı 'âlî kapucubaşlarından cebehâneçibaşı Emîn Ağa'ya cebehâneçibaşlık 'uhdesinde olmağla[olmak] üzere me'mûr ve ta'yîn kılınarak istihdâm eylediği iki yüz nefer sekbândan mâ'adâ ma'iyetine tophâne-i 'âmireden biraz süvârî topcuları ve Kocaili sancağından ve Anadolu'nun ba'zı mahallerinden bâ-emr-i 'âlî Dersa'âdet'e celb olunacak 'askerden dahi lüzûmu mikdâr ve bunlardan baruthâne-i 'âmireye merbût civâr kazâlardan işe yarar beş altı yüz nefer 'asker ta'yîn ve i'tâ olunması husûsuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî ta'allukuyla ol

bâbda hatt-ı hümayûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne sahîfe pîrâ-yı sudûr olmuş mantûk-ı münîfi üzere ağa-yı mûmâileyhin muhâfaza-i mezkûreye me'mûriyeti hâvî tarafımızdan beyâz üzerine buyuruldu tastîr kılınmış düşman-ı dînin millet-i beyzâ-yı İslâmîye hakkında derkâr olan sû-i kasd ve ihânetine nazaran gazâ ve cihâd kâffe-i ehl-i İslâma beş vakit namâz gibi farz-ı 'ayn olub farîziyeti bırakan dahi emr-i ulû'l-emr ile te'kîd olunmuş olduğundan bu bâbda iğmâz ve betâet idenler âsim ve 'âsî olarak mücâzât olunmak lâzım geleceği cânib-i şerî'at garrâdan ve beyân ve iftâ olunmuş olmağla imdi siz dahi keyfiyeti lâzım gelenlere etrâfiyla ifâde ve tasdîk ve telkîn ve bu emr-i dînde ibrâz-ı gayret ve sadâkat idenler ve dâreynde mazhar-ı sa'âdet ve hilâfeti irtikâb idenler giriftâr-ı husrevâne marzîyet** olacaklarını gûş-ı hûşlarına ilkâ ve tebeyyün birle baruthâne-i 'âmireye merbût kazâlardan güzîde ve tûvânâ ve tâmmü'l-esliha ve mu'tennâ olarak derhâl altı yüz nefer 'asker tedârik ve ihrâc birle ağa-yı mûmâileyh ma'iyetine irsâl ve tisyâra akdem ve mûsâra'at ve ol vechile ifâ-yı muktezâ-yı irâde-i seniyyeye sarf-ı rû'yet eyleyesiz deyü.

Fî 5 Râ (Rebî'u'l-evvel) sene 243

Derkenâr

Kaleme yalnız işbu nizâmın sûreti gelüb kayd olunmuştur. Nâme sandığına vaz' kılınmıştır. Galata nizâmı

Mahrûse-i Galata'nın ba'zı mahalleri Galata voyvodası ve biraz tarafları dahi tophâne ve tersâne-i 'âmire taraflarından idâre olunmakta ve iskelelerinde lenger endâz olan ve gerek Bahr-i Sefîd ve Siyâh taraflarından gelüb giden müste'men sefâiyinin taharrî ve tahkîki mâddesine dahi lîmân me'mûru tarafından bakılmakta ise de lîmân me'mûru bulunanların Galata'nın içinden ve Galata voyvodaları ve zâbitân-ı sâire dahi hâricden lîmâna ve iskelelere gelüb giden ecnâs-ı muhtelifeden gâfil bîhâber bulunub işbu 'adem-i mazbûtiyet cihetiyle Galata'nın dâhil ve hâricine ecnâs-ı muhtelifeden terâküm iderek yüzlerinden envâ'-ı nizamsızlık ve uygunsuzluk vukû' bulmakta olduğu derkâr ve ezcümle Galata'nın hâric ve dâhili ekseriyâ kefer ve Efrenc makarrı olmak mülâsebesiyle Frenklerin çoğu Devlet-i Aliyye re'âyâsı kızları tezevvüc iderek ve re'âyâdan birazı dahi yedlerinde birer takrîb pâten ve pasâporta kâğıdları ahzıyla Frenk kıyâfetine girerek ve 'ale'l-husûs Ermenî ve Rûm tâifesinden ba'zı uygunsuz ve müfsid makûleleri Katolik mezhebini kendü fesâd-ı tabî'iyelerine vesîle ve âlet ittihâzıyla Frenkâne tavır ve hareketlere sülûk ve envâ'-ı fesâda tasaddî eyleyerek bu sebeplerle şîrâze-i nizâm ra'iyet bayağı muhtell ve müşevveş olmak derecesine varmış idüğü zahîr ve âşikâr olduğuna binâen el-hâletü hâzihi sâye-i şevketvâye cenâb-ı hilâfetpenâhîde Galata'nın hâric ve dâhili o makûle ecnâs-ı muhtelifeden tasfiye ve tathîr olunmakta ve re'âyânın o makûle müfsid ve uygunları taşralara tard ve def' olunub içlerinden ehvence olarak eski hâllerinden rücû' ile kendülerine milletce ta'ahhüd olunanlar dahi fimâba'd Galata ve Beyoğlu taraflarında ve Boğaziçi'nde münâsebesiz mahallerine ikâmet etmeyüb İstânbul ve Üsküdâr ve sâir münâsib mahallerde tavattun etmek şartıyla tard ve def'lerinde sarf-ı nazar olunarak -74- nizâm-ı hâl-i re'âyâ imtinâ ve himmet olunmakta ise de bundan böyle dahi mahrûse-

i mezbûrede bu misillü mesâlih-i mülkîyeyi mahl** şeyler vukû' bulmamak ve Devlet-i Aliyye re'âyâsı Frenklar ile hafî ve celî ihtilâtdan kurtarılmak için mahrûse-i mezbûreden ta'addüd-i zâbitân mevânî'inin ref'iyle emr-i idâresi mazbût ve mevşis?*** bir râbîta-i müstekîra mahalline idhâl olunmak vâcibât-ı hâlden olduğuna mebnî bu def'a muktezâ-yı emr-i irâde-i seniyye üzere lîmân me'mûriyeti ve Galata voyvodalığı birleşdirilerek ba'd ezîn Galata nâzır-ı ıtlâk olunmak üzere tersâne-i 'âmire kethüdâsı Ahmed Ağa'ya dergâh-ı 'âlî kapucubaşılığı ihsânıyla ihâle ve tefvîz buyurulmuş ve mahrûse-i mezbûre dâhil ve hâricini hudûd ve sınuru zîrde muharrer olduğü vechile ve tophâne ve tersâne-i 'âmire sınırlarından tefrîk olunmuş olmakdan nâşî mûmâileyh dahi muktezâ-yı irâde-i seniyyeyi lâyıkıyla bilüb ve anlayub ana göre icrâ-yı me'mûriyete leyl ü nehâr i'tinâ ve dikkat eyleye.

Şöyle ki fimâba'd Galata'nın hudûdu tersâne-i 'âmirenin berüsündeki havz-ı kebîr tarafından kâin tarîkden yukarı ta verâya çıkılub anda dahi hânelerin Tâtâvla'nın üstünden Beyoğlu ve Taksîm taraflarındaki keferi mahallâtını dahi ihâta ederek Galatasarâyı'na ve anda dah Aşağı Mûmhâne ve Sirkeci iskelesi sâhiline mûntehî oluncaya değin mevcûd olan sâhilleriyle Galata kal'esi ve kapular ve karagolhâneler cümleten yed-i vâhididen nâzır-ı mûmâileyh tarafından idâre olunacağına mebnî işbu karagolhânelere ikâme etdirilmek ve karagolda gezdirilmek üzere tophâne-i 'âmirede mevcûd bir tabur tüfenk endâz neferâtını nâzır-ı mûmâileyh bi'l-münâvebe ma'iyetine celb ve istihdâm ederek umûr-ı nezâreti 'ale'd-devâm fütûrsuzca hüsn-i idâre ve rü'yete ikdâm ve dikkat ve cennetmekân Sultân Ahmed Han tâbe serâhu vakf-ı şerîfinden olan Galata voyvodalığına merbût ve müteferri' husûsatı dahi kemâyenbağı bi'l-idâre iktizâ eden bedel-i iltizâmın vakt ü zamânıyla mahalline te'dîye ve teslimine mübâderet eyleye.

Ve sefâyin-i bahriyesi zımnında tersâne-i 'âmire tarafından Kurşunlu Mahzen civârında kâin lîmân odasına me'mûr olan lîmân ağası ve lîmânda mevcûd ve ketebe ve hademe-i sâire nâzır-ı mûmâileyh ma'iyetine ta'yîn ve sûret-i istihdâmları re'yine ihâle tefvîz olunmakdan nâşî nâzır-ı mûmâileyh dâimâ lîmân odasına dahi gelüb anları hıdmet-i lâzımelerinde istihdâm ile ba'de'l-yevm Halîc-i dârü's-saltanatü's-seniyyeye gelüb giden müste'men sefînelerini ve süfun-ı sâireyi lîmân odasında mukayyed olan nizâmına tatkîben lâyıkıyla taharrî ve tahkîk etdirerek ve derûnlarında memnû'âta dâir nesne uygunsuz ve meçhûlü'l-ahvâl eşhâs bulunur ise tevkîf birle derhâl keyfiyeti bâb-ı 'âlîye ifâde ve tefhîme müsâra'at vaz'-ı mürûr hakkında karârgîr olan irâde-i kâtia'-ı seniyye muktezâsı üzere Âsitâne-i Sa'âdet'den bahren taşralara giden ve taşralardan dahi sefâyin ile Dersa'âdet'e tevârüd iden müslim ve re'âyânın yedlerine verilen mürûr tezkerelerine kemâl-i dikkatle yedlerinde sicili tezkereleri olanlara ruhsat verilüb yedlerinde sahih tezkeri bulunmayan ve kendülerinden sû-i hâl-i maznûn olanları bâb-ı 'âlîye irsâle mübâderet ide.

Galata ve Beyoğlu taraflarında ve nâzır mûmâileyhin zîr-i idâresinde kâin sâir bâlâda muharrer mahallerde bulunan yerli ve yabancı ve gerek taşradan âmed şod iden sahih müste'men tâifesiyle eşhâs-ı meçhûlenin fark ve temyîzi husûsuna ve re'âyânın Frenk hey'etine duhûlü ve

Frenklerin re'âyâdan kız almaları misillü mefâsidin minba'd küllîyen vukû'a gelmemesi mâddelerine mezîd-i i'tinâ ve dikkat nâzır-ı mûmâileyhin esâsı me'mûrîyetinden olmak mülâsebesiyle mûmâileyh leyl ü nehâr zîr-i idâresinde olan mahaller re'âyâsının ve hân ve dekâkîn ve evlerde bulunan müste'men tâifesinin ahvâllerini teccessüs ve tefahhusdan aslâ hâlî olmayarak re'âyâdan Efrenc kıyâfetine girenlerin derhâl ahz ve te'dîbi ve tezvîc mâddesine dâir fesâdın dahi bi'l-küllîye men' ve zecri begâyet husûsuna ihtimâm ve dikkat ve gelüb gidenlerin dahi keyfîyetleri lâyıkiyla anlayub kendülerinden uygunsuzluk melhûz olanları bâb-ı 'âlîye bi'l-ifâde tard ve def' ile nizâmât-ı mülkiyenin halelden vikâyesine tarafından ale'l devam sarf ve rü'yet kılınma.

-75- Müste'men tâifesinin mahall-i mahrûsede emlak ve arâzî iştirâ ve temellük itmeleri öteden berü memnû' olarak içlerinden o misillü emlak iştirâ ve temellük itmişleri var ise değer bahâsıyla re'âyâdan tâlibine satdırılmak ve müste'menânın re'âyâ kızlarından tevellüd eden evlâdları ber-muktezâ-yı şer'-i şerîf ehl-i zâtdan ma'dûd olmalarıyla o makûlelerin dahi üzerlerine edâsı lâzım gelen cizye ve tekâlif sâireleri ahz ve tahsîl kılınmak muktezâ-yı nizâmından olduğuna binâen nazar-ı mûmâileyh tarafına bu husûslarda dahi güzelce davranılarak nizâm-ı mezkûrun lâyıkiyla icrâsına sarf himmet oluna.

Re'âyâ-yı Devlet-i Aliyye'ye biraz müddetden berü Frenklerden sirâyet eden tağyîr-i tavr ve mezheb husûsu mukaddem ve muahhar sahîfe pîrâ-yı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı pâdişâhâne muktezâ-yı münîfi üzere men'-i küllî ile men' olunarak el-hâletü hâzihi o makûlelerin içlerinden müsfid ve uygunsuz takımı bâlâda beyân olunduğu vechile Dersa'âdet'den küllîyen tard ve def' olunmuş ve rücû' idenlerin dahi Galata ve Beyoğlu taraflarından kaldırılıb başka münâsib mahallere nakl etdirilmiş olmağla bundan böyle dahi nâzır-ı mûmâileyh zîr-i idâresinde bulunan mahaller re'âyâsının hâl ve keyfîyetlerini an-be -an hafî ve celî taharrî ve tahkîkden hâlî olmayub mahâl-i mezkûrede yine o makûle müfsid ve uygunsuz re'âyâ bulunur ise iktizâsına bakılmak için keyfîyeti bâb-ı 'âlîye ifâdeye mübâderet ederek fimâba'd Devlet-i Aliyye re'âyâsının Frenk kilîsâsına âmed şod ve Frenklerle ihtilât idememeleri ne makûle tedâbîre muhtâc ise muktezâ-yı dirâyeti üzere kâmilen icrâya dikkat ve aralık aralık bâb-ı 'âlîye gelüb gerek bu mâddelere ve gerek sâir müste'menâna dokunur şeylere sâir vukû'ât ve mesmû'âtı ifâde ve teblîğ birle kendüsüne ne vechile emr ve tenbîh olunur ise ana göre icrâ-yı muktezâsına müsâra'at eyleye.

Mahruse-i Galata hudûdunda kalıp işi şekerleme yapılan dükkânlarda 'arak ve 'anberîye ve punç bey' ve furûht olunması ve derûnlarına gecelerde erâzil ve eşhâs makûlesi tecemmü' ile la'b ve fuşşiyâta ibtidâr kılınması husûsuyla re'âyâ ve Frenk tâifesinin paskalya günlerinde ve eyyâm-ı sâirede sefînelerinden top ve hâne ve sâir mahallerinde fişenk ve piştov ve tüfenk atılması mukaddemâ eylemesi bâ-fermân-ı 'âlî men' olunmuş olmağla bu husûslara dahi nâzır-ı mûmâileyh cânibinden takayyüd ve dikkat olunarak ba'de'l-yevm dahi zikr olunan dükkânlarda o makûle müskirât bey' ve şîrâ olunmaması ve gece kapanmayarak derûnlarına arâzî ve eşhâs makûlesi tecemmü' iden dükkânların sedd ve bend kılınması ve sefîne ve sâir hâne ve evlerden bir vakitde

top ve fişenk ve piştov ve tüfenk atılmaması ve mûmhâne ve sâir iskelelerde lenger-endâz olan sefâyin derûnlarına hâricden adamlar celb olunub da iskemleler ile ikâmet etdirilerek hamr ve ‘arak satdırılmaması ve derûn-ı Galata’da ve Beyoğlu ve sâir mahallerde bulunan meyhâneler hakkında dahi cârî olan nizâmâtın tamâmca icrâsıyla vakten mine’l-evkât mugâyir-i rızâ bir gûne evzâ’-ı reddiye vukû’a gelmemesi husûslarına kemâliyle i’tinâ ve dikkat oluna.

.....sûreti yazılmışdır.

Nâzır mûmâileyhin asıl me’mûriyeti ber-vech-i bâlâ beyân kılınarak bunların müteferri‘âtından olan ve gerek zâbitce icrâsı mühim ve muktezî görünen sâir mevâddın iktizâsına göre tesvîye ve icrâsı ve’l-hâsıl zîr-i idâresinde bulunan yerlerin güzelce idâresiyle nizâm-ı mülkîyenin halelden saltanat-ı seniyye re‘âyâsının ifsâddan kurtarılması kendüsünün ‘uhde-i dirâyet ve sadâkatına ihâle ve tefvîz kılınmış olmakdan nâşî mûmâileyh muktezâ-yı gayret ve hamiyeti üzere üslûb-ı hakîmâne ve etvâr-ı ‘âkılâneyi elden bırakmayub kâffe-i husûsâtına gece ve gündüz sarf-ı efkâr ve iktizâsına göre bâb-ı ‘âlî ile muhâberegaye ibtidâr ederek kendüden me’mûl olduğu vechile şu nizâmât mâddesinin irâde-i seniyye üzere pürüzsüzce ve şemâletsizce hüsn-i idâre ezher cihet sarf-ı himmet ve bezl-i makderet eyleye.

Târîh-i kayd Zâ (Zî’l-hicce)** sene 243

-76- İzzetlü Reîsü’l-küttâb Efendî

Me’mûrîn-i bâb-ı ‘âlî ve hademe-i bâb-ı defterî ve sâir hulefâ ve ketebenin küll-i yevm gelüb işleri başında bulunmaları lâzımeden ve iktizâ-yı irâde-i seniyye-i mülûkânenen olarak bu husûs aralık aralık tenbîh ve te’kîd olunmakda ise de bir müddetden berü me’mûrların vaktiyle gelüb maslahat başında bulunmadıkları mesmû’-ı hümayûn-ı şâhâne buyurulmuş olduğundan bu def’a kerâmet-efzâ-yı sudûr olan hatt-ı şerîf-i hazret-i cihânbanîde bu vakit evkâf-ı sâireye mukîm** olmadığından her bir me’mûr maslahat-ı mahsûsasının üzerinde bulunmak lâzımeden olmakdan nâşî bundan böyle mevânî’ ve ‘özü-i şer’îsi olmadıkca her kangısı vaktiyle gelmeyüb me’mûriyetinde bulunmadığı tahkîk buyurulur ise derhâl te’dîbi icrâ buyurulacağı tasrîh ve beyân ve işine ana göre gözlerini açub me’mûriyetlerine dikkat-i tâm eylemeleri emr-i fermân vâcibü’l-iz’ân-ı mülûkâne buyurulmuş ve sûret-i irâde-i seniyye-i şâhâne ile bundan böyle hademe-i bâb-ı defterinin sabâhleyin sâ’at bir buçukda işleri başında bulunub ahşâm sâ’at on buçukdan evvel ‘avdet etmemeleri husûsunu bi’l cümle aklâm-ı hâceleri efendileriyle tenbîh ve te’kîd eylemesi ‘izzetlü defterdâr efendîye beyâz üzerine fermân-ı ‘âlî ısdarıyla tenbîh olunmuş olmağla siz dahi işbu emr-i fermân-ı hümayûn-ı mülûkâne-i bi’l-cümle bâb-ı ‘âlî hademesine ve me’mûrîni sâireye beyân birle fimâba’d her bir me’mûr sabâhleyin sâ’at bir buçukda maslahat-ı me’mûreleri başında bulunarak ahşâm sa’at on buçukdan evvel ‘avdet etmemelerini müekkid tenbîhe ikdâm ve

ma‘âzallahu te‘âlâ mevâni‘ ve ‘özü-i şer‘îsi olmadıkca hilâf-ı harekete her kim cesâret eder ise te‘dîbi icrâ olunacağını ifhâma mübâderet ve siz dahi ‘ale‘d-devâm bu husûsa dikkat ve nezaâret eyleyesiz deyü.

Fî 11 S (Safer) sene 44

İhtisâb Ağasına Lîmân Me‘mûru Ahmed Beğ’e

Men‘i mürûr hakkında ittifâk ârâ ile karârgîr olan nizâm-ı müstahsene muktezâsı üzere taşralardan Dersa‘âdet’e gelmek isteyenlerin bu tarafda görülecek bir gûne maslahat-ı sahîhası var ise mürûr tezkeresi virülüb maslahat-ı sahîhası olmayanlara mürûr tezkeresi verilmemesi ve o makûle Dersa‘âdet’e gelecekler yollarda istintâk ile fî nefüs’l-emr Dersa‘âdet’e gelmesi mühim ve muktezî maslahat zımında olub yedinde olan tezkeresi dahi çıkdığı mahallin tezkeresi ile salıverilüb olmadığı hâlde izi üzerine çevrilmesi ve Akdeniz ve Karadeniz boğazının hâric ve dâhilinde olan mahallerden Dersa‘âdet’e tevârüd edecek sağır ve kebîr bi‘l-cümle sefâyin kangı mahalden ne mikdâr yolcu ve tüccâr olur ise ol mahallin hâkim ve zâbiti ma‘rifetiyle reîs yedinde olan mürûr tezkeresi zahrına her birinin isim ve eşkâli ‘adediyle tahrîr ve mahkeme mührüyle temhîr olunarak o makûle tüccâr ve yolcuların esnâ-yı râhda fevti veyâhûd bir mahalle ihrâcî vâkî‘ olur ise ol mahallin hâkim ve zâbiti tarafından bir sened alub Dersa‘âdet’e vürûdlarına feleke* hâcesi kemâfi’s-sâbık yokladıkdan sonra yolcularını doğru ihtisâba götürüb kayd etdirerek ve yolculardan vefât etmiş veyâhûd âher mahalle çıkmış olanları var ise anlar için başkaca aldıkları senedleri dahi ibrâz ederek rüesâ yedlerinde olan ‘atîk tezkereler ihtisâb mührüyle temhîr olmadıkca lîmân tarafından ‘avdet için yedine cedîd tezkere verilmeyeceği keyfiyeti bi‘l-cümle sefâyin rüesâsına etrâfiyla tenbîh ve te‘kîd olunması ve öteden berü memnû‘ olan öğüclerinin* ya‘nî memleketlerinden bütün bütün kat‘-ı ‘alâka iderek Dersa‘âdet’de ikâmet niyetiyle gelmek dâ‘îyesinde olan zükûr ve inâsın salıverilmemesi husûsâtı Anadolu ve Rûmili’nin üçer kollarına ve sâir iktizâ eden mahallere mukaddem ve muahhar müte‘addid ve evâmîr-i ‘aliyye ısdâr ve tisyârıyla cümleye tenbîh ve iş‘âr ve Dersa‘âdet’de dahi nizâm-ı mezkûra kemâliyle i‘tinâ ve dikkat olunarak men‘-i mürûr nizâmının tetarruf-ı halelden vikâyesine ihtimâm ve mübâderet kılınması husûsu lâzım gelenlere beyâz üzerine fermânlar tastîriyle tavsîye ve tizkâr kılınmış ise de işbu tezkere mâddesine ihtisâb tarafından ve lîmân me‘mûru cânibinden lâyıkıyla dikkat olunmayarak el-hâletü hâzihi Dersa‘âdet’e yine bir takım serserî eşhâs -77- vürüd etmekde olduğu bi‘l-ihbâr tahkîk kılınub cem‘î zamânda ve husûsuyla şu aralıkda men‘-i mürûr nizâmına kemâliyle i‘tinâ ve dikkat olunarak matrûdîn gürûhunun fimâba‘d hiçbir sûretle Dersa‘âdet’e gelmemeleri esbâbının istihsâline cümle tarafdandan ikdâm ve mübâderet olunmuş irâde-i kâtî‘a-i seniyye muktezâsından idüğü zâhir ve bundan sonra dahi işbu men‘-i mürûr nizâmına me‘mûrlarda iğmâz ve betâet edenler haklarında lâzım gelen te‘dîbât icrâ kılınacağı bedîhî ve bedîdâr ve bâhir olub keyfiyet bu def‘a lîmân me‘mûru tarafına diğerk fermân-ı âli tastîriyle tenbîh ve te‘kîd olunmuş olmağla sen dahi ba‘d ezîn matrûdîn gürûhundan ve gerek sâir gelenlerin asıl çıkdıkları mahallerden yedlerinde tezkeresi

olmadığı sûrette ricâ ve şefâ'at ile vechen mine'l-vücûh mürûrlarına ruhsat verilmeyüb doğru izleri üzerine i'âdeleri husûsuna kemâliyle takayyüd ve dikkat ve hilâfındann mücânebet eyleyesiz deyi.

Fî gurre-i R (Rebî'u'l-âhir) sene 44

Vezir-i Mükerrerem Sa'âdetlü Atûfetlü Ser'asker Pâşâ Hazretleri Faziletlü İstânbûl Kâdîsı Efendî

Ber-muktezâ-yı şer'-i şerîf hamr ve 'arak misillü müsikirât makûlesi tâife-i re'âyâya mahsûs rızık olarak ehl-i İslâmın şûrb ve tenâvülü kat'iyen harâm olmak hasebiyle mücerred tâife-i re'âyânın te'âtîsi zımnında Dersa'âdet'de bulunan meygedelere[veya mey-kede] mukaddemlerde ba'zı mevânî sebebiyle taraf-ı Devlet-i Aliyye'den lâyıkiyla bakılamayub ol vechile zikr olunan meygedeler gün-be-gün tekessür ile haddini tecâvüz iderek re'âyâ tâifesi bî-pervâ meygedelere girüb icrâ-yı mezâk eylediklerinden mâ'adâ ehl-i İslâm'dan ba'zı kendünü bilmez feseka gürûhu dahi bi-muhâyâ meygedelere duhûl ile 'alenen irtikâb-ı menhiyâtı bayağı 'âdet etmişler iken bihamdi sübhânehü te'âlâ 'asr-ı bâhirü'n-nasr-ı hazret-i hilâfetpenâhînin muhsenât-ı bedî'asından olarak sâlifü'z-zikr meygedelerin ekseri mukaddemce bâ-irâde-i seniyye hedmm ve imhâ ve fakat re'âyâya kifâyet idecek mikdârı meygede ve koltuklar semt ve münâsib mahallerde bâ-defter tevkîf ve ibkâ birle bundan sonra tâife-i re'âyâ evvelki gibi bî edebâne girüb eylenmeyerek 'ırz ve edebleriyle hemân bakkâl dükkânından şey alur gibi alacaklarını ayakdan alub derhâl hurûc ile hadd-i ra'iiyetden mütecâviz tavır ve hareketde bulunmamalarını ve ehl-i İslâm'dan hiç ferdin meygedelere duhûl ve hurûc etmemelerini lâzım gelenlere ifâde ve tenbîhe mübâderet ve hilâfi hareket vukû' bulmak lâzım gelir ise mütecâsir olanların icrâ-yı te'dîblerine bu husûsa 'ale'd-devâm ihtimâm ve dikkat eylemek üzere mukaddemâ iktizâ idenlere ber-vech-i tafsîl müekkid ve müşeddid buyurdular tastîriyle iş'âr ve tefhîm olunmuş idi el-hâletü hâzihi ehl-i İslâmdan ba'zıları aralık ve fırsat buldukca meygedelere girüb ke'l-evvel irtikâb-ı mahremâne ictisâr etmekde ve re'âyâ dahi mugâyir-i emr ve tenbîhe meygedelerde sofrâ küşâdıyla bî-pervâ icrâ-yı mezâk eylemekde oldukları mesmû'-ı 'âlî buyurulması ve ehl-i İslâmın bu makûle haremîyeti** nass-ı kâtî ile sâbit olan me'âsîden bi'l-küllîye nehy ve tahzîri ve re'âyâ tâifesinin dahi meygedelerde hadd-i ra'iiyetlerinden mütecâviz harekât-ı bî-edebâneden men' ve zecri bi'l-cümle me'mûrîne vâcibe-i zimmet olduğundan fimâba'd bu mâddenin hiçbir vakitte ardı boşlanmayub 'ale'd-devâm kemâliyle etrâflı ve ihtimâmlı tutularak tenbîhât-ı meşrûha mugâyir-i hâl ve hareket vukû'a gelmemesine ikdâm-ı tâm olunması husûsuna irâde-i seniyye-i kâtî'a müte'âllik olmuş olmağla imdi cenâb-ı meâlî-i elkâb-ı müşîrîleri taraflarından ve cânib-i faziletinizden şu mâddeye be-gâyet dikkat olunarak ba'de'l-yevm İstânbûl'un dâhil ve hâric-i -78 - sûrunda kâin meygedelerde tâife-i re'âyâ o misillü lâubâlî sofrâ küşâdıyla münâfi tavr-ı ra'iiyet hareketde bulunmayub rızık-ı mahsûsları olan müsikirâtdan alacaklarını hemân ayakdan alub deverân-ı* hurûc ile kendü hâne ve me'vâlarında 'ırz ve edebleriyle te'âtî etmelerini ba'd ezîn dahi hilâfi hareketde bulunanların beher hâl haklarından gelineceği ve ehl-i İslâmdan şahıs ve ehadın hafî ve celî meygedelere duhûl ve hurûcları görülür ise ber-muktezâ-yı şerî'at-garrâ te'dîbât-ı lâyıkası icrâ

olunacağı yakînen bilinüb ana göre ehl-i İslâmdan hîçbir kimesnenin o makûle menâhiyi mürtekeb olmamaları ve re‘âyânın dahi minvâl-i muharrer üzere alacakları müskirâtı bayağı bakkâl dükkânından şey alır gibi alub zinhâr derûn-u meygede tevakkuf ve tenâvül eylememeleri husûsunu eimme-i mahallâta bi‘l-cümle esnaf kethüdâlarına gereği gibi tenbîh ve te‘kîde mübâderet ve usûlün dâimâ ve müstemirren vikâyeti zımnında lâzım gelen takayyüdâtın icrâsı iktizâ eder ise karagol me‘mûrlarına dahi tenbîh ve te‘kîd ile fimâba‘d o makûle hilâf-ı rızâ-yı ‘âlî hâl ve hareket vukû‘ bulmaması esbâbının istihsâli emr-i ehemmine i‘tinâ ve sarf-ı himmet buyurular deyü.

Fî 19 Câ (Cemâzîye‘l-evvel) sene 244

Bir sûreti yine ser‘asker-i müşârünileyhe ve Üsküdâr kâdîsı efendîye Medine-i Üsküdâr‘da kâin denilerek

Bir sûreti Galata kâdîsına ve Galata nâzırı ağaya Galata‘nın dâhil ve hâric sûrunda kâin deyü ta‘bîr olunarak

Bir sûreti humbaracıbaşı ağaya Hasköy ve havâlisinde denilerek

Bir sûreti bostâncıbaşı ağaya Beşiktaş‘dan Bebek‘e kadar ol sâhilde kâin

Bir sûreti Boğaziçi muhâfızı Osmân Pâşâ Hazretlerine ve kılâ‘ .... nâzırı ağaya Bebek‘den Yukarı Rûmili Fenârı‘na varınca ol sahil için

Defterdâr Efendîye

Hâlâ Çirmen Sancağı mutasarıfı orduyu hümâyûn-ı ser‘askeri vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü Hüseyin Pâşâ Hazretlerinin ‘uhdesinden münhal olan Hüdâvendigâr ve Kocaeli sancakları fimâba‘d mukâta‘ât hazînesi tarafından zabt ve idâre olunmak üzere irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî ta‘alluk buyurulub ol bâbda sahîfe pîrâ-yı sudûr buyurulan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı şâhâne mantûk-ı münîfi üzere livâeyn-i mezbûreteyn müslimeteyne ifâde-i hâli mutazammın dîvân-ı hümâyûndan evâmîr-i şerîfe ısdâr ve mukâta‘ât hazînesine ‘ilm ü haberleri - 79 - i‘tâ olunmuş olub Karesi sancağının emr-i idâresi dahi Hüdâvendigâr sancağı mutasarıfı bulunanlara muhavvel olmak mülâsebesiyle ba‘d ezîn zikr olunan Karesi sancağı dahi hazîne-i merkûme cânibinden idâre olunarak hâsılatı mukannenât bedeli olmak üzere mutasarıfı tarafına virilegelen mâhiye-i mu‘tâdenin hazîne-i merkûme tarafından i‘tâsını tanzîme mübâderet eylesiz deyü.

Fî 10 C (Cemâzîye‘l-âhir) sene 44

Cümleye ma'lûm olduğu üzere el-hâletü hâzihi kaç senelerdir taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Rûm eşkiyâsının te'dîb ve gûşmâl ve taht-ı ra'ıyyete ircâ' ve idhâlleri için ibrâz olunan ikdâm-ı mütevâlîye ve 'ale'l-husûs asıl 'adüvvî-i dîn ü devlet olan Moskovlunun dahi i'lân-ı harbi vukû'uyla sefer-i hümâyûn îcâb ederek bir seneden berü bi'avnihi te'âlâ Rûmili ve Anadolu taraflarında sevâhil câniblerinde müte'addid ordu ve ma'asker ve bahren ihrâ olunacak donanmâ-yı hümâyûn tanzîmi için icrâ olunmuş ve olunmakta olan tertibât-ı küllîyenin inşâallahü te'âlâ bu sene-i mübâreke de ber-vakf-ı matlûb-ı semere-i celîlesi müşâhede siyle kâffe-i ümmet-i Muhammedi karîben şu beliyeye-i müstevliyyeden istihlâs için her bir tertibât tedârikine evvelkiden on kat ziyâde akdem ve ihtimâm olunmak lâzım gelmiş ve bu cihetle tetimmât-ı harbîyeden olan mühimmât-ı cihâdiye ve zehâyir-i küllîye ve 'asker aylıkları ve sâir levâzımat ve muktezziyâtın bilâ kusûr muhavver-i lâyıkında idâre ve rü'yeti için hazâin-i beytü'l-mâlin tevkîr sûretine bakılmak îcâb edüb 'ale'l-husûs böyle vakitte mu'âmelât-ı nâsın teshîline medâr-ı küllîsi olan nukûd-ı sîmin teksîri eylemiş olmakdan nâşi mücerred teshîl-i maslahat-ı cihâdiye ve def'-i zaruret-i 'âmme için vakit ve hâle göre gaşşî-i hâlisinden artık olarak muvakkaten bir nev' sîm-i sikke-i şâhâne darbı emr-i meşrû' olduğu bu def'a bâb-ı fetvâpenâhîde 'akd olunan encümen-i şûrâda taraf-ı şer'-i enverden beyân ve iftâ olduğuna binâen bundan böyle kâffe-i memâlik-i mahrûsede tedâvül etmek ve bimennihi te'âlâ hitâm-ı gavâil-i seferîyede yine sikke-i haseneye tebdîl olunmak üzere gaşşî hâlisinde artık ve cihâdiye ismiyle müsemmâ olarak nev'-i cedîd sîm-i sikke-i şâhâne kat' ve darb olunması ittifâk ârâ ile karârgîr olduğundan teshîlen li-mesâlihi'l-'ibâd ol vechile tanzîm ve icrâsı husûsuna irâde-i gayrî** mu'tâd-ı hazret-i hilâfetpenâhî müte'allik buyurulub ol bâbda sahîfe pîrâ-yı sudûr buyurulan hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı cenâb-ı cihânbanî mantûk-ı münîfi üzere beş gurûşluk ve yüz pârelik ve bir gurûşluk olmak üzere müceddeden sekene-i şâhâne ve kat' ve darb olunmuş olduğu bu def'a Anadolu ve Rûmili'nin üçer kollarına ve sâir lâzım gelen mahallere evâmîr-i celîle-i mülûkâne neşr ve tisyârıyla işâ'a ve i'lân olunmuş ve elyevm darbhâne-i 'âmirede kat'-ı darb olunmaktan olan hayrîye ismiyle müsemmâ altun sikke-i hasene-i şâhâne kemâkân yine kat' ve darb olunacağından bu vesîle ile gerek zikr olunan hayrîye sekene-i hasenesinin ve gerek mukaddem ve muahhar bi'd-defa'ât te'kîd olunan ecnâs-ı nukûd 'atıkanın zinhâr fiât-ı mukarrerelerinin bir akçe ziyâdeye alunub verilmemesi ve ziyâdeye alub virmeğe cesâret iden her kim olur ise olsun bilâ amân te'dîbât-ı lâyıkası icrâ olunacağı tehdîdâtı bildirilmiş olmağla imdi siz dahi keyfiyeti ya'nî işbu sikke-i cedîde-i şâhâne bimennihi te'âlâ ba'de'l-hitâmü'l-gâile yine altun sikke-i hasene-i mülûkâneye tebdîl olunmak üzere mütevakkiten kâffe-i memâlik-i mahrûsede tedâvül ideceği misillü Dersa'âdet'de dahi beyne'n-nâs tedâvülüyle gerek bunların ve gerek hayrîye altunu ve sâir ecnâs-ı nukûd-ı 'atıkanın zinhâr fiât-ı mukarreresinden bir akçe ziyâdeye alunub verilmemesi husûsu tâife-i sarrâfân ve sâir lâzım gelenlere tenbîh ve te'kîde mübâderet ve bu mâddeye tarafınızdan dahi 'ale'd-devâm i'tinâ ve nezâret eylesesiz deyü.

Darbhâne-i ‘âmirede mübâya‘acılık hizmetinde müstahdem Artîn bâzîrgân hall-i ilâhî vukû‘unda âyînleri vechile vaz‘ olunmak üzere kendüye bir hafr inşâ emelinde olarak Kumkapu civârında kâin patrîkhâne kilîsâsı derûnunda Artîn ta‘bîr olunan mahalde şimdiden bir hafr inşâ ettirmek üzere ruhsat-ı seniyye erzân buyurulmasını bu def‘a mübârek rikâb-ı kamertâb-ı hazret-i hilâfetpenâhiye ‘arz ve takdîmiyle istid‘â edüb bu misillü hıdemât-ı Devlet-i Aliyye‘de sıdk ve istikâmeti meşhûr olanların neyl-i imtiyâz-ı şîme-i kerîme-i saltanat-ı seniyyeden olduğundan mersûmun derkâr olan hıdemet-i sadâkati mukâbili hall-i ilâhî vukû‘nda âyîni üzere kenîsâ-i mezbûreye dikkat olunmak için sen ki patrîk-i mersûmsun sana hitâben yedine beyâz üzerine fermân-ı ‘âlî i‘tâsı bâbında hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrûn-ı cenâb-ı cihândârı sahîfe pîyâ-yı sudûr buyurulmağla mantûk-ı münîfi üzere ‘amel ve harekete mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 11 Receb sene 244

Defterdâr Efendîye

Bu def‘a bâ-irâde-i seniyye hilâfetpenâhî merâtib-i ‘ilmîye ve rüteb-i sâire saltanat-ı seniyye her birinin telebbüs edecekleri elbise-i cedîde-i rüsûmiye ittifâk ârâ ile evlâ inhâ** el-istihsân karârgîr-i nizâm olmuş ve bu husûs-ı hayrîyet-i husûsun menfa‘atı cümleye şâmil olmak mülâsebesiyle rüsûm-ı mezkûrenin kâffe memâlik-i mahrûse-i şâhâneye dahi neşr ve i‘lân olunmak üzere bend bend kaleme alınan lâyhâsı sûreti masârifi cânib-i mîrîden virilerek tab‘hâne-i ‘âmire tab‘ ve temsîl olunması husûsuna irâde-i seniyye ta‘alluk buyurulmuş olduğundan li-ecli‘t-tab‘ lâyhâ-i mezkûrenin bir sûreti ihrâc etdirilüb tarafınıza gönderilmiş olmağla imdi îcâb eden masârifi cânib-i mîrîden verilmek üzere tanzîmi husûsuna mübâderet eylesesiz deyü.

Fî 29 Ş (Şevvâl) sene 244

İzzetlü Reîsü‘l-küttâb Efendî

Asıl kânûn-ı teşrîfâtname defterinin zîrine kayd olunmuşdur.

Beyândan müstağnî olduğu vechile seferi hümâyûn vukû‘undan berü tahsîl-i bedevîyet niyyet-i hâlisasıyla tebdîl-i kıyâfet usûlü cümleten icrâ kılınmış ise de hamden levâhibi‘l-müte‘âl-i sâye-i hemâ/hâh-mâl-i** hazret-i şehinşâh-ı Mahmûdü‘l-hasâlde her bir şey-i râbitâ-i haseneye tevsîk ve idhâl olunmuş ve olunmakda olduğuna bu cihetle ahkâm-ı kavânîn-i saltanat-ı seniyye ve erkân-ı nizâm ve intizâm-ı mehâsin-i Devlet-i Aliyye‘nin dahi tecdîd ve te‘bîdine ibtidâr olunması husûsuna emr ü fermân-ı cihân-ı cihânmetâ‘-ı hazret-i mülükâne ta‘alluk buyurulmuş idüğüne binâen bu def‘a bi‘l cümle vüzerâ-yı ‘izâm ve sudûr-ı fihâm ve sâir mevâli ve müderrisîn-i zev‘l- ihtirâm ve meşâyih-ı kirâm ile ricâl-i Devlet-i Aliyye ve ‘umûm hademe-i saltanat-ı seniyyenin mine‘l-kadîm evkât-ı ma‘lûme ve eyyâm-ı sâirede telebbüs ve iktisâ eyledikleri esvâb-ı resmîye ve

‘âdiyeleri terk ile yakışkınca birer kıyâfe-i mahsûsa tasavvur ve mülâhaza olunarak ol bâbda ittifâk ârâ ile karârgîr olan keyfiyât bend bend lâyiha vechile terkîm ve elbisesi tekmîl olabilenler bimennihi te‘âlâ gurre-i ramazân-ı şerîfde teyemnünen ve teberrüken iktisâ ve yetişdiremeyüb tekmîl olamayanları dahi nihâyet ramazân-ı şerîfin on beşine kadar ikmâline ruhsat-ı seniyye i‘tâ ve inşâallahü’r-rahman evâsıt-ı ramazân-ı şerîfde icrâ buyurulacak hırka-i şerîf ziyâreti resmî elbise-i mezkûre ile icrâ olunmak ve bundan böyle inşâallahü te‘âlâ düstûrû’l-‘amel tutulmak üzere lâyiha-i merkûme teşrîfât-ı hümâyûn tarafına kayd etdirilerek keyfiyeti cümlelerin ma‘lûmu olmak için tab‘hâne-i ‘âmirede tab‘ ve temsîl ve neşr olunmuş hâk-i pâ-yı tûtiyâ sâ-yı hazret-i cihânbanîye takdîm ve istîzân olundukda ol vechile icrâsına irâde-i kerâmet-‘âde-i mülûkâne ta‘allukuyla ol bâbda hatt-ı şerîf-i şevketredîf-i şâhâne tîrâzende-i sahîfe sudûr buyurulmuş – 81 - ve lâyiha-i mezkûre teşrîfât-ı hümâyûna kayd itdirile teyemnünen ve teberrüken usûl-i mezkûre bâb-ı ‘âlîde çend rûz evvelce icrâ kılınmış olmağla siz dahi işbu irâde-i seniyye keyfiyetini bi’l-cümle hâcegân ve hademe-i bâb-ı ‘âlî’ye etrâfiyla beyân ederek bimennihi te‘âlâ ramazân-ı şerîfin on beşine kadar herkesi esvâb-ı lâzıme ve kıyâfe-i mahsûsalarını nass-ı emr ü fermân-ı şâhâneye tevkîf ve tatbîk ederek ilâ ma‘âşallahü te‘âlâ ve düstûrû’l-‘amel tutulması esbâbın istihsâline dikkat ve nezâret eylesiz deyi.

Fi Gurre N (Ramazân) sene 244.

İzzetlü Reîsü’l-küttâb Efendî

Ma‘lûmunuz olduğı vechile mukaddemce şerefsünûh ve sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i mülûkâne mücebince bi’l-cümle vüzerâ-yı ‘izâm ve ricâl-i hâcegân ve kapucubaşı ve şilâhşor ve zü‘amâ misillü sâir erbâb-ı resmden hademe-i Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâm-ı hey’et-i kadîmelerini terk ile fes ve hırvâtî ve kûkûleta iktisâ eylemeleri ittifâk ârâ ile karârgîr olarak sûret-i irâde-i seniyye her bir tarîk-i zâbitân ve rüesâsına bildirilmiş idi el-hâleti hazîhi ba‘zı kimesneler işbu irâde ser-riştesiyle icrâ-yı mizâc zu‘muna düşerek sarı ve emsâli açık renk hırvâtî ve müzeyyen ya‘nî sırma ve ba‘zen altun harclı kûkûletalar iktisâ eylemekte ve hâcegândan olmayan ba‘zı ketebe-i aklâm dahi bilâ ruhsat hırvâtî ile gezmekte oldukları manzûr ve hâlbuki bu vechile tebdil-i kıyâfet irâde-i seniyyesinden murâd kerâmet-i i‘tiyâd-ı mülûkâne ise mücerred bir müddetden berü nâsın mübtelâ oldukları seref ve sefâhatdan vikâyetleri fikhîyesinden ‘ibâret idüğü emr-i gayr-ı mestûr olduğundan bu husûsun önü kesdirilmesi lâzım gelerek müte‘allik olan irâde-i seniyye-i şâhâne mücebince keyfiyet bu def‘a beyâz üzerine başka başka fermân-ı ‘âlî ısdârıyla iktizâ edenlere tenbîh olunmuş ve ‘izzetlü defterdâr efendînin mektûbcusu ve kîsedârlığı hizmetinde bulunan efendiler hâcegândan olmak ve ba‘zen mûmâileyh mektûbcu efendî ser halîfesi dahi hâcegândan bulunmak hasebiyle anların ve ketebe-i sâireden imtiyâzları için mâlikâne halîfesi ve baş muhâsebe-i ser halîfesi ketebe-i aklâmdan hiçbirinin hırvâtî iktisâ eylemeleri ve kûkûleta giyenler dahi öyle fâhiş harclı giymeyüb herkes tavr-ı edîbâne ile gezmeleri husûsunu iktizâ edenlere tenbîh eylemesi mûmâileyh defterdâr efendîye başkaca fermân-ı ‘âlî ısdârıyla tenbîh kılınmış olmağla siz

dahi bâb-ı ‘âlîde olan aklâm-ı kîsedâr ve ser halîfelerine ve sâir iktizâ edenlere keyfiyeti ifâde ve tefhîme mübâderet eyleyesiz deyü.

Fî 13 N (Ramazân) sene 244

İzzetlü Reîsü’l-küttâb Efendî

El-hâletü hâzihi sefer-i hümâyûn takrîbiyle mesâlih-i ehimmenin kesreti ma‘lûm ve âşikâr ve bu cihetle mevâdd-ı vâkı‘anın ber-vech-i müsâra‘at rû‘yet ve tesvîyesi me‘mûrînin vaktiyle işleri başında mevcûd bulunmalarından lâbüd idüğü bedîhî ve ....dâr olub bu esnâda ba‘zı ketebe ve aklâmın me‘mûr oldukları mahalle geç gelüb irkence ‘avdet eyledikleri istihbâr ve tahkîk olunmaktan nâşî kâffe-i me‘mûrînin sabahleyin sâ‘at ikide iken beher hâl me‘mûr oldukları mahalde mevcûd bulunmaları ve ahşâmîsi dahi sâ‘at on buçukdan evvel ‘avdet etmemeleri husûsu irâde olunarak keyfiyeti bi’l-cümle bâb-ı defterî me‘mûrlarına beyân ve te’kîd eylemesi bu def‘a bâ-fermân-ı ‘âlî ‘izzetlü defterdâr efendiye tenbîh olunmağla siz dahi keyfiyeti bâb-ı ‘âlîde mevcûd bi’l-cümle zâbitân-ı aklâma bi’t-tefehüm bundan böyle mecmû‘-ı hulefâ ve ketebebenin küll-i yevm sabahleyin sâ‘at ikide işleri başında mevcûd bulunub ahşâmîsi sâ‘at on buçukdan evvel ‘avdet etmemeleri zâbitâsının te’kîdine ‘ale’-d-devâm ihtimâm ve himmet eyleyesiz deyü.

Fî 12 Zâ (Zî’l-ka‘de) sene 244

SONUÇ

İncelediğimiz 2 Numaralı Buyruldu Defteri (s. 1-81) Osmanlı'nın 1826- 1839 yılları arasında meydana gelen önemli siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olaylarına ışık tutmaktadır. Buyrulduların bir kısmı beyaz üzerine gönderilmişken, buyrulduların çoğu arz üzerine gönderilmiştir. Bu ise bize halkın bazı sorunlar yaşadıklarını ve halkın şikâyetlerinin dikkate alınıp, onlara çözüm yolları arandığını göstermektedir. Buyrulduların ilk 17 sayfası genellikle hukukun işleyişi ile ilgilidir. 20. sayfadan itibaren ise daha çok ihtisap düzeninden bahsedilmiştir. İncelenen buyruldu en çok kadıya ve hakimlere, sonra ihtisap ağasına gönderilmiştir. Sonra sırasıyla en fazla hüküm gönderilenler; defterdara, gümrük emini, reisülküttab, Ermeni ve Rum Patrikleri ve diğer görevlilerdir. Buyrulduların çoğunun kadıya gönderilmesinden Osmanlı'da devlet ve toplum düzenini sağlamada hukuk kurallarına ve adalete verilen önemi göstermektedir.

İhtisap ağasına gönderilen hükümlerde ihtisap ağası konağı inşası, İstanbul'da yapılacak han, dükkan, evlerin nasıl yapılması gerektiği, İstanbul'un iaşesi, mürur tezkeresi, çarşı pazar denetimi ve buralardan alınan çeşitli vergileri, narhın uygulanmasının denetimi, Osmanlı şehir yapısının düzeni gibi konular vardır. İhtisap ağasının ve ona bağlı alt görevlilerin görev alanının çok geniş olduğunu görmekteyiz. XIX. yüzyılda birçok alanda değişiklik yaşandığını ve şeriatla bağdaşmayan değişikliklerin ihtisap ağası ve diğer görevliler tarafından önlemeye çalışıldığını da görmekteyiz. Bunlardan, ibadetlerini yerine getirmeyenlerin uyarılması, kılık kıyafet kuralına uyulmaması sonucu bunların takibi gibi konular vardır.

Buyruldularda şehir planı ve mimari anlayış hakkında bilgi sahibi oluyoruz. O dönemde yangınlar dolayısıyla mimari yapıların kargir olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca İstanbul'da yangınlar sonucu yeni yapılan han, ev, dükkan vb. mimari yapıların usulsüz şekilde büyütülmesi ve bunun sonucunda sokakların daralmış olduğu hükümlerde yer almıştır. İhtisap ağasının bir diğer görevinin de sosyal ahlaki bozabilecek durumlarla mücadele etmesi idi. Bunun için dükkan, fırın benzeri yerlerde oda yapılmaması gerektiği emredilmiş ve bunun takibi için ihtisap ağası ve diğer alt görevliler uyarılmıştır. İstanbul'a göçü engellemek için çıkarılan mürur tezkereleri ile ihtisap ağalarının İstanbul'a giriş çıkışları kontrol etmesi gerektiği, İstanbul'da işi olmayanlara mürur tezkeresi verilmemesi gerektiği, tezkere verilenlerin ad, soyad, nerden geldiği gibi bilgilerinin alınması gerektiğini görmekteyiz. Birçok hükümde özellikle Ankara Ermeni halkının İstanbul'da uygunsuz faaliyetlerde bulduklarını, işsiz olanların yanında esnaf, kuyumcu gibi kişilerin bulunduğu bu esnafların bile kendi işleriyle ilgilenmeyip İstanbul'da uygunsuz hareket ettiklerini, tüccar, sarraf gibi kişilerin ve diğer eşkıyalık yapanların isim ve eşkallerinin belirlenip on iki gün

içinde İstanbul'dan ilişkilerini kesip, İstanbul'a tekrar ayak basmamak üzere kendi eyaletlerine gidip orada ziraatle meşgul olmaları belirtilmiştir. İhtisab ağalarının görevlerinden biri de esnafların teftiş edilmesi idi. Hamamlar ve hamallar yazıcılarının, su yolcu esnafının, bedestenlerdeki tüccarların ihtisapça teftiş edildiğini görmekteyiz. Hamamlarda görevli kişilerin hamamlarda Müslüman ve Gayrimüslimlerde verdikleri peştemalin bile farklı olması istenmiştir. Bunun dışında su yolcuların XIX. yüzyılda kaldırım bozmaktan başka bir şey yapmadıkları şeklinde halkın merkeze gönderdiği arz dikkat çekmekte idi. Bu yüzden su yolcuların denetimi için sayıları, üzerinde silah bulundurmamalarına dikkat etmeleri istenmiştir. Yine mahallelerin güvenliğinin sağlanması için mahallelere yeni taşınacak insanlara mahalle halkı ve imamların kefilinin alınması istenmiştir. Ayrıca iâşe konusunda da bazı önlemler alındığını, malları depolayıp halka pahalıya satmak isteyen vurguncularla mücadele edildiğini hükümlerde görmekteyiz. Bunlarla halkın zahire sıkıntısı yaşaması önlenmek istendi ve Osmanlı'da sosyal devlet anlayışı olduğunu görmekteyiz.

Gayrimüslimlerle ilgili sık geçen konular da bulunmaktadır. Bu dönemde Osmanlı'da açılan konsolosluklar kendi milletlerini koruma faaliyeti içinde bulunmuşlardır. Gayrimüslim halk konsoloslar aracılığı ile patent kağıdı alarak İstanbul'a giriş çıkış yapmışlardır. Uluslararası ticaret konusu da hükümlerde dikkat çekmektedir. Gümrük emirlerine gönderilen bazı buyruklarda yabancı devletlerle yapılan ticaret anlaşmaları, satılan mallar ve gemilerin yüklü ve yüksüz olanlarının belirlenip bunlardan alınacak gümrük vergisi miktarı, gemilerde içki vb. sarhoş edici şeylerin bulunmaması, içki yapım, satım ve alımının yasak olması ile ilgili hükümlere rastlanmaktadır. Diğer konular ise İstanbul'da Galata ve Beyoğlu civarında Hristiyanların emlak, arazi vb. mülk edinmelerinin engellenmesi, mülk edinenler var ise değer bahaları belirlenip satın alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Rum Patrikleri'nin görevleri dışında hareket ettikleri hakkında hükümler de bulunmaktadır.

Buyruklarda sık bahsedilen diğer konuyu ise bürokrasidir. Hükümlerin yazılmasında dikkat edilecek hususlar açıklanmıştır. Bazı eyaletlerde belirli kişilerin onayı olmadan ve sah' işareti olmadan hüküm verilmeyeceği gibi. Bunun dışında mektup odası nefer sayılarının artmış olduğu, nefer sayılarının belirlenen oranlarda azaltılması gerektiğinden bahsedilir. Hükümlerin bazılarında bâbîâli katiblerinin çalışma saatlerine dikkat etmediklerini ve buyruklarda kâtiplerin iki gün tatil yaptığı ve tatil sayısının azaltıldığını, belirtilen saatlerde işlerinin başında olmaları istenmiştir. Bunun dışında kâtiplerin ve diğer müderris, alim gibi kişilerin resmi kıyafetler dışında abartılı kıyafetler giydiklerini görmekteyiz. Yine vergi konusunda devletin bazen esnek davrandığını, halkı koruyucu kararlar aldığını görmekteyiz. Buna göre bazı kazaların perişanlığı sebebiyle bu kazalardan alınması gereken avarız vergisinin halkın talebi sonucu kaldırılması gerektiği bildirilmiştir. Yönetici sınıfın baskısına karşı da halkın korunduğunu görmekteyiz. Kazalardaki harcamalar ve dilekçelerden alınması gereken harcın dışında başka vergi alınmaması gerektiği bildirilmiştir.

Hükümlerde çok sık geçmese de bazı konular da bulunmaktadır. Hukukla ilgili olarak mahkemelerde vekillerin mahkemeyi yanıltabilecekleri için kadıların dikkat etmeleri istenmiştir. Hükümlerde ayrıca tımar sisteminin işleyişi ile bilgiler de bulunmaktadır. Tımar dağıtımı ile ilgili, toprakların sınırlarının belirlenmesi ile ilgili yaşanan karışıklıklarda neye dikkat etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca toprağını bırakıp gidenlerin on yılı geçmeyenlerin eski yerlerine nakledilebileceği belirtilmiştir. Tımarların iltizama verildiği ve mültezimlerin iltizam vergisi için sarrafları kefil ettiklerini görmekteyiz.

Gayrimüslim halkın giyim kuşamına dikkat etmedikleri, Müslümanlara ait kıyafetler giyerek cizye vergisini ödemekten kaçındıkları da hükümlerde yer almaktadır. Yine orduda bazı değişikliklerin olduğu ve yeni oluşturulan ve daha önce var olan taburlara tüfek gönderildiğini görmekteyiz. Yine tereke taksiminde adaletli davranılması gerektiği kassam ve diğer görevlilerin belirlenen orandan daha fazla vergi almamaları gerektiğini belirten buyrulduklar da bulunmaktadır. Ramazan'da Hırka-i Saadet ziyaretlerinin ramazanın on beşinci gününe kadar devam edildiğini ve bu ziyaretlerde özellikle bürokrat kesimlerin resmi kıyafet giymeleri istenmiştir. Ayrıca Rusya ile savaştan (1828-1829) bahsedilip savaş ve diğer sebeplerden dolayı ekonominin bozulduğu ve bunun sonucunda para taşıması yapıldığını da hükümlerde görmekteyiz.

2 Numaralı Buyruldu Defteri'nde genel anlamda XIX. yüzyılda Osmanlı'da ortaya çıkan aksaklıklar ve bu aksaklıklara karşı merkezin çözüm yolları yer almaktadır. 2 Numaralı Buyruldu Defteri XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel hayatı açısından araştırmacılar için ana kaynak konumundadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Arşiv Kaynakları

BOA, 2 Numaralı Buyruldu Defteri

b. Diğer Kaynaklar

Ahışhalı, Recep, (2007), “Reisülküttâb”, **DİA**, 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 546-549.

Akgündüz, Ahmet, (1990), **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

_____, Öztürk, Said, (1999), **Bilinmeyen Osmanlı**, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Akyıldız, Ali, (2008), “ Tanzimat Döneminde Belgelerin Şekil ve Muhteva Yönünden Geçirdiği Bazı Değişiklikler”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, ed. Halil İncalcık- Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 407-418.

Aygün, Necmettin, (2010), “XIX. Yüzyıl Başlarında İstanbul Merkezli Osmanlı Deniz Taşımacılığı”, **OTAM**, 23, 53- 84.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi (2000), (Haz.) Hacı Osman Yıldırım vd. İstanbul.

Berkes, Niyazi, (2011), **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, (Haz.) Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları.

Beydiz, Mustafa Gürbüz , (2017), “ Osmanlı Dönemi Gemi Yapımında Ağaç Kullanımı”, **Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, 2, 1-11.

Çadırcı, Musa, (2007), **Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi**, der. Tülay Erçoşkun, İmge Kitabevi Yayınları.

Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, (2017), Aydın Kitabevi Yayınları

Doğan, Muzaffer, (1999), “Divân-ı Hümâyûn’dan Babiâliye Geçiş”, Kemal Çiçek vd. (Ed.), **Osmanlı**, 6, 199- 210.

Ercan, Yavuz, (2001), **Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler Kuruluştan Tanzimat’a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları**, Turhan Kitabevi Yayınları.

_____, (1990), “Osmanlı İmparatorluğunda Gayrimüslimlerin Giyim, Mesken ve Davranış Hukuku”, **OTAM**, 1, 117- 125.

Erdoğdu, İbrahim, (2000), “Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisab Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme”, **OTAM**, 11, 123- 145.

Fodor, Pal, (2010), “ Tabur”, **DİA**, 39, 335- 336.

Genç, Mehmet, (2014), **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet Ve Ekonomi**, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılına Armağan, Ötüken Yayınları.

Gökbilgin, M. Tayyib, (1992), **Osmanlı Paleografya Ve Diplomatik İlimi**, Enderun Yayınları.

Güler, Ali, (2000), “Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin Din- İbadet, Eğitim- Öğretim Hürriyetleri Ve Bu Bakımdan “Kilise Defterleri”nin Kaynak Olarak Önemi (4 Numaralı Kilise Defteri'nden Örnek Fermanlar), **OTAM**, 11, 155-171.

Gültepe, Necati, (1999), “Osmanlılarda Bürokrasi: Merkezin Yönetimi”, **Osmanlı**, 6, 241- 255.

Güneş, Mehmet, (2014), “19. Yüzyıl Tarihinin Ana Kaynakları Buyruldu ve İlmühaber Defterlerinin Tahlili”, **AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, 205- 229.

Güran, Tefik, (2011), “İstanbul'un İâşesinde Devletin Rolü (1793- 1839)”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, 44, 245- 275.

Halaçoğlu, Yusuf, (2002), “Klasik Dönemde Osmanlı Devlet Teşkilatı”, Hasan Celal Güzel vd. (Ed.), **Türkler**, 9, 795-838.

_____, (2004), “ Menzil”, 29, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 159- 161.

İpşirli, Mehmet, (1991), “Bâbîâli”, **DİA**, 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 378-386.

_____, (2008), “Sadrazam” **DİA**, 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 414-419

Karal, Enver Ziya,(2007), **Osmanlı Tarihi**, 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara.

Kaşıkcı, Osman, (2015), Osmanlı Devletinde Vezir-i Azam (Sadrazam), 21/2, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi**, Mehmet Akif Aydın'a Armağan, 111- 117.

Kazıcı, Ziya, (1999), “Osmanlılarda İhtisâb” **Osmanlı**, 3, Yeni Türkiye Yayınları, 113-122.

Koç, Bekir, (2000), Hatt-ı Hümayûnların Diplomatik Özellikleri ve Padişahı Bilgilendirme Sürecindeki Yeri, **OTAM**, 301- 313.

“Kuyruklu Buyruldu”, (2002), **DİA**, 26, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 506- 507.

Kütükoğlu, Mübahat S., (1994), **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, Kubbealtı Yayınları.

_____, (1994), ‘Buyruldu’, **DİA**, 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 478-480.

_____, (2000), “İlmühaber”, **DİA**, 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 151-152.

Martal, Abdullah, (2010), “Suyolcu”, **DİA**, 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1-2.

Mert, Özcan,(1999), “Osmanlı Devleti Tarihinde Âyânlık Dönemi”, **Osmanlı**, 6, 174- 180.

Mumcu, Ahmet,(1994), Divân-ı Hümayun, **DİA**, 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 430-432.

- Özcan, Abdülkadir, (1992), “Baltacı”, **DİA**, 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 34-35.
- Özel, Ahmet, (1996), “Gayri Müslim”, **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 418- 427.
- Özkaya, Yücel, (1985), **XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sahillioğlu, Halil,(1949), “Ahkâm Defteri”, **DİA**, 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 551.
- Tabakoğlu, Ahmet, (2011), “Tekâlîf”, **DİA**, 40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 336-337.
- Taş, Hülya, (2007) “İhtisâp Mukâta’ası Verilerinin Şehir Ekonomisi Açısından Anlamı: Ankara Örneği”, **U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13, 409-436.
- Temelkuran, Tevfik, (1975), “Divân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi”, **İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi**, 6, Edebiyat Fakültesi Yayınları, 129-175.
- Turan, Namık Sinan (2005), “16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Sonuna Dek Osmanlı Devletinde Gayri Müslimlerin Kılık Kıyafetlerine Dair Düzenlemeler”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 60, 4, 239 – 267.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, (1998), **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, TTK.
- _____, ‘(1941), Buyruldı’, **Bellekten**, 5, Temmuz, 289-318.
- _____, (1941), “Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyruğulara Dair”, **Bellekten**, C. 5, 17- 18, 111- 158.
- Yalçınkaya, M. Alaaddin, (2002), “III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri Osmanlı Dış Politikası”, **Türkler**, 12, 629- 659.
- Yaman, Ahmet Emin, (2002), “Sadr-ı Âzamlık”, Hasan Celal Güzel vd. (Ed.), **Türkler**, 13, 577-585.
- Yerlikaya, İlhan, (1999), “Tanzimattan Önce Osmanlı Devletinde Belediye Hizmetleri”, **Osmanlı**, 6, 130 -144.
- Yetkin, Aydın, (2012), “Divan-ı Hümayun”, **The Journal Academic Social Science Studies**, 5, 353 -390.

EKLER

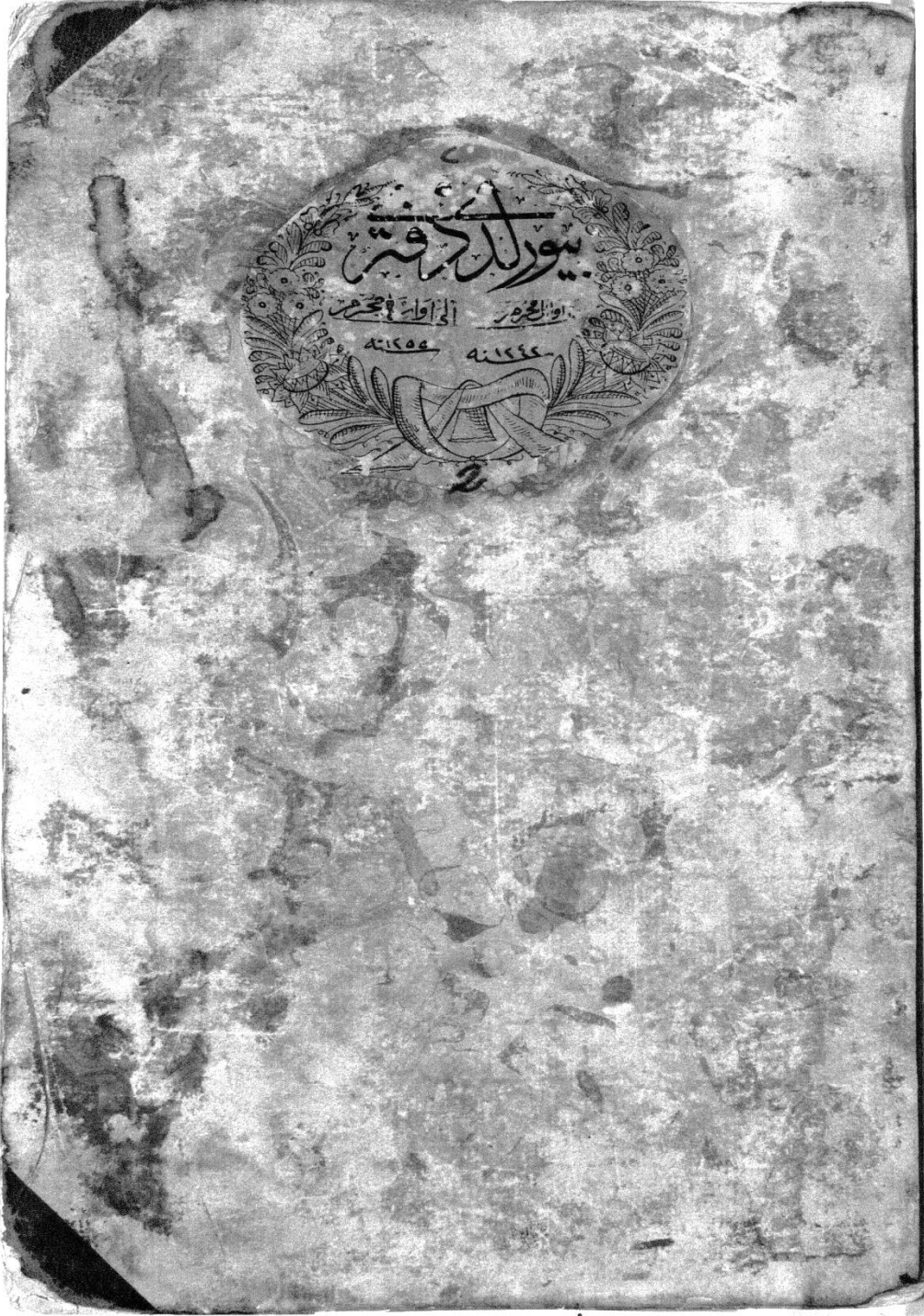
Ek 1: 2 Numaralı Buyruldu Defteri, s. 1.

TARİH : ... / 09 / 2006

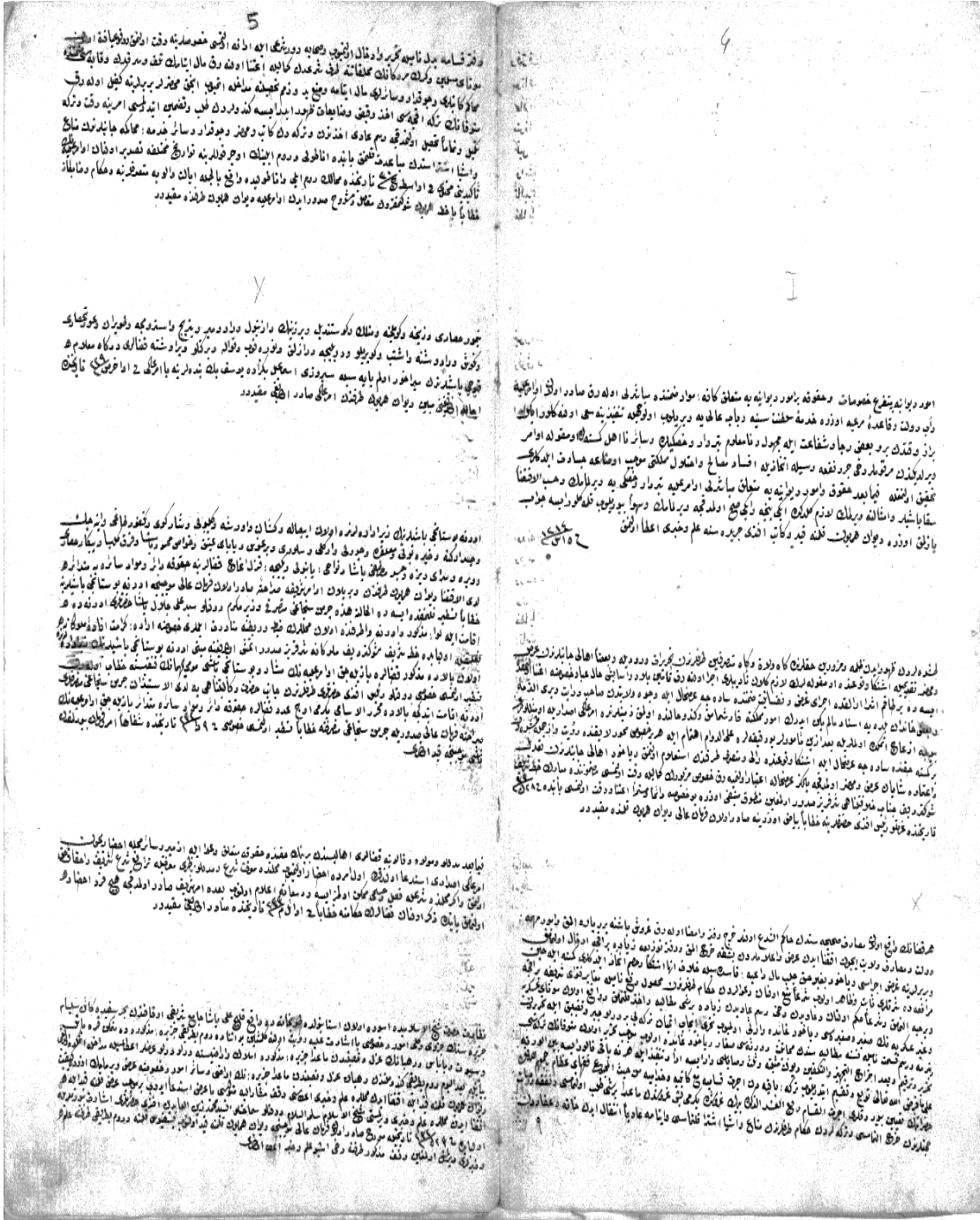
KOD : A. {DVNS.BUY.İLM.d	SIRA NU : 00002	ORJİNAL NU :
BAB-I ASAFİ DİVAN-I HÜMAYUN SİCİLLERİ BUYRULDU VE İLMU HABER DEFTERLERİ		
BAŞLANGIÇ TARİHİ :	BİTİŞ TARİHİ :	
ŞEKLİ : Ciltli Ciltsiz Ebrulu Ebrusuz X X	EBADI : 32 x 20	
NUMARALAMA USULÜ : Varak Sayfa X	TOPLAM SAYFA SAYISI : Numaralı : 166	
Numaralı boş sayfalar : 1-3, 17-19, 166 Mükerrer sayfa numaraları: Ekler : Numarasız boş sayfalar (başta) : Numarasız boş sayfalar (sonda) :		
AÇIKLAMALAR : -		
Çekimin Yapıldığı Kamera : Sayısal A2-2		Operatör: Nizam K. AYTEKİN

Ek 2: 2 Numaralı Buyruldu Defteri, s. 2

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI İÇİŞİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (İÇİŞİ)

A.İD.VNS.BUY.İLM.d.00002

A. DVNS.BUY.ILM.d.00002

7

دولت علیه ملک ابا عن جد هر که در رعایا یعنی اسامی معلوله در سستان و قزوین و گیل و کرمان و گیلان و...

6

دولت علیه ملک ابا عن جد هر که در رعایا یعنی اسامی معلوله در سستان و قزوین و گیل و کرمان و گیلان و...

A.(DVNS.BUY.ILM.d.00002

12

13

اصحاب مقامه و مملکته اشراف و پرستشده و کسکت به برون کجکه مهجه اجمه اذیبا با زور شاد ادر ابق استوار اولیده
 دران مقام اقلقه سطره و فخره برودیده قیام قائله یزیدک دولت عهد فراجه برز قیومت کجا جوهره برودیده دوز
 برسد مرجم و کسکت جلوه شان اذکن افرام چیه سته اهاله و سته اساتیر اجم اقله یزیدک ادر ادر ادر ادر ادر
 دنه و در کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 دنه و در کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 اذکن افرام چیه سته اهاله و سته اساتیر اجم اقله یزیدک ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر

12

قیامه و برون کجکه مهجه اجمه اذیبا با زور شاد ادر ابق استوار اولیده
 دران مقام اقلقه سطره و فخره برودیده قیام قائله یزیدک دولت عهد فراجه برز قیومت کجا جوهره برودیده دوز
 برسد مرجم و کسکت جلوه شان اذکن افرام چیه سته اهاله و سته اساتیر اجم اقله یزیدک ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 دنه و در کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 دنه و در کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 اذکن افرام چیه سته اهاله و سته اساتیر اجم اقله یزیدک ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر

13

قیامه و برون کجکه مهجه اجمه اذیبا با زور شاد ادر ابق استوار اولیده
 دران مقام اقلقه سطره و فخره برودیده قیام قائله یزیدک دولت عهد فراجه برز قیومت کجا جوهره برودیده دوز
 برسد مرجم و کسکت جلوه شان اذکن افرام چیه سته اهاله و سته اساتیر اجم اقله یزیدک ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 دنه و در کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 دنه و در کجکه در کسکت کجا کجکه ستره اقله مقامه ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر
 اذکن افرام چیه سته اهاله و سته اساتیر اجم اقله یزیدک ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر ادر

بناوه برج ایدم مددی و نظاره و در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 و نظاره ایضا معنی نایب مددی و در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 با بعضی همدی که در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 معنی اوله که در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 و بناوه ایضا معنی نایب مددی و در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 که در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره

در کوه هر یک کوه و در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 به ایدی بوسی نوزدی مسکن اوله معنی و حساب و نظاره ایضا معنی نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 حیدر و نظاره ایضا معنی نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 اصلا نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 و بناوه ایضا معنی نایب مددی و در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره
 که در نایب مددی و بعضی نایب فرزند که در نایب بوزق و نظاره اوله نامی امره

A.[DVNS.BUY.ILM.d.00002

درک سببها از آن که...
مستور در ملک...
حالی...
معلوم...
تنبه...
عسکر...
سپه...
جسوس...
بروی...
اعضا...
تقاضا...
فوج...

درک

درک...
تنبه...
عسکر...
سپه...
جسوس...
بروی...
اعضا...
تقاضا...
فوج...

در عادی...
تنبه...
عسکر...
سپه...
جسوس...
بروی...
اعضا...
تقاضا...
فوج...
در عادی...
تنبه...
عسکر...
سپه...
جسوس...
بروی...
اعضا...
تقاضا...
فوج...

A.(DVNS.BUY.ILM.d.00002

با کجید و مطبوعه کاغذی نیز ذراع نوره دو طرفه فانی دوازده صدی لولوی که در باغ او درونی بازته کرد مش
 دانی حوسا در صوره لولای و لولای ساعد خانی و جزای مستورین. املاشنای یکتک و معانی ابراوله اندزه کاردی
 اندزه یا ایبه لولوی کا کیده اندزه انشا بریز بریزه ایضا دهم انزلاری صورتی بود یا ایله دیکس
 محقق انداز

خار سوزی کیده نازینه نومی و ساس اصاب و کاغذی اکثره اوزم و سوبله نومی فیض و در باغ او دهم فیض و باجه کا کیده
 دیکر کتبت خیره اندزه خالصه کتبه مرتبه دمی روز نینه کتبه خابودر و ساس اسان دمی باب جیدای کا کتبتی نظامه ل
 لقیابای بی بریزه ایضا دواز

گفته اندوز دوزن یون یا ایله بی استیضای کتبی کا کیده اندزه انشا نومه اندزه برافشا خاصه لولوی فیض و در ایس
 اندوز دقت یون و با دوه و کتبتی و کتبه طوری اسانی اسان سازه ابر یا ساسه نومی اوزم و سوبله نومی
 و کتبتی اسانی معلوم نسه اکثر بارزای اولور اساندر بر بکت کا کتبتی ستم و ساسه کوره بر در جاردت اتم ساس
 کتبه و ستم انشا نومه

کوتاهی سستی در نوزده صدی قریب استیضای کتبتی ابر و در باغ او کتبتی کتبه کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی
 کتبتی
 کتبتی

فایده اسباب خالی باجه کا کیده اندزه انشا نومه و در باغ او کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی
 ستم اسباب و کا کتبتی انشا نومه

دری و کتبتی
 کتبتی

بمقدور و فایده بود هر چه بود کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی کتبتی
 کتبتی
 کتبتی

کتبتی
 کتبتی

کتبتی
 کتبتی

کتبتی
 کتبتی

کتبتی
 کتبتی

کتبتی
 کتبتی

کتبتی کتبتی

A;DVNS.BUY.ILM.d.00002

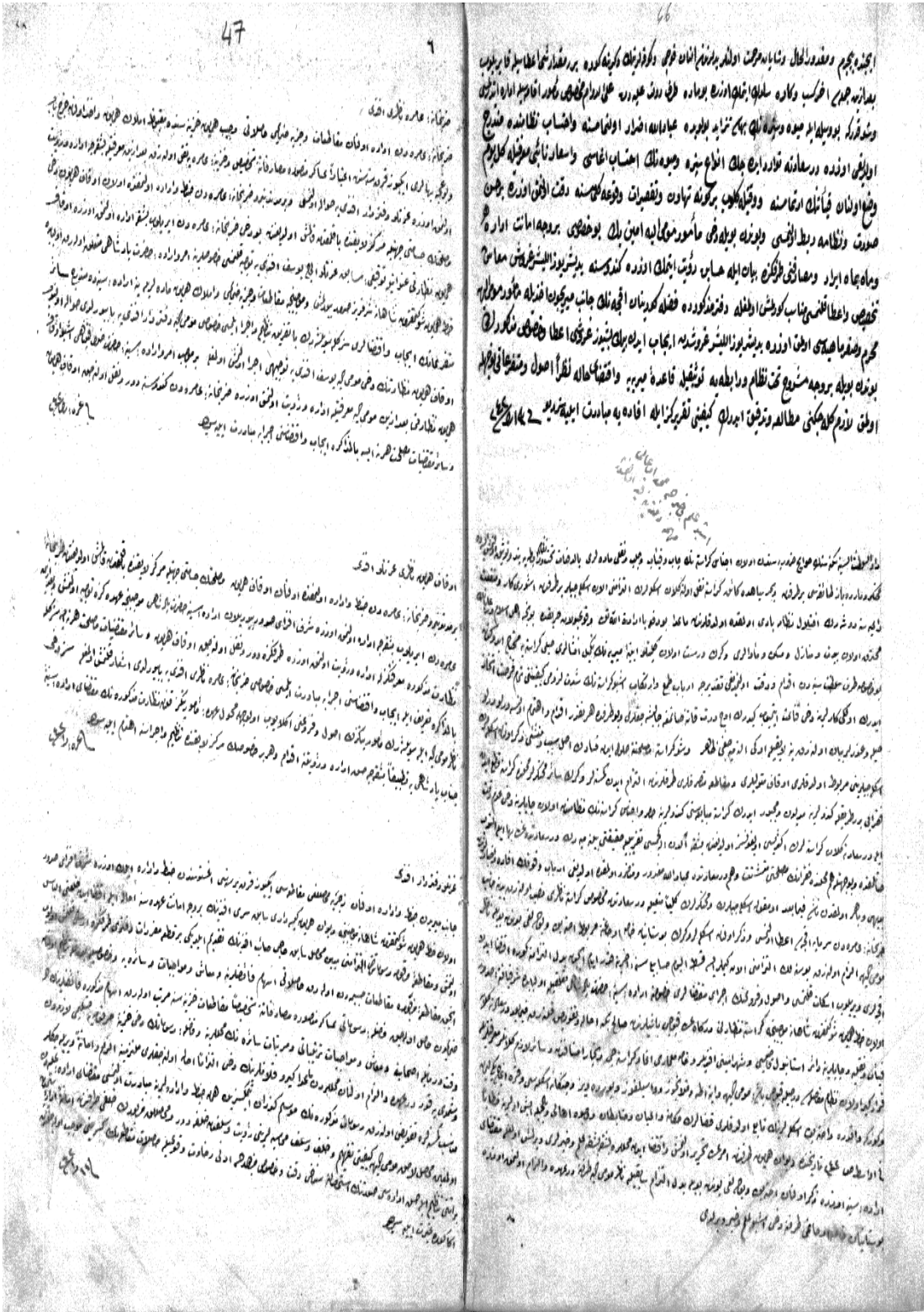

Handwritten text in Ottoman Turkish script, consisting of two columns per page. The left page is numbered 45. The text is dense and appears to be a legal or administrative document. There are some marginal notes and a signature at the bottom of the left page.

A:DVNS.BUY.ILM.d.00002

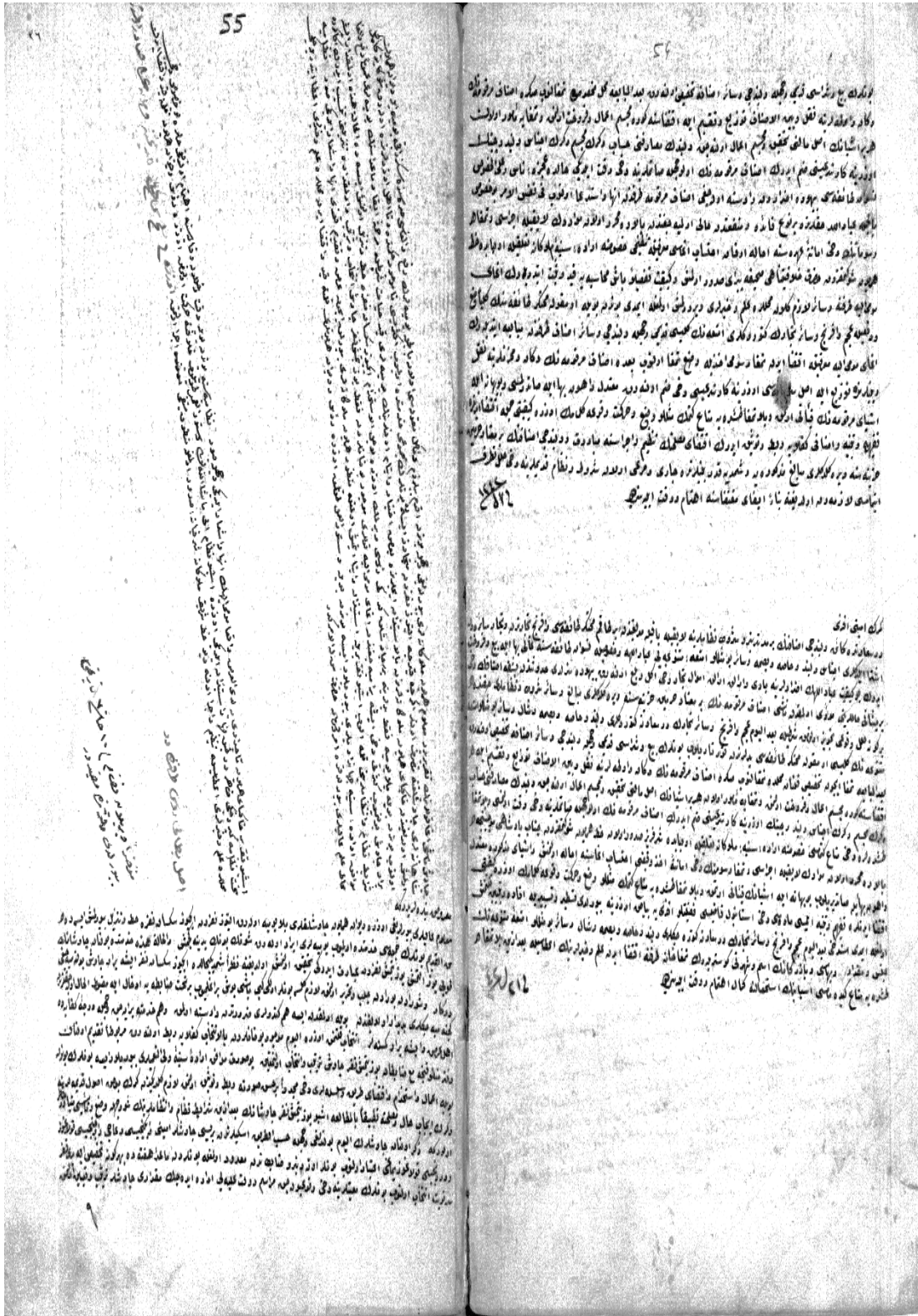

A:\DVNS.BUY.ILM.d.00002

Handwritten Ottoman Turkish text on two pages (50 and 51). The text is dense and appears to be a legal or administrative document. The right page (50) has a page number '50' at the top center, and the left page (51) has a page number '51' at the top center. The text is written in a cursive script, typical of Ottoman documents. There are some marginal notes and signatures visible.

A.{DVNS.BUY.İLM.d.00002

80

ایضا

بنامه مایه جلیق حکم اینم باد که عالی قوتی و بی ادبانه کرد بر جلال او و در
 قلم خود بر کتب بلطی کتب دوزخ اینم بیدار کند و سوره بر حضرت امیر من دوزخ رسیده از آن بوی
 بدنه جان کما قضا جمله خودتانی حتی انقدر استعجاب بر من و من و من بعد استغفار شود اولیای
 عقیق سینه که سلسله در دوزخ بر من در کار کردی و من و من حتی این دوزخ این دوزخ است
 از قوت سوره بر من سکا طایا برین دوزخ قیامت علی ایلی که قیامت بر من و من و من
 شد و این دوزخ خود را در دوزخ

81

ایضا

بنامه مایه جلیق حکم اینم باد که عالی قوتی و بی ادبانه کرد بر جلال او و در
 قلم خود بر کتب بلطی کتب دوزخ اینم بیدار کند و سوره بر حضرت امیر من دوزخ رسیده از آن بوی
 بدنه جان کما قضا جمله خودتانی حتی انقدر استعجاب بر من و من و من بعد استغفار شود اولیای
 عقیق سینه که سلسله در دوزخ بر من در کار کردی و من و من حتی این دوزخ این دوزخ است
 از قوت سوره بر من سکا طایا برین دوزخ قیامت علی ایلی که قیامت بر من و من و من
 شد و این دوزخ خود را در دوزخ

80

ایضا

بنامه مایه جلیق حکم اینم باد که عالی قوتی و بی ادبانه کرد بر جلال او و در
 قلم خود بر کتب بلطی کتب دوزخ اینم بیدار کند و سوره بر حضرت امیر من دوزخ رسیده از آن بوی
 بدنه جان کما قضا جمله خودتانی حتی انقدر استعجاب بر من و من و من بعد استغفار شود اولیای
 عقیق سینه که سلسله در دوزخ بر من در کار کردی و من و من حتی این دوزخ این دوزخ است
 از قوت سوره بر من سکا طایا برین دوزخ قیامت علی ایلی که قیامت بر من و من و من
 شد و این دوزخ خود را در دوزخ

81

ایضا

بنامه مایه جلیق حکم اینم باد که عالی قوتی و بی ادبانه کرد بر جلال او و در
 قلم خود بر کتب بلطی کتب دوزخ اینم بیدار کند و سوره بر حضرت امیر من دوزخ رسیده از آن بوی
 بدنه جان کما قضا جمله خودتانی حتی انقدر استعجاب بر من و من و من بعد استغفار شود اولیای
 عقیق سینه که سلسله در دوزخ بر من در کار کردی و من و من حتی این دوزخ این دوزخ است
 از قوت سوره بر من سکا طایا برین دوزخ قیامت علی ایلی که قیامت بر من و من و من
 شد و این دوزخ خود را در دوزخ

A. {DVNS.BUY.ILM.d.00002

ÖZGEÇMİŞ

Gülay KÖSE, 23.06.1989 tarihinde Trabzon İli Tonya İlçesi'nde doğdu. 2003 yılında Şehit Cemil Küçük İlkokulunu, 2003 yılında Şehit Cemil Küçük Ortaokulunu; 2006 yılında Tonya Atatürk Çok Programlı Lisesini bitirdi. 2012 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nü bitirdi 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

KÖSE, bekar olup İngilizce bilmektedir.

